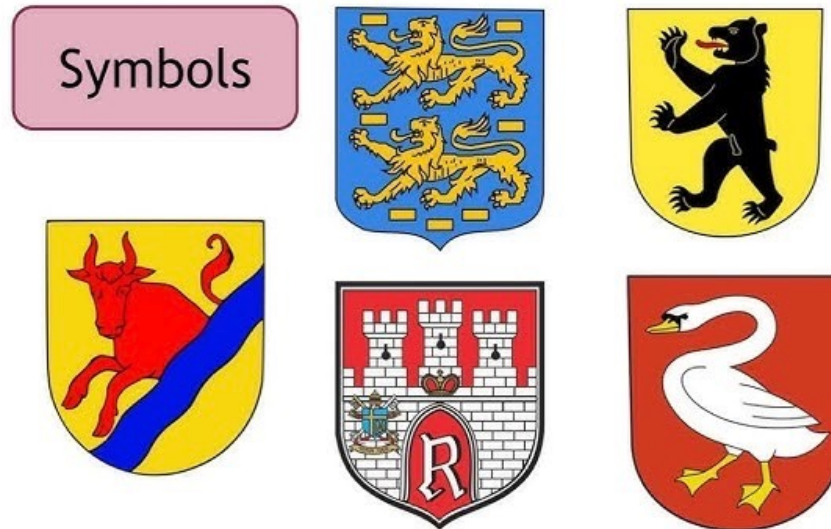

Heraldiek of Wapenkunde

een historische vorm van communicatie
een feest van kleuren in een grauwe wereld

Guido M.W. van Gorp
Lezing voor diverse Marnix-ringen

Een
Europees
verschijnsel

Voor de jeugd van 7 tot 77 jaar

Gevelvlaggen aan een stadhuis...
Even raden waar we zijn?

Zoutleeuw

Het *vlagprotocol* werd hier (min of meer) goed gevolgd:

Zoutleeuw zelf in het midden

geflankeerd door

- provincie (Vlaams-Brabant)
- land (België)
- gewest (Vlaanderen)
- Europa

Maar heraldiek is geen banistiek!

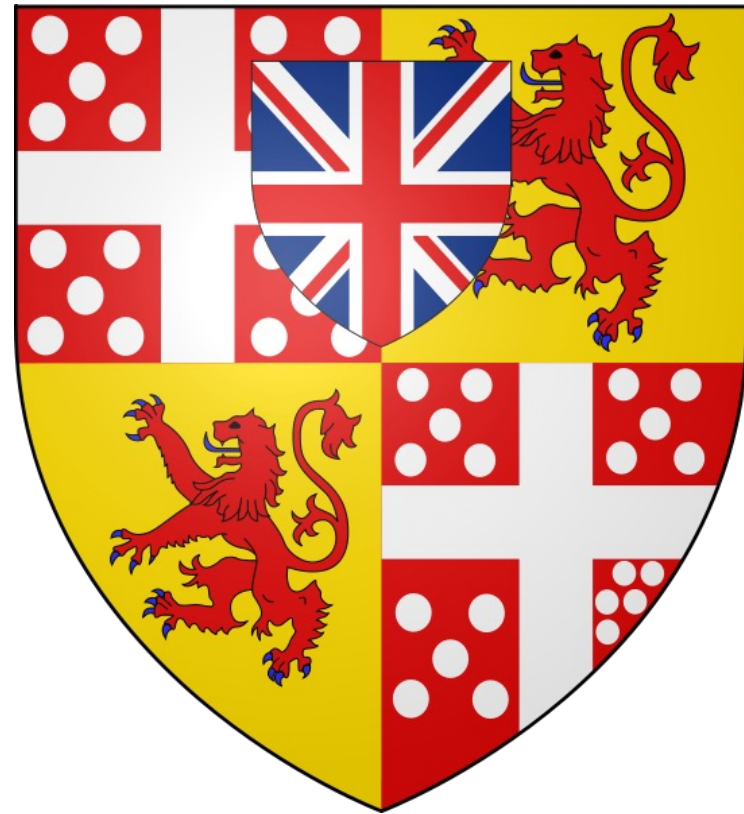
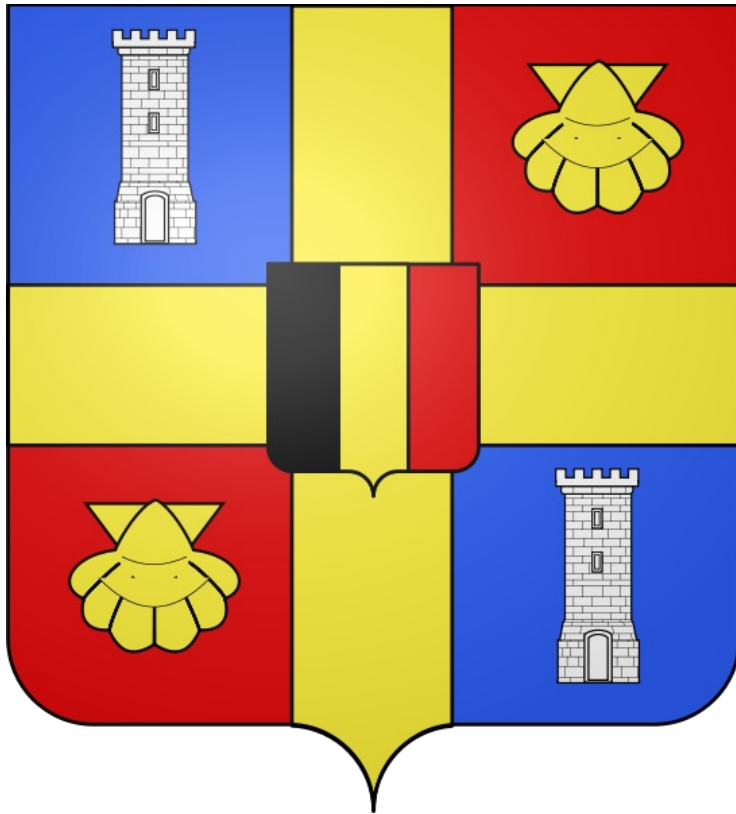
Cf. de onzinnige discussie over rode tong en klauwen bij de Vlaamse leeuw = een *wapperend wapen*

EN HET SPEL ZAT OP DE WAGEN VOOR EEN HELE DAG...

JANET!

Maar heraldiek is geen banistiek!

Wapens op vlaggen maar ook vlaggen op
wapens zijn dus **te vermijden**

links: Sainte-Adresse (F) - rechts: Arthur Wellesley, hertog van Wellington

Het goede voorbeeld:

Het goede voorbeeld:

Het goede voorbeeld:

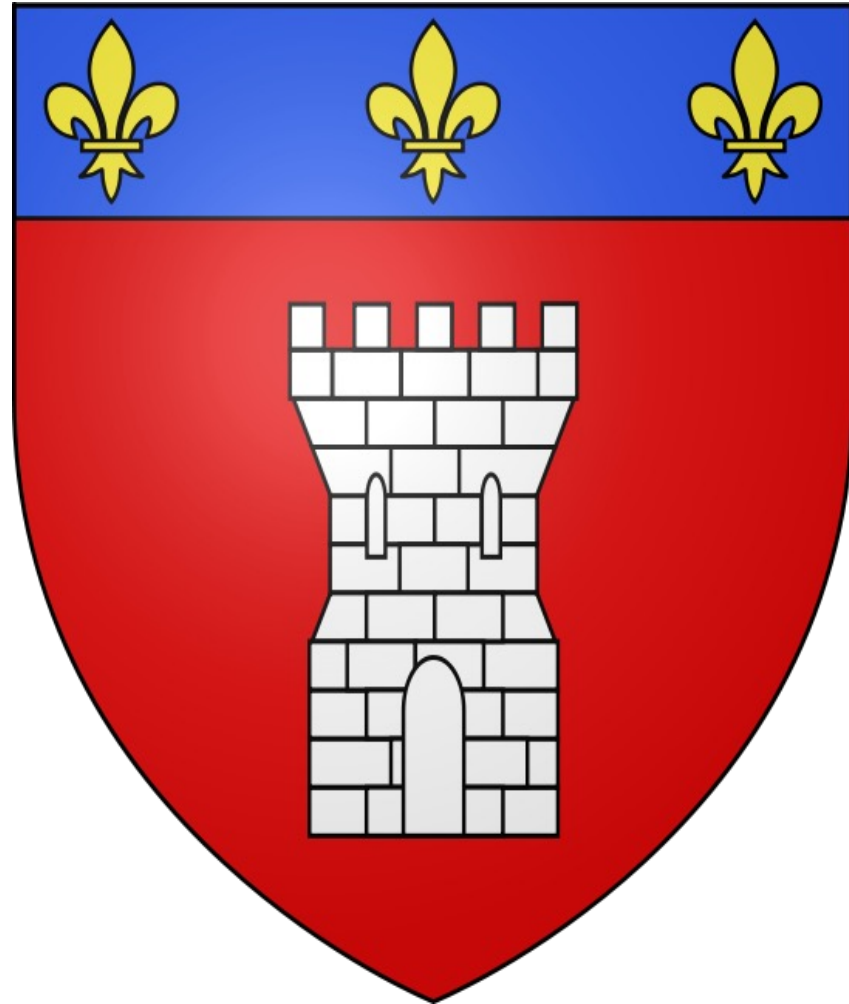
Het goede voorbeeld:

Sommige wapens zijn **sprekend**:

Tournai

In een veld
van keel (rood)
een toren (*un tour*)
van zilver (wit)

Sommige wapens zijn **sprekend**:

John Fisher

(1459-1535)

kanselier univ. Cambridge

bisschop van Rochester

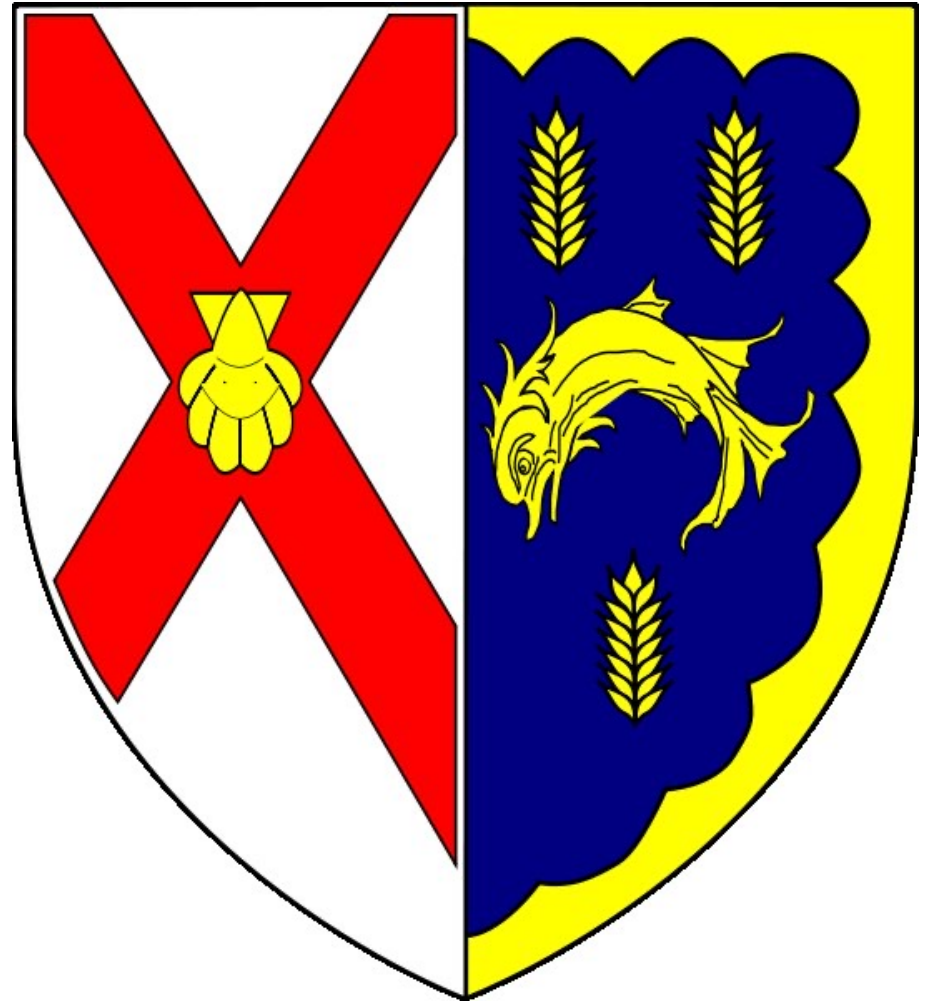
>< koning Hendrik VIII

opgesloten in de Tower

kardinaal benoemd

onthoofd

heilig verklaard in 1935

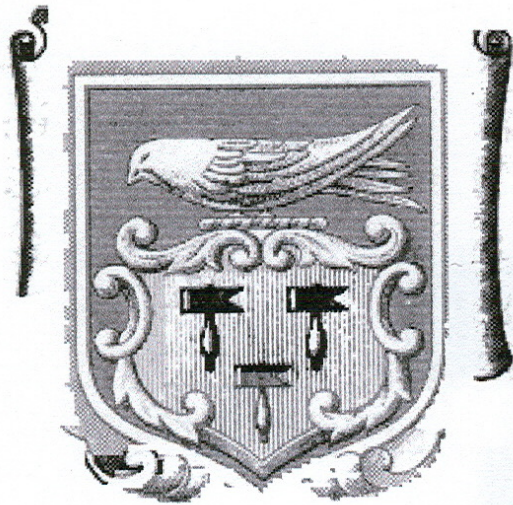
Sommige wapens zijn **sprekend**:

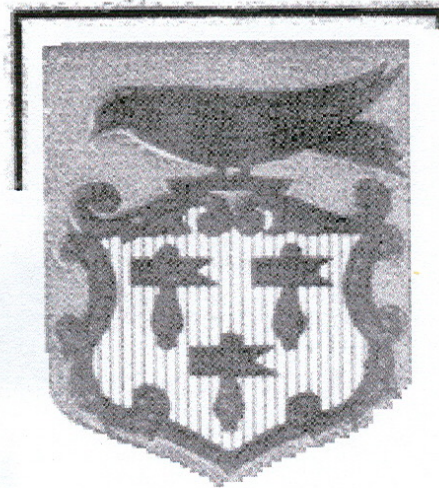
Sommige wapens zijn **sprekend**:

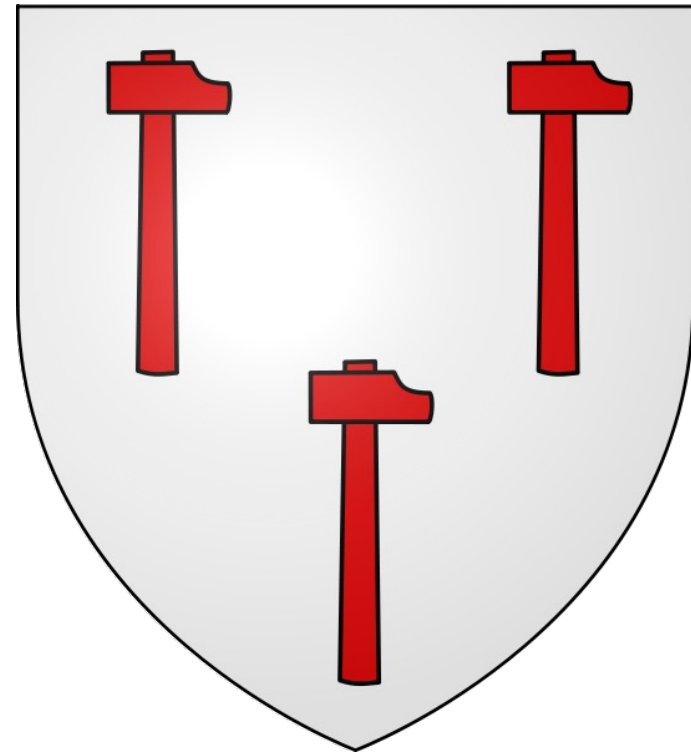
Soms komt een merk rechtstreeks van het familiewapen:

Armes de la
famille Martell

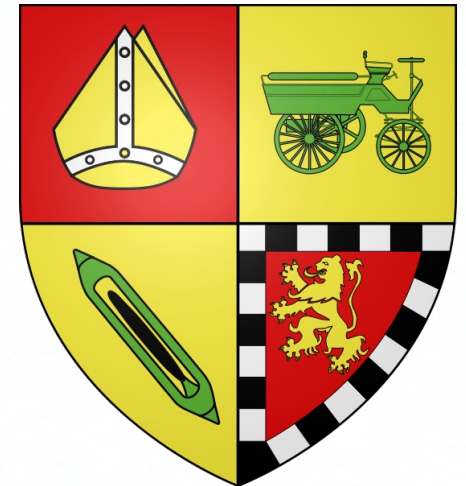
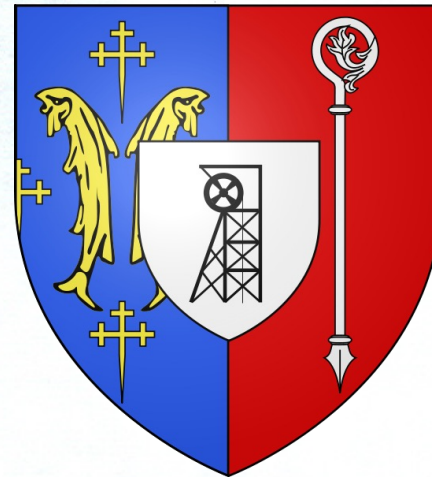
Marque Martell

Moderne 'heraldiek'

Emblemen: Philips, Algemene Bank
Nederland, Shell, Euro-recreatiecen-
trum N.V.

Moderne heraldiek

- valschermen waaraan sterren
- kerk
- Gallische haan op de toren maar geen kruis (meer)
- Normandische leeuw in de voet

Ontstaan? Uit pure noodzaak!

Een exemplarisch
gevecht tussen
Romeinen en 'barbaren'
- let op de **open helmen**:
iedereen herkent
iedereen en weet
wie vriend en vijand is

VORHERALDISCHE ZEIT

ANGRIFF AUF EINE RÖMISCHE STADT / TRAJANSSÄULE / 98 - 170

Evolutie van de militaire uitrusting

Évolution des armures

500 av. J.-C.

100 apr. J.-C.

800

1066

1200

1300

1400

1500

1600

aujourd'hui

Want het **harnas** en de **(pot)helm** ontwikkelen zich

en wie hierdoor beschermd wordt, is **onherkenbaar!**

De Rode Ridder

DE SLAG VAN WOERINGEN

STANDAARD UITGEVERIJ

Probleem!
*Wie moet wie op
zijn edel gelaat
timmeren?*

Oplossing =
heraldiek =
een systeem om terug
herkenbaar te zijn
voor vriend en vijand!

Herkomst van de heraldiek?

Waar?

Noord-Frankrijk (regio Somme/Orne) in het grensgebied met het graafschap Vlaanderen

Wanneer?

Kort voor 1150 (= volle middeleeuwen)

(Iwein 'de Kale' van Aalst + in 1145)

Relatie heraldiek > gotiek!

= stelling van Rowley Lascelles (1820)

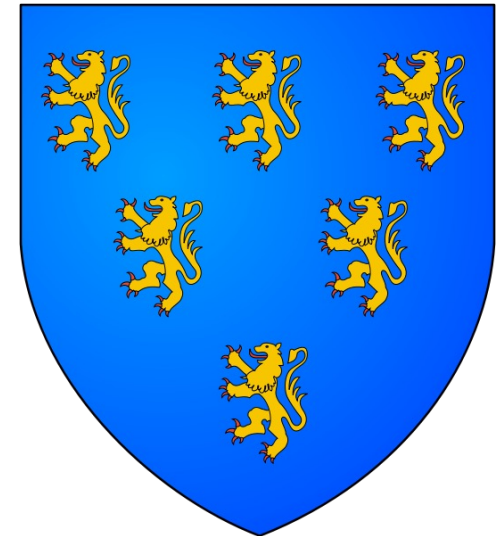
gotisch roosvenster = roos in de heraldiek!

Eenvoud = dwingende vereiste

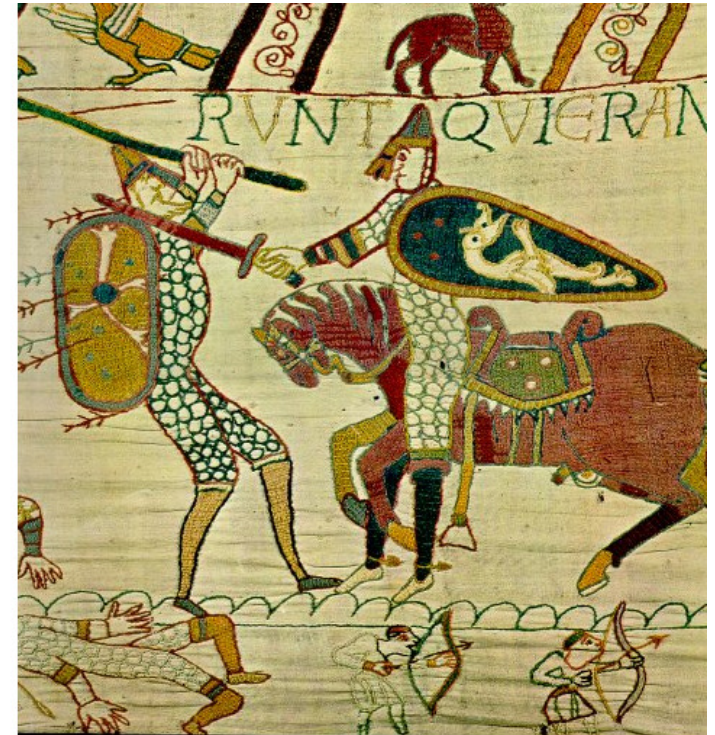
Grafplaat van **Geoffroy Plantagenet**
graaf van Anjou
hertog van Normandië
schoonzoon van Hendrik I
van Engeland

Hij voerde sinds 1127
'op een veld van azuur
zes leeuwen van goud'

= het oudst bekende wapenschild

Wat op het *tapisserie de la reine Mathilde* voorkomt, is dus geen heraldiek want nog geen **erfelijk** en **aan regels gebonden** systeem

Heraldische symbolen komen voor:

- op de wapenrok
- de helm
- het paardendekkleed
- de banier
- maar zéker op het **schild** en dit in allerlei *kleuren en vormen*

Ridder te voet in volledige wapenrusting:

- schild
- bannier
- kroon
- helmteken

Chevalier avec son écu, sa banniere
sa couronne et son cimier

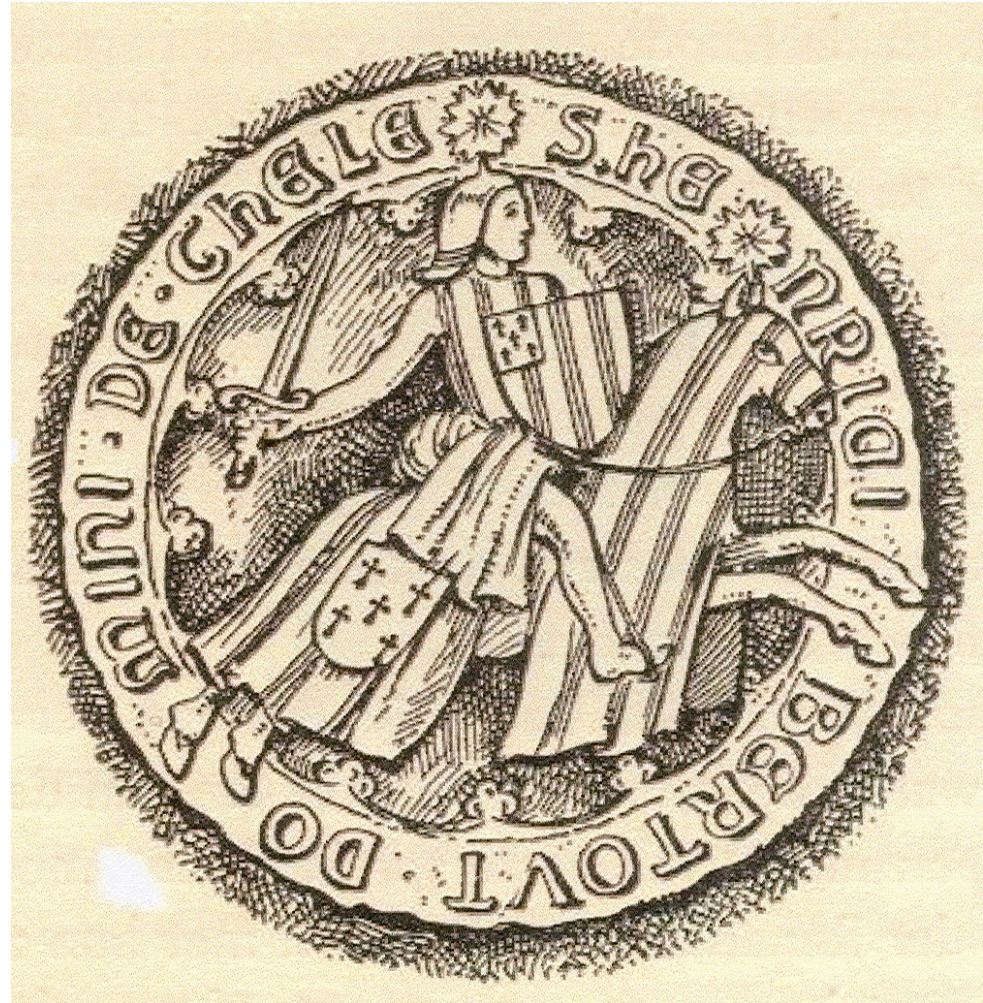
Ridder/ruiter ('ruddere') te paard in volledige wapenrusting

ruiterzegel van

Hendrik Berthout,
heer van Geel

een iets minder eenvoudig wapen
'van goud met drie
palen van keel en een
vrijkwartier van
hermelijn'

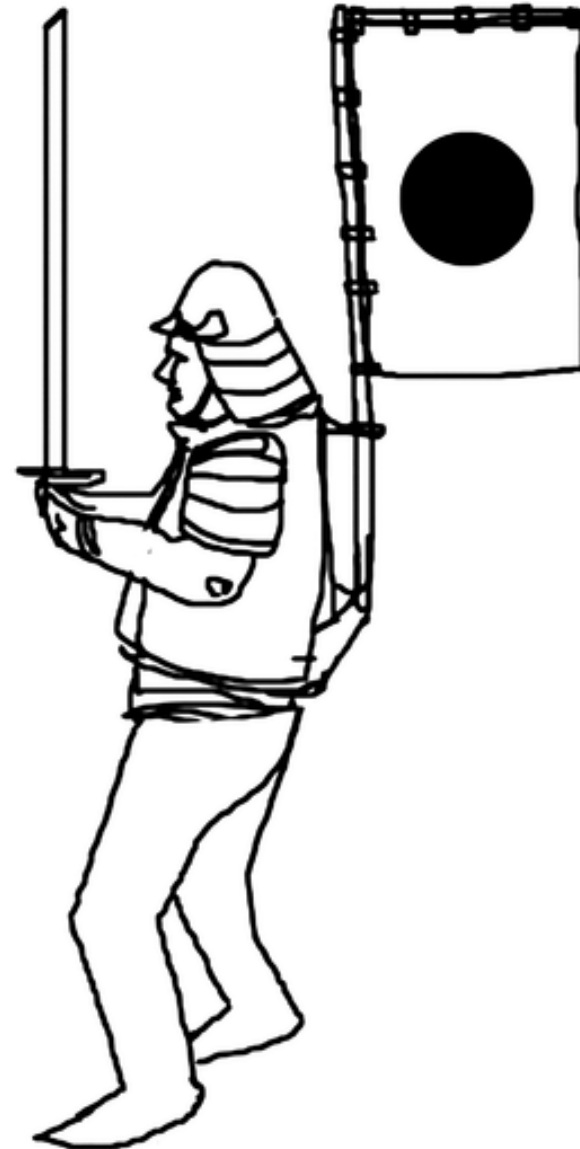
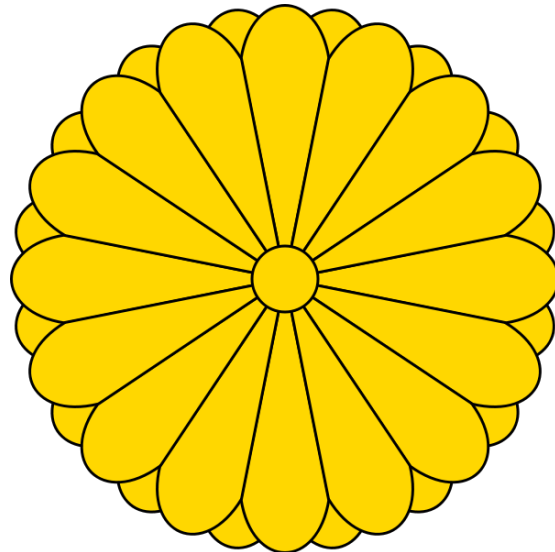
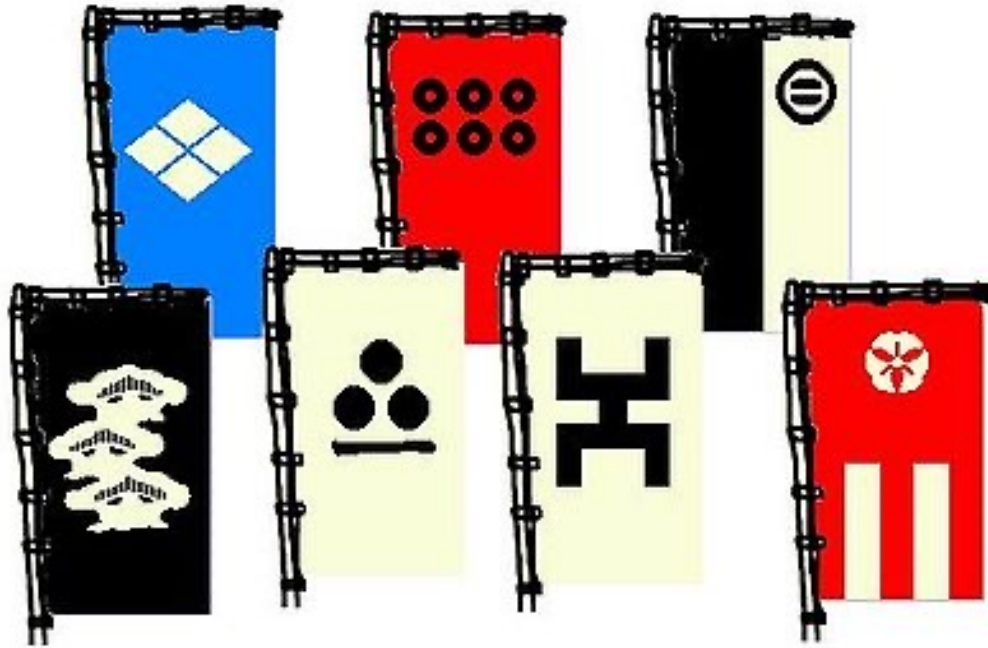
nu het wapen van de stad Geel

De *pothelm* verbergt nu niet langer
maar maakt bekend wie eronder zit

een vergelijkbaar systeem: de *Sashimono* in Japan

PERHAPS YOU
SHOULD CHANGE YOUR
FAMILY CREST...

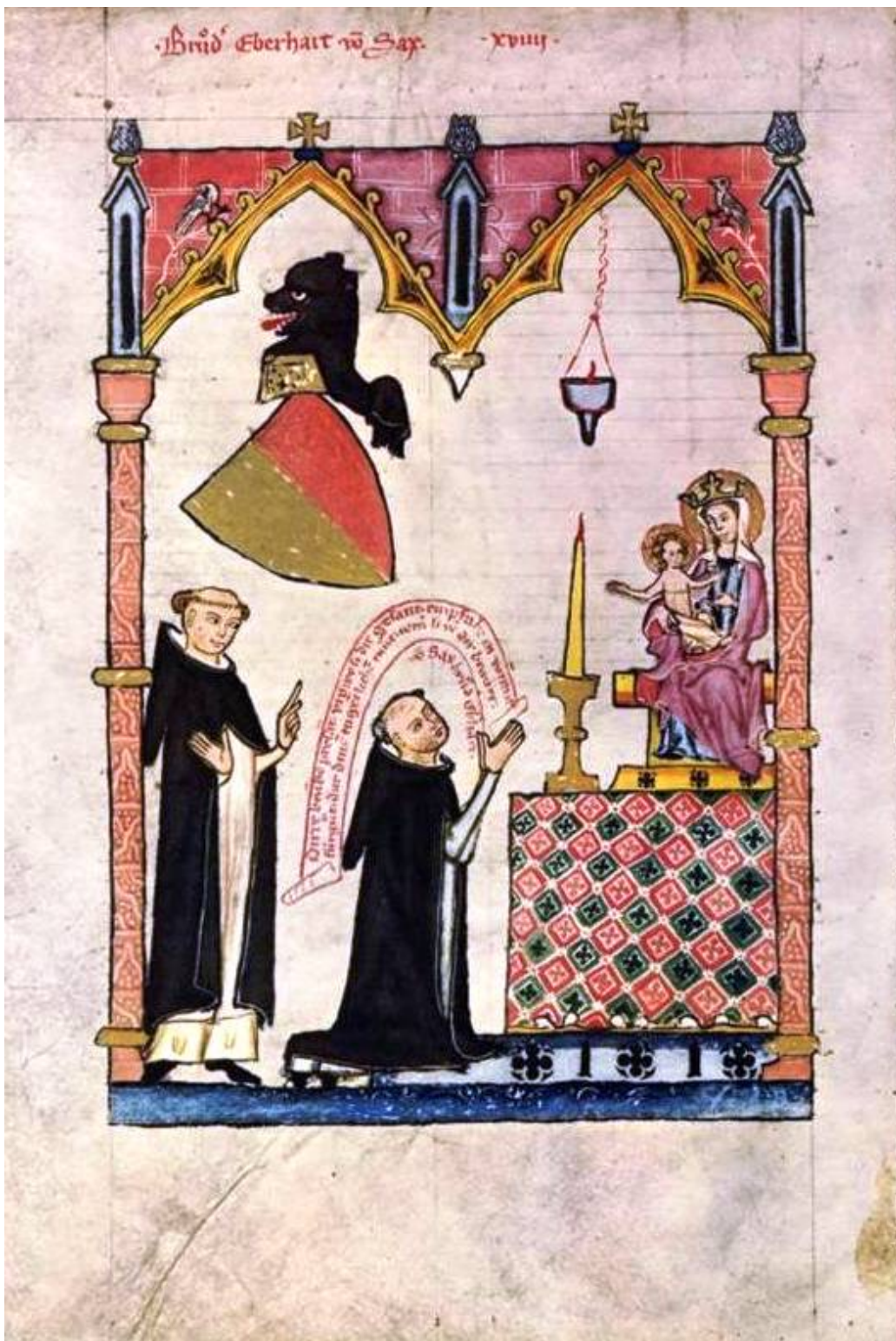
Eenvoud + herkenbaarheid =
dwingende vereiste

... want iemand **snel** herkennen is van levensbelang!

De hamvraag *Wie is die ander?*

is dus vervangen door een nieuwe

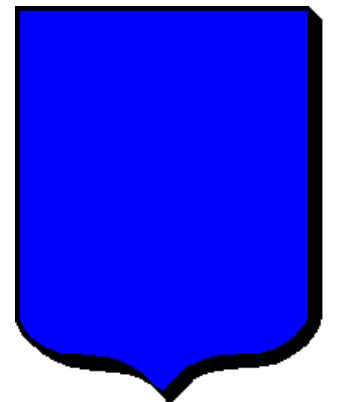
vraag: *Wat voert de ander in zijn schild?*

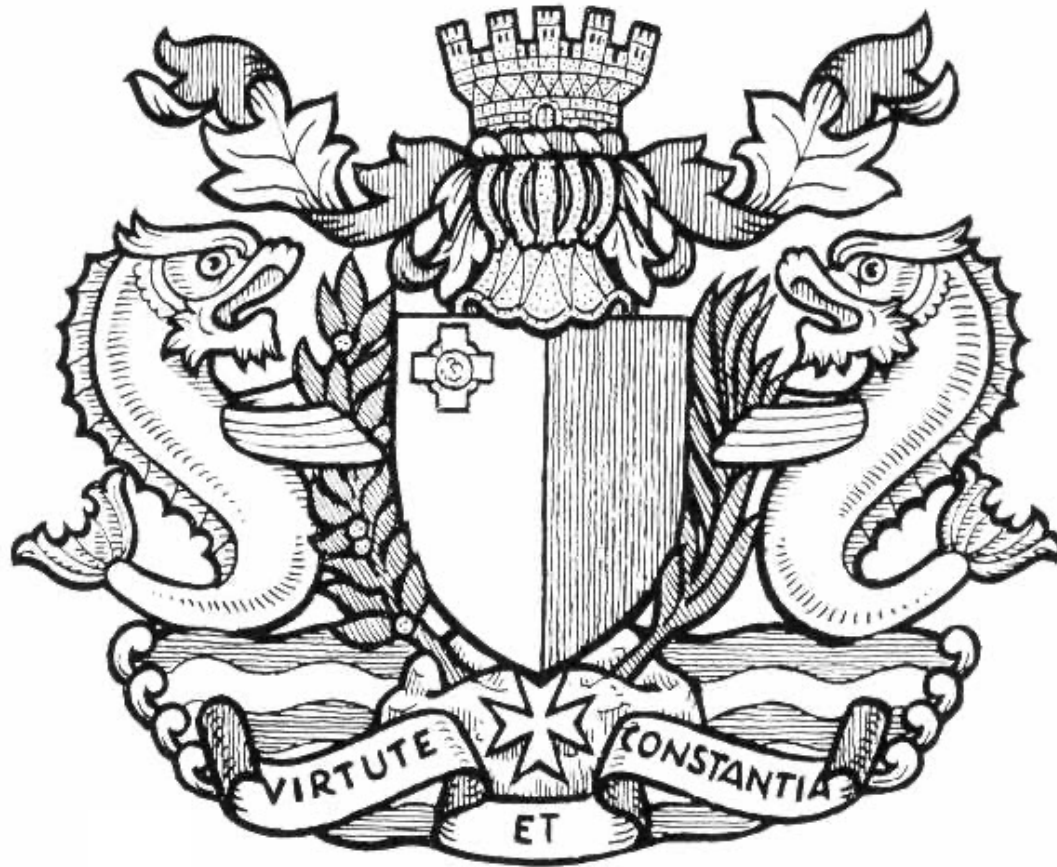
Eenvoud = dwingende vereiste

Eenvoudige wapens hadden dus een militair nut voor de adel - daarom zijn de eenvoudigste wapens meestal de oudste en omgekeerd - soms zijn ze zelfs eenkleurig!

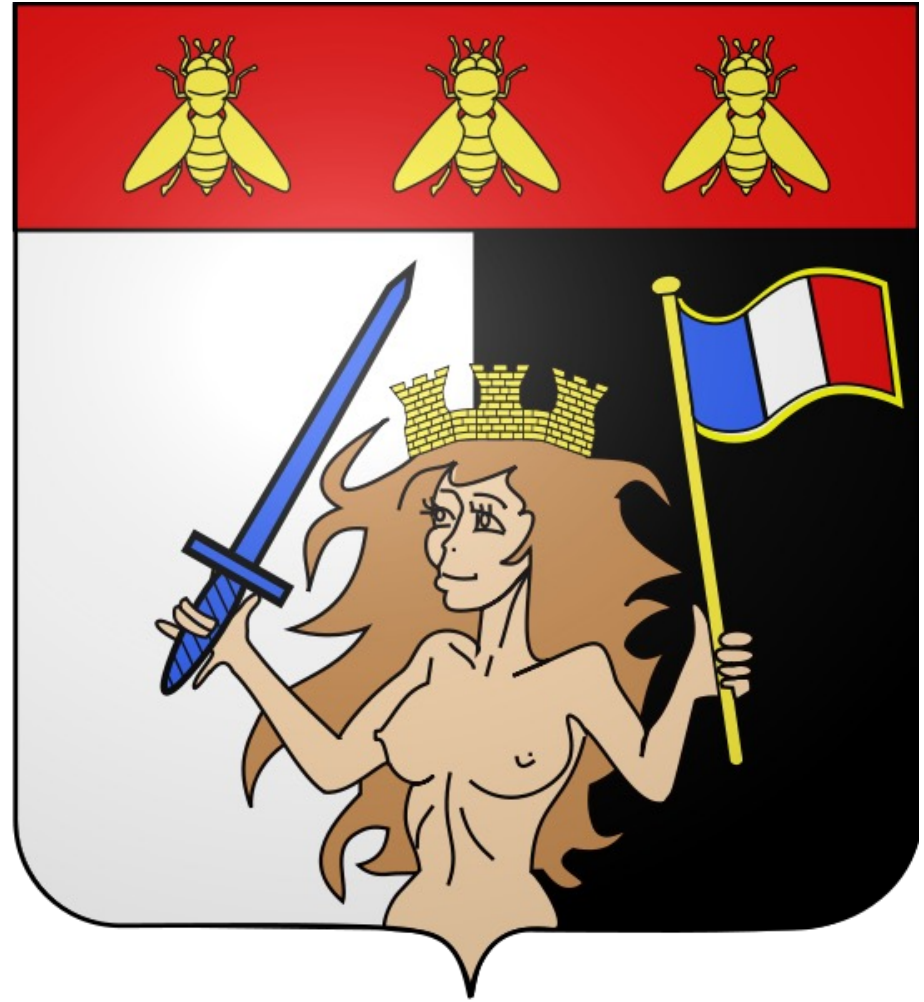
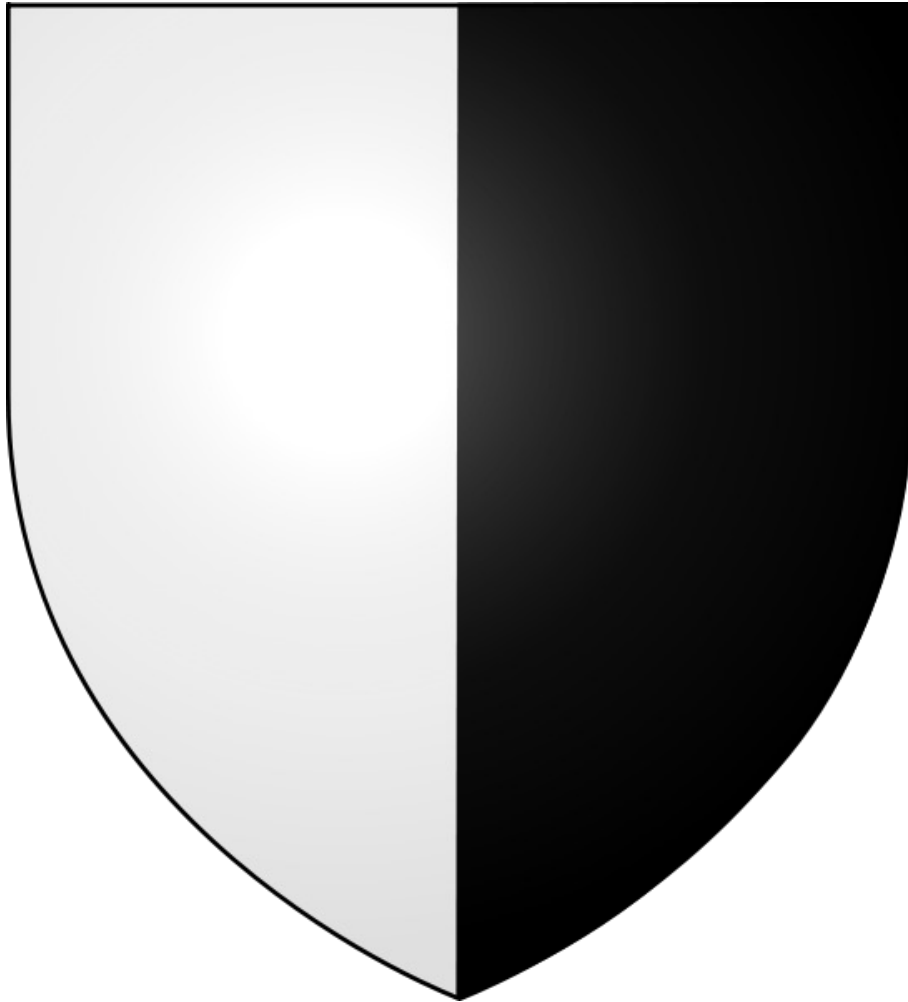
wapen De la Barge

Malta

Metz (F)

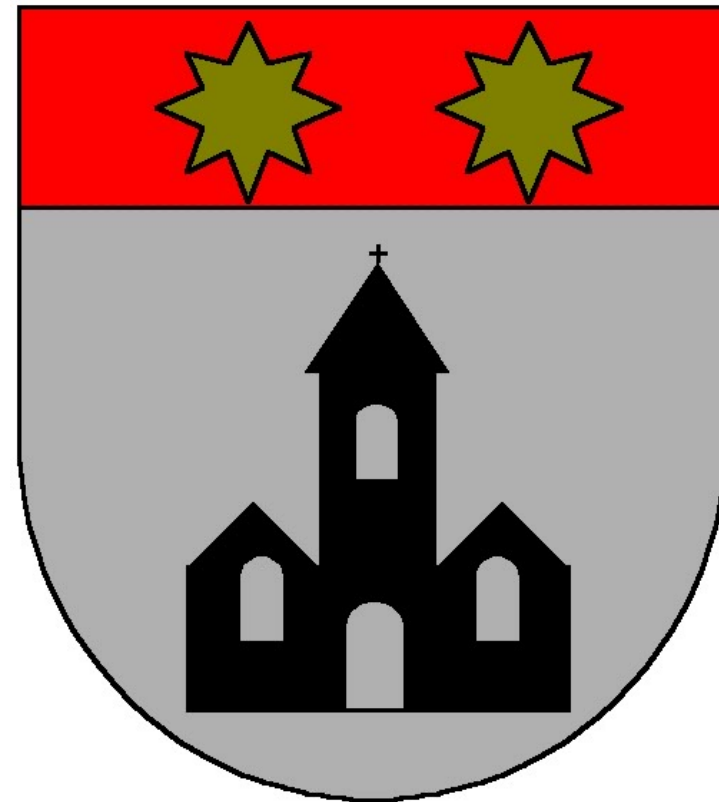
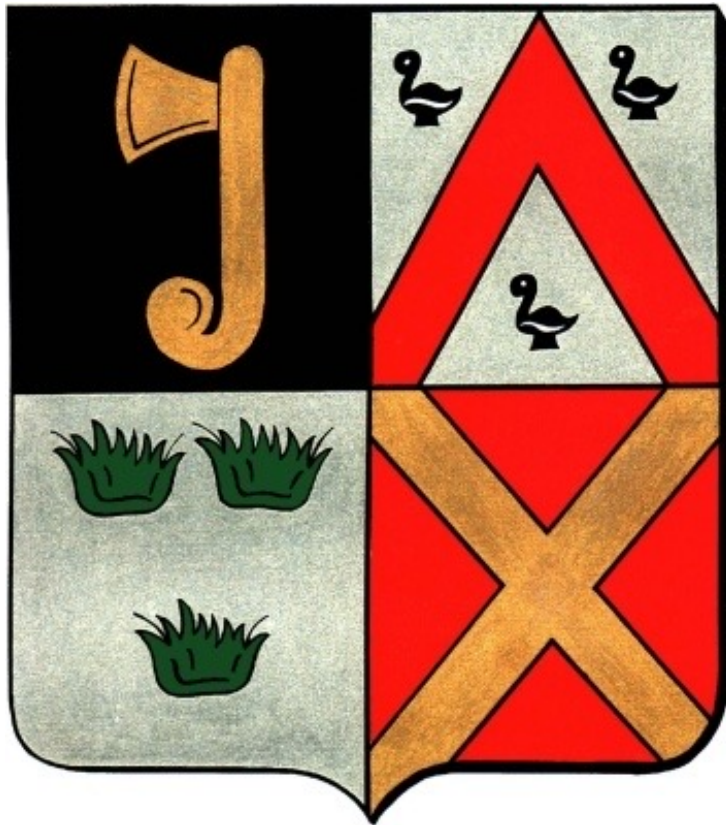
Eenvoud = dwingende vereiste

Later volgt:

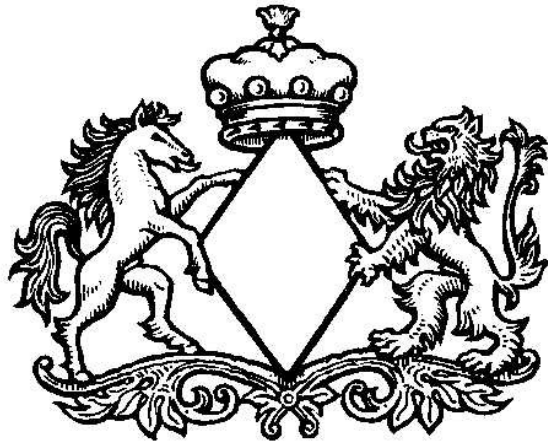
vastheid van dit kenteken
het wordt een *erfelijk* systeem
dat *pan-Europees* is
maar met specifieke *nationale kenmerken*
en *algemeen geldige regels* en gebruiken
(want de adel is internationaal)

Schildvormen

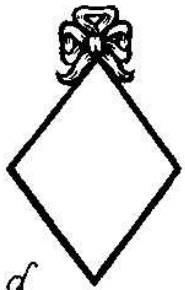

mooiste en handigste vorm is met *puntvoet*
(gemeente Ledegem)
of *halfronde voet* (familiewapen Verkerken)

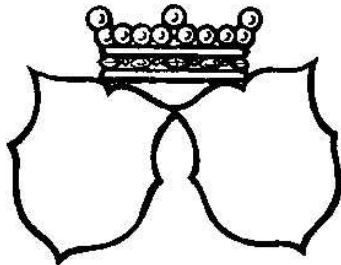
Schildvormen

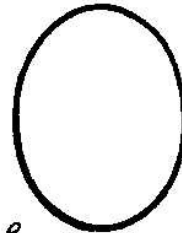
a

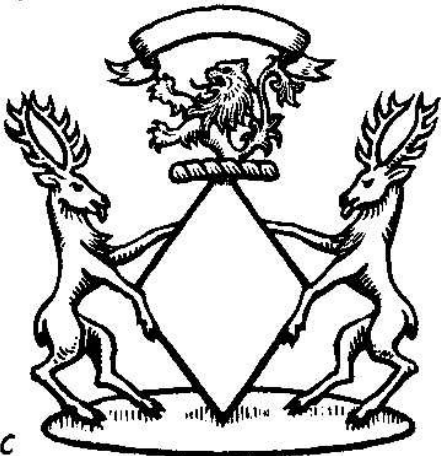
d

b

e

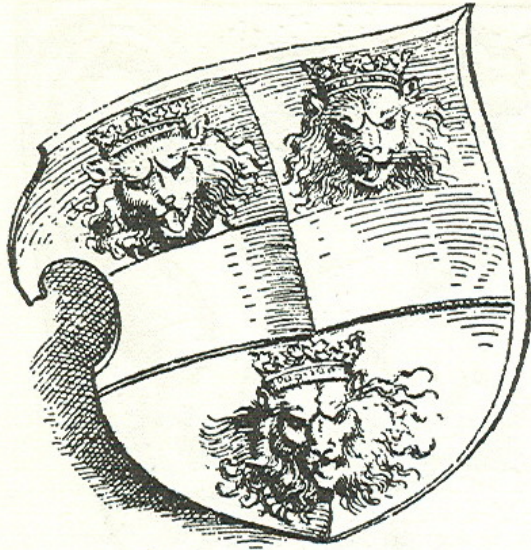
c

ruitvorm = voor de
ongehuwde vrouw

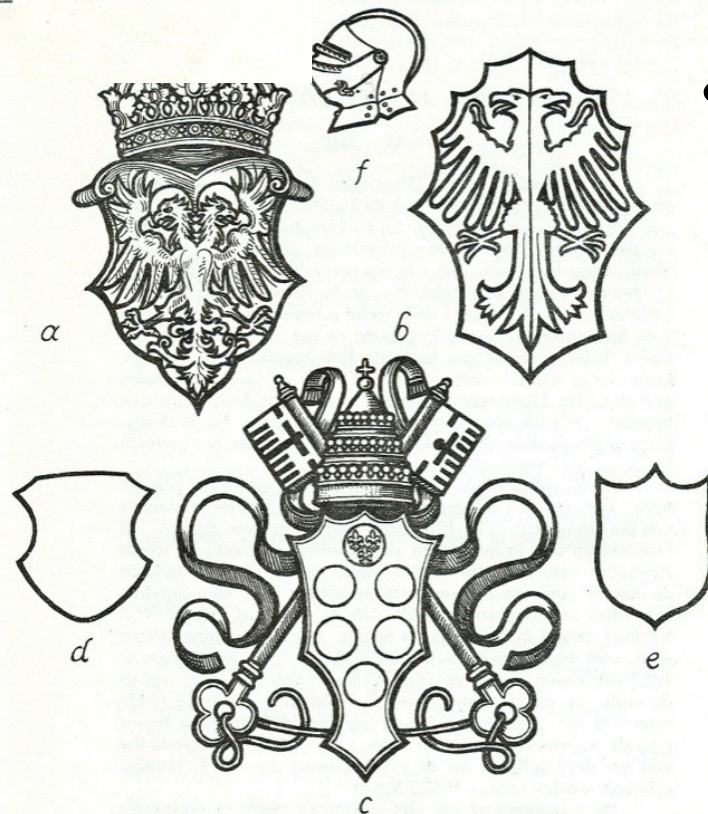
ovaal = voor de
gehuwde vrouw

een **non** voert dus een
ovaal schild!

Schildvormen

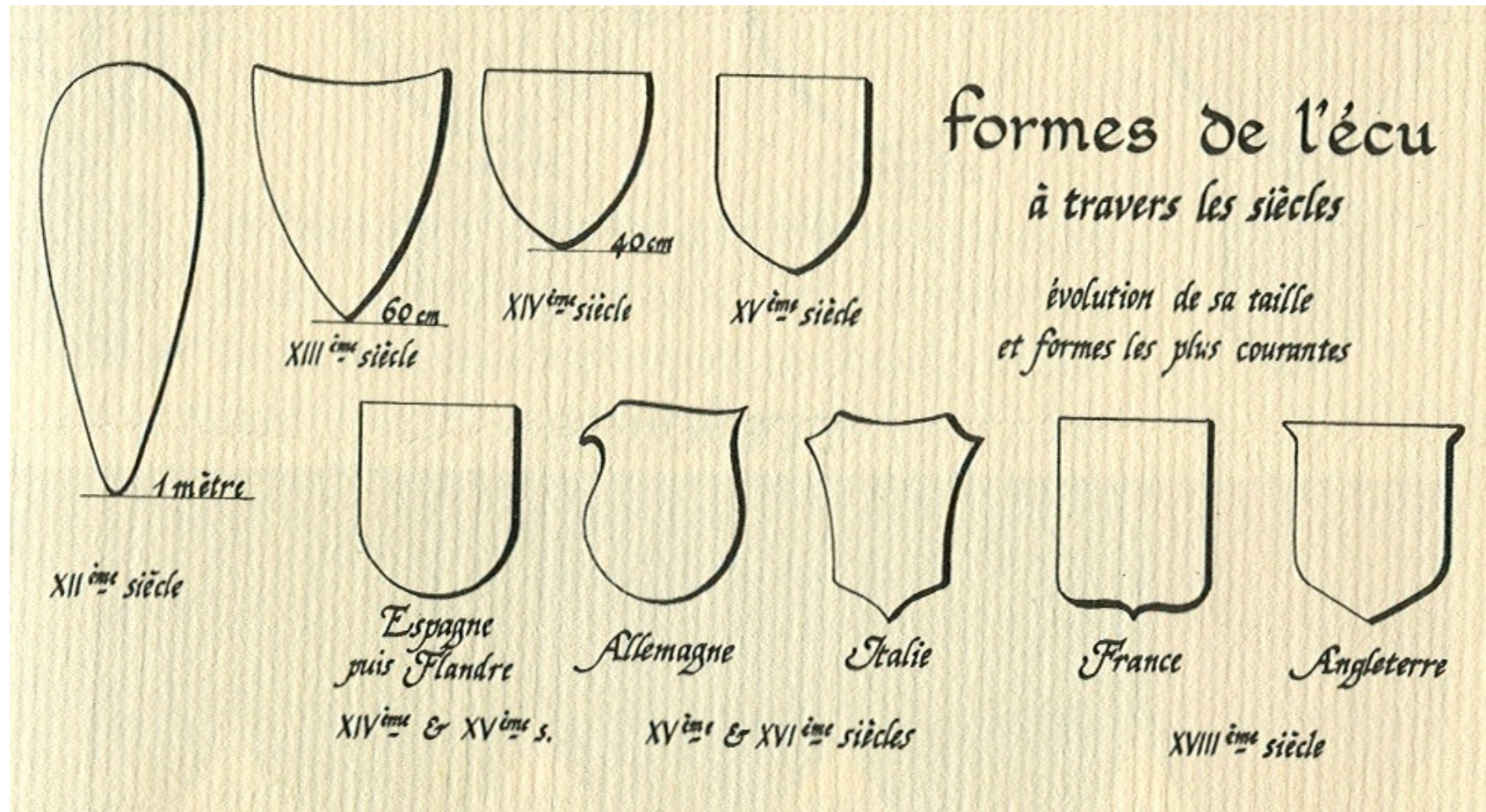

10. Renschild.

- bovenaan
een *renschield*
- midden rechts (b)
en onderaan in het
midden (c)
een *paardenkopschild*

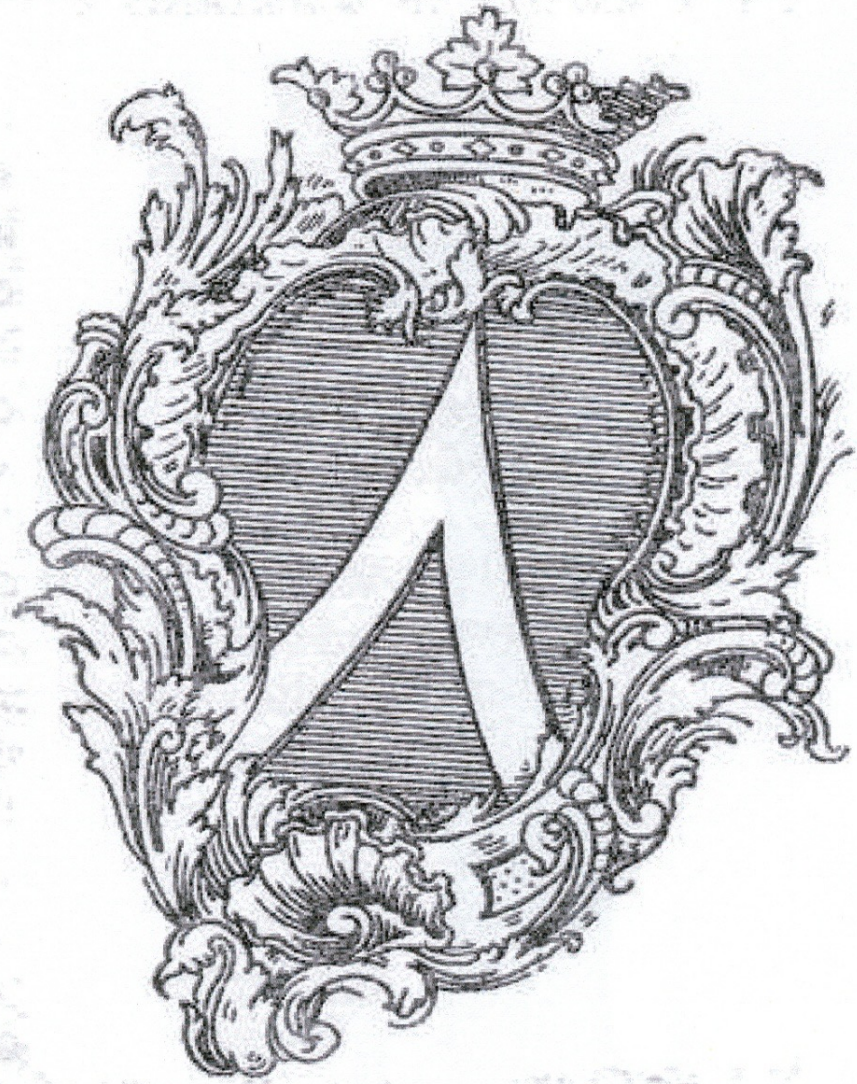
Schildvormen

Doorheen de eeuwen evolueerde de schildvorm met de **mode**

Schildvormen

Een eenvoudig wapen
'in een veld van azuur
een keper van zilver'
maar een schildvorm uit
de vervalperiode

Wapen in Rococo-styl

Herkenbaarheid is
van levensbelang
op het slagveld

... maar ook op het
tornooiveld weten we
graag met wie we te
maken hebben

Op het tornooiveld

De *heraut*
of *wapenkoning*
maakt de deelnemers
bekend

Volgens Froissart,
geciteerd in Johan HUIZINGA
Herfsttij der Middeleeuwen, p. 61
zijn de herauten

* ooggetuigen van veldslagen en tornooien

* hebben ze officieel te beoordelen

* zijn experts in zaken van roem en eer

(en roem en eer zijn het motief der geschiedschrijving).

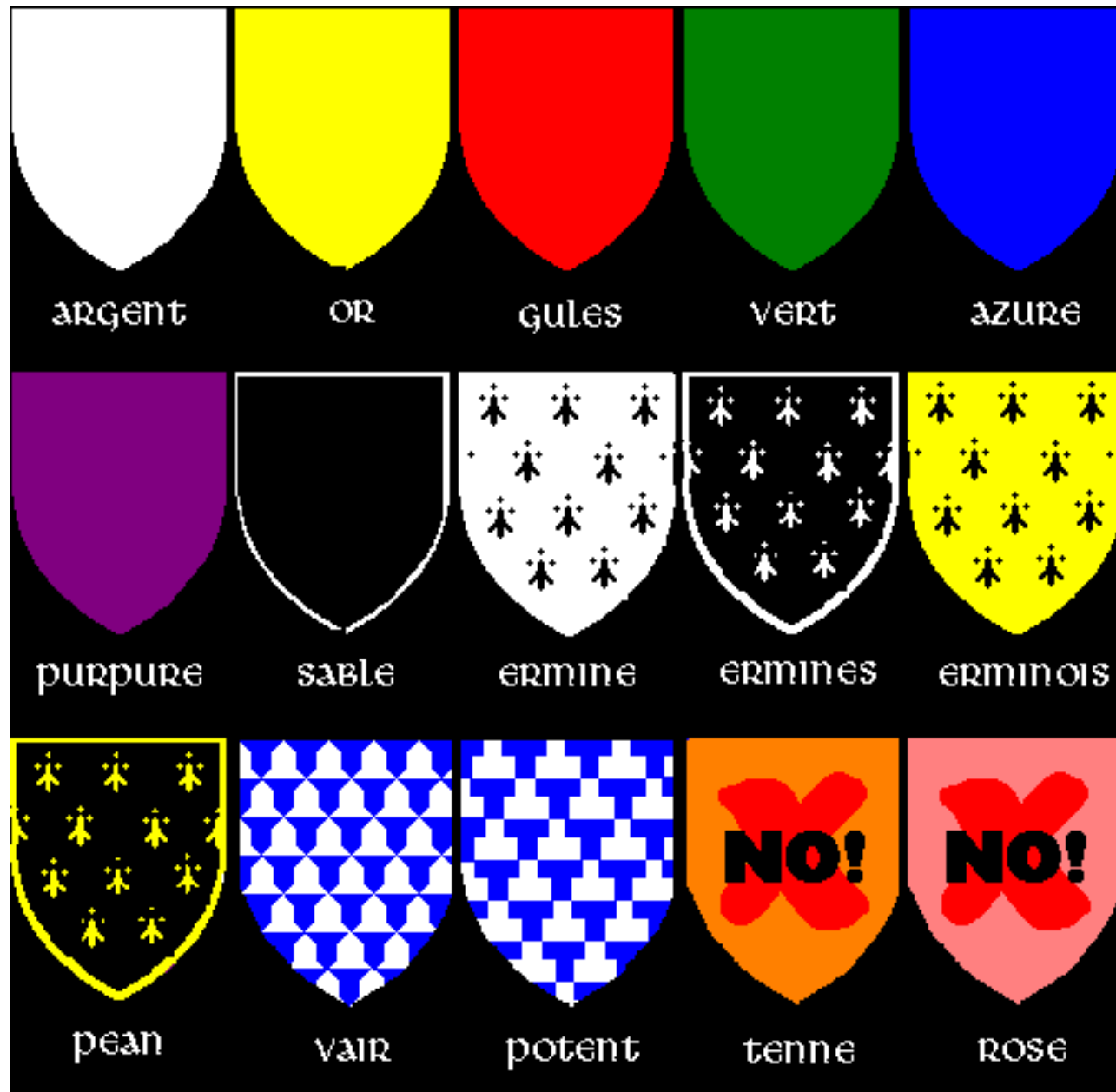
Op het toernooiveld

Dit onderdeel heet de *wapenschouw*

Kleuren – metalen - pelswerk

Nog niet verwerkt:

Herman PLEIJ.

Van karmijn, purper en blauw.

Over kleuren van de Middeleeuwen en daarna.

Prometheus. Amsterdam, 2002

o.a. pp. 31-32, 51-52, 126

Kleuren - metalen - pelswerk

goud

zilver

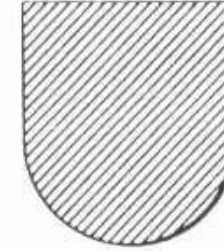
rood

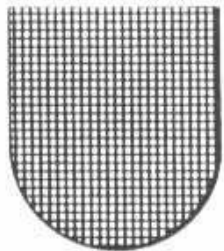
blauw

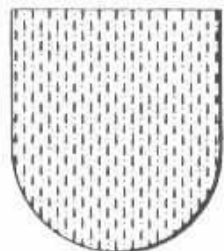
groen

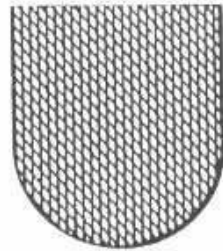
purper

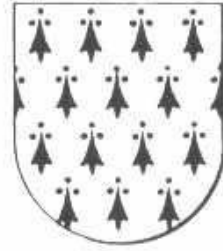
zwart

oranje

bruin

hermelijn

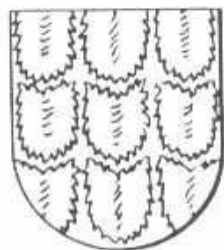
tegenhermelijn

goudhermelijn

*tegen-
goudhermelijn*

pelswerk

vair

paalvair

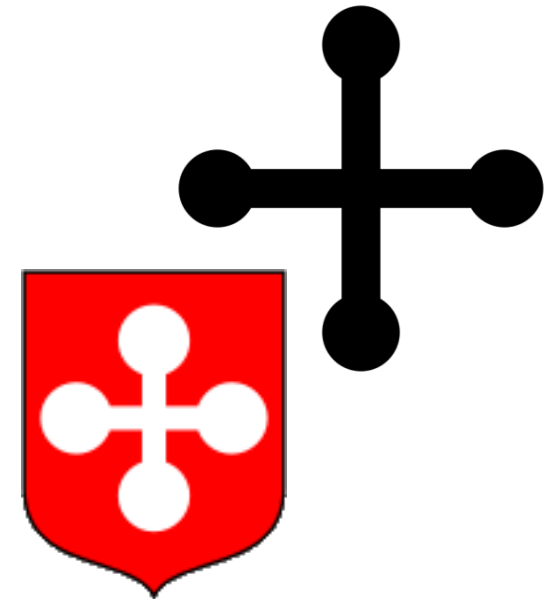
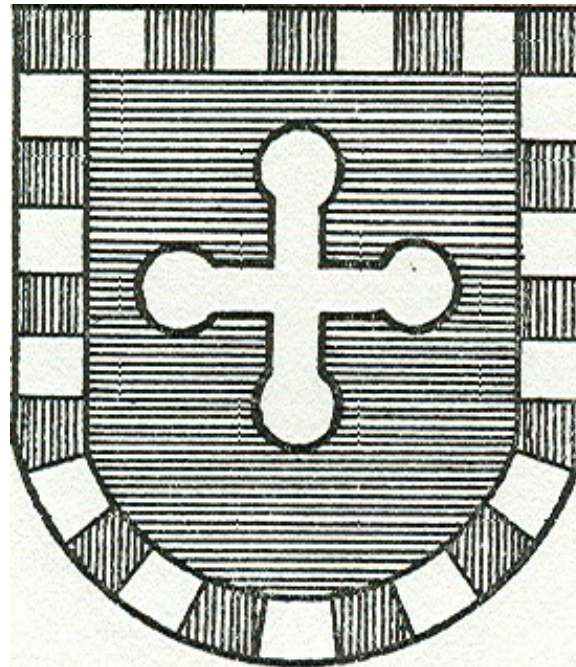
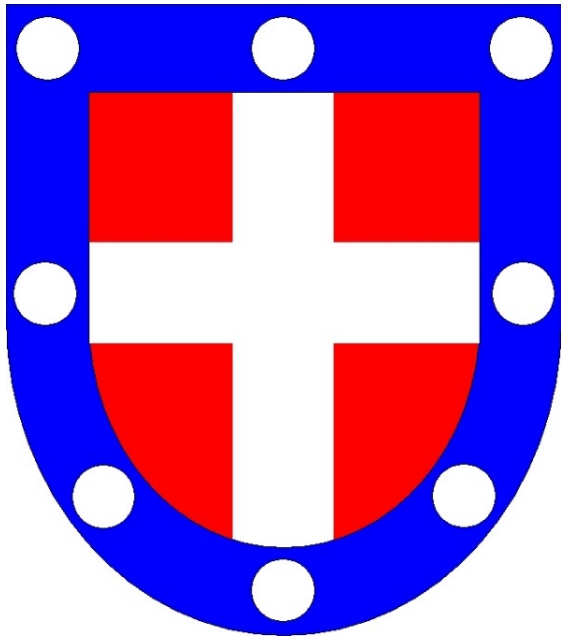

krukkenvair

*vair van
goud & rood*

Arceringsysteem voor de kleuren en metalen

links: Jacques de Savoie - midden: **Gui van Gorp**

verticaal gearceerd = rood (keel)

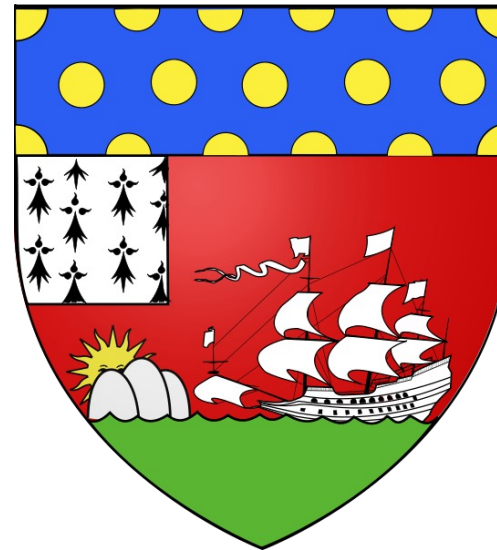
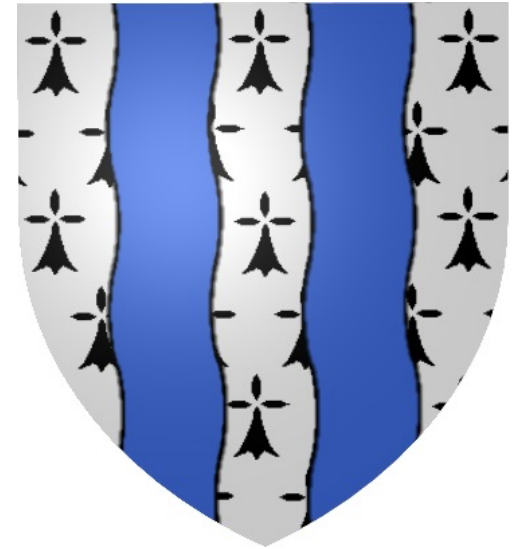
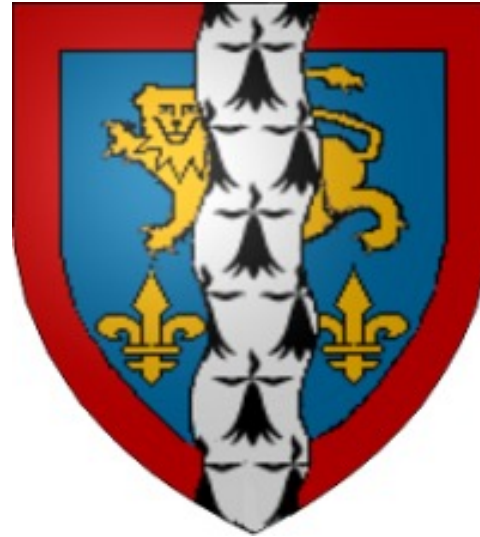
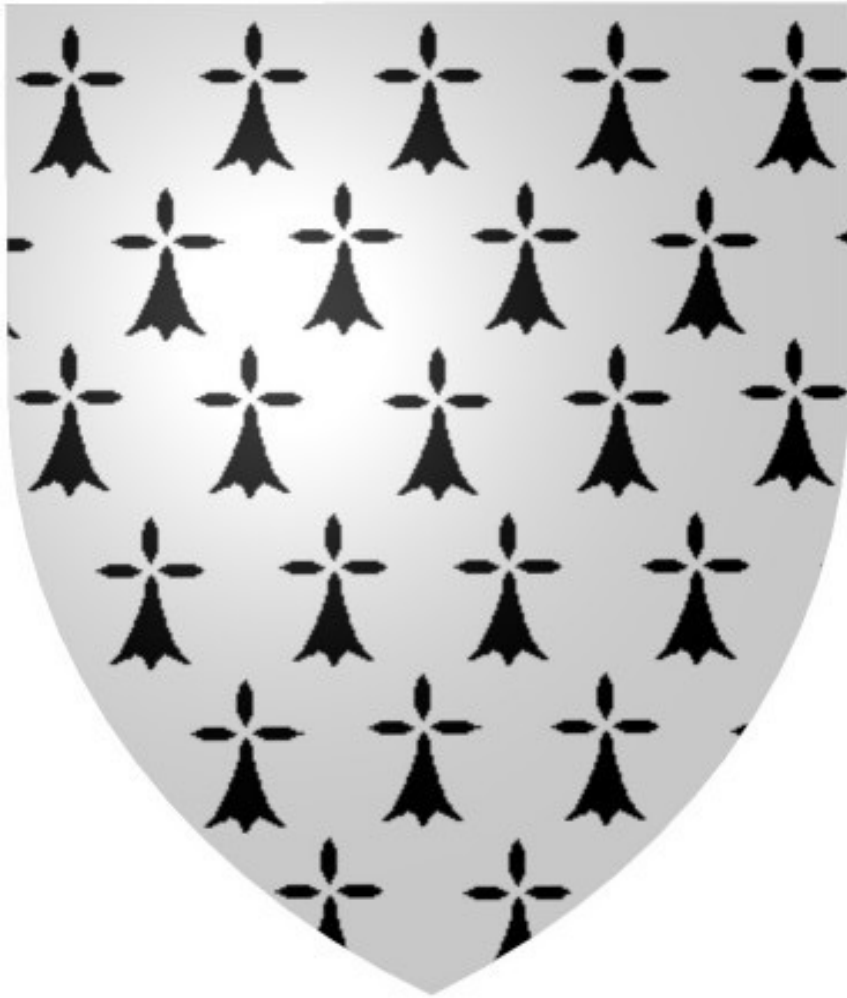
horizontaal gearceerd = blauw (azuur)

geen arcering = wit (zilver)

rechts: appelkruis/arbakruis – géén bolkruis (zwart)

Pelswerk: *hermelijn*

typisch voor Bretonse wapens

Pelswerk: *vair* = *zilvervos*

Pelswerk: *vair* = zilvervos

Un pantoufle de vair werd bij 'Assepoester' van Charles Perrault *un pantoufle de verre*

Slechts twee basisregels...

- Links = rechts

want beschreven vanuit het standpunt van de drager

- Geen kleur op kleur en
geen metaal op metaal

omwille van de herkenbaarheid want contrastwerking is (levens)noodzakelijk!

Er zou ook een ambachtelijke verklaring zijn
voor deze heraldische basisregel

cf. Eva HELLER.

Kleur. Symboliek. Psychologie. Toepassing.

Aula. Utrecht, 1990, p. 100

ASSOCIATIONS DE COULEURS A GRANDE LISIBILITE

association
blanc-rouge
(argent-gueules)

association
blanc-bleu
(argent-azur)

association
blanc-noir
(argent-sable)

association
rouge-noir
(gueules-sable)

association
rouge-bleu
(gueules-azur)

association
jaune-rouge
(or-gueules)

association
jaune-bleu
(or-azur)

association
jaune-noir
(or-sable)

association
noir-bleu
(sable-azur)

association
blanc-jaune
(argent-or)

PERENNITE DE LA REGLE D'ALTERNANCE DES EMAUX EN DEHORS DU CHAMP HERALDIQUE,
LES DRAPEAUX, LA SIGNALISATION ROUTIERE

Pologne

Pays-Bas

Belgique

Suède

Italie

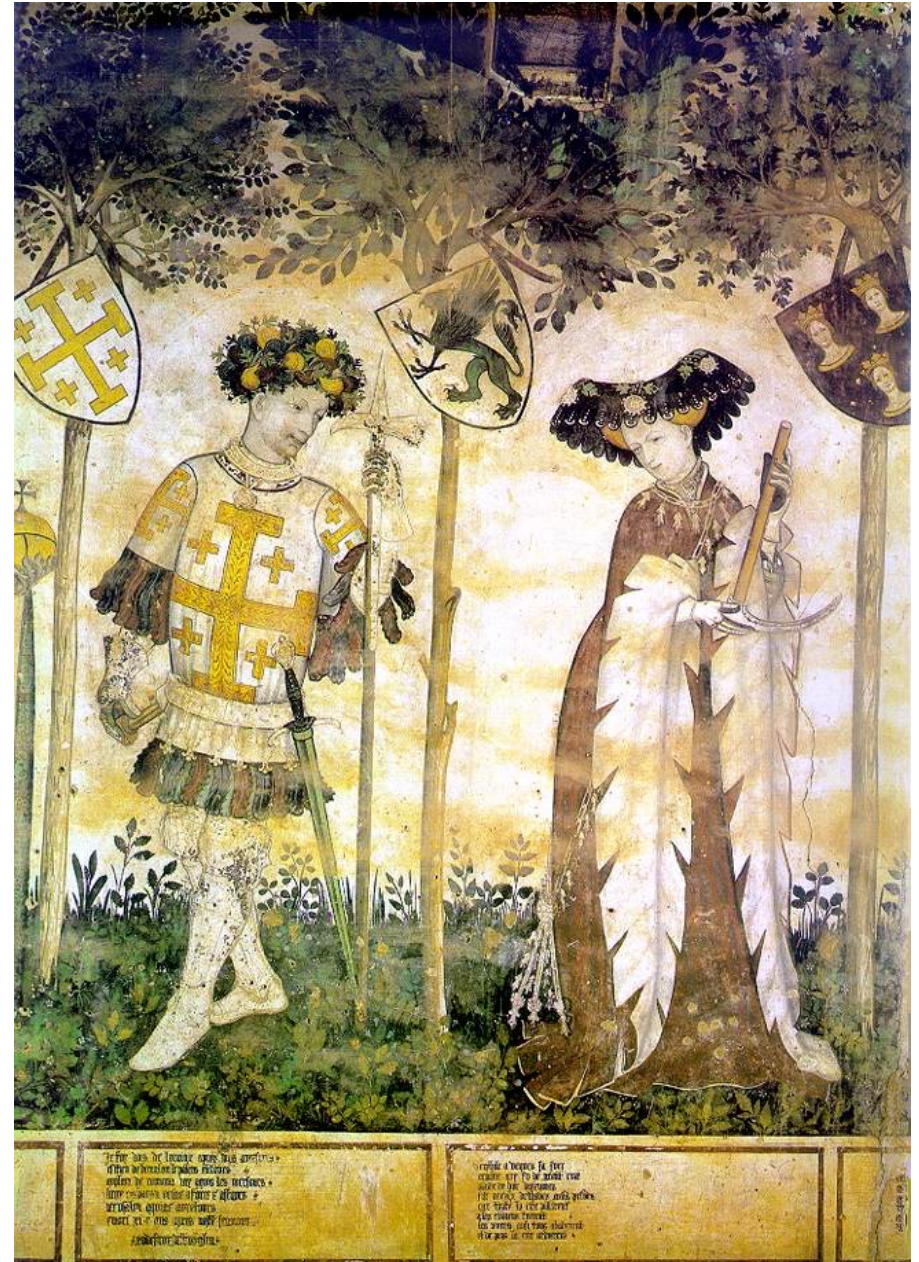
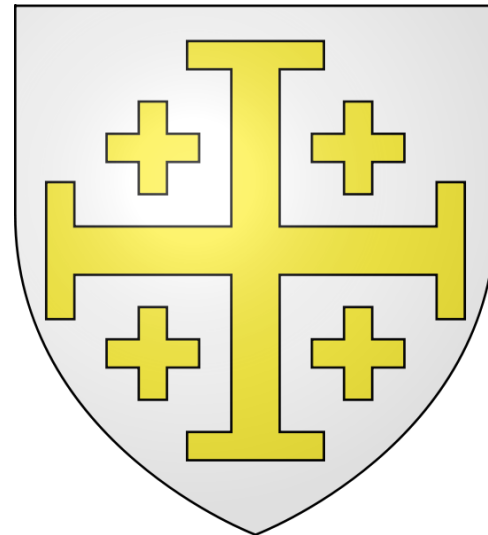
Finlande

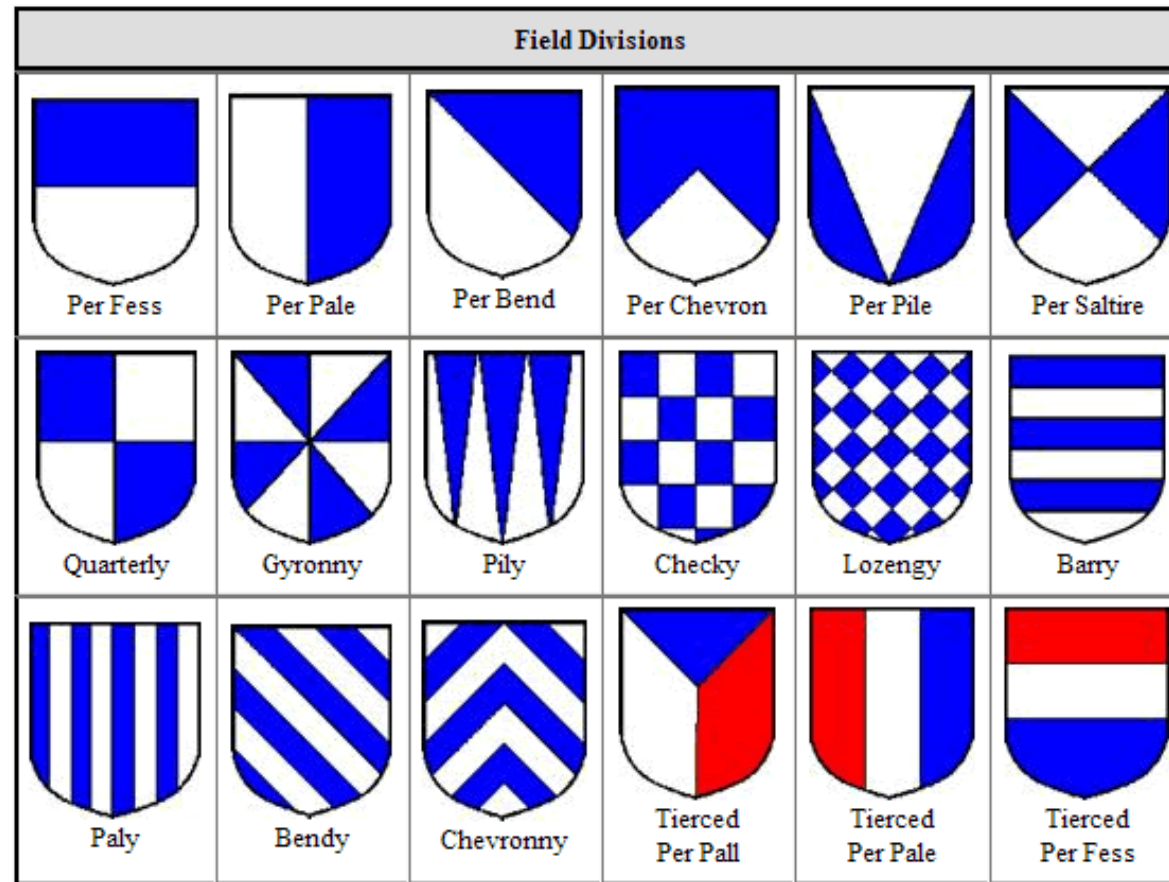
... met enkele uitzonderingen

Bv. het wapen van de stad *Jeruzalem*:

‘op een zilveren veld een gouden krukkenkruis vergezeld van vier gouden kruisjes’

Wat voert men ondertussen allemaal in het schild?

- 4 hoofdverdelingen (= verdeling van het veld in vlakken)
 - 8 herverdelingen

De aan elkaar grenzende vlakken hebben altijd een verschillende tint – lijnen bestaan niet

Naast lijnen (in verschillende vormen) ook *stukken*

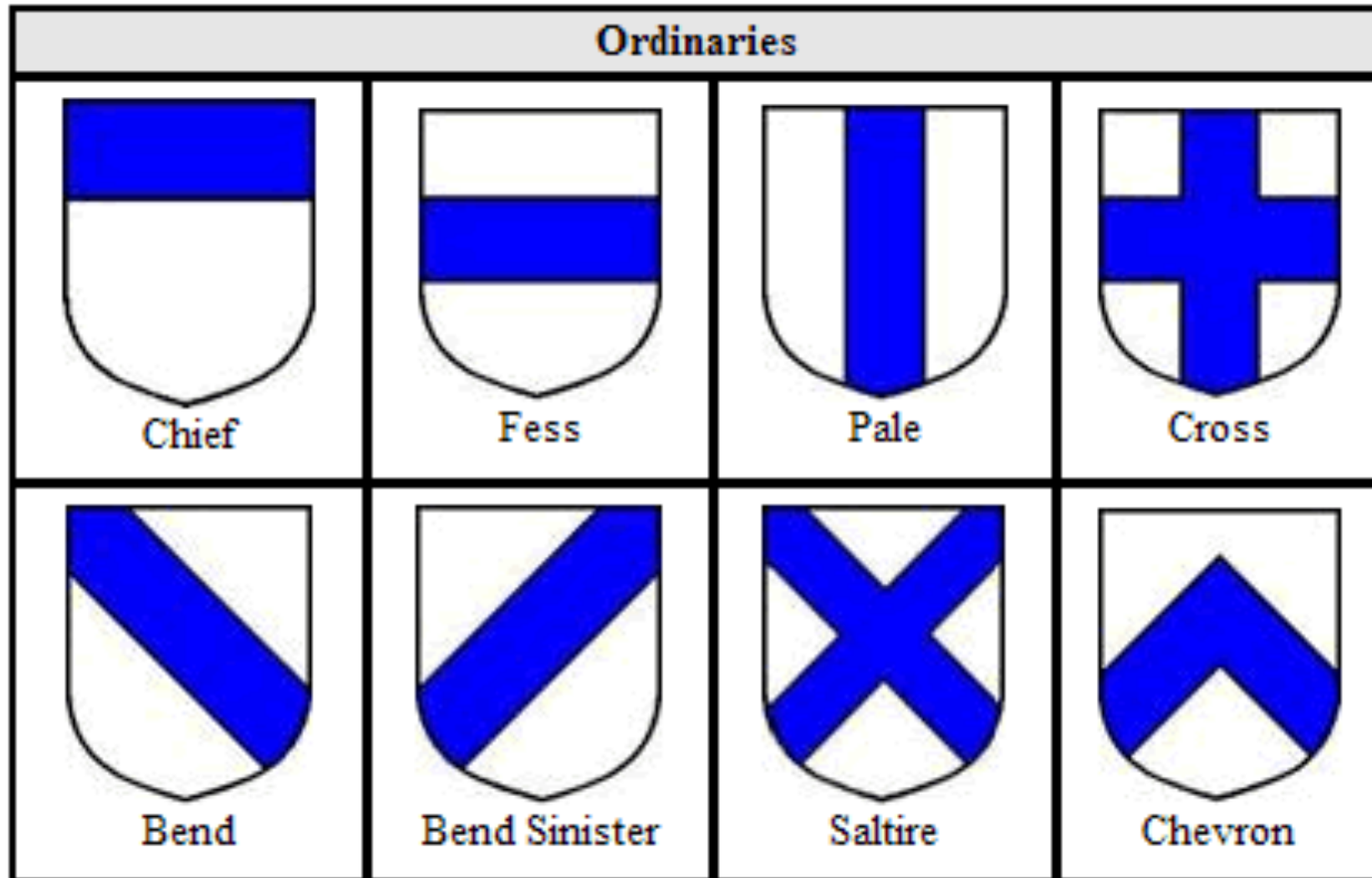
- *herautstukken* (heraldische hoofdfiguren en heraldische bijfiguren)
- gewone *wapenfiguren*

Herautstukken: heraldische hoofdfiguren

zijn combinaties van lijnen in het veld

- paal
- balk of faas
- kruis (combinatie van paal en balk)
 - keper
 - gaffel
 - schuinbalk
 - linkerschuinbalk
- Sint-Andrieskruis (combinatie van schuinbalk en linkerschuinbalk)
 - enz.

Herastukken: heraldische hoofdfiguren

Wapen van Amsterdam

wapenspreuk:

Heldhaftig – Vastberaden - Barmhartig

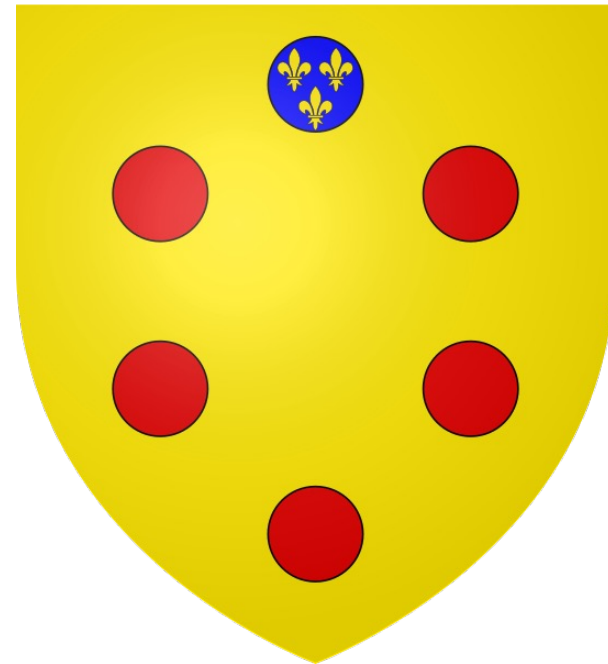
Herautstukken: heraldische bijfiguren

zijn eenvoudige vormen als:

- bollen (kogels, besanten...)
 - ruiten
 - ringen
- hartschildje
- barensteel
 - enz.

Herautstukken:
*bollen (kogels,
besanten...)*

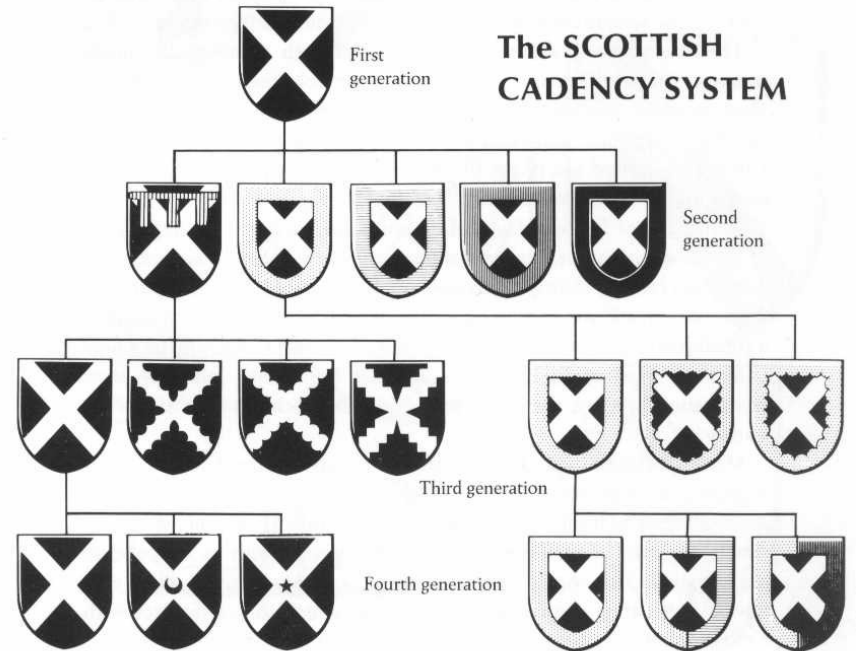
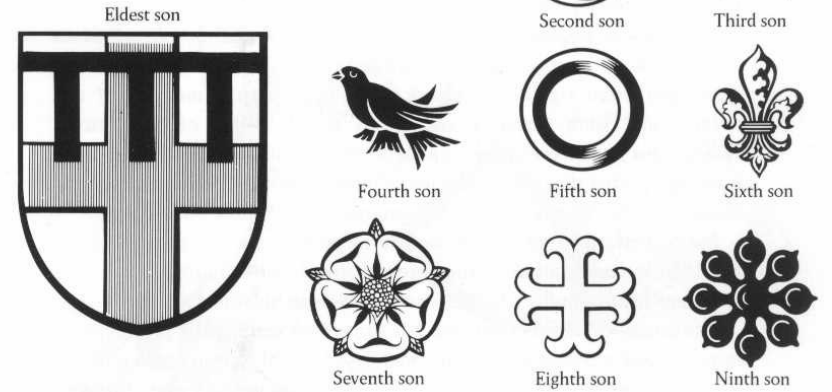

wapen van paus Leo XI uit
de familie Medici

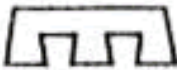

Barensteel

ENGLISH CADENCY MARKS

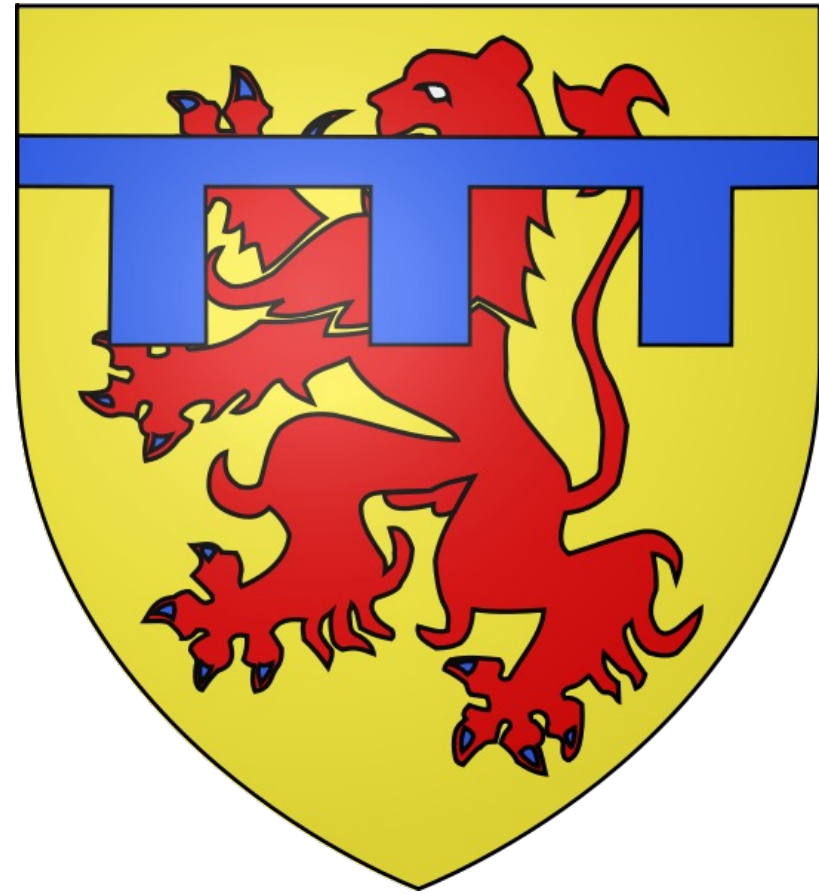
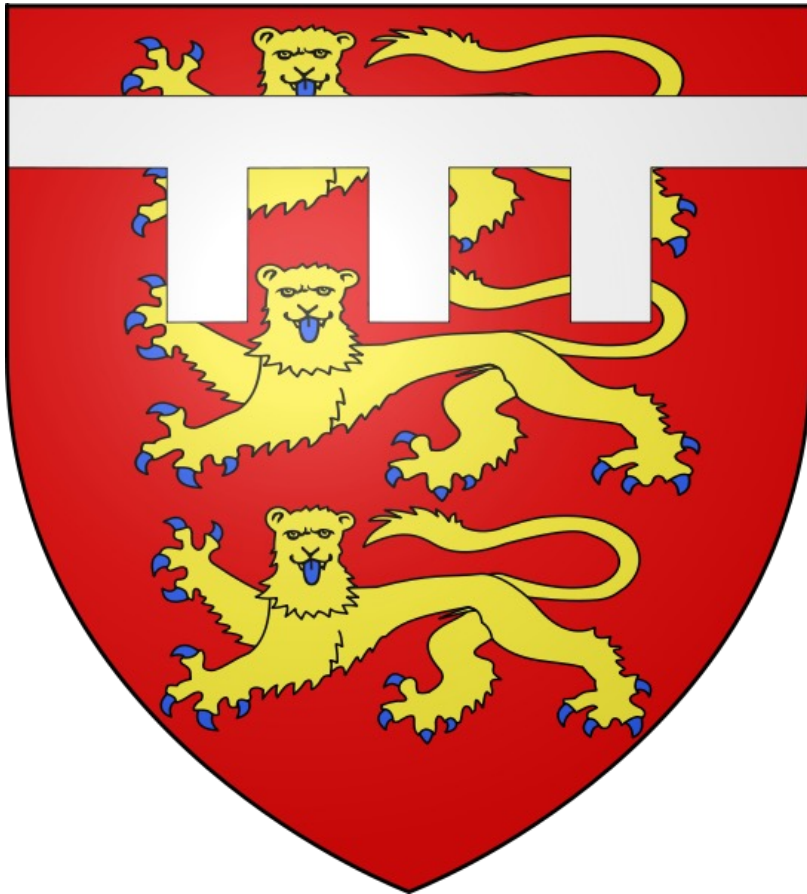
Barensteel

English System	 First Son Label	 Second Son Crescent	 Third Son Mullet	 Fourth Son Martlet	 Fifth Son Annulet	 Sixth Son Fleur-de-lis	 Seventh Son Rose	 Eighth Son Cross Moline	 Ninth Son Double Quatrefoil
Canadian System	 First Daughter Heart	 Second Daughter Ermine Spot	 Third Daughter Snowflake	 Fourth Daughter Fir Twig	 Fifth Daughter Chess Rook	 Sixth Daughter Escallop	 Seventh Daughter Harp	 Eighth Daughter Buckle	 Ninth Daughter Clarichord
Scottish System	 Illegitimacy Compony Bordure Azure and Argent	 Second Branch Or (or Chequy) Bordure	 Third Branch Argent (or Chequy) Bordure	 Fourth Branch Gules Bordure	 Fifth Branch Azure Bordure	 Sixth Branch Sable Bordure	 Seventh Branch Vert Bordure	 Eighth Branch Purpure Bordure	 Ninth Branch Tenné Bordure

Barensteel – Engels systeem

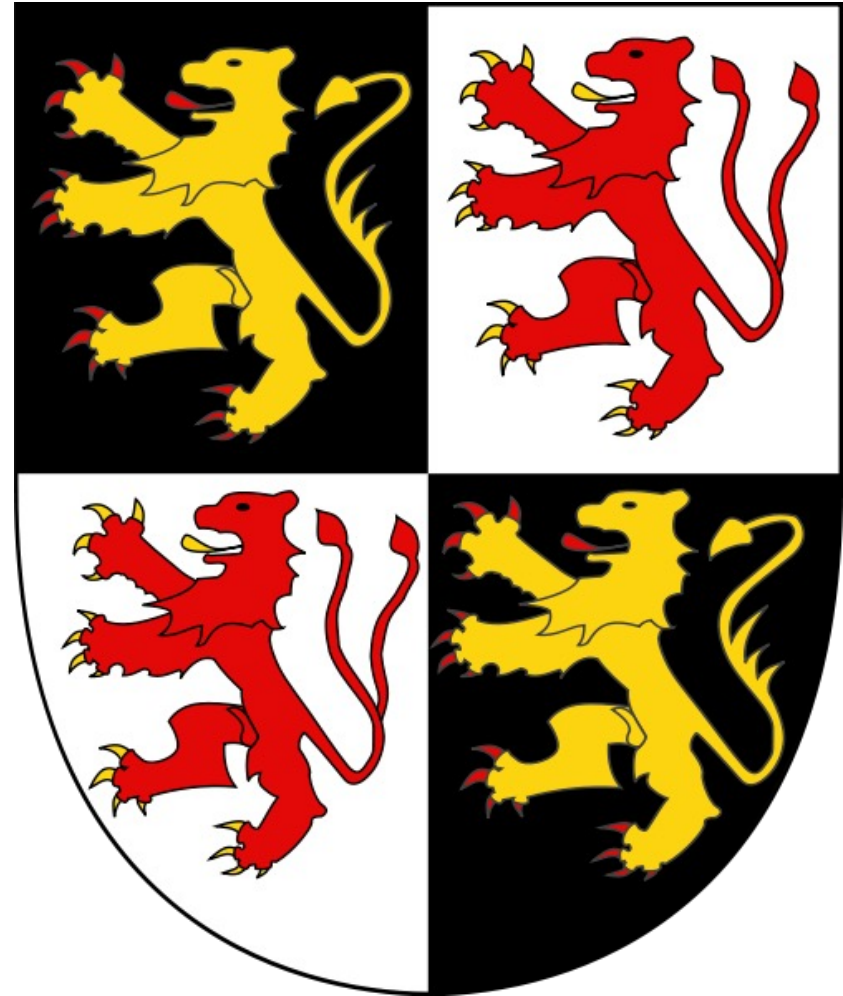
links: Engeland (zonder Frankrijk)

rechts: Dirk van Brederode

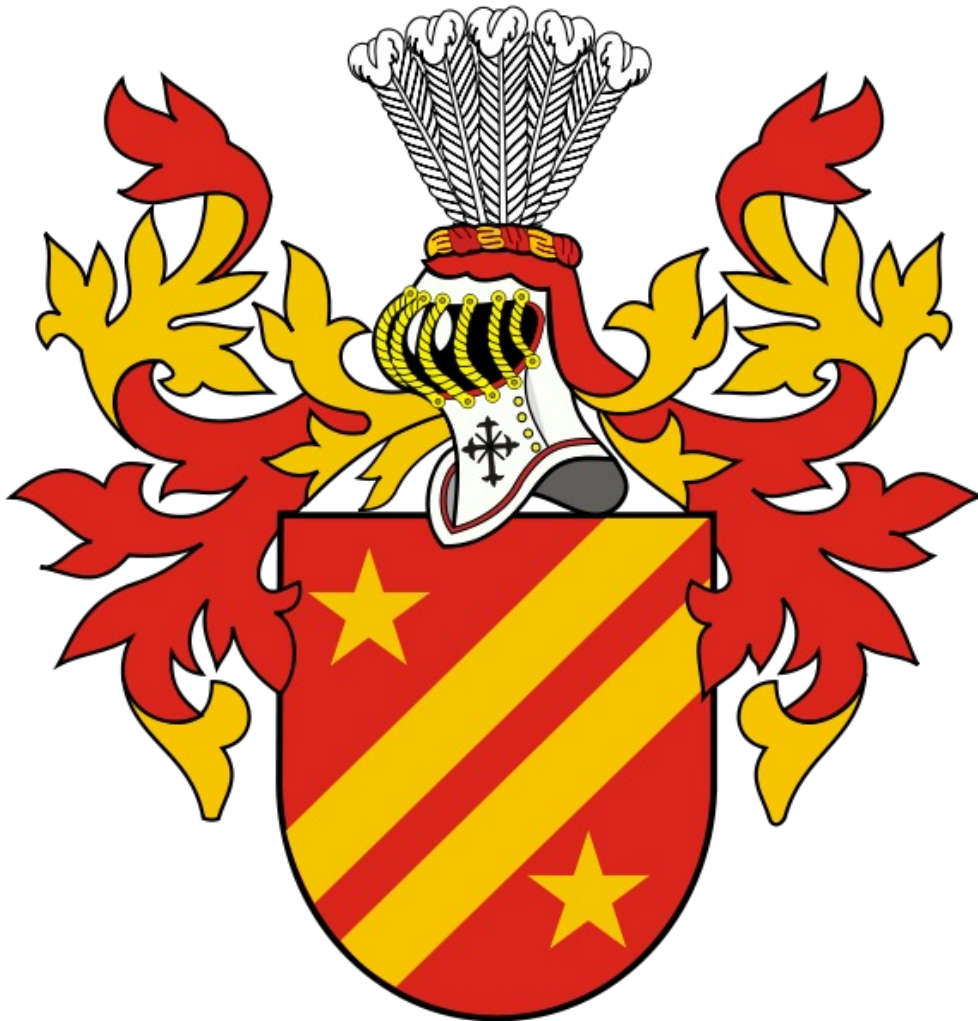
Wapenverandering:

hertog van Brabant voor en na Woeringen (1288)

Wapenverandering:

Napolione Buonaparte > Napoléon Bonaparte

Wapenverandering: de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie

Wapenverandering:

de Oostenrijkse republiek voor en na WO II

Gewone wapenfiguren

- Natuurlijke wapenfiguren
- Kunstmatige wapenfiguren
- Fantastische wapenfiguren

Natuurlijke wapenfiguren

Mens of delen van het menselijk lichaam
(hoofd, arm, hand, been, voet, enz.)

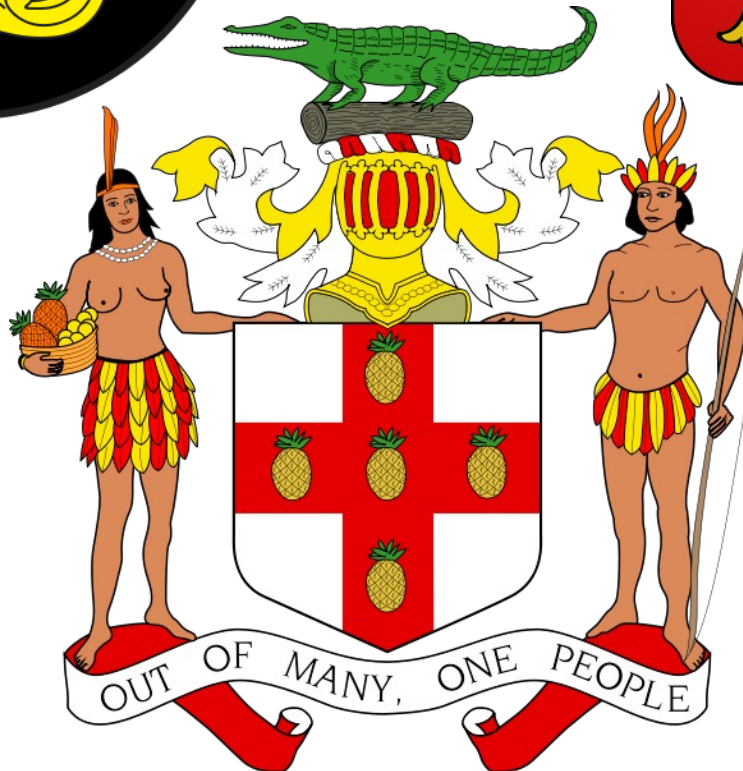
Heiligen, engelen, duivels

Dieren of delen ervan

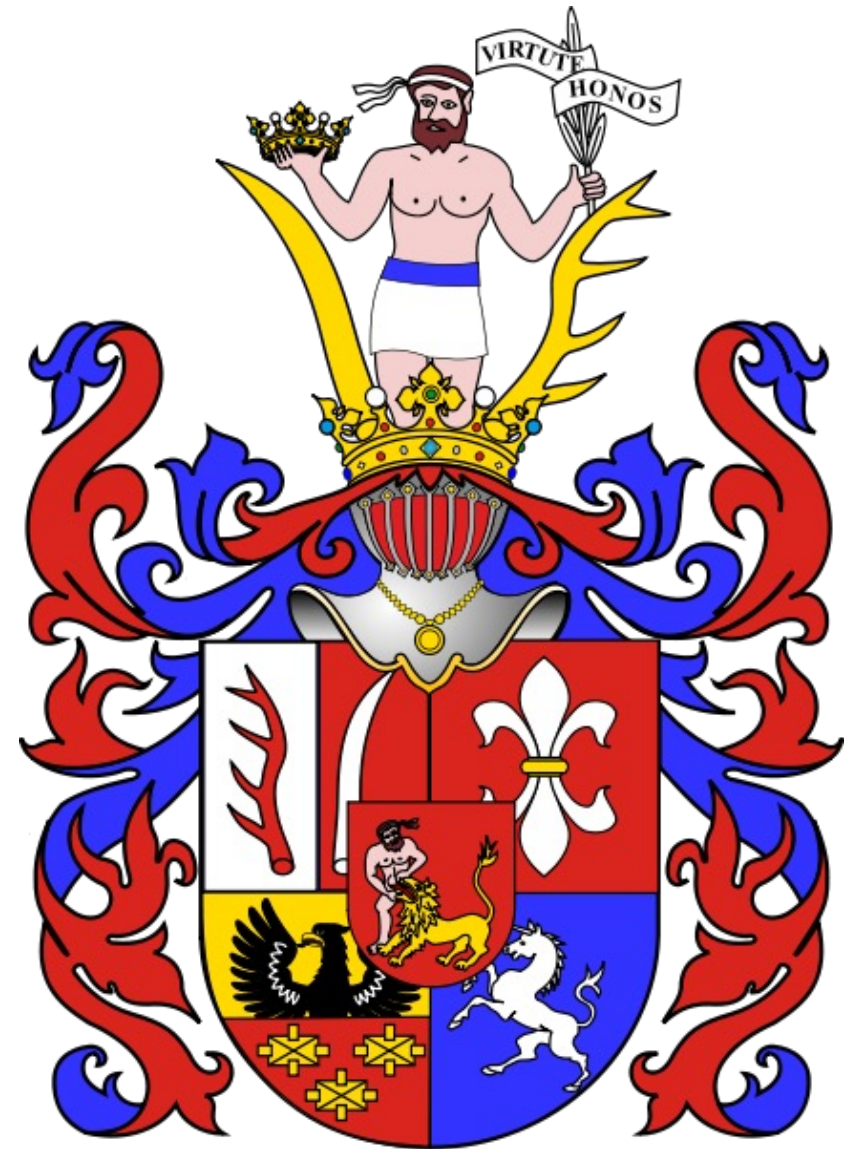
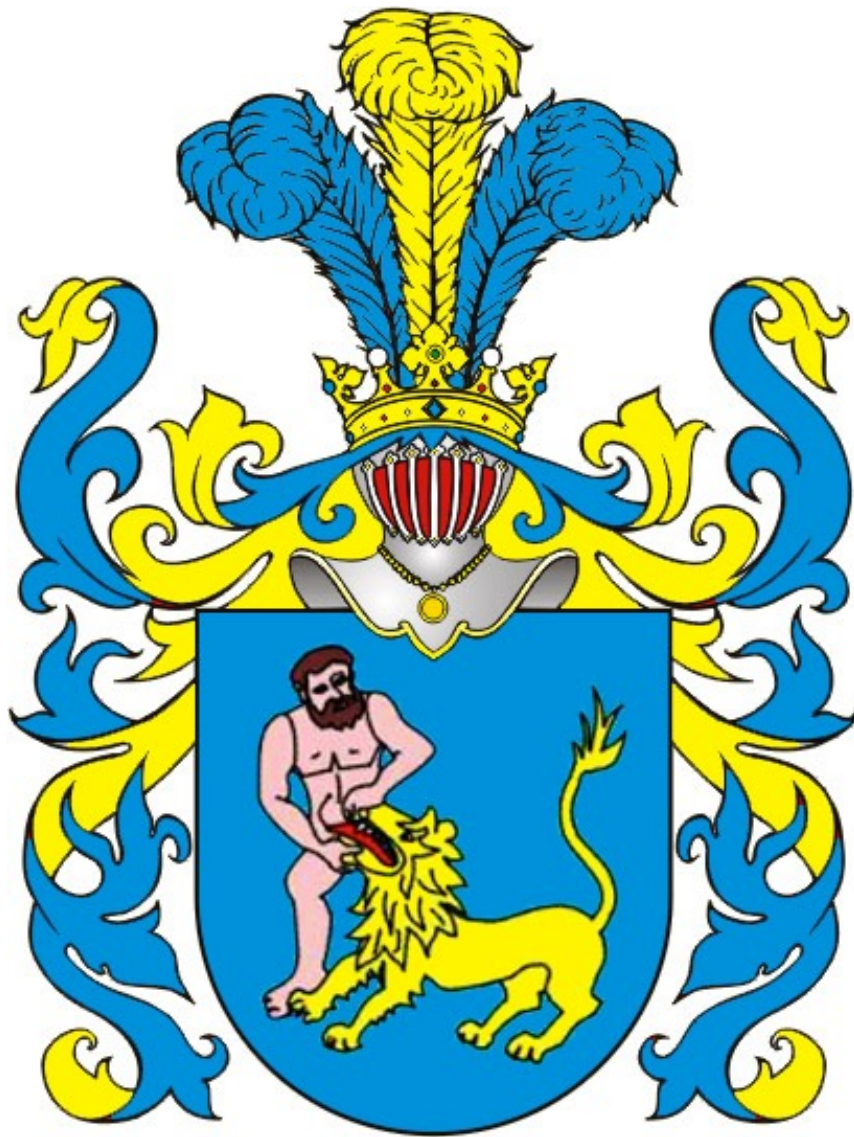
Planten of delen ervan

Hemellichamen

Mens als natuurlijke wapenfiguur:

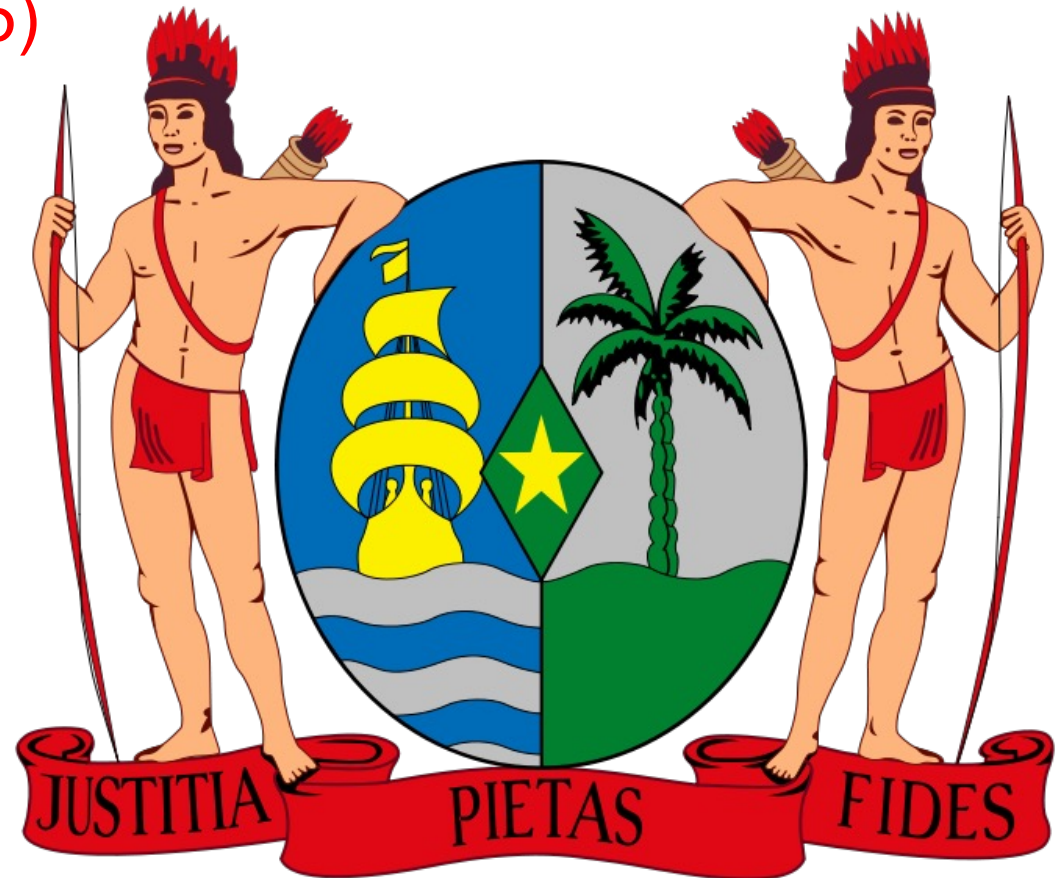

Mens als natuurlijke wapenfiguur: *Samson*

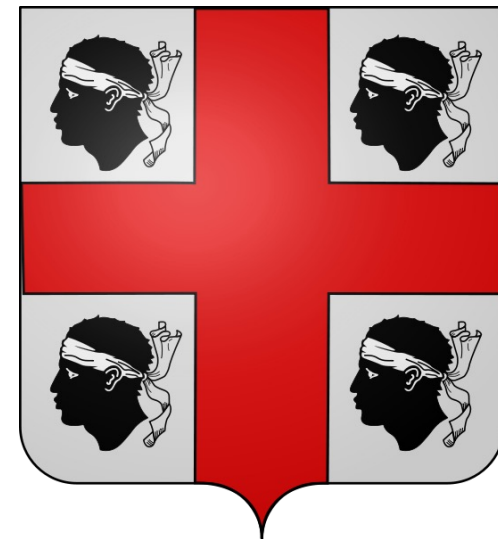
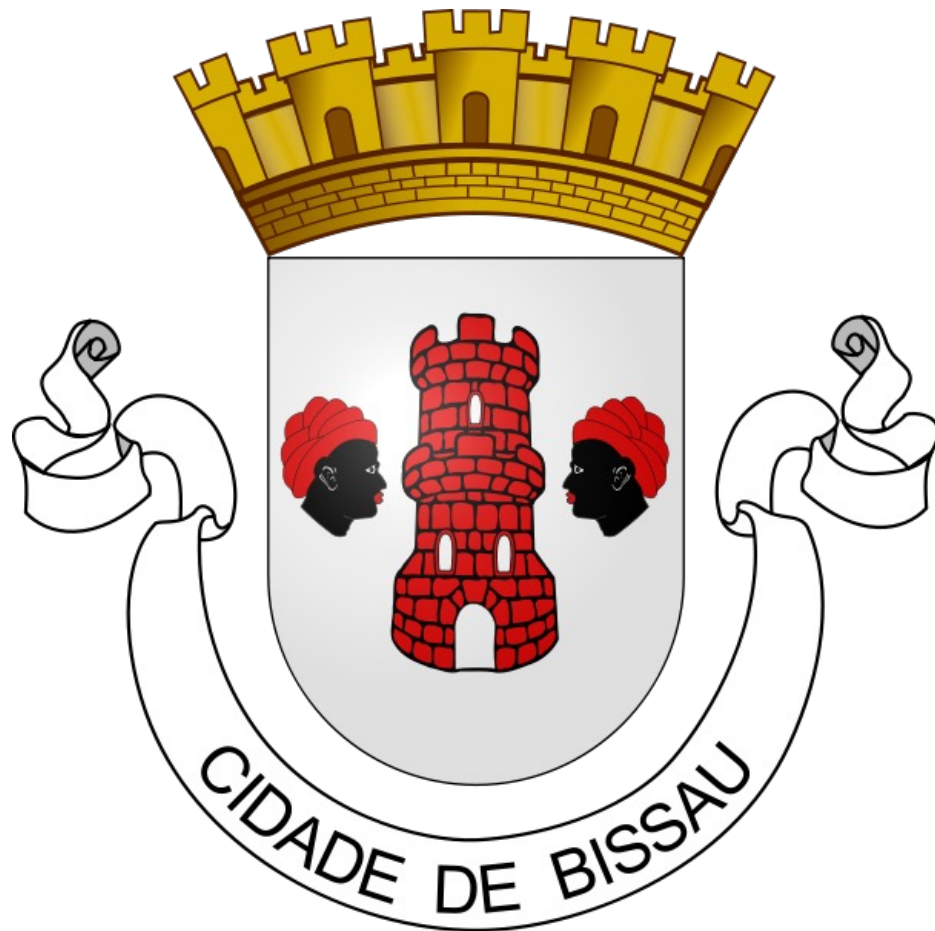

Mensen als schildhouders

- Wapen **Suriname (1975)**
- Blauw = Afrika
- Geel = vrede, eenheid, opoffering, toekomst
- Rood = Indiaans bevolkingsdeel, vernieuwing, liefde, progressiviteit
- Groen = hoop en vruchtbaarheid
- Zilver = Europa

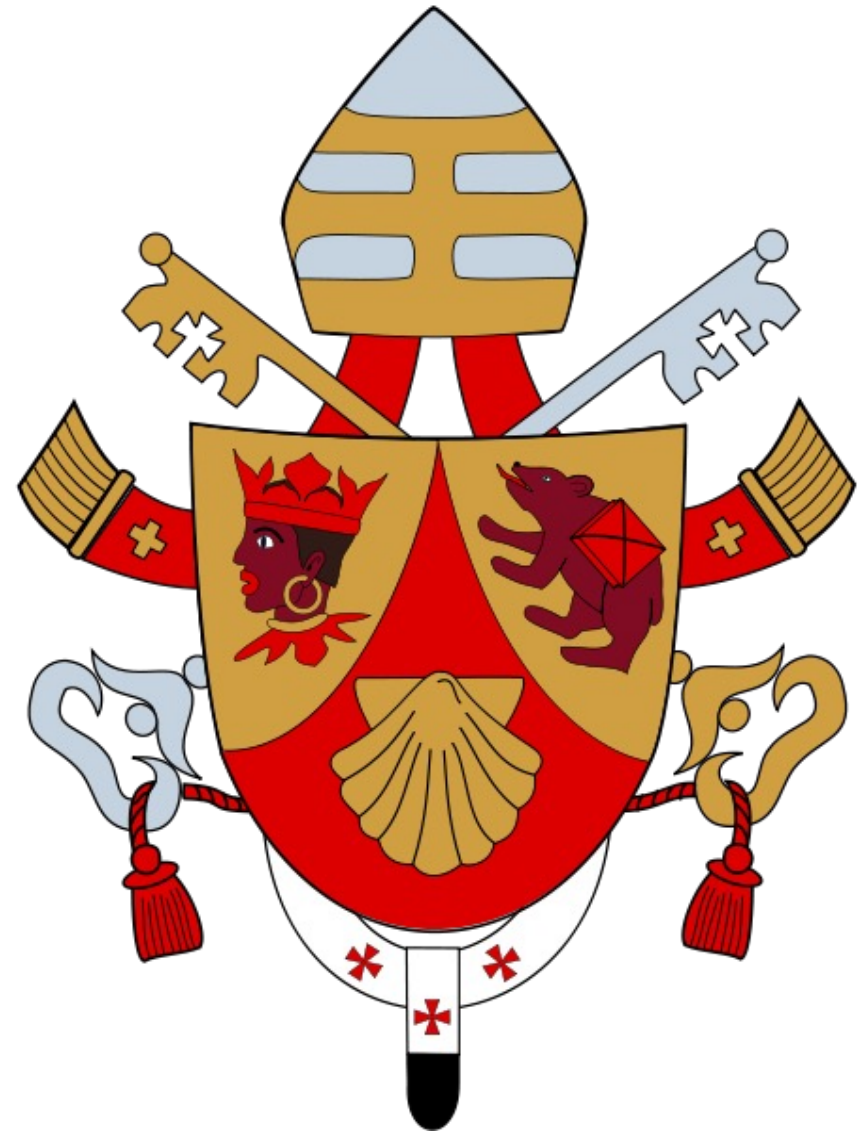
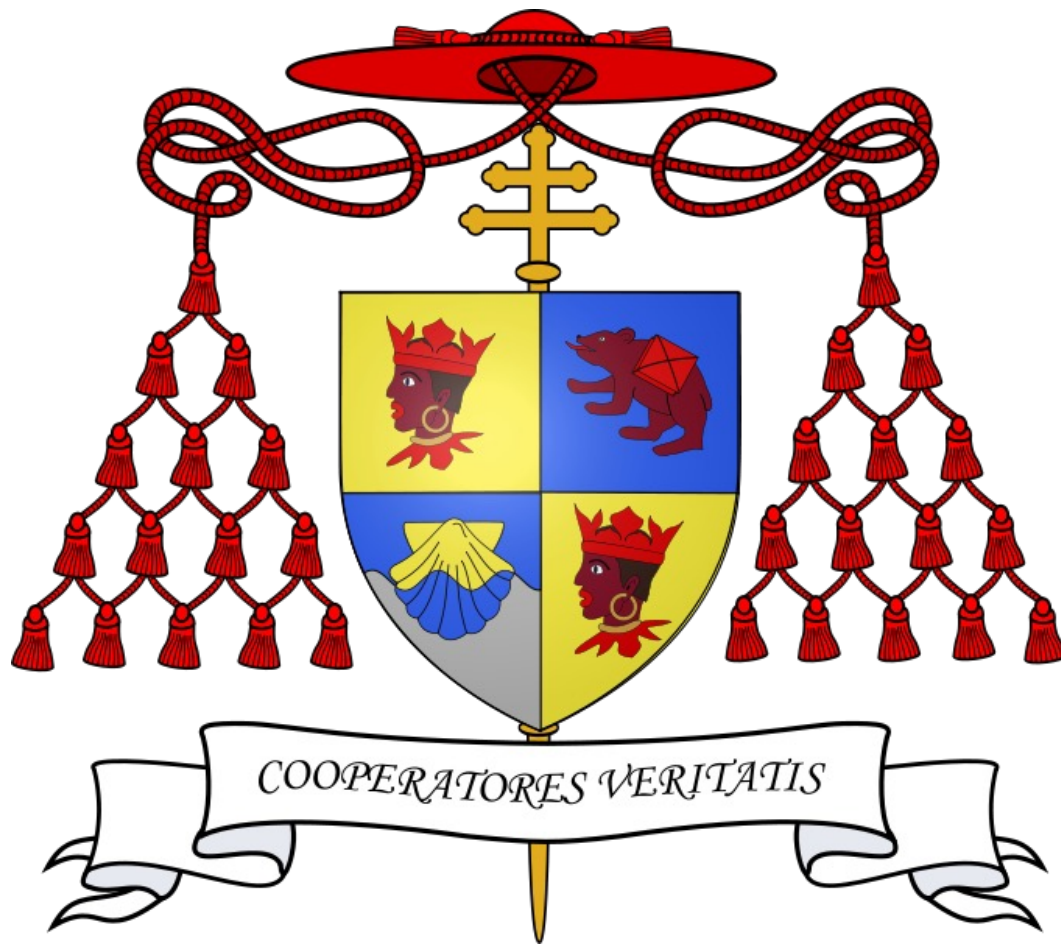
Natuurlijke wapenfiguur: *Morenhoofd*

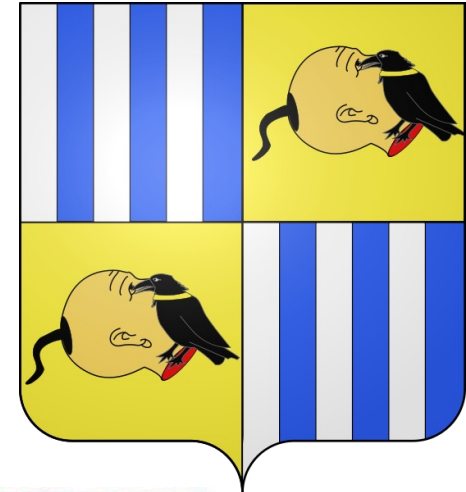
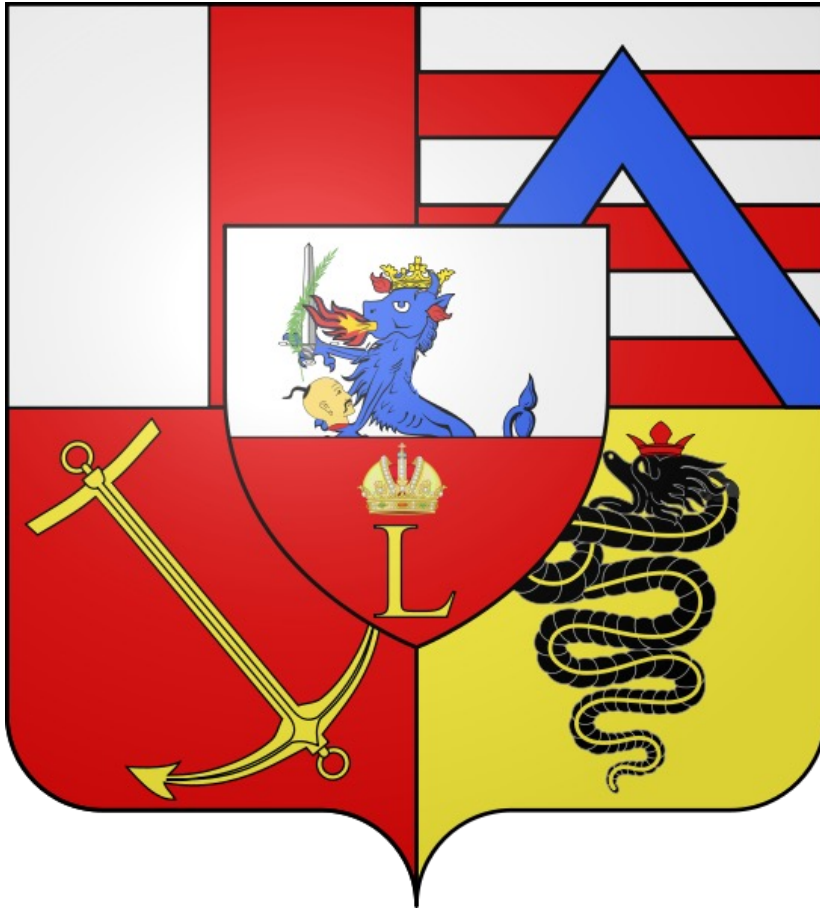
links: Bissau (Guinee-Bissau)

rechts: Corsica en Sardinië

Natuurlijke wapenfiguur: *Morenhoofd*
kardinaal > paus = wapenverandering

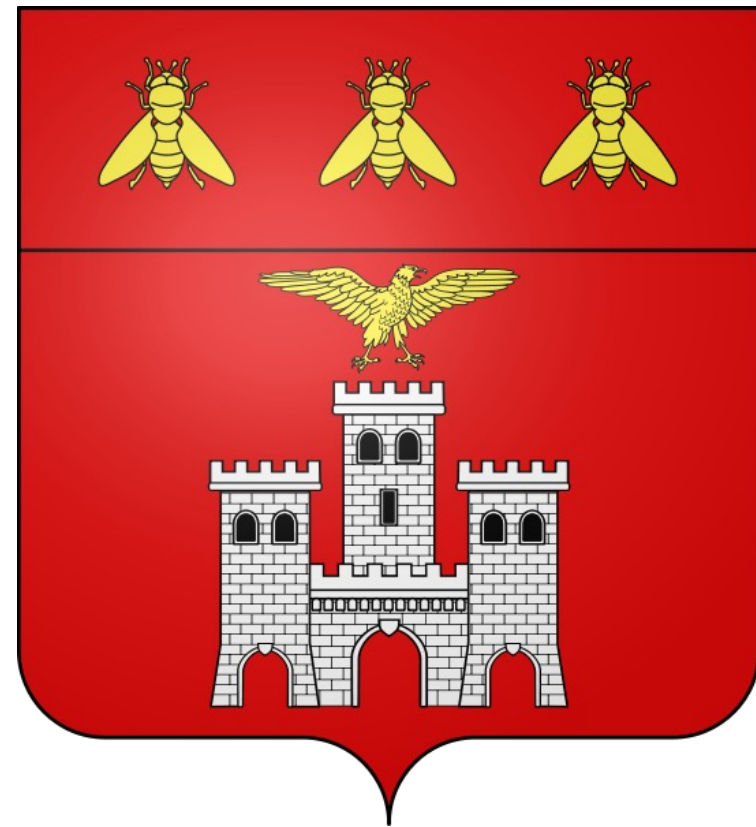
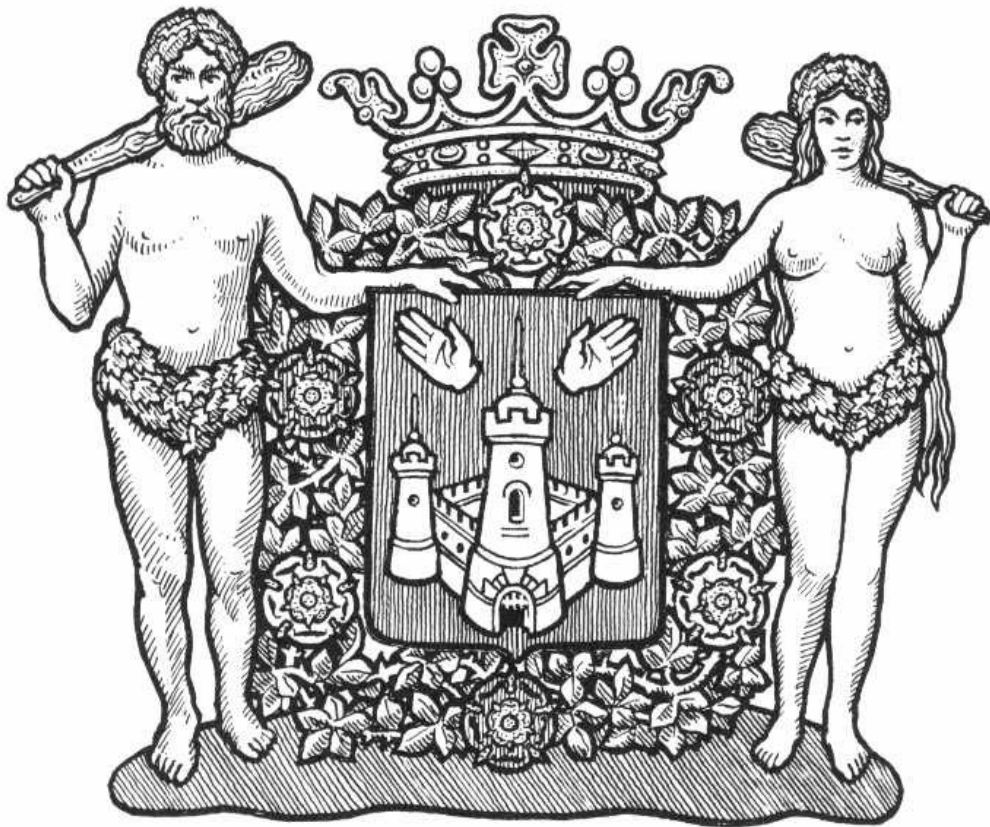
Natuurlijke wapenfiguur: *Turkenhoofd*

links: graaf Ernst Rüdiger von Starhemberg (Wenen, 1683)

rechts: Hadik de Futak – Schwarzenberg - Kikinda

Hands als natuurlijke wapenfiguur

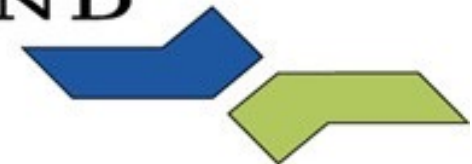
Van zinvol naar zinledig: een spijtige evolutie

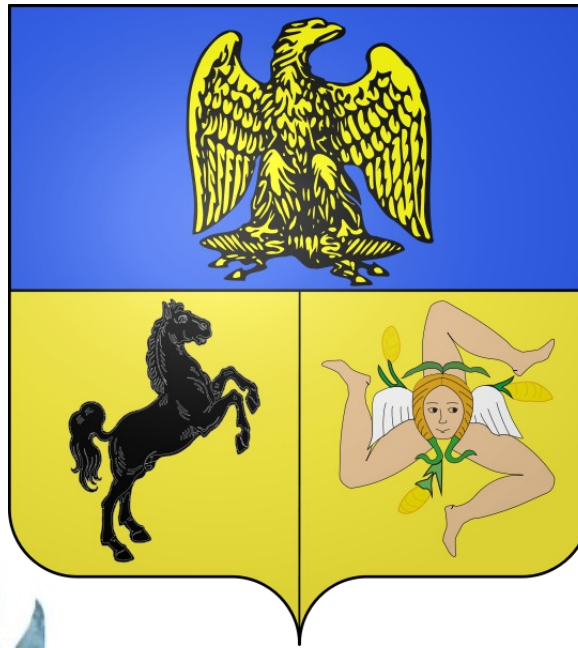
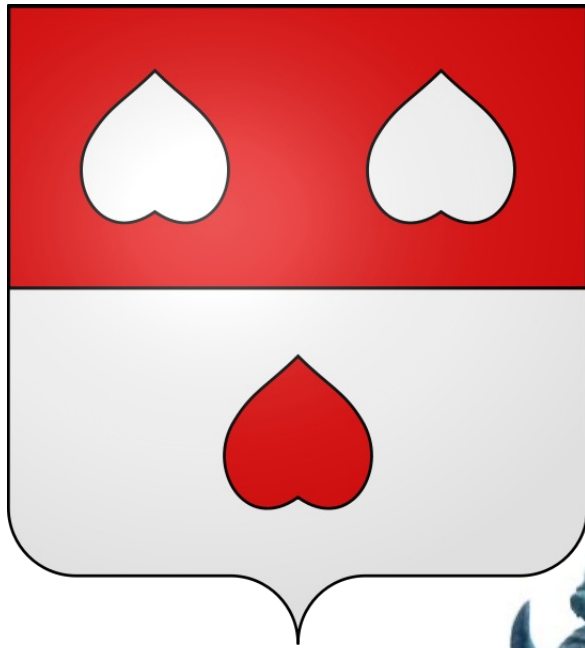
Het goede voorbeeld komt uit Nederland

gemeente
EEMSMOND

Lichaamsdelen als wapenfiguur

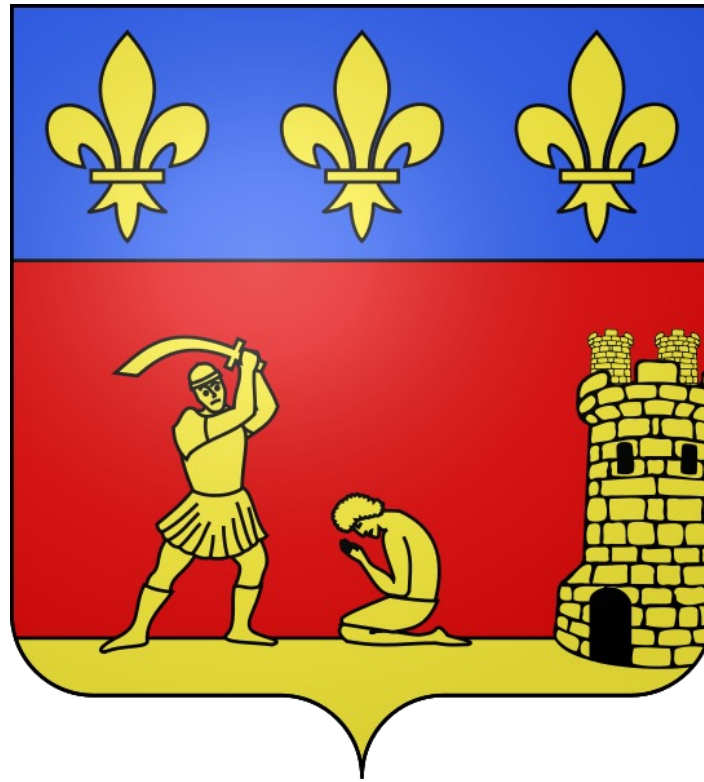
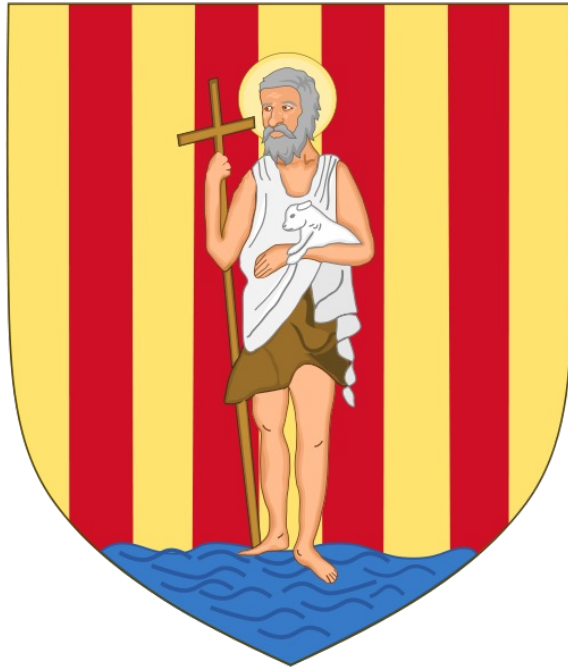
Mensenhoofd als natuurlijke wapenfiguur

links: wapen van Merseburg

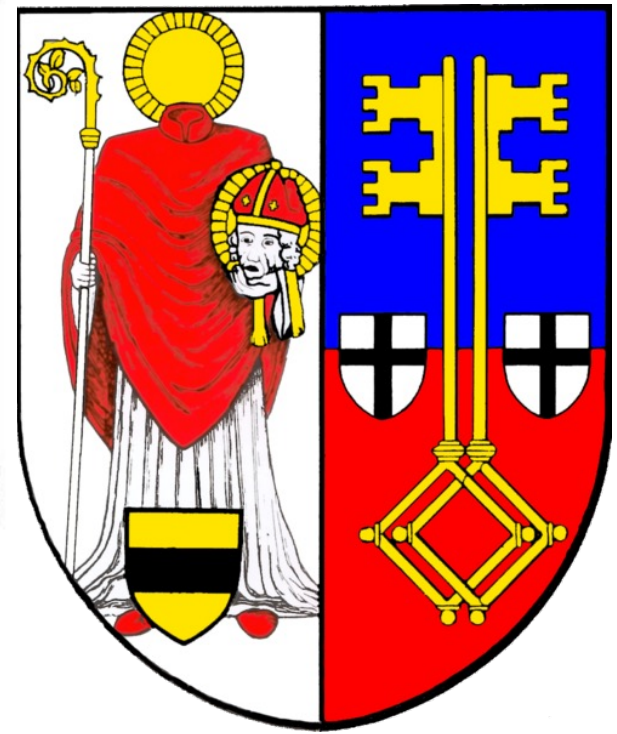
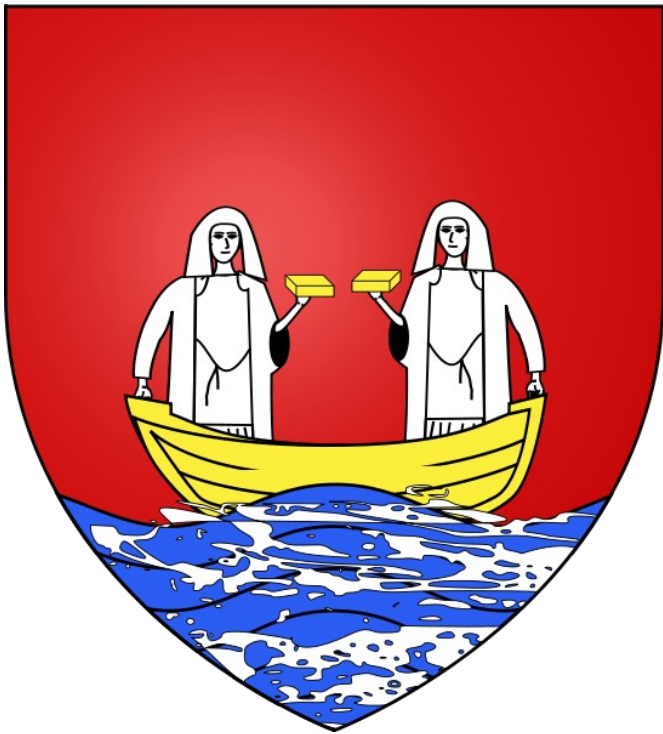
rechts: wapen van Köslin (Pommeren, na WO II bij Polen)

Een volledige *vita Sancti Ioannis Baptistae*...

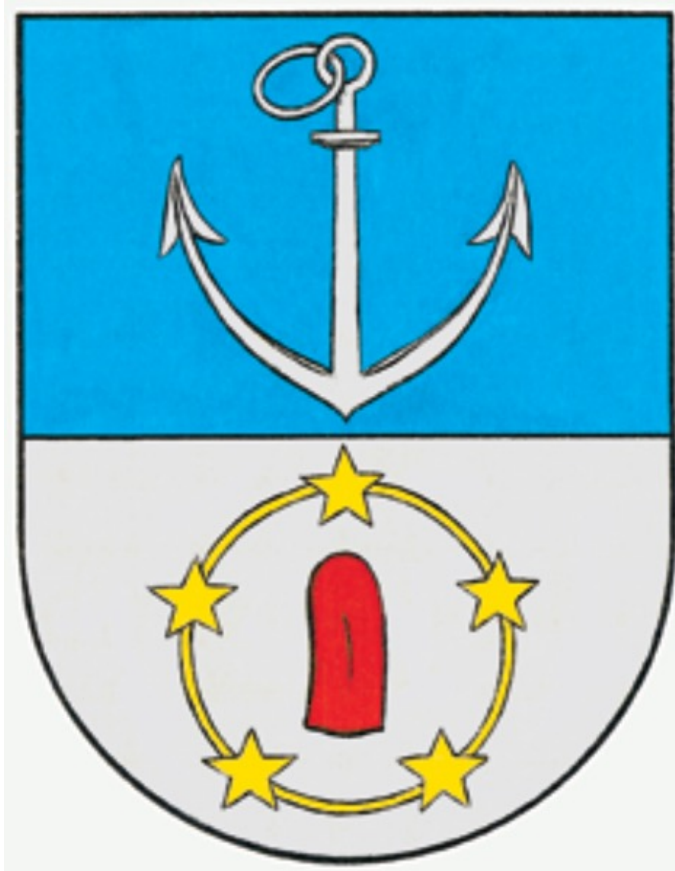

links: Perpignan (F)
midden: Bazas (F)
rechts: Zduny (PL)

Heiligen als wapenfiguur

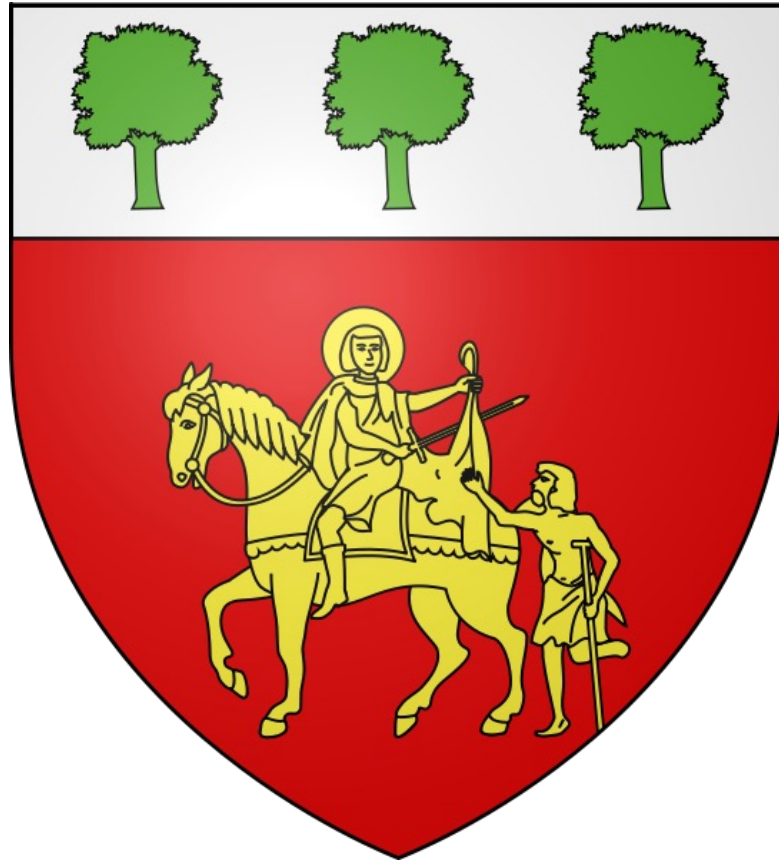
Heiligen als wapenfiguur

links: wapen van Brigittenau (Wenen)

rechts: wapen van Felheim

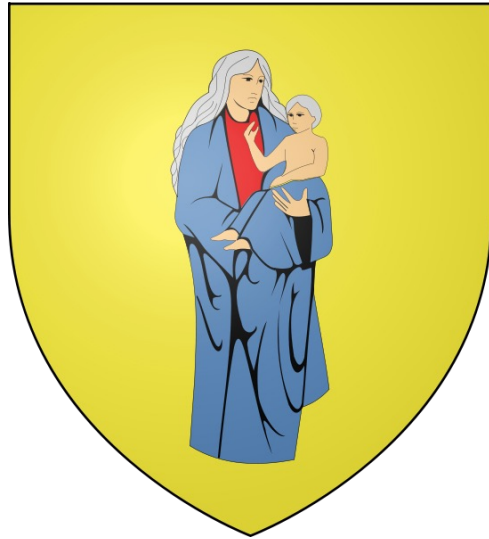
Heiligen in (gemeente)wapens

links: Saint-Martin-aux-Arbres (Seine-Maritime)

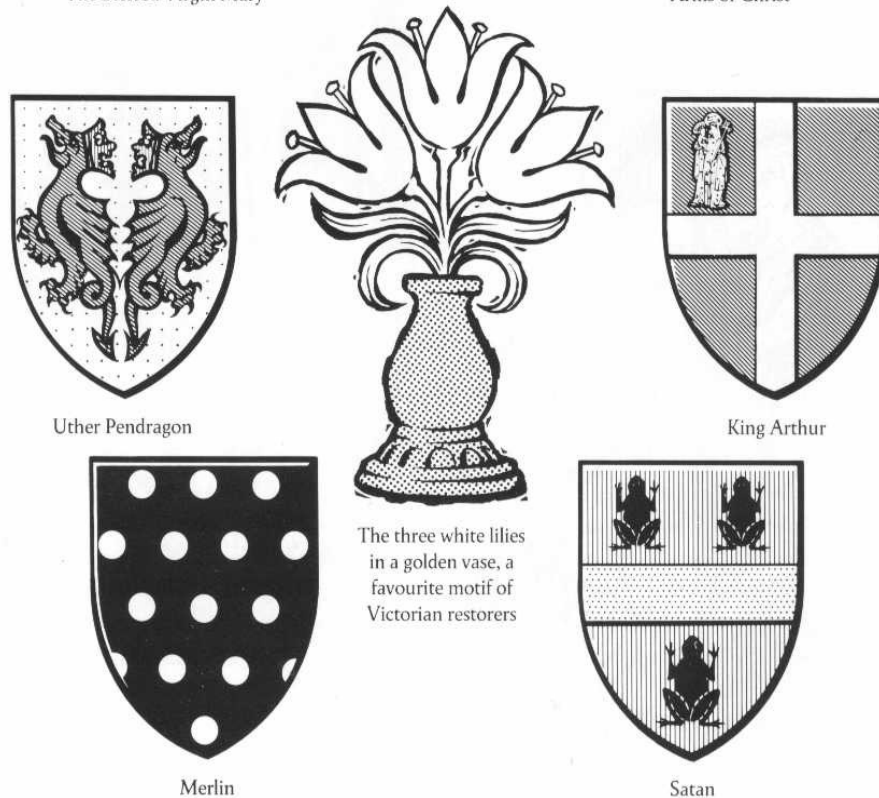
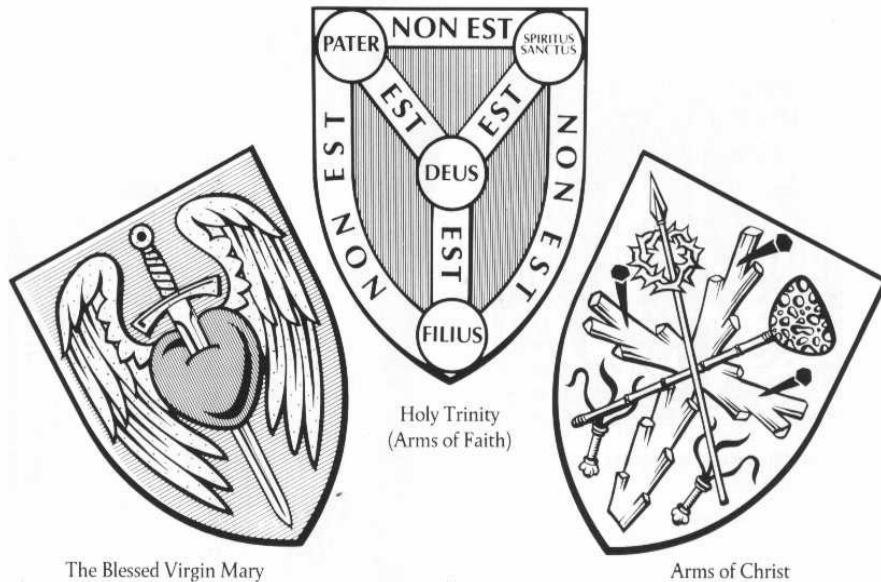
rechts: Saint-Laurent (Haute Garonne)

Onze-Lieve-Vrouw als wapenfiguur

‘Heilige’ heraldiek

Er werden (in de
vervalperiode) niet
alleen heiligen in
(vooral gemeentelijke)
wapens afgebeeld maar
men ging ook wapens
ontwerpen voor **God,**
de duivel en de heiligen!

‘Heilige heraldiek’

het zgh.

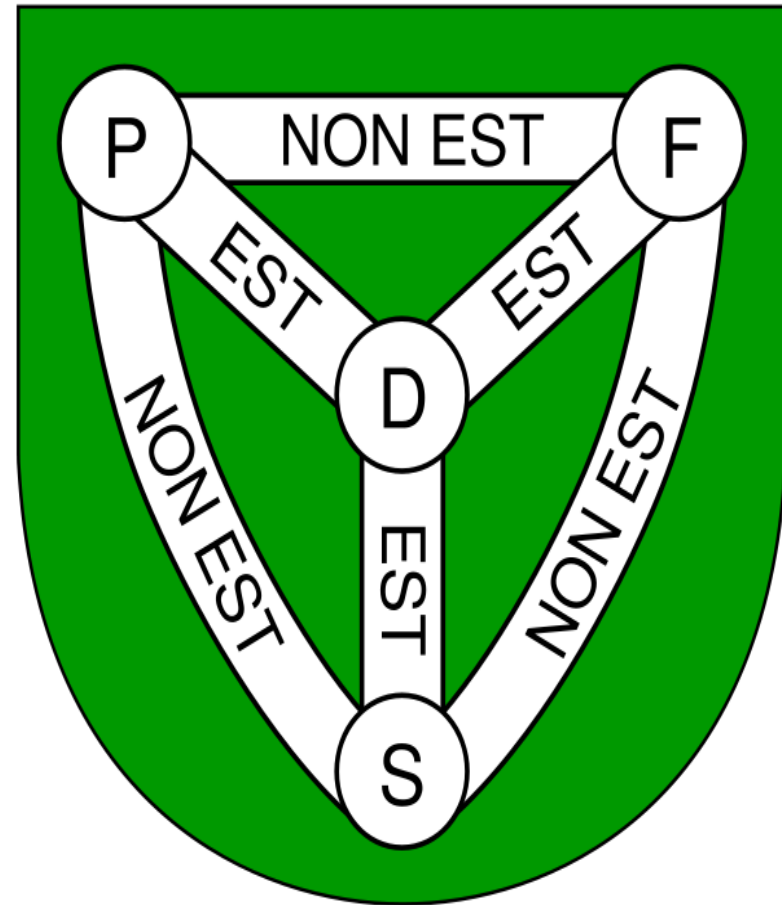
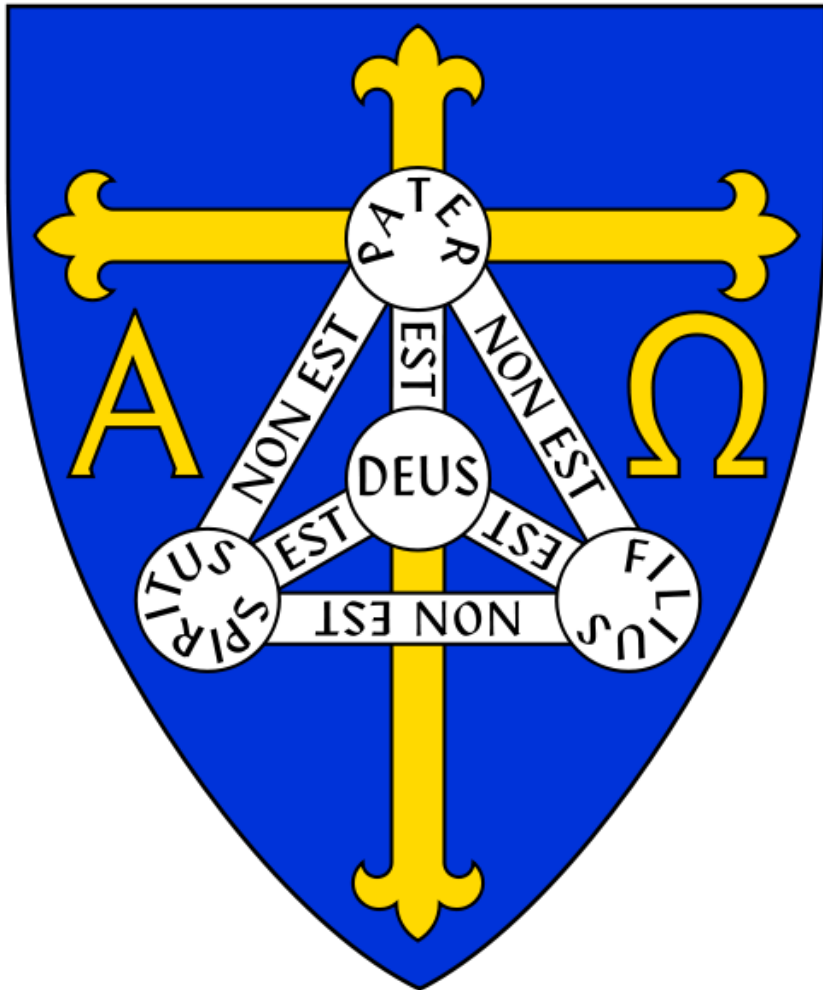
wapen van God

uit het

Wernigeroder
Wappenbuch

'Heilige heraldiek'

links: Anglicaans-episcopale Kerk op Trinidad
rechts: parochie H. Drievuldigheid op Jersey

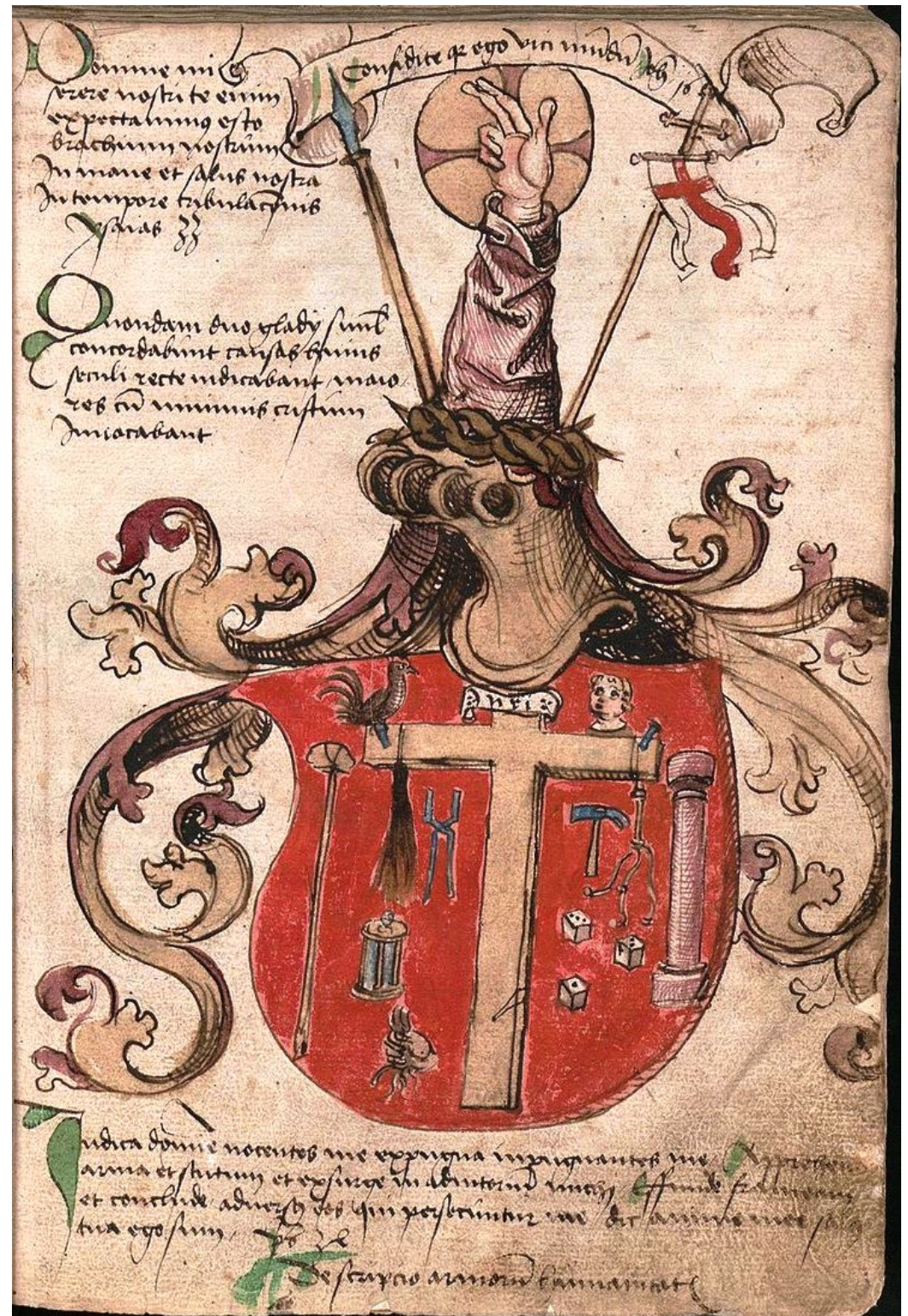
'Heilige heraldiek'

het zgh. wapen
van Jezus Christus

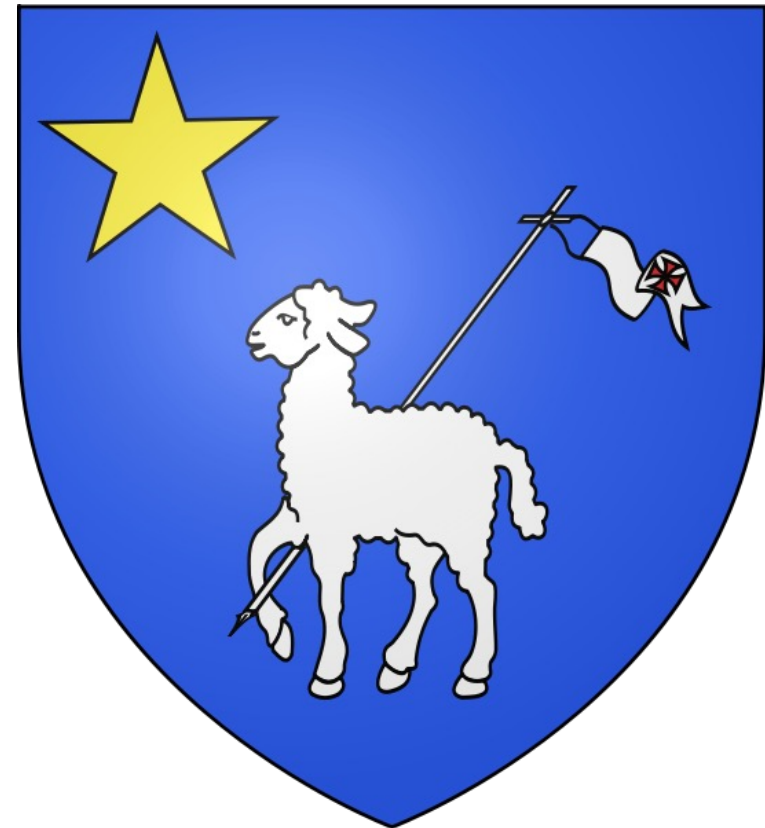
uit het

*Wernigeroder
Wappenbuch*

cf. *de arma Christi*

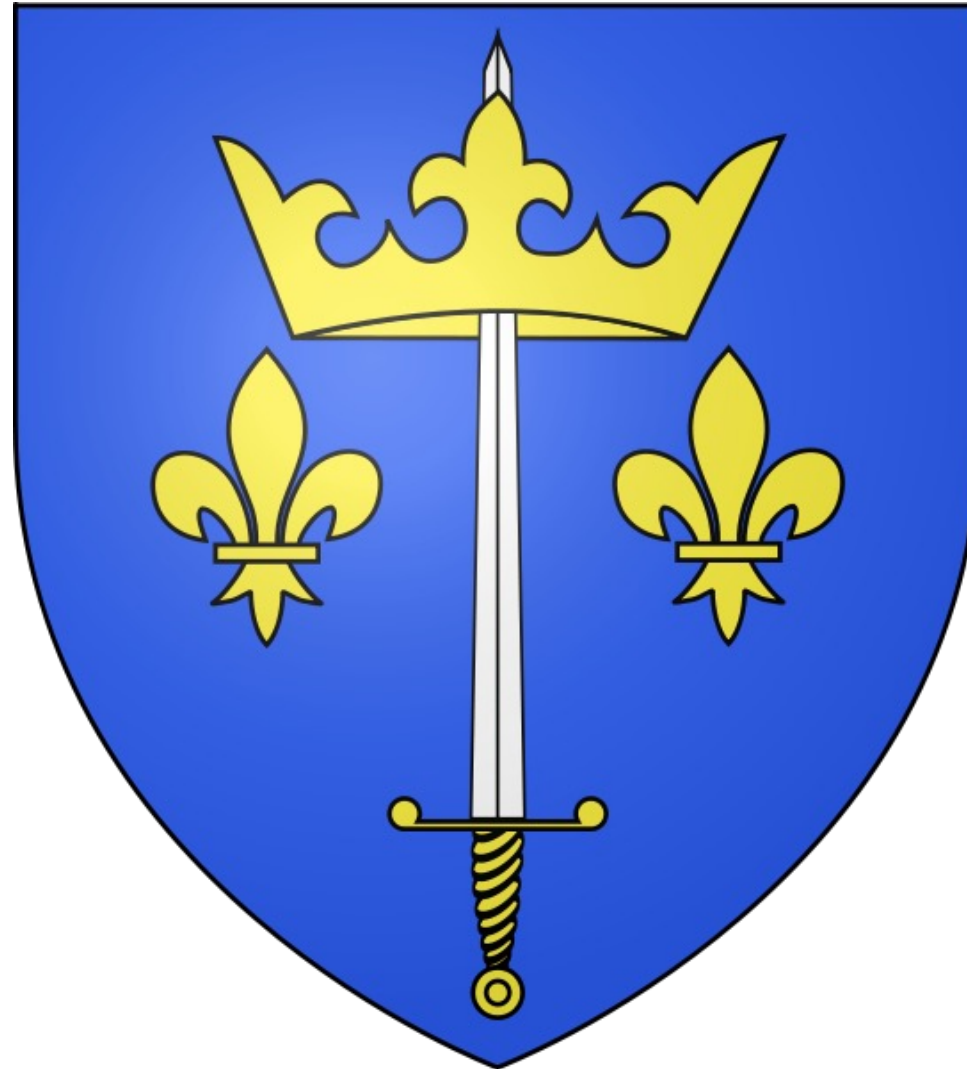
'Heilige' heraldiek

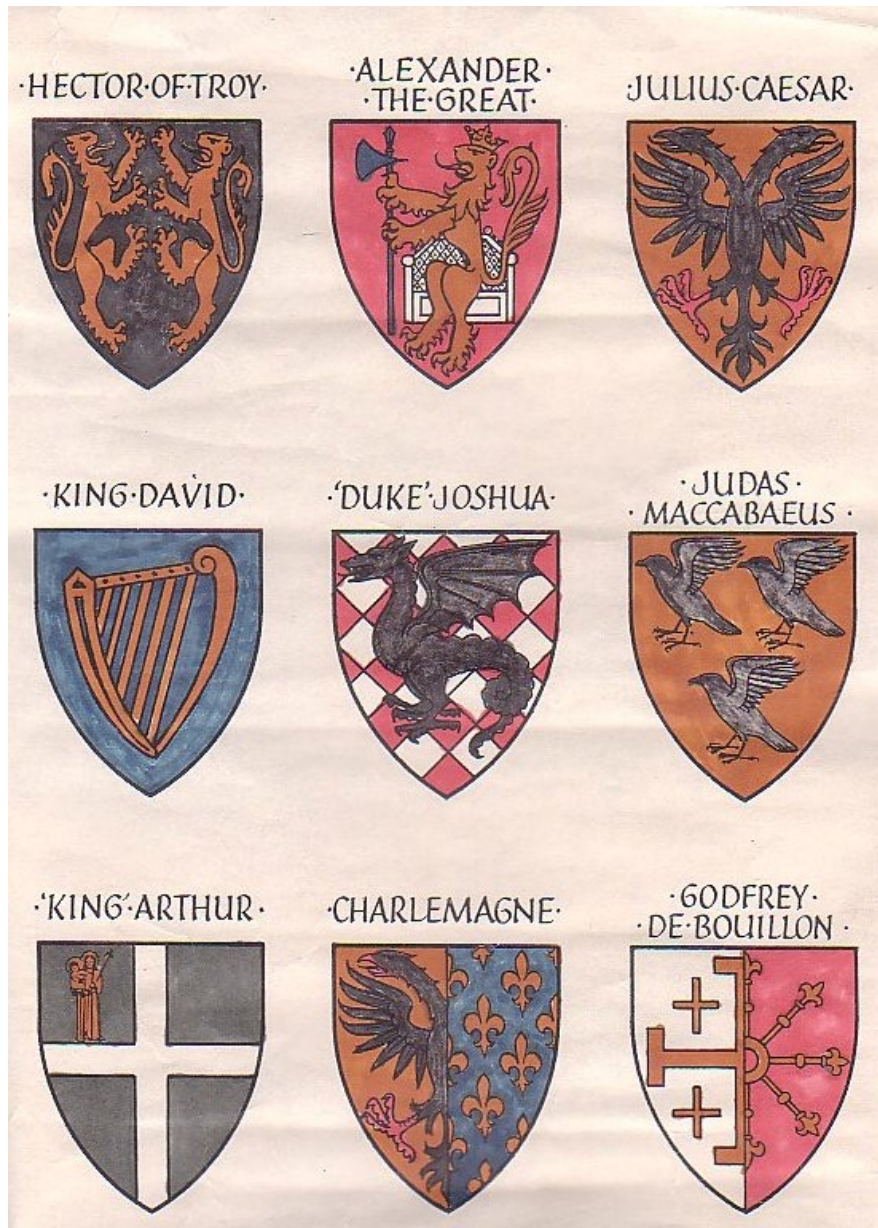
links: San Giovanni Rotonda (I)

rechts: Blaise Pascal

'Heilige' heraldiek

Imaginaire heraldiek

Er werden (in de vervalperiode) niet alleen heiligen in (vooral gemeentelijke) wapens afgebeeld maar men ging ook wapens ontwerpen voor **historische personages uit de preheraldische tijd.**

KRÁL ARTUŠ

HECTOR

LANCELOT

BRUNOR

PERCIVAL

TRISTAN

DEGORE

GAWAIN

BEDIVERE

BORS

KAY

GALAHAD

Zo bedacht men ook wapens voor:

Julius Caesar

koning David

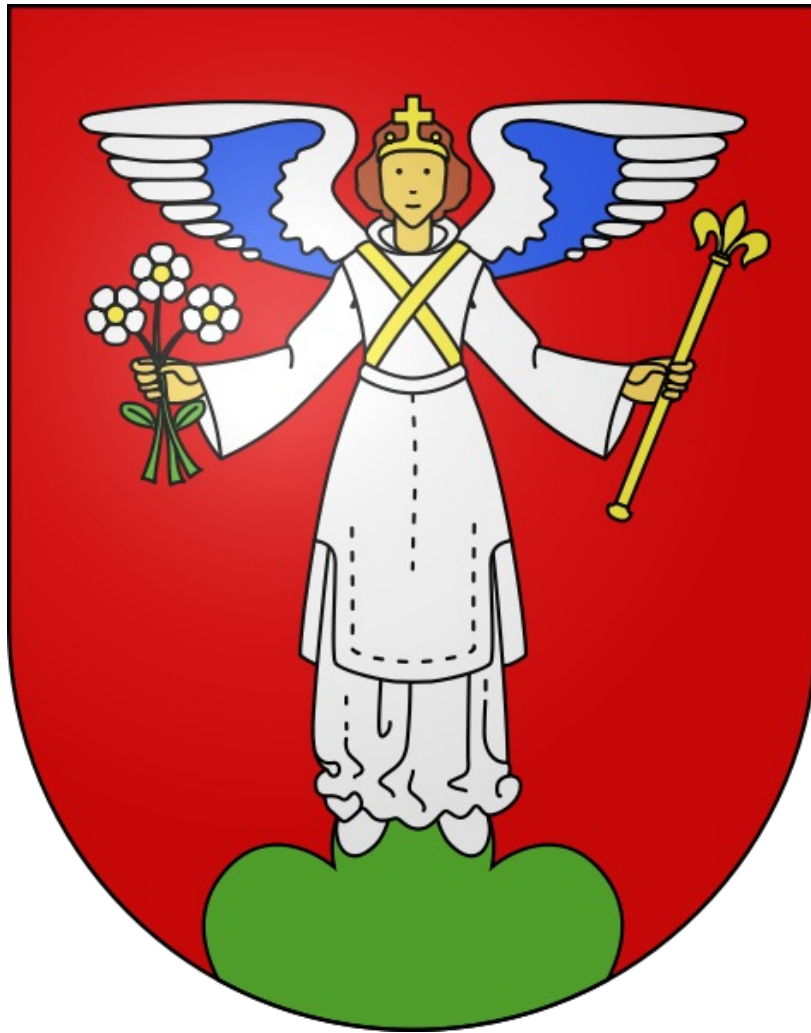
Hercules

Sint-Joris

de Grieks-Romeinse goden in godinnen
andere figuren uit de OH als Paris...

Cf. HUIZINGA, **Herfsttij**, p. 63
Chantry WESTWELL, **Maiden or Monsters**, p. 60

Natuurlijke wapenfiguren: *engel*

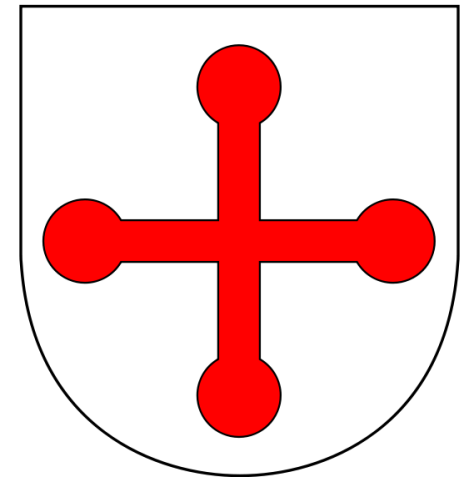
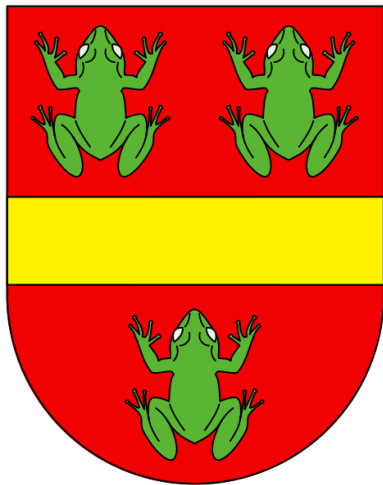

Natuurlijke wapenfiguren: *duivel*

Strijd engel >< duivel

wapen van Satan – Archangelsk – Sint-Michiel

Natuurlijke wapenfiguren: *dieren*

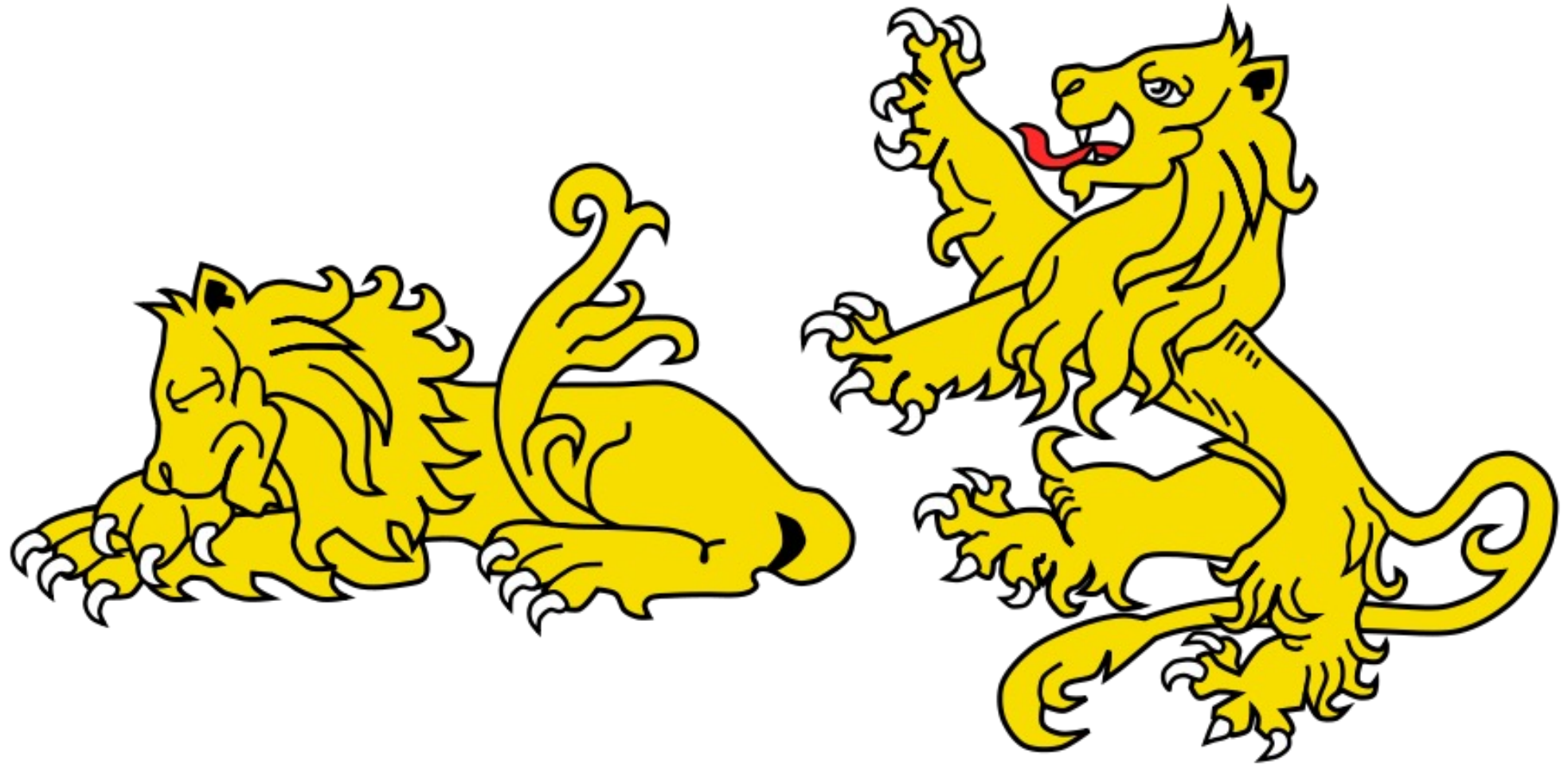
- *viervoeters*: leeuw, paard, stier, os, hert, hond, beer, ever, olifant, schaap, geit...
- *vogels*: adelaar, arend, mereltje, zwaan, haan, raaf, ooivaar, pelikaan, hop...
- *vissen en schelpen*: dolfijn, zalm, barbeel, haring, Sint-Jacobsschelp, kreeft...

Viervoeters: *leeuwen*

Beast Positions			
 <p>A lion standing on its hind legs, facing left, with its right forepaw raised.</p>	 <p>A lion standing on its hind legs, facing left, with its right forepaw raised and its tail curved upwards.</p>	 <p>A lion standing on all four legs, facing left, with its right forepaw raised.</p>	 <p>A lion standing on all four legs, facing left, with its right forepaw raised and its tail curved upwards.</p>
Rampant	Passant	Statant	Salient
 <p>A lion sitting on its haunches, facing left, with its right forepaw raised.</p>	 <p>A lion sitting on its haunches, facing left, with its right forepaw raised and its tail curved upwards.</p>	 <p>A lion lying down on its belly, facing left, with its right forepaw raised.</p>	 <p>A lion lying down on its belly, facing left, with its right forepaw raised.</p>
Sejant	Sejant Erect	Couchant	Dormant

Viervoeters: *leeuwen*

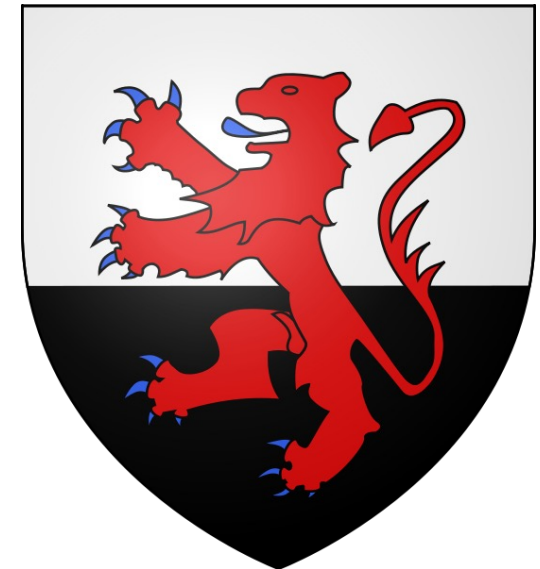
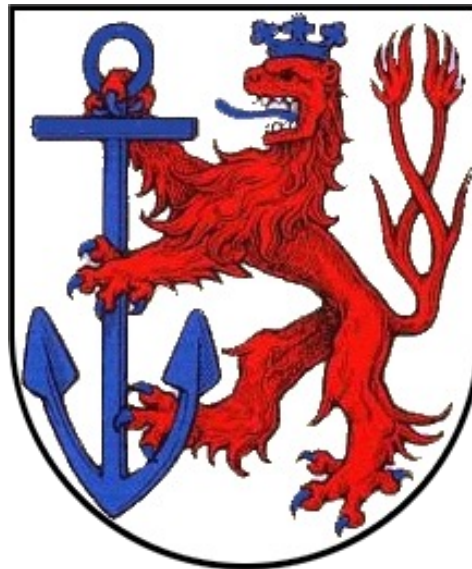
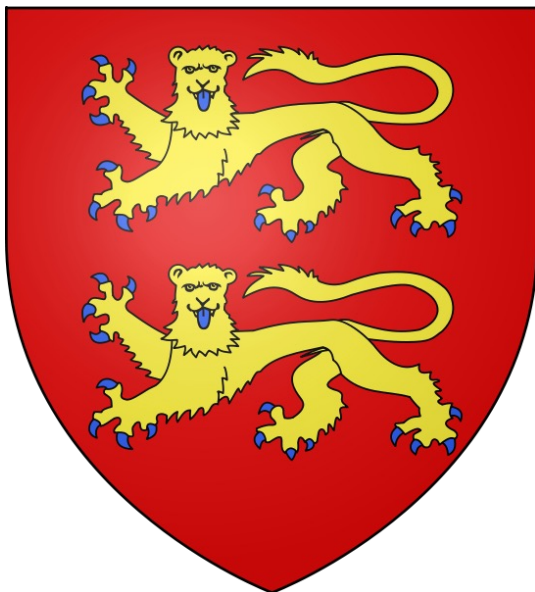
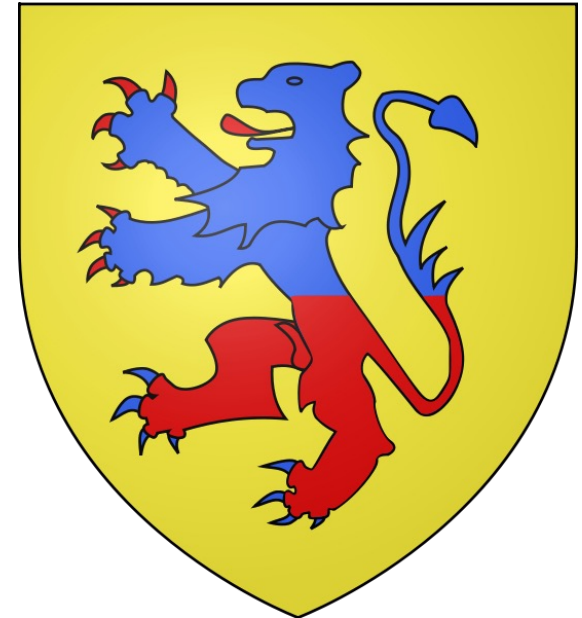
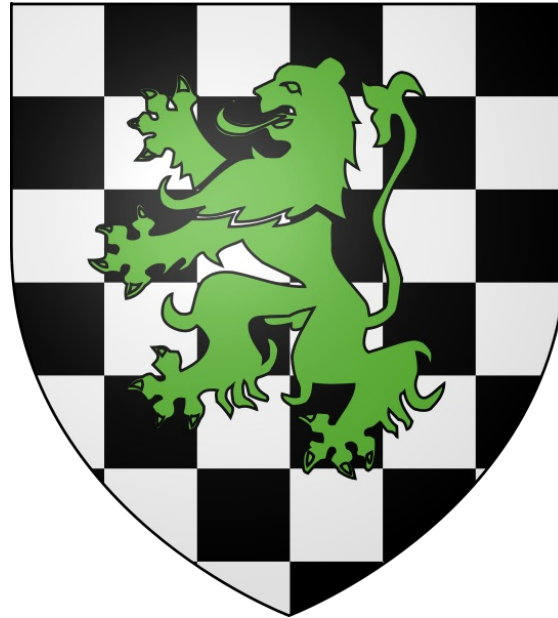
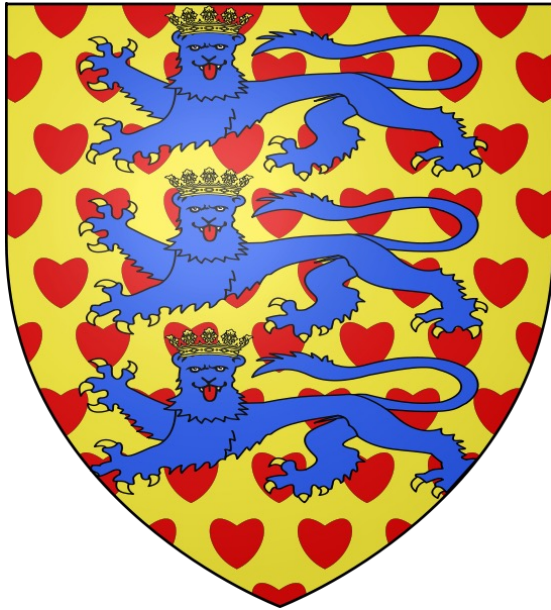
lion dormant – lion coward

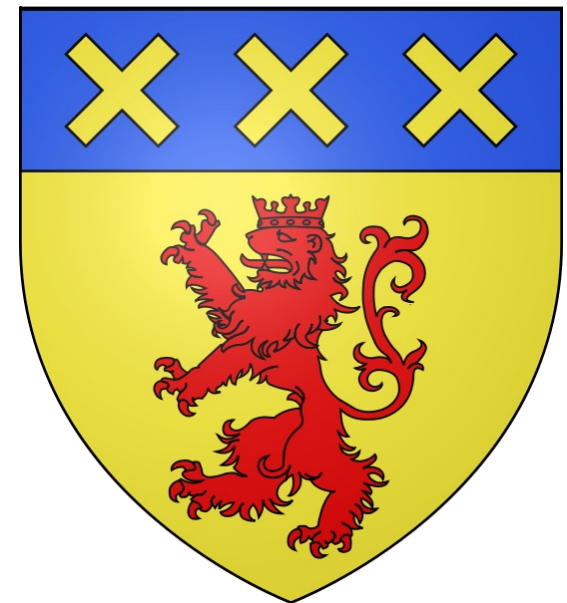
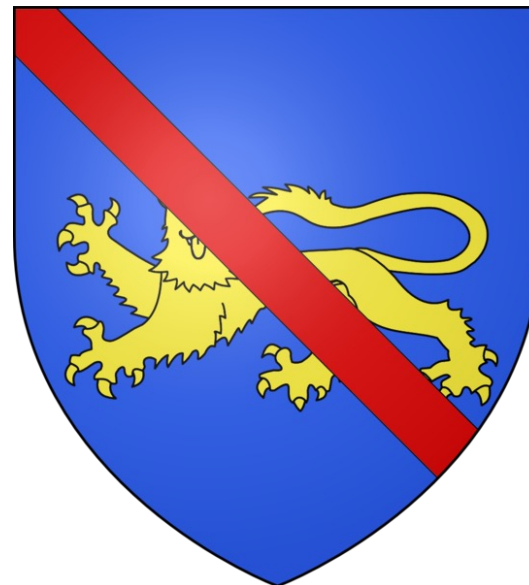
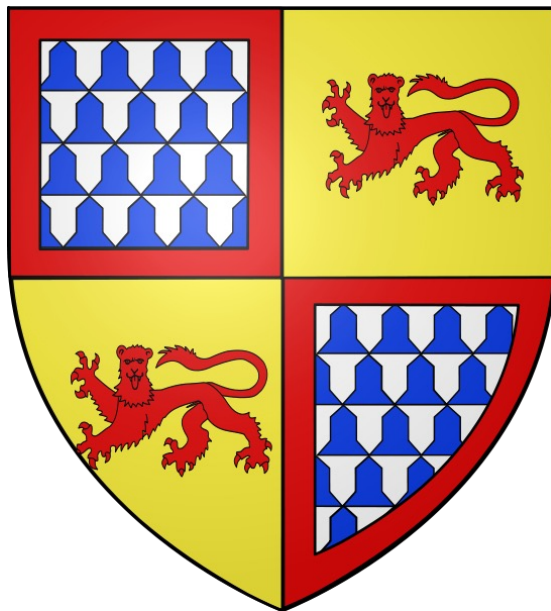
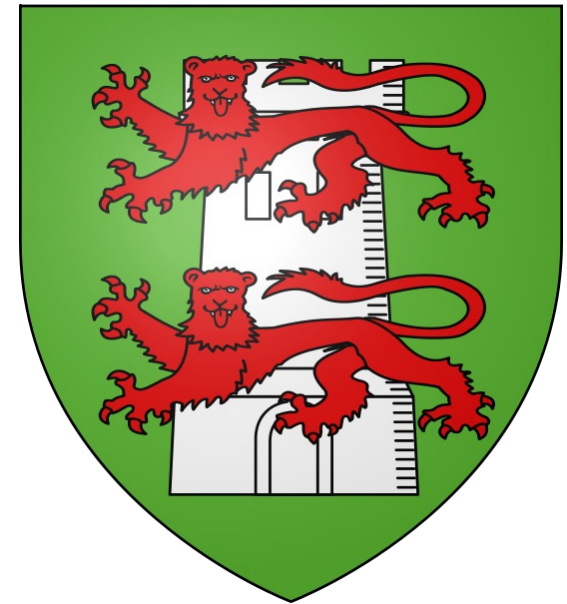
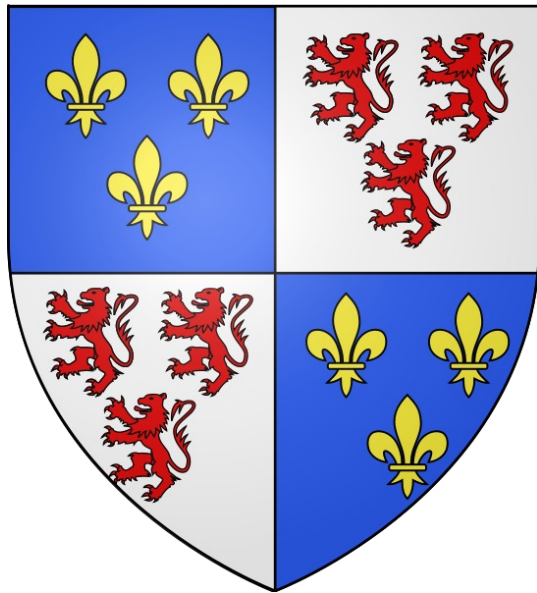
Welke *leeuw*: een kwestie van smaak!

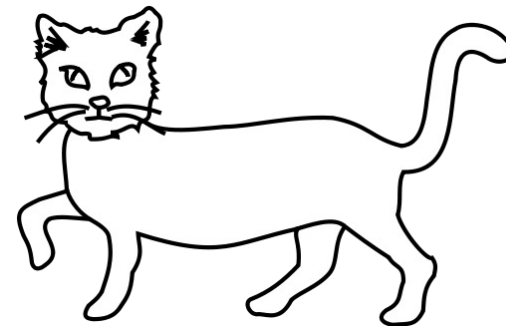
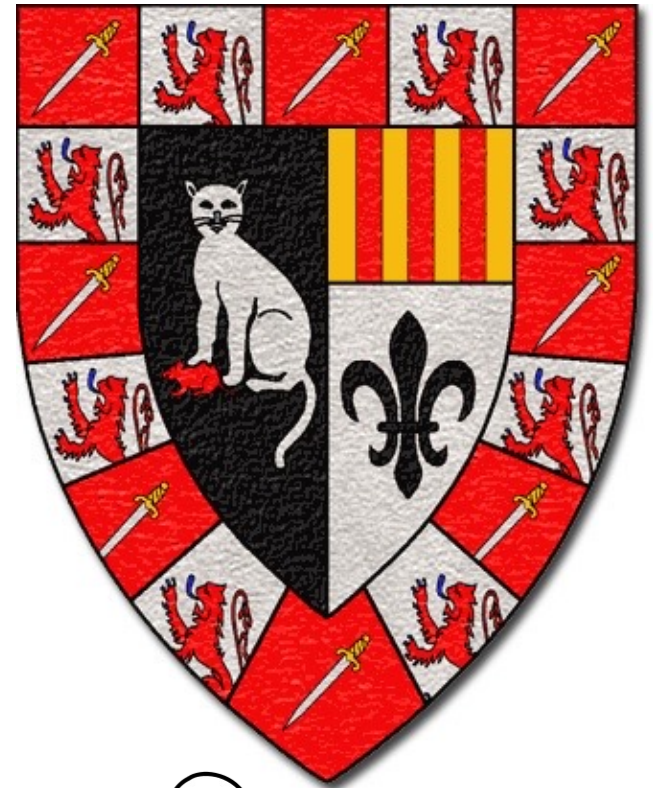
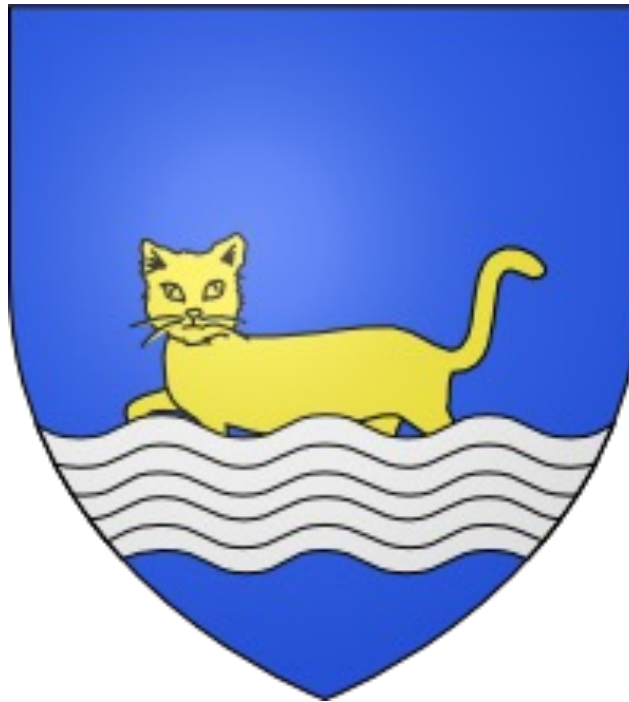
Viervoeters: *leeuwen*

Viervoeters: *leeuwen*

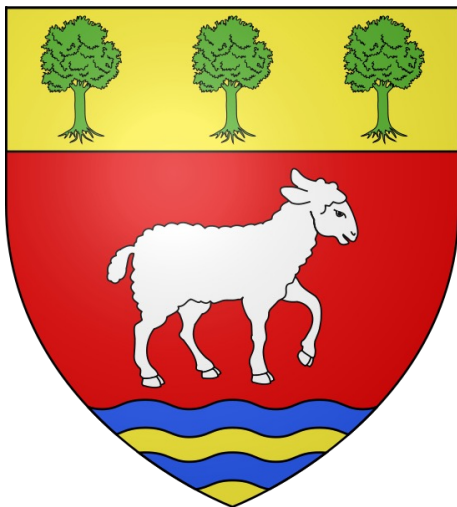
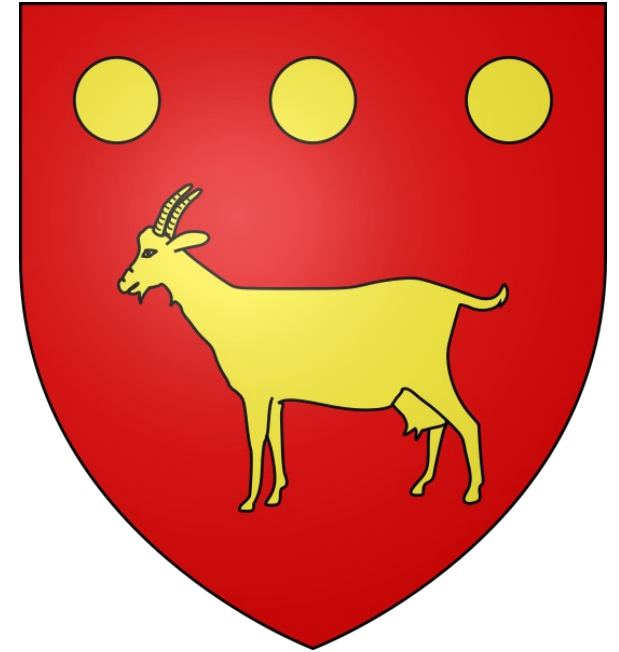
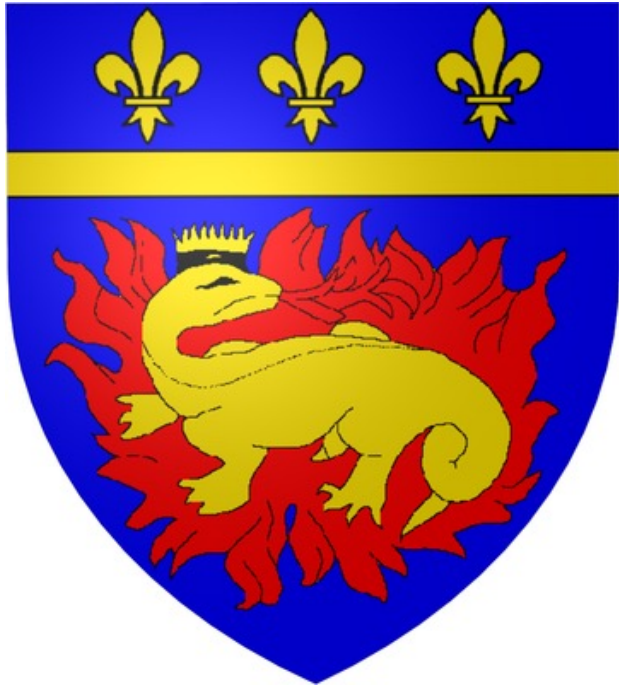
Voor de liefhebbers: *katten* in de heraldiek

Voor de liefhebbers: *katten* in de heraldiek

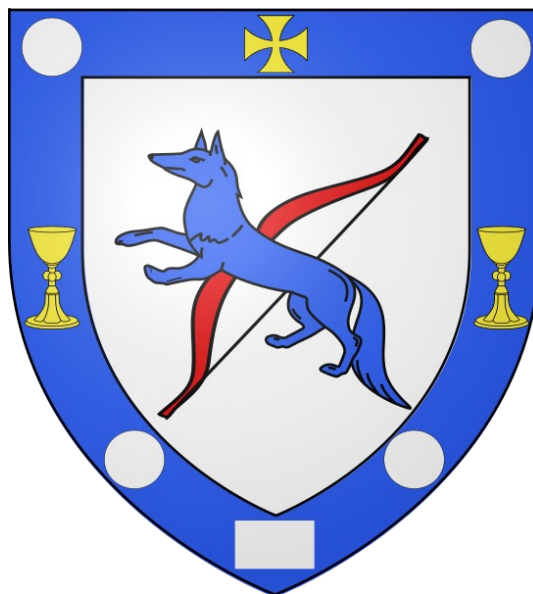
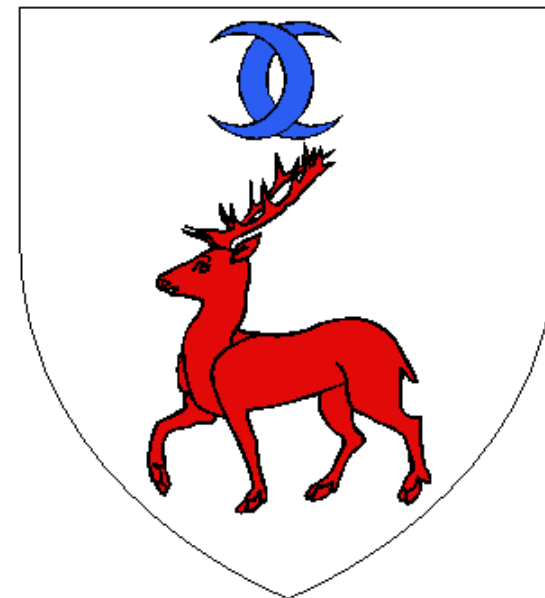
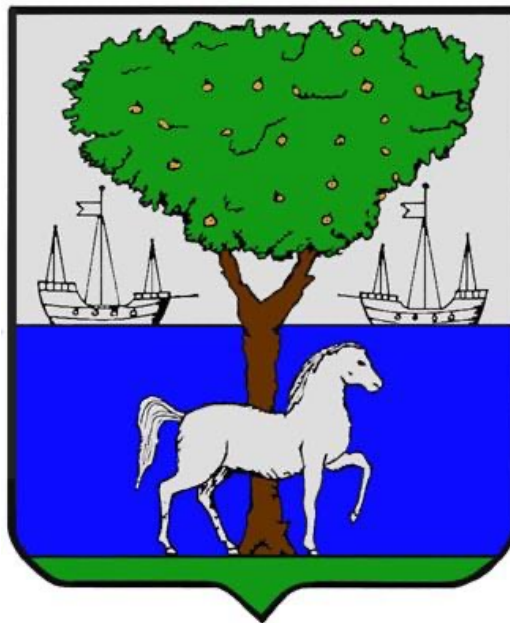
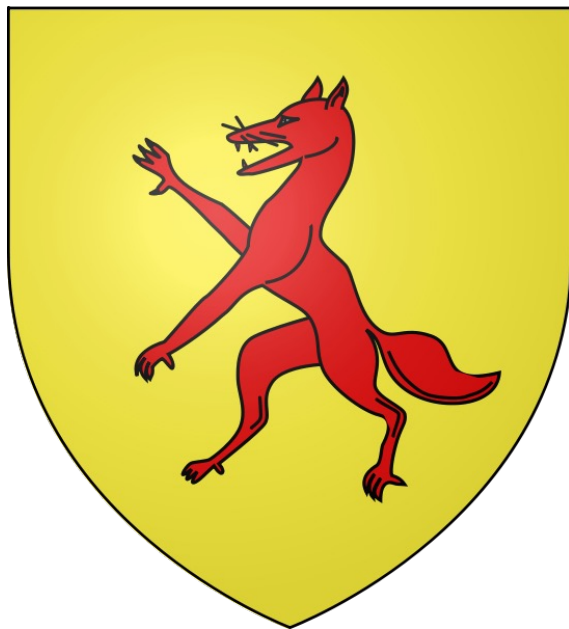
Viervoeters allerlei

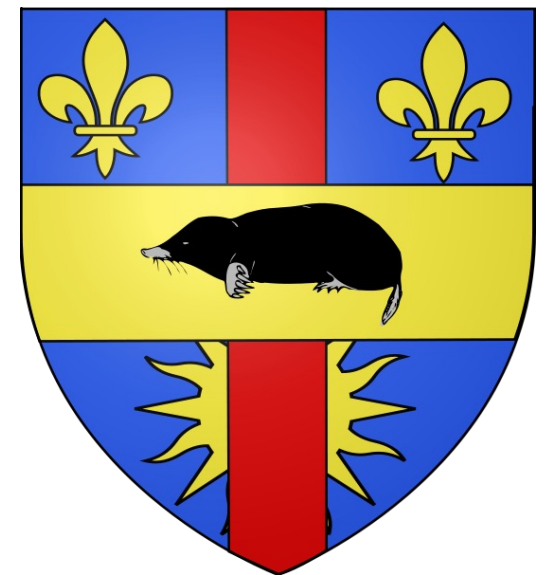
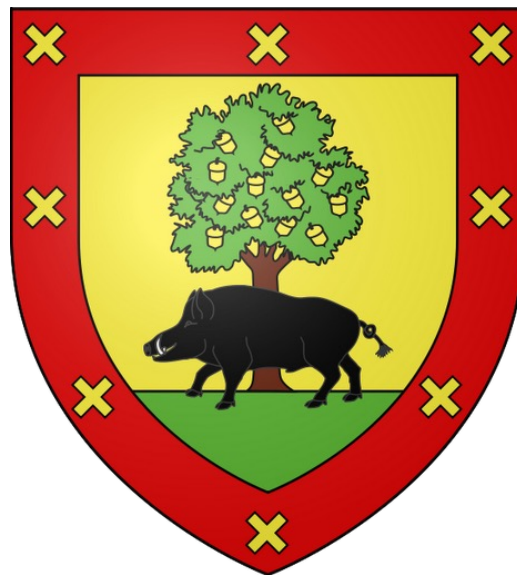
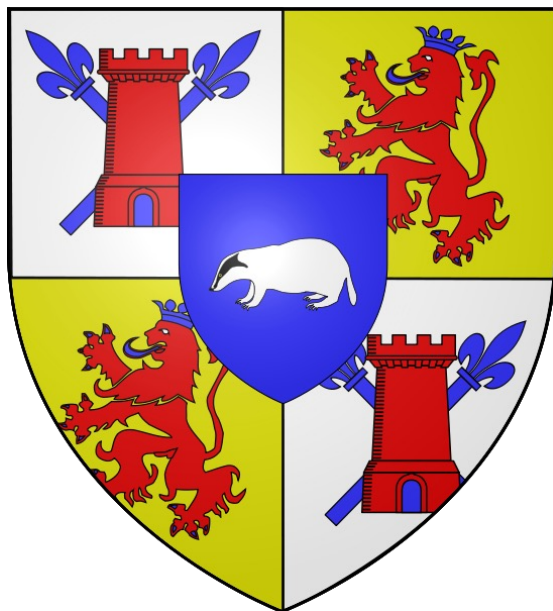
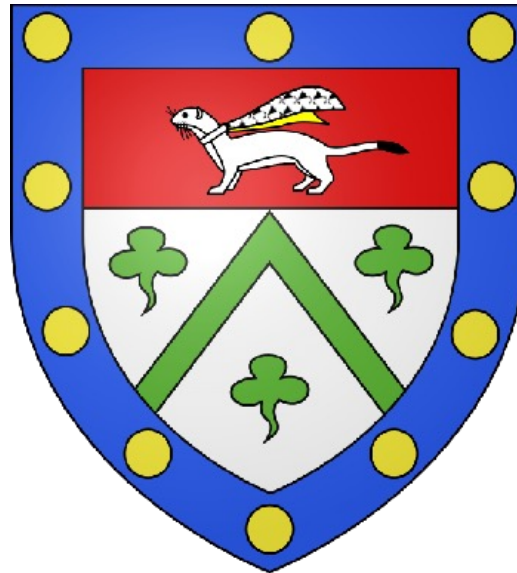
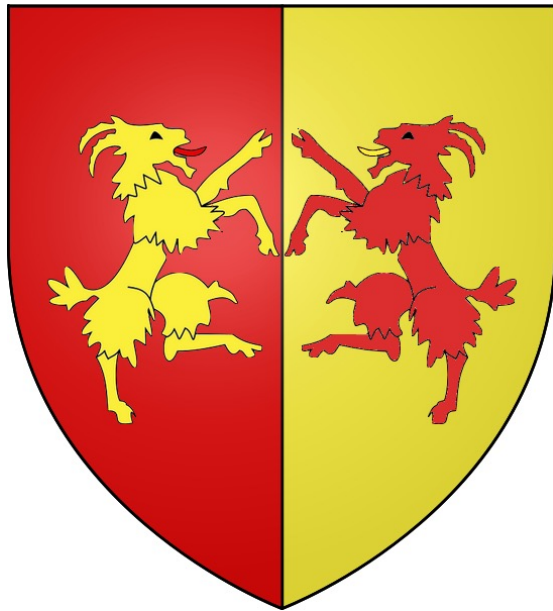
**LOOK AT ME
I'M HERALDRY**

Viervoeters allerlei

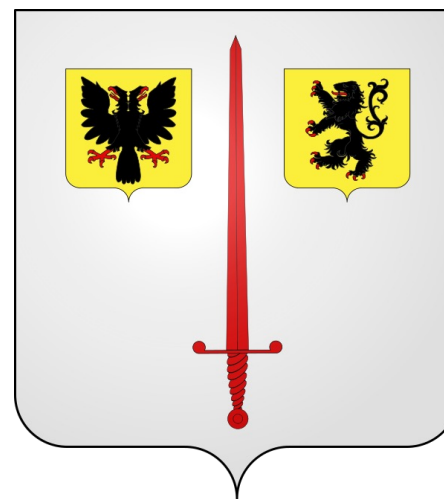
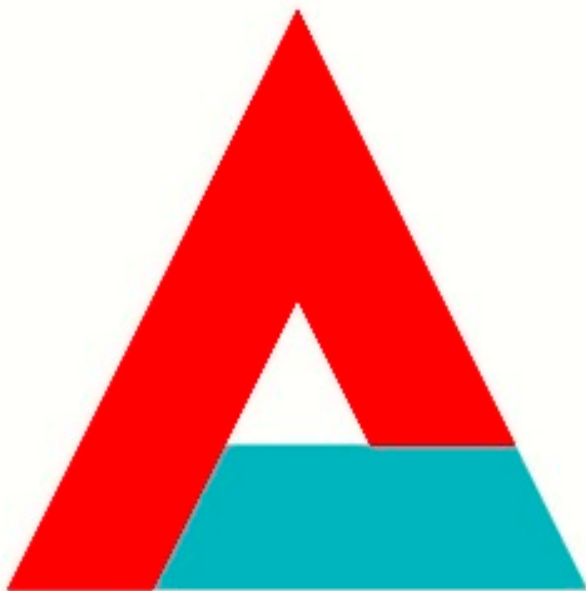
Viervoeters allerlei

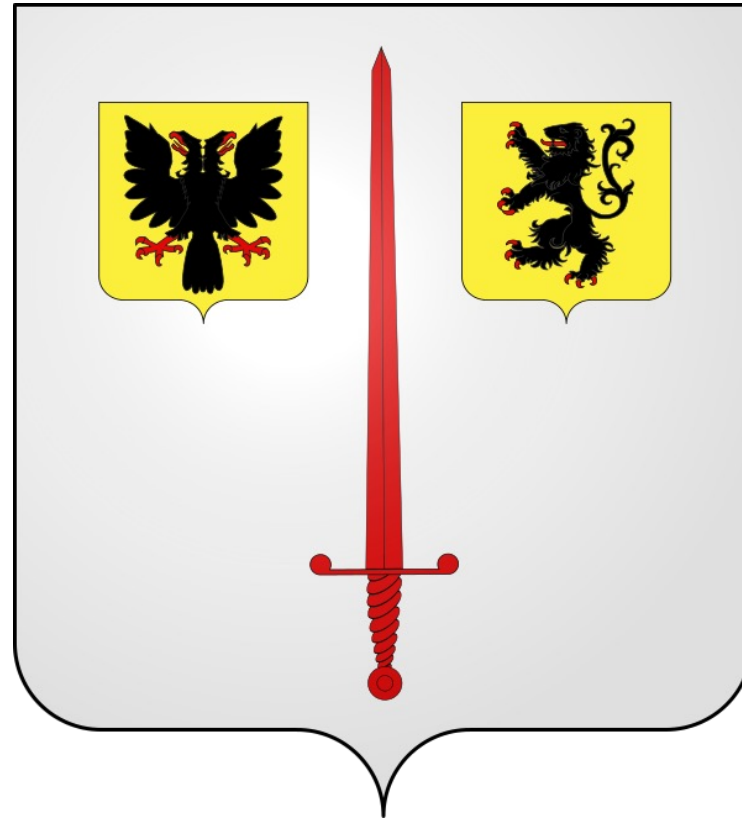

Ook in Turnhout: een spijtige evolutie!

Aalst ontsnapte al evenmin aan de nieuwlichterij...

Tussen **Duitse adelaar** en **Vlaamse leeuw**
1394 – zilversmid Nicolaas Colijn – stadszegel
autonome rechtsmacht van de stad
in de kleuren van Lotharingen

Vogels: *adelaar*

Spanje - Polen

Vogels: *adelaar*

Pruisische adelaar – Friese halve adelaar

EAGLES OF NATIONS

A SELECTION FEATURED ON NATIONAL FLAGS, HERALDRY AND SYMBOLISM

ALBANIA

AUSTRIA

**BYZANTINE
EMPIRE**

CZECHIA

EGYPT

GERMANY

**HOLY ROMAN
EMPIRE**

INDONESIA

PALESTINE

PHILIPPINES

MEXICO

MOLDOVA

MONTENEGRO

IRAQ

KAZAKHSTAN

POLAND

**ROMAN
EMPIRE**

ROMANIA

RUSSIA

**SELJUK
EMPIRE**

SERBIA

SYRIA

UNITED STATES

YEMEN

ZAMBIA

Vogels: *adelaar*
wapen van Mechelen

Vogels: *adelaar*

wapen van Bolsward

Vogels: *adelaar*
zelfs driekoppig komt voor!

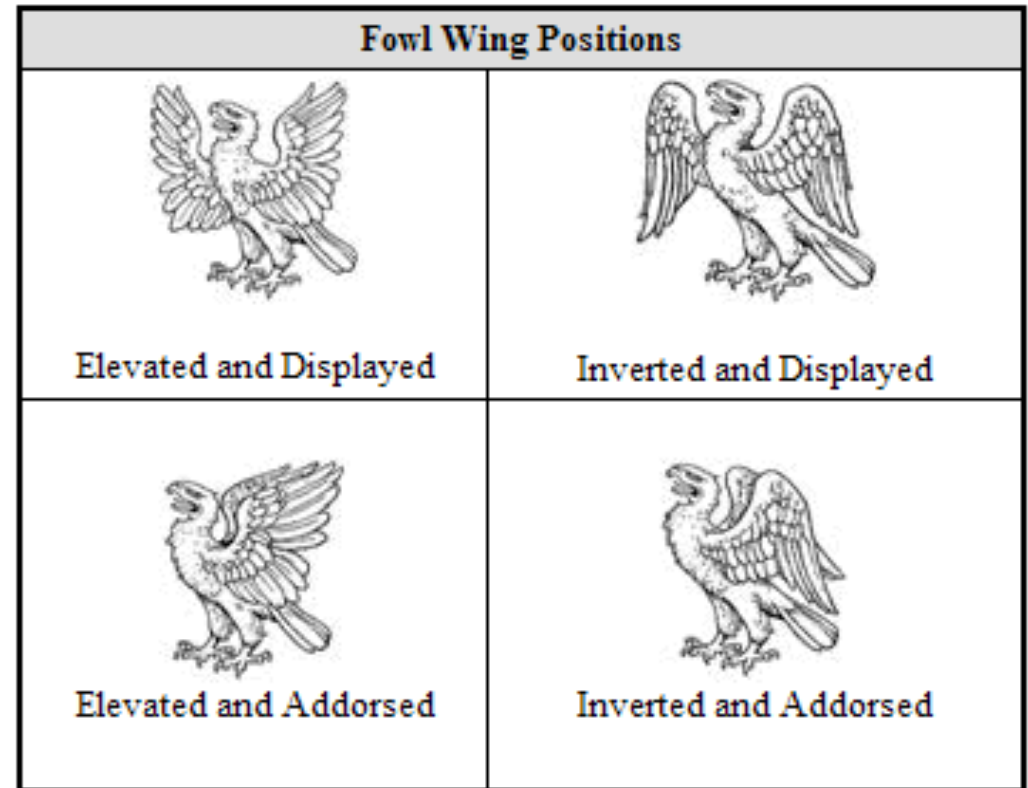
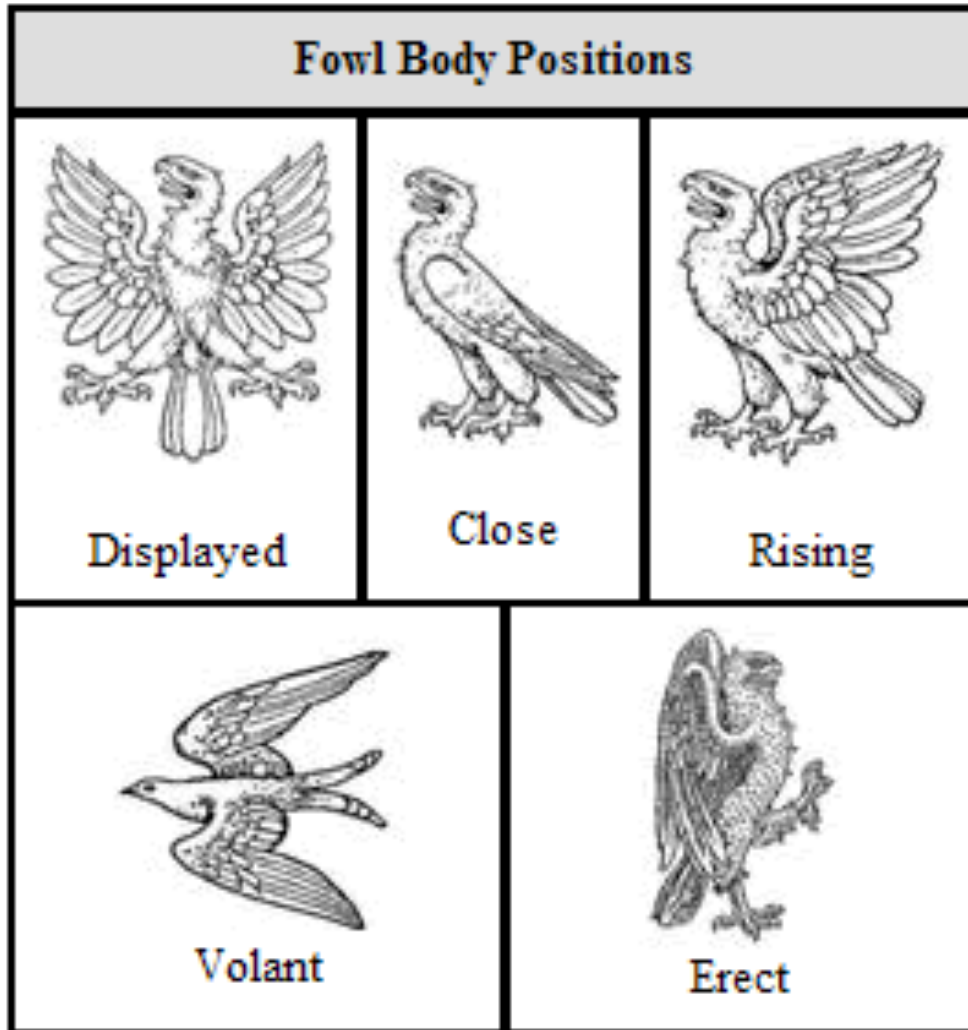
Vogels: *adelaar*

op een gevelsteen in Arnhem

Vogels

houding en positie van de vleugels aan te geven

Buiten de heraldiek: de (militaire) emblematiek

Vogels: zwaan

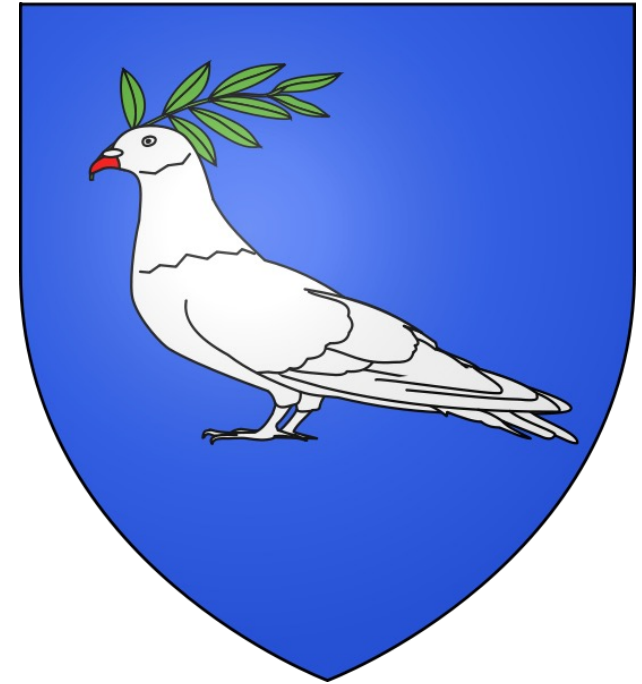
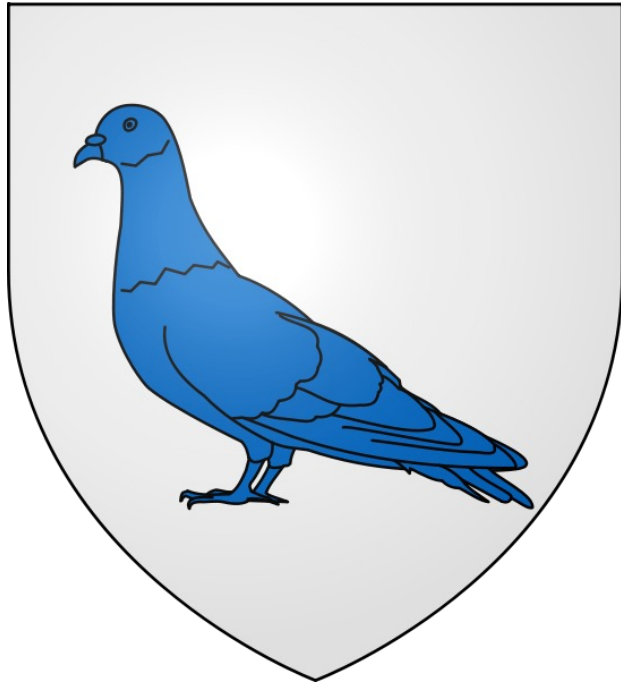

links: Nachterstedt (D)

midden: Heist-op-den-Berg

rechts: Woerth (F)

Vogels: *duif*

links: Toutens (F)

midden: Saint-Aubin-Routot (F)

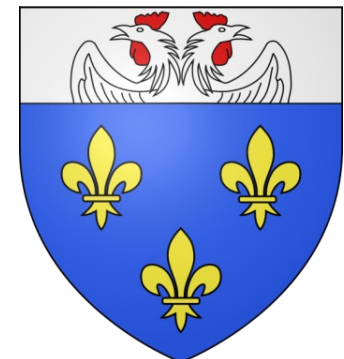
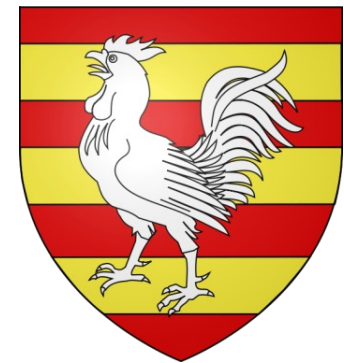
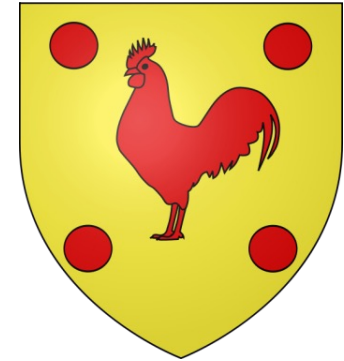
rechts: kardinaal d'Ossat

Vogels: *haan*

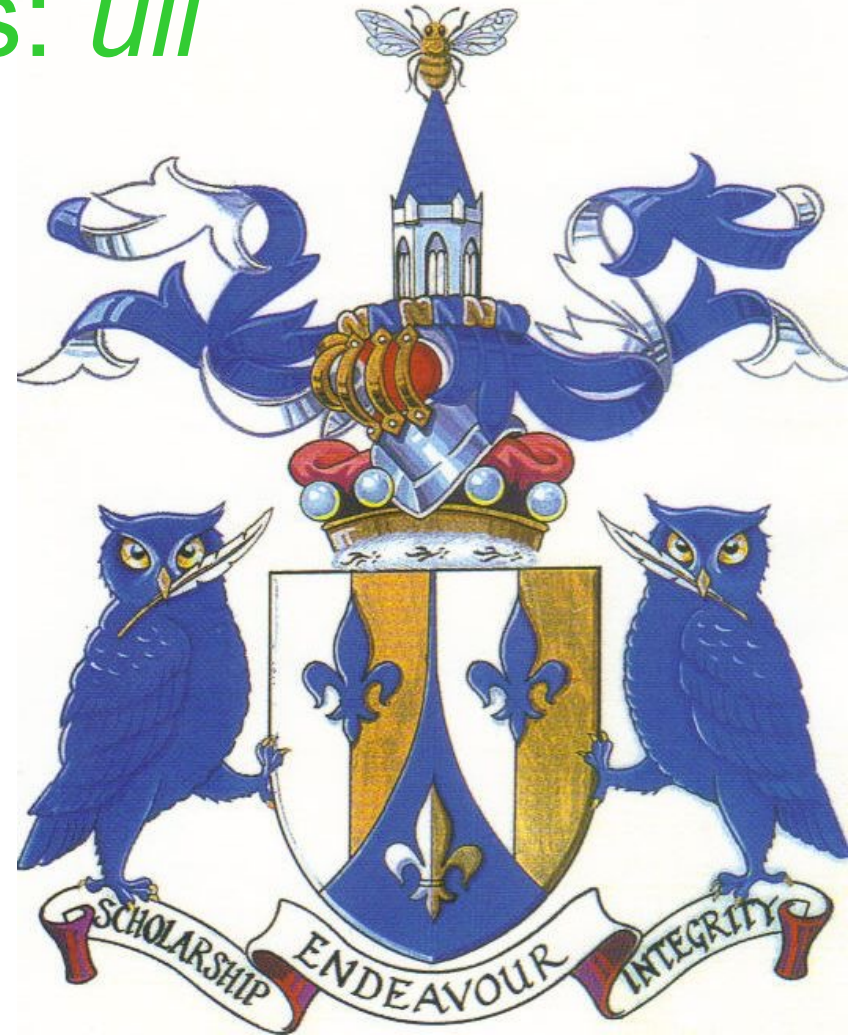
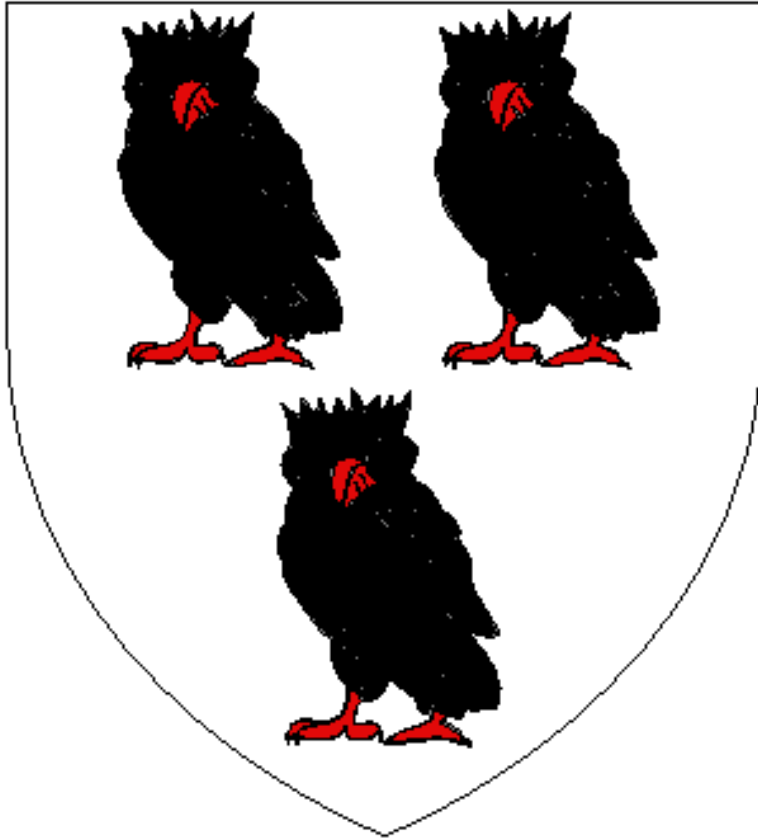
- altijd van terzijde
- kan attributen hebben
- gebekt, gepoot, gekamd, gebaard, gespoord in andere kleur
- kraaiend
- stappend
- verliefd

Ook daar: een wapperend wapenschild...

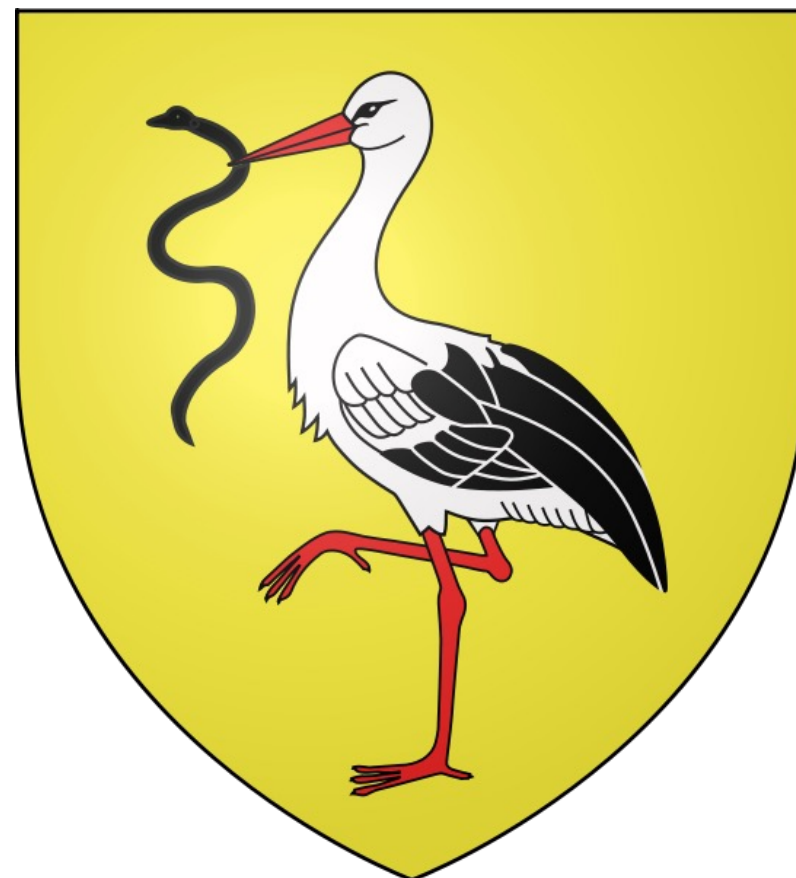
Vogels: *uil*

links: familie Lamettrie de la Choue

rechts: (als schildhouders) universiteit van Hull

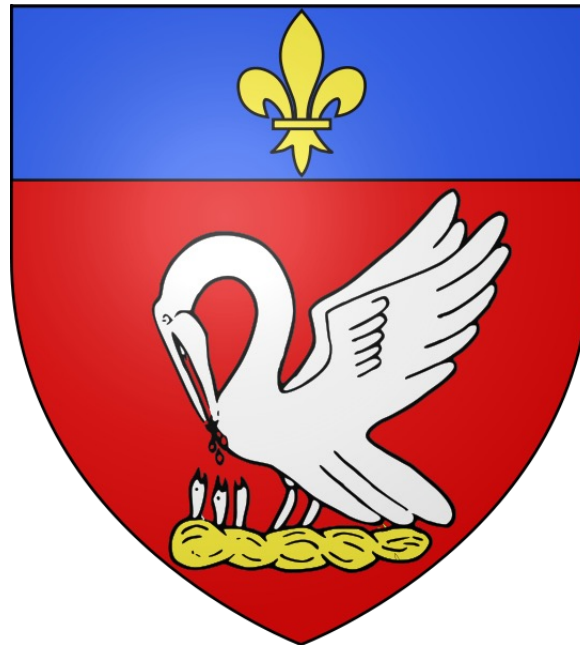
Vogels: ooievaar

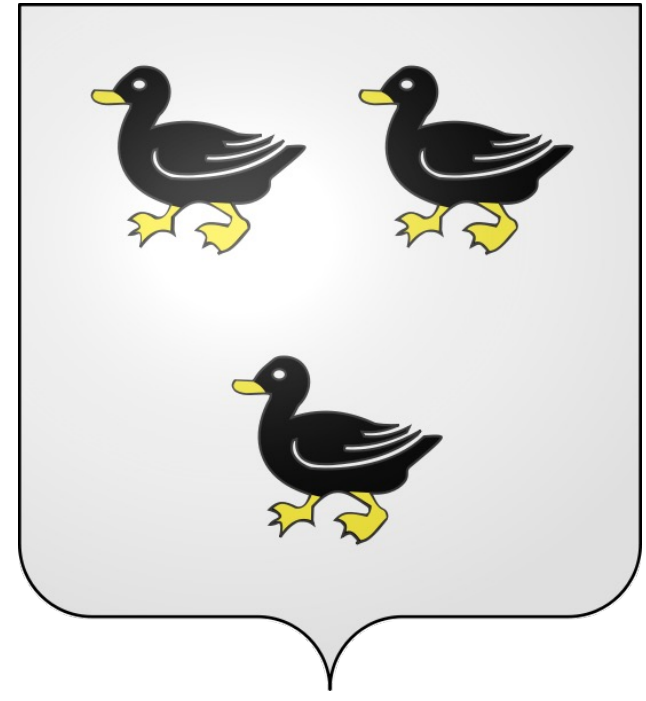
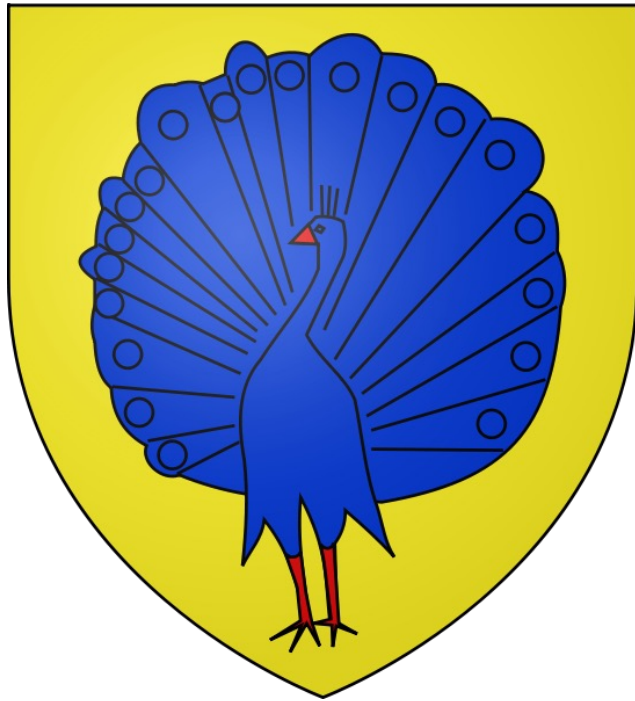
links: mgr. Pio Alves de Sousa, hulpbisschop van Oporto
rechts: Den Haag

Vogels: *pelikaan*

komt veel voor in Hongaarse en kerkelijke wapens

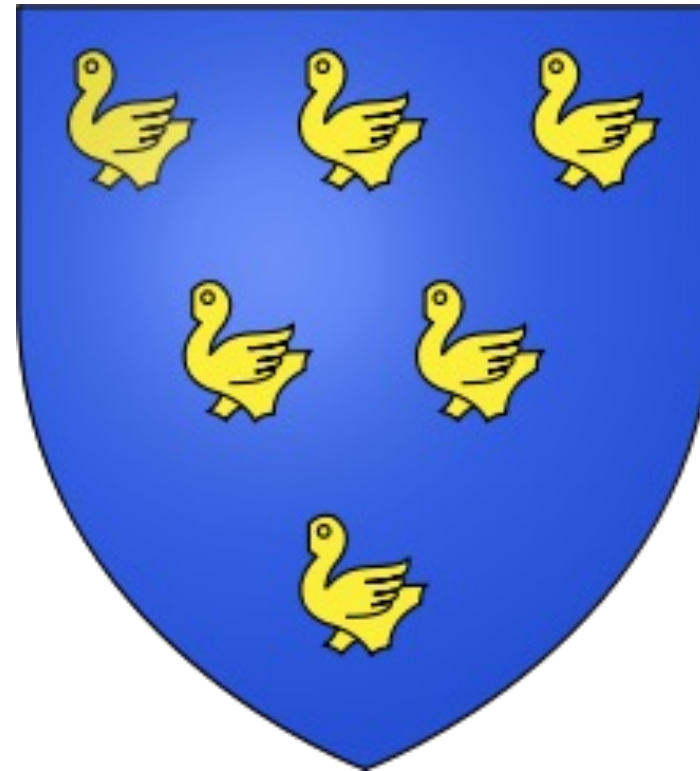

Vogels allerlei: *pauw* – *patrijs* - *eendje*

Een bijzonder vogeltje: *het mereltje (merlette)*

links: La Remuée – rechts: Sussex

= eendje zonder bek of poten

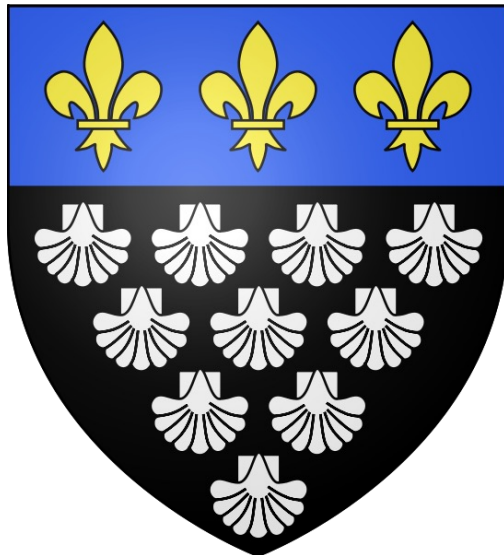
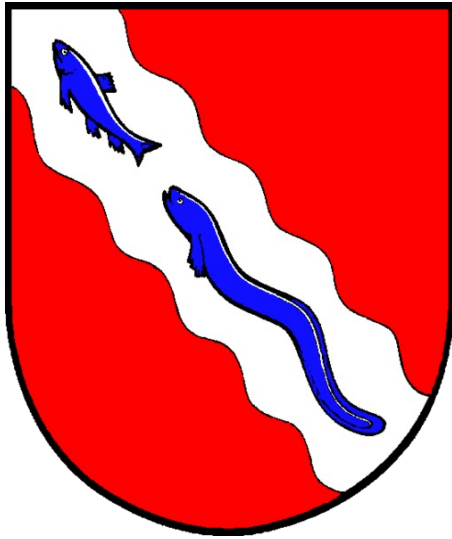
komt veel voor in Nederlandse wapens

Vogels allerlei: *koekoek*

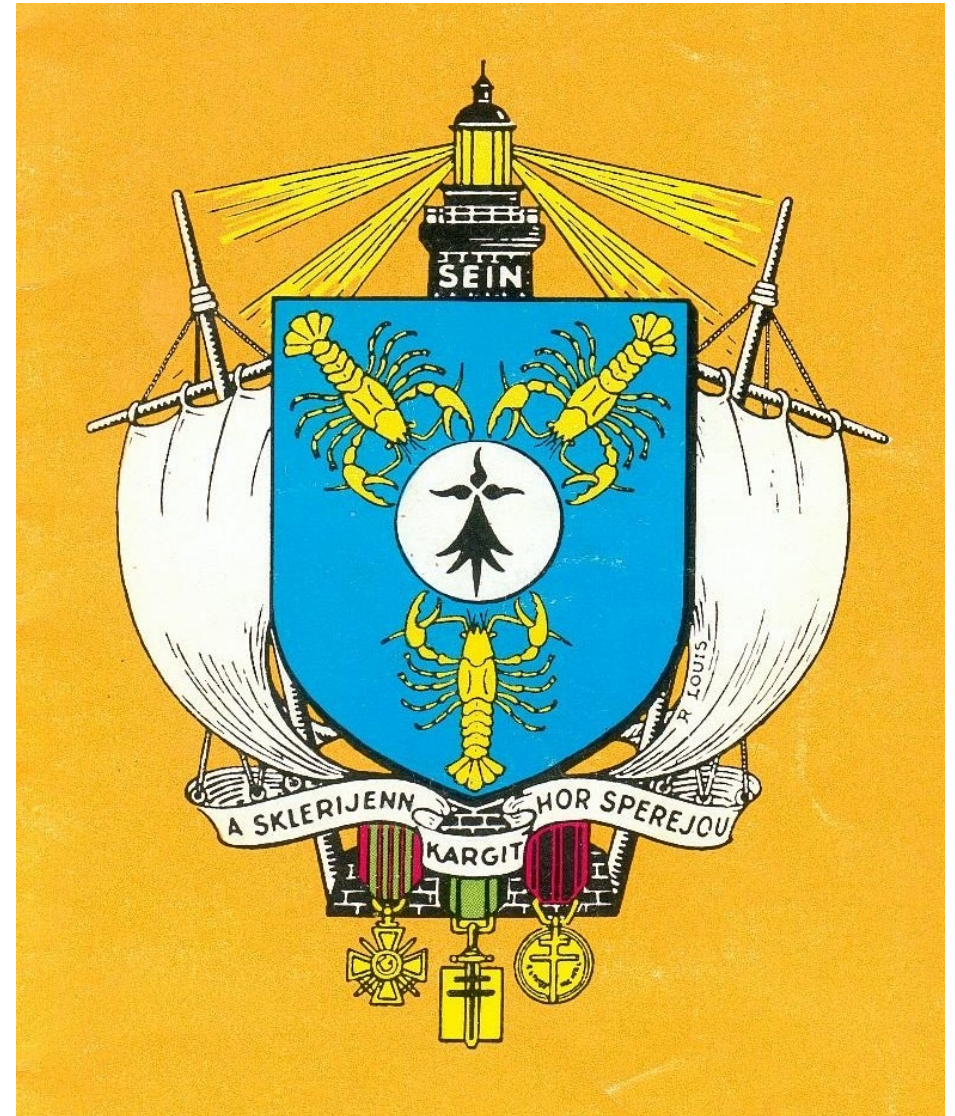
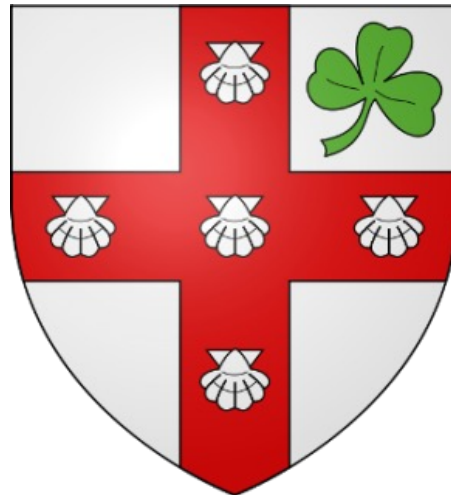
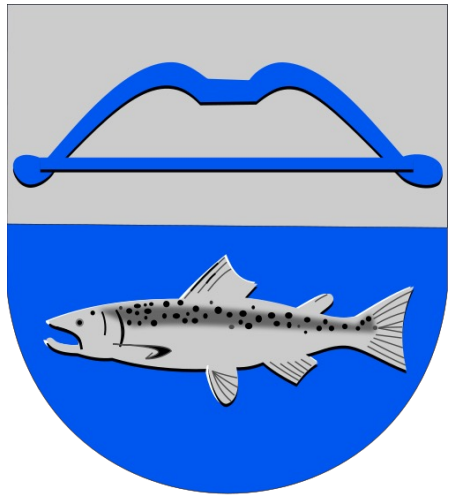
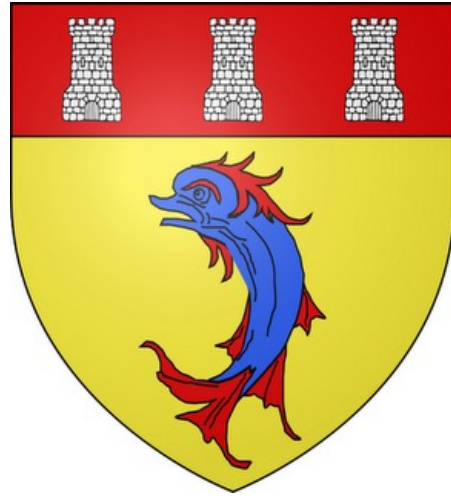
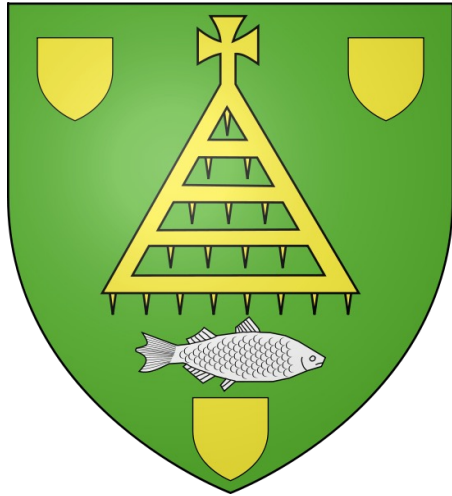

het gemeentewapen van Geel:
'gedekt met eenen koekoek naer het leven'

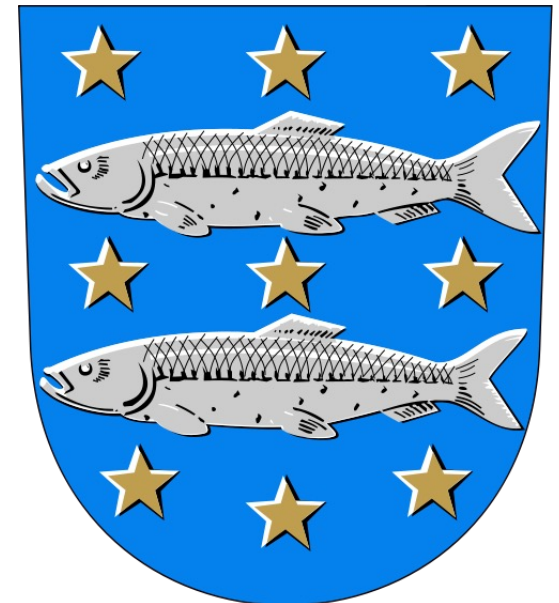
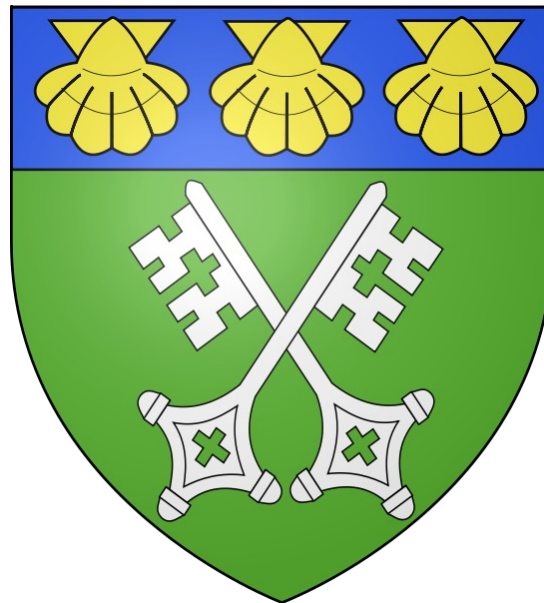
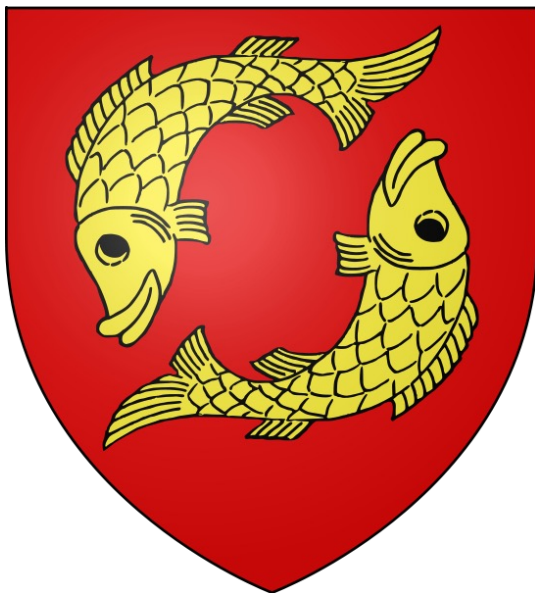
Vissen, schelpen en schaaldieren

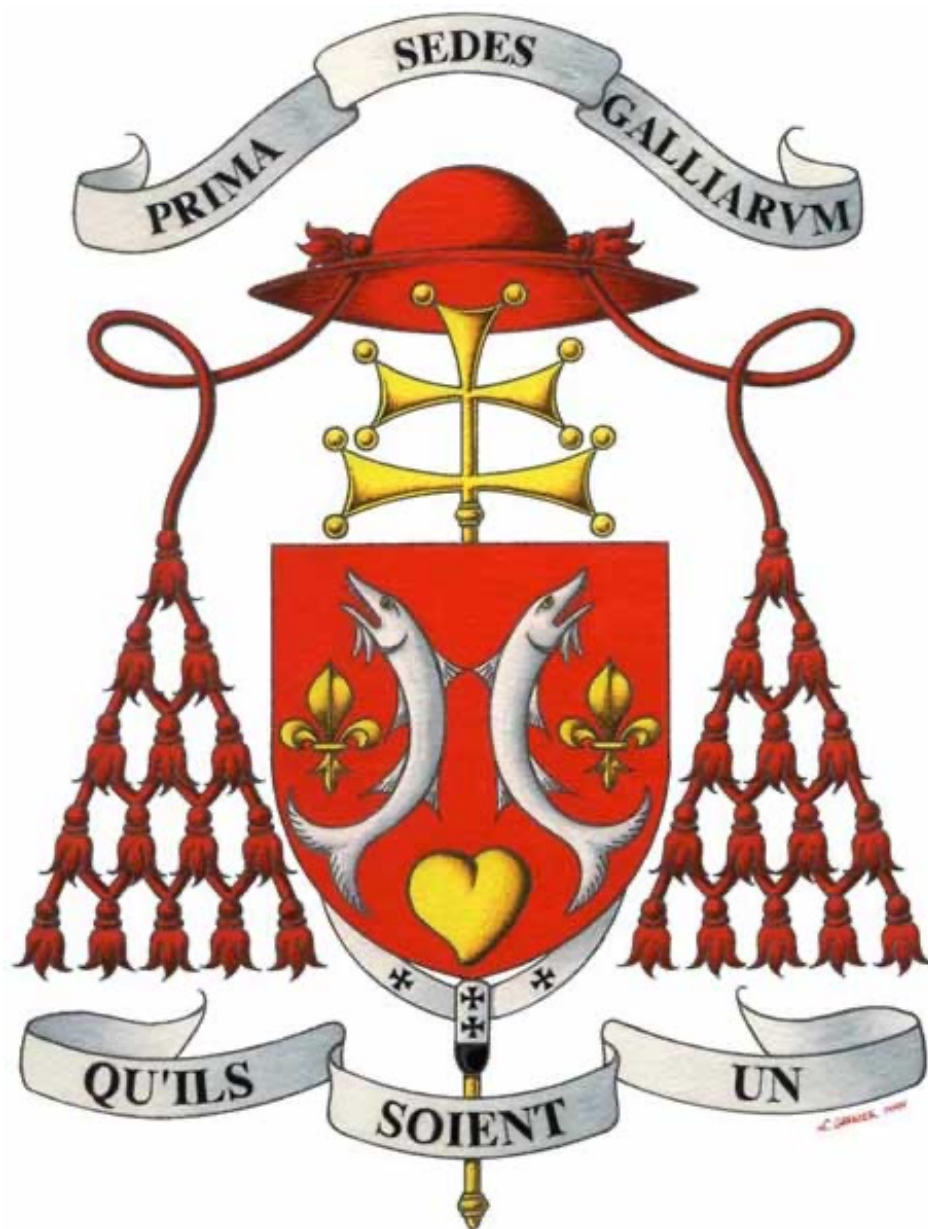
Vissen, schelpen en schaaldieren

Vissen, schaaldieren en schelpen

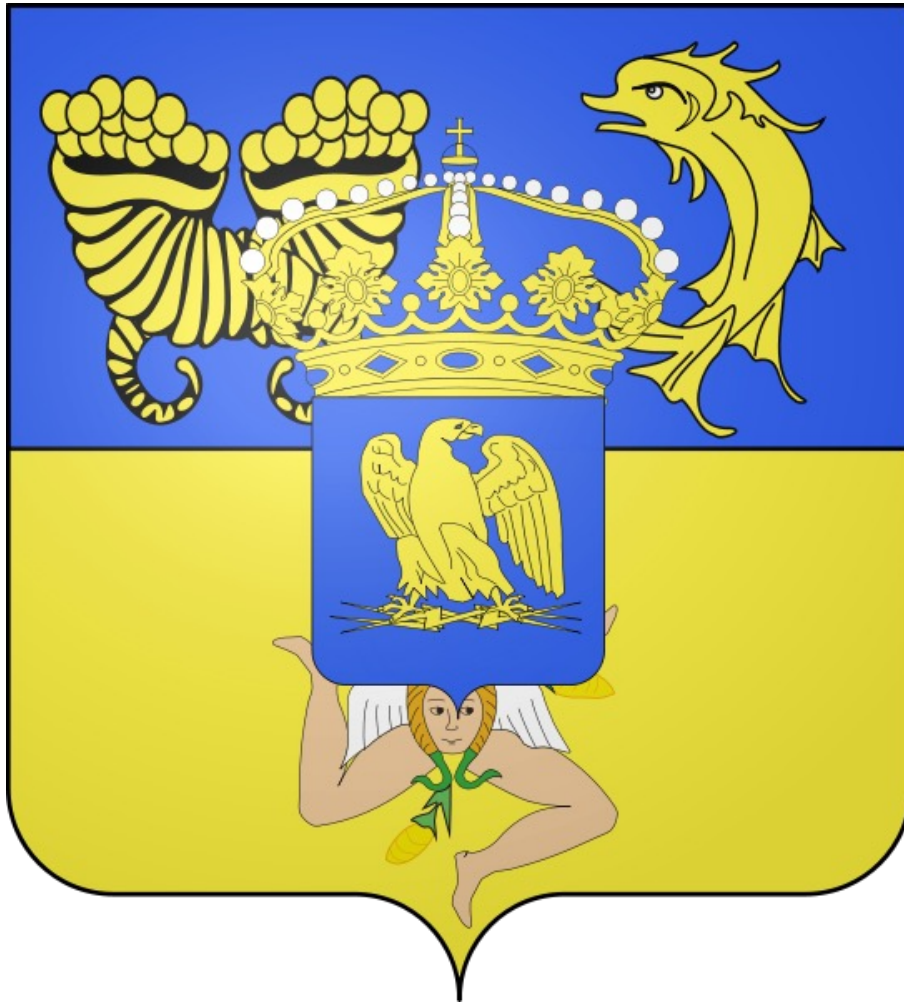

Vissen als wapenfiguur

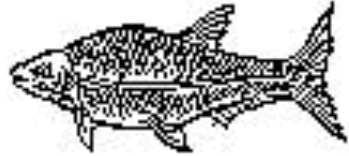
- een kerkelijk wapen
- kardinaal met pallium
- aartsbisschop
- Lyon = oudste bisschopszetel van Frankrijk
- kardinaal Barbarin

Vissen als wapenfiguur

- vervalperiode
- Napoleontische heraldiek
- Joseph Bonaparte, koning van Napels

Fish, Reptile and Insect Positions

Naiant

Urinant

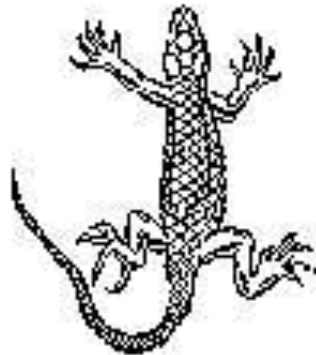
Hauriant

Embowed

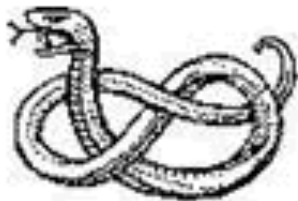
Bowed Embowed

Tergiant

Erect

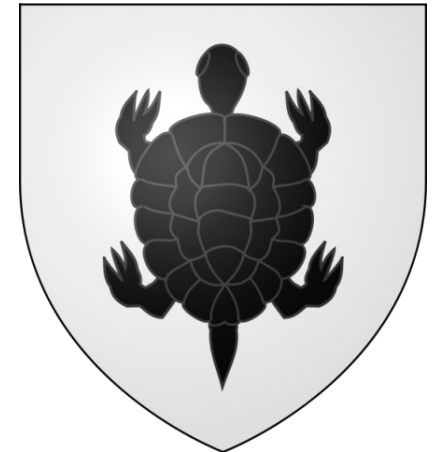
Knowed

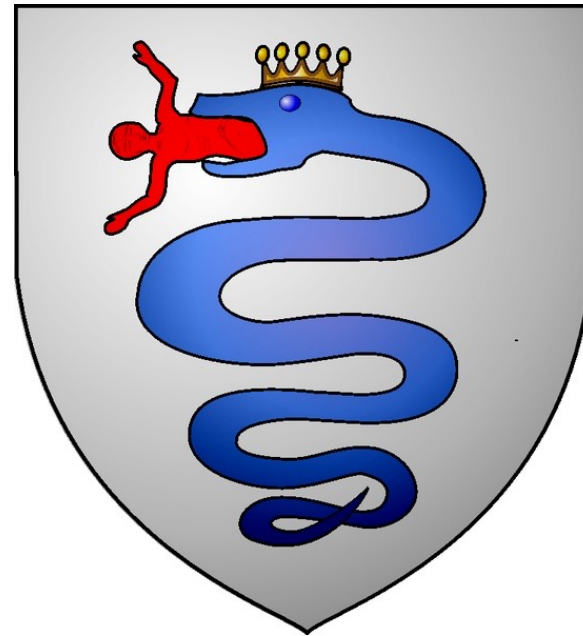
Volant

Vissen, reptielen en insecten

houding aan te
geven!

Slang als wapenfiguur

links: logo Alfa Romeo

rechts: familie Visconti

(een reuzenslang of *biscione* verzwelgt een zondaar)

Amfibie: *kikker* – in een modern wapen

Hijum – Leeuwarderadeel – Friesland

In goud een uit de schildvoet oprijzende terp van sinopel, beladen met drie penningen van goud, geplaatst 2 en 1, boven een liggende wassenaar van zilver; de terp van boven vergezeld van twee opspringende kikkers van sinopel

naam van het dorp = door water omspoeld land > terp

wassenaar van het klooster Mariëngaarde

penningen = attribuut van parochieheilige Sint-Nicolaas

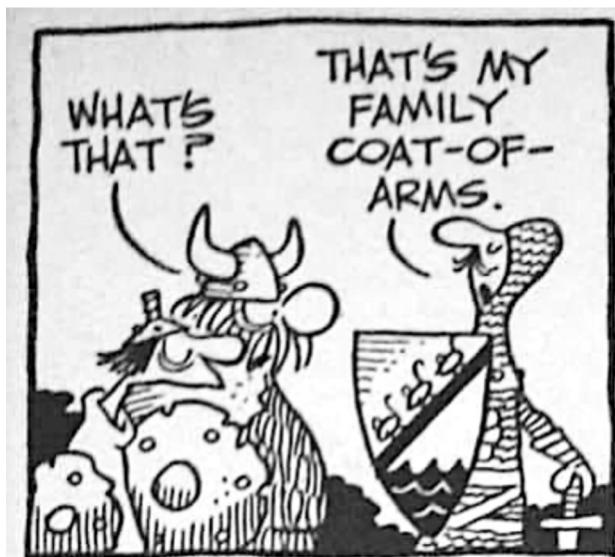
kikkers = bijnaam van de dorpelingen: *de springers*

Delen van *dieren* of combinaties

Links: hertogen van Mecklenburg (D)
= *bull's head with hide/un rencontre de taureau*

Rechts: Lukavice (CZ)
= hond met vissenstaart – cf. Kludde

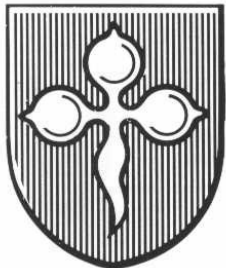
Natuurlijke wapenfiguren: *planten*

Rose slipped and leaved

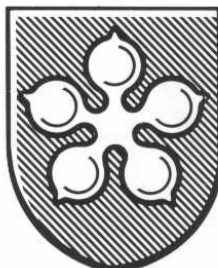
Fleur-de-lis

Trefoil

Quatrafoil

Cinquefoil

Opposite page. Left: Tudor acorn and oak leaf device. Right: The badge of Sir Wyllm. Kyngyston 1539

This page. Top left: Elizabethan pomegranate. Top centre: Device from the seal of Robert Fitz-Pernell, Earl of Leicester d. 1206.

Top right: Columbine badge of Care. Centre: Gold stock device adopted by Edward III

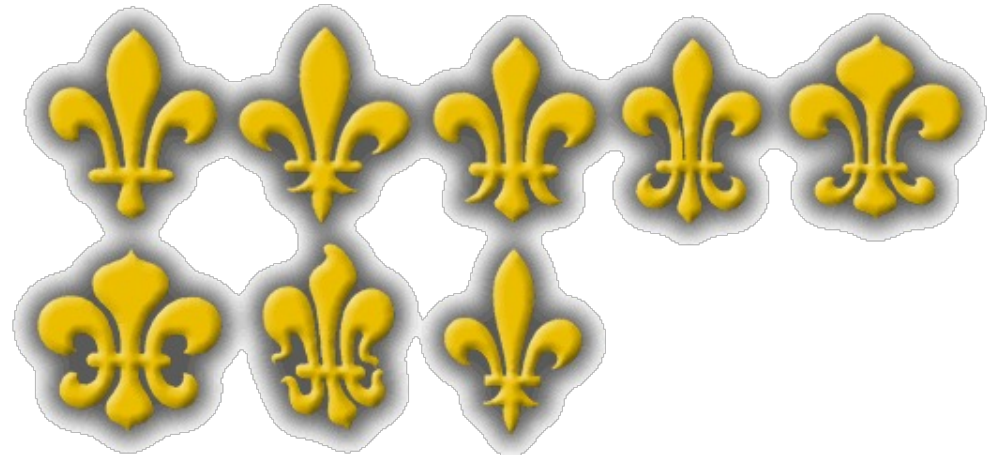

Garb

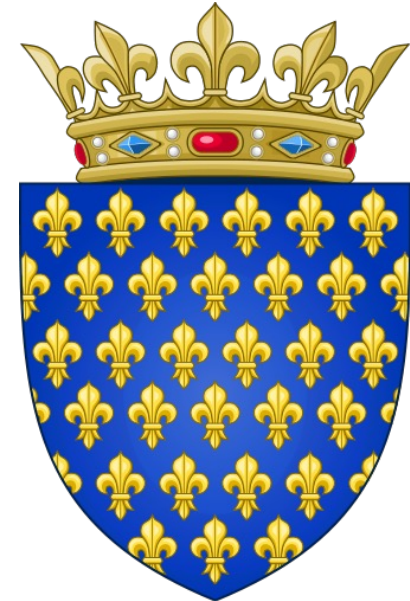
Rose within a chaplet of oak leaves

DIFFERENTES REPRESENTATIONS DE LA FLEUR DE LIS HERALDIQUE

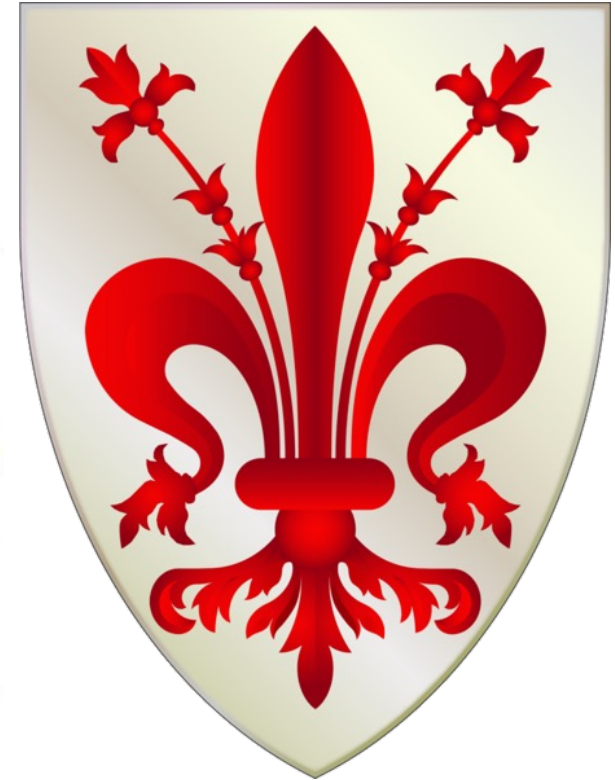
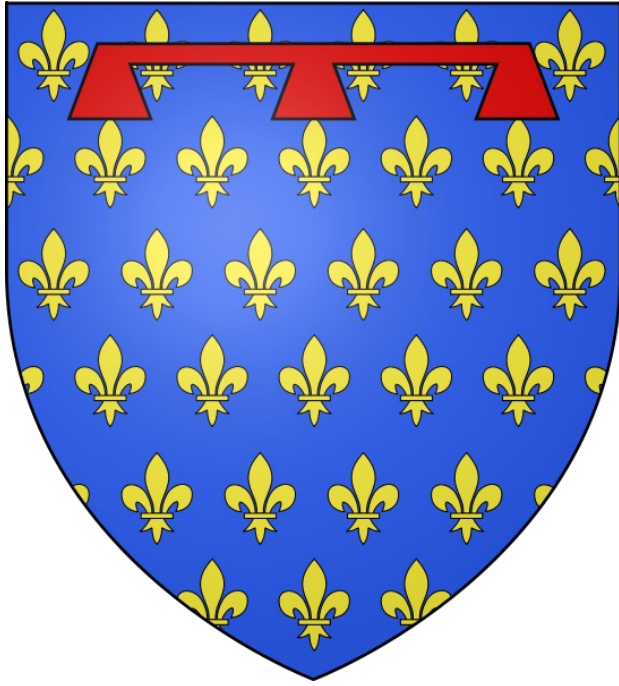

De stijl waarin een figuur getekend wordt, hangt volledig af van de ontwerper en de tijd

Planten: *Franse lelie*
(*fleur de lys* / *lisdodde* / *iris*)

Planten: *Franse lelie*

links: graaf van Anjou (*oud Frankrijk* met barensteel)

midden: Aarschot

rechts: Florence

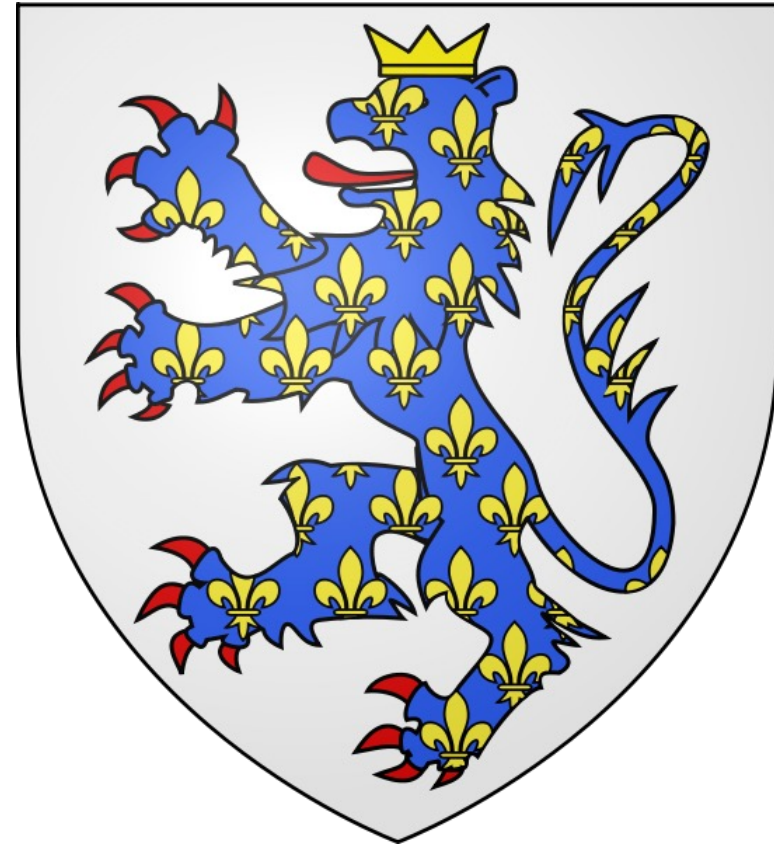
Franse lelie in Engelse koninklijke wapens

koninklijk wapen Richard II van Engeland (1377-1399)

koning George III laat in 1801 deze claim vallen

Planten: *Franse lelie*

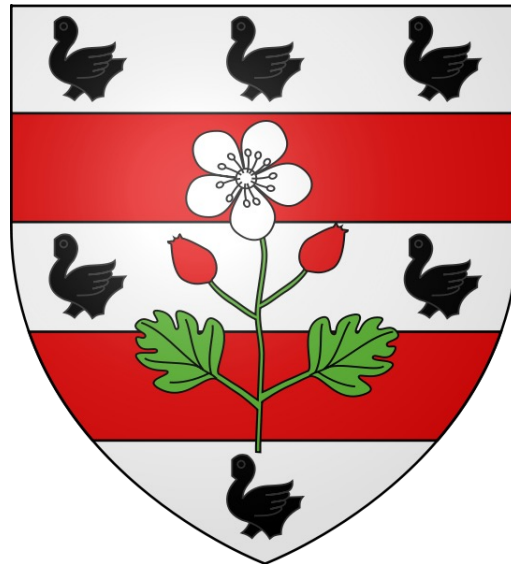
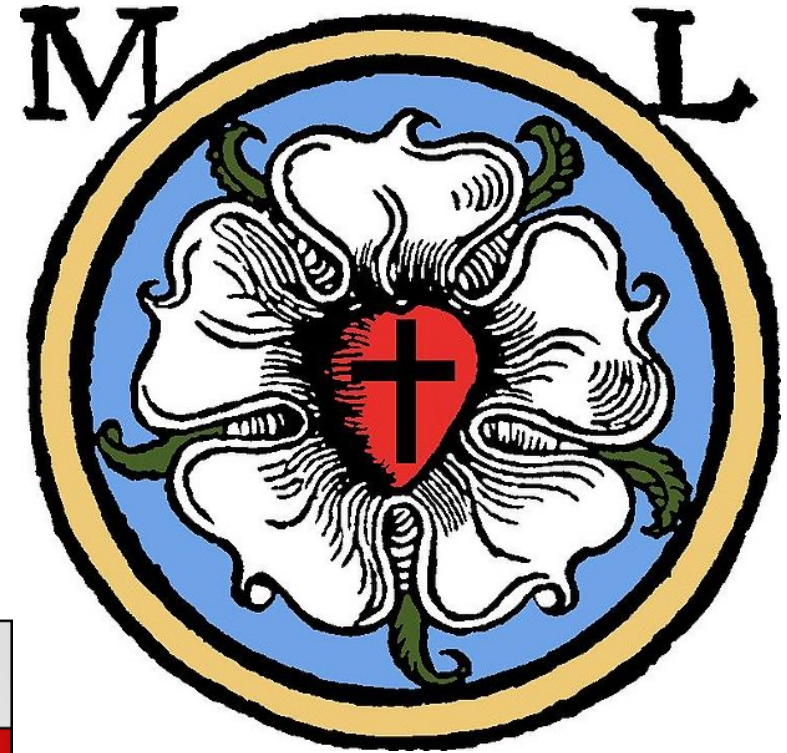
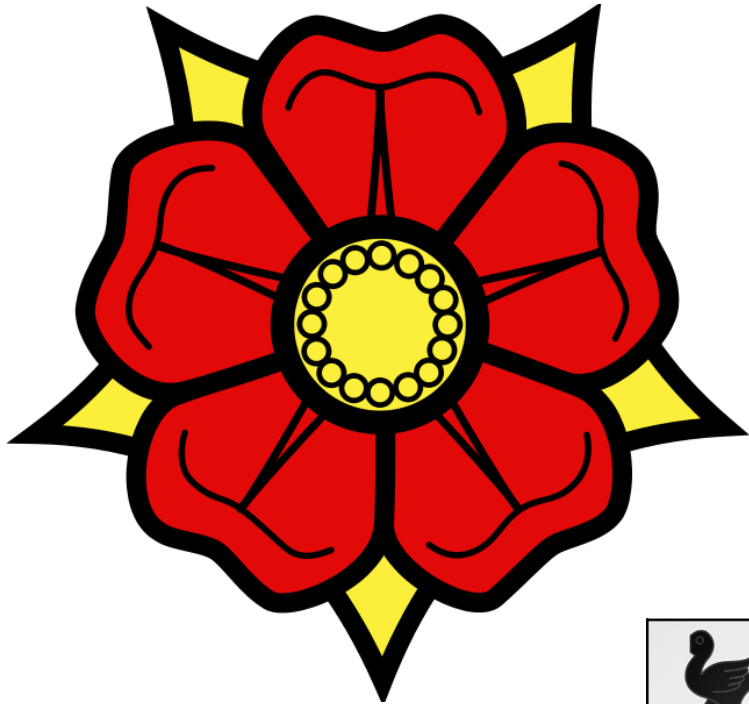

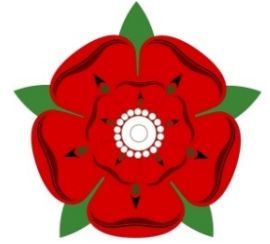
links: Pieter Paul Rubens

rechts: Compiègne – met wapenspreuk

Regi et regno fidelissima

Planten: roos – eglantier

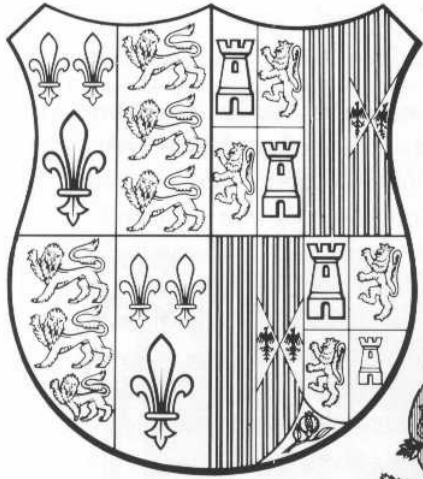

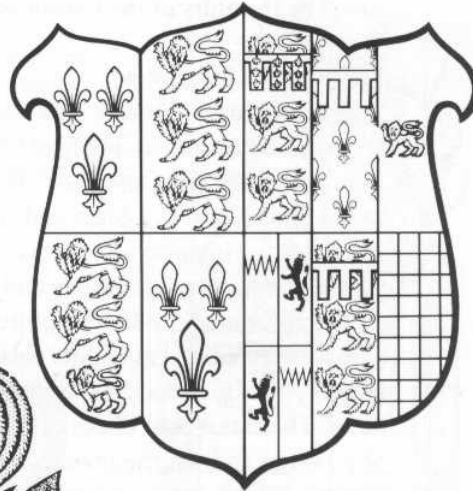
YORK >< LANCASTER = TUDOR

als twee rozen vechten om een kroon...

Planten: *roos*

Arms of Henry VIII and Queen Catherine of Aragon

Arms of Henry VIII and Queen Anne Bullen

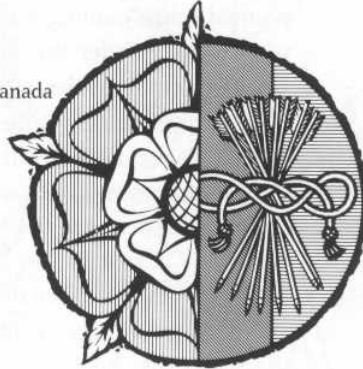
Tudor Rose and Pomegranate of Granada

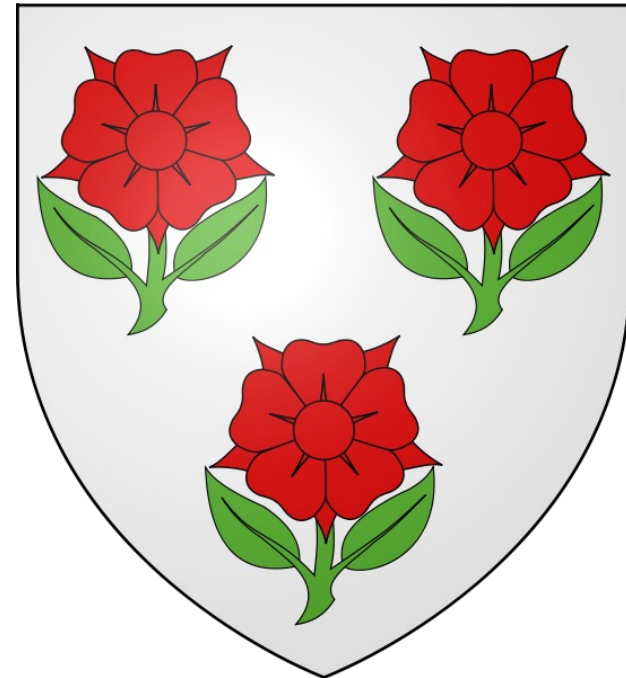
Paternal arms of Anne Bullen

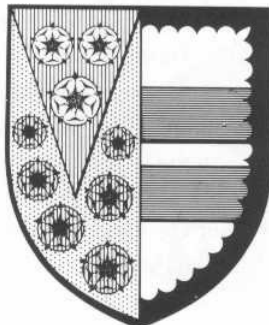
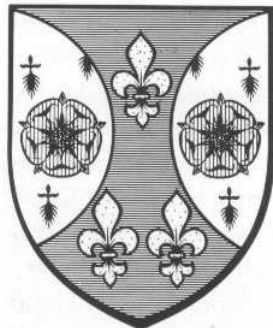
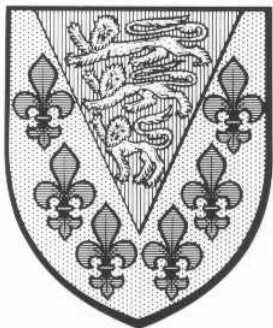
Badge of Katherine Parr

Tudor Rose and Silver Arrows of Aragon

het mooie wapen van Meung-sur-Loire (F)

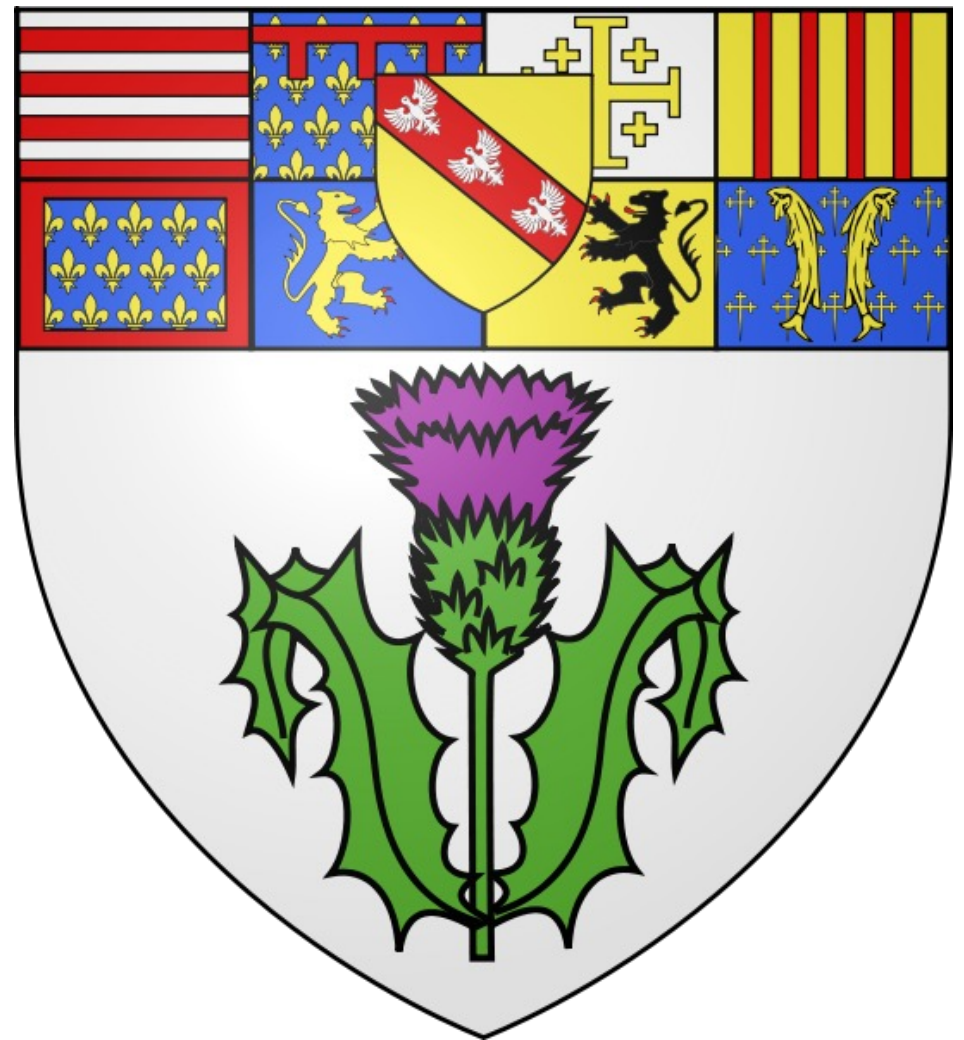
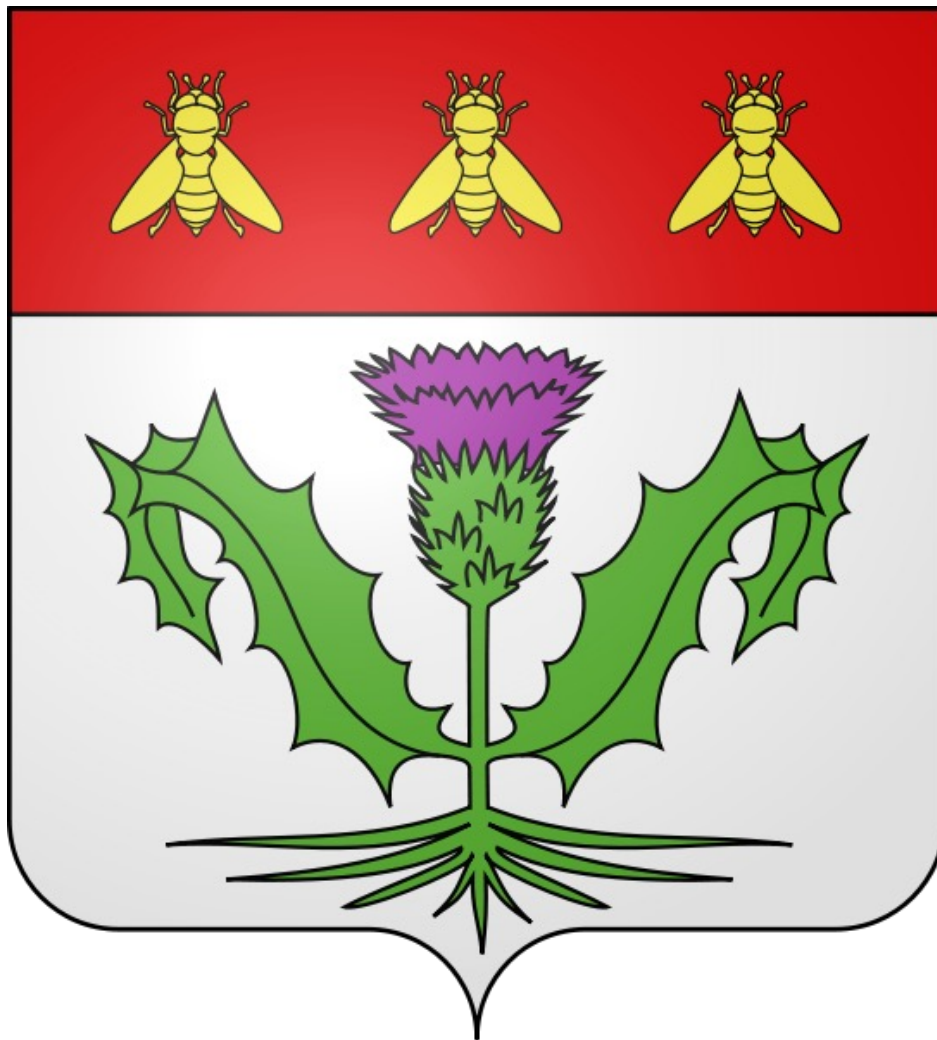

Left: Jane Seymour Centre: Katherine Howard Right: Catherine Parr impaling her paternal arms

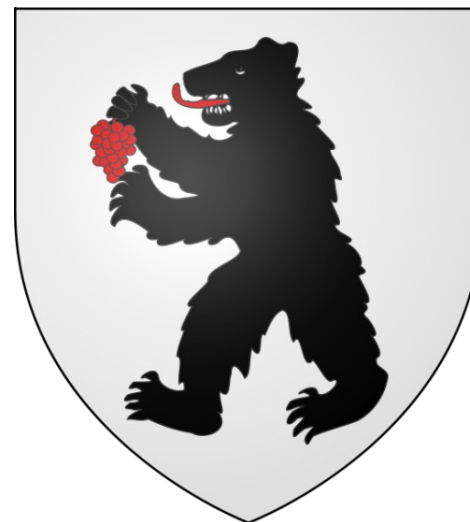
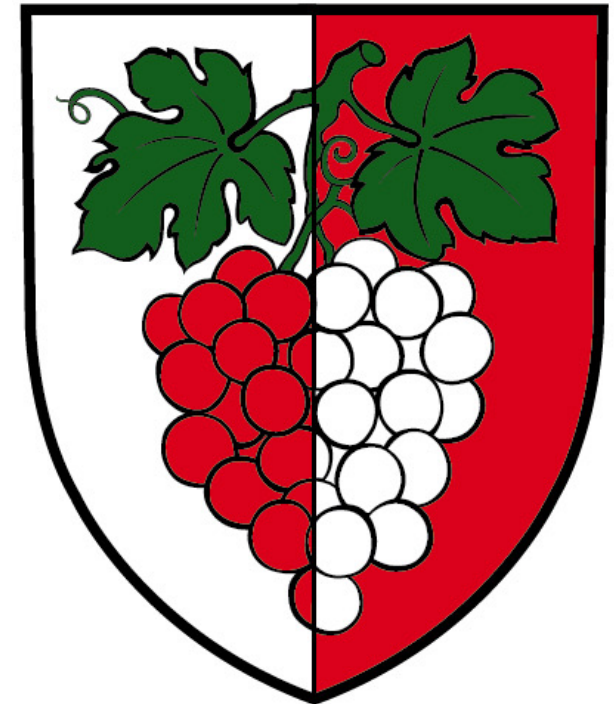
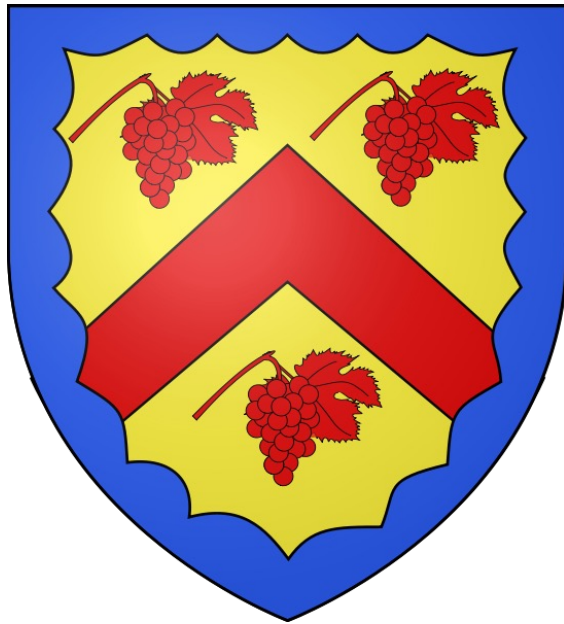
Het *plompeblad* in het wapen van Nicolaas Rockox

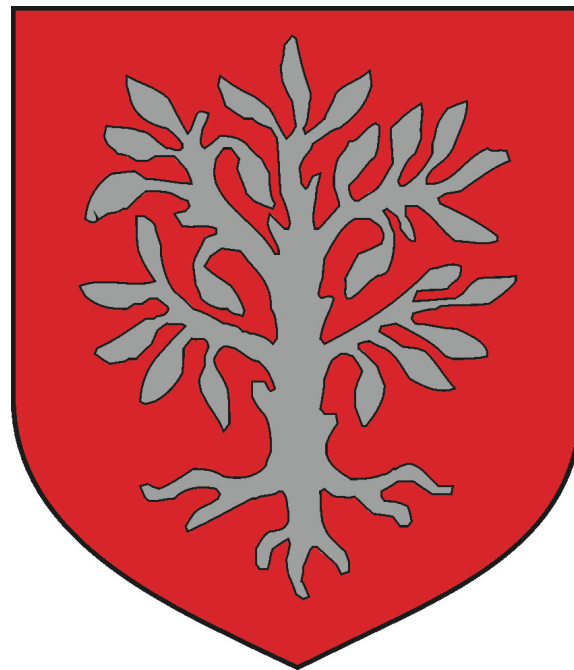
Planten: *distel* - wapen van Nancy

Planten: *wingerd/druiventros*

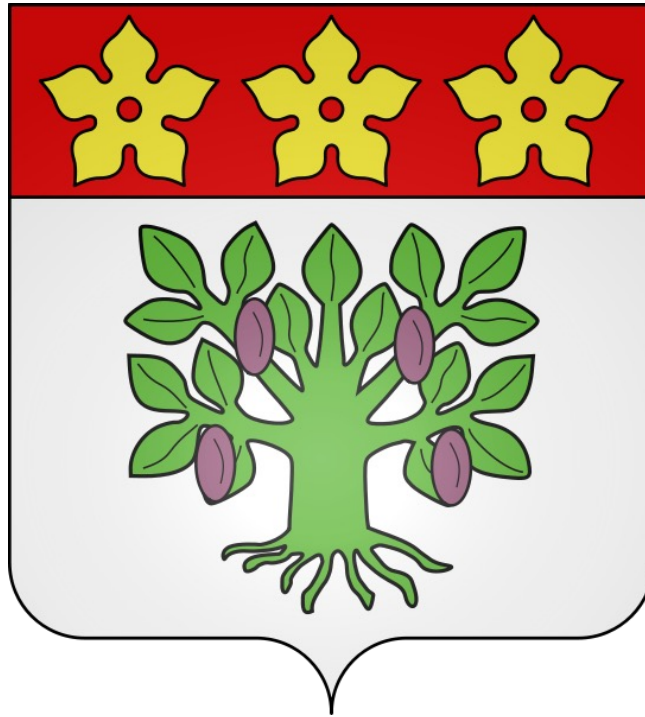
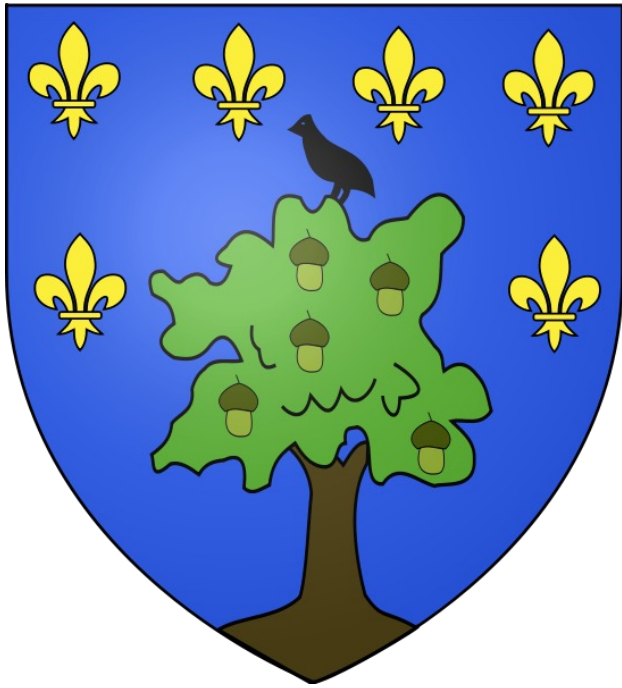

Bomen

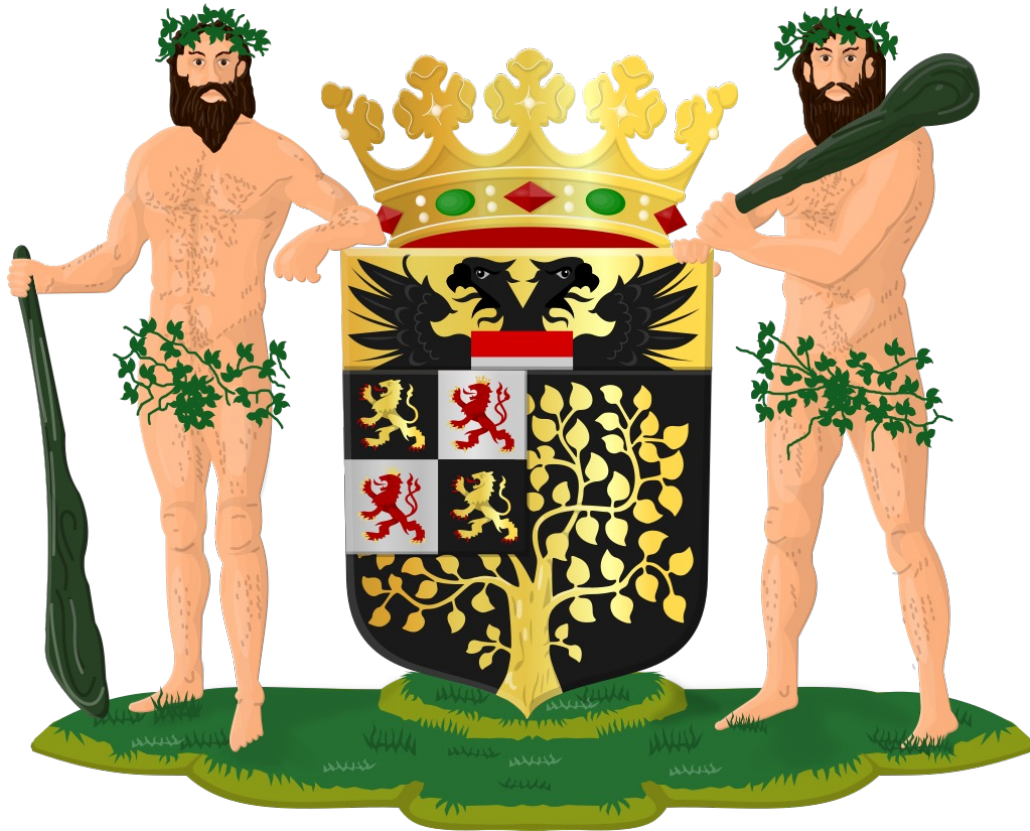
Bomen

zijn soms herkenbaar: *olijfboom* tussen twee *eiken*

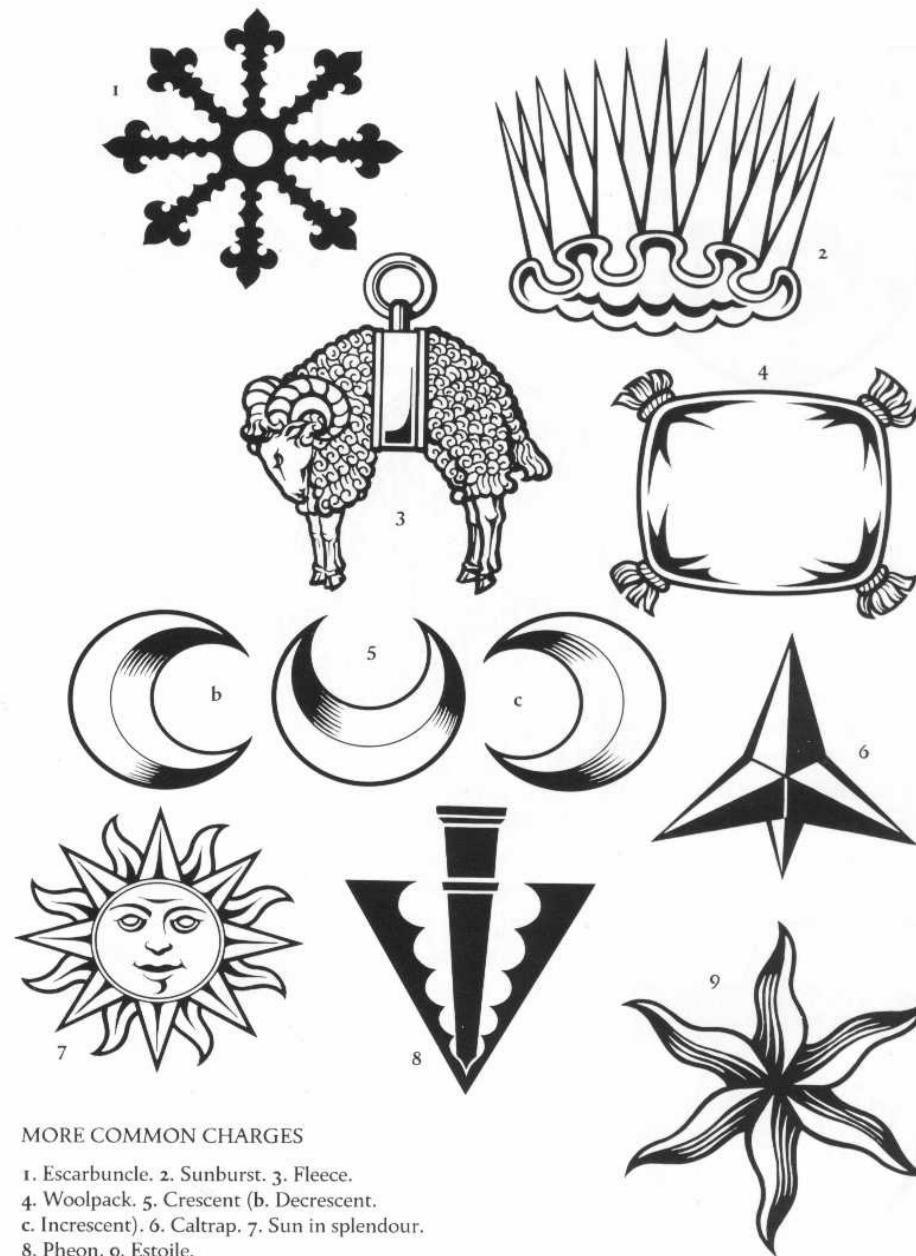

's Hertogenbosch

rechts: tijdens de F bezetting
met een **vrijkwartier** voor een stad van
tweede rang (Napoleontisch)

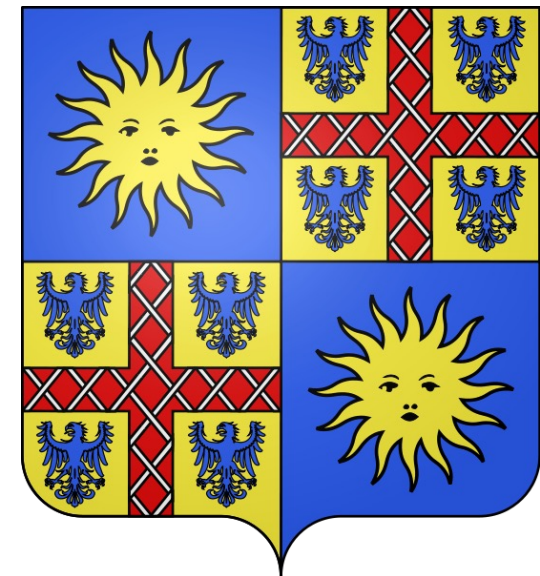
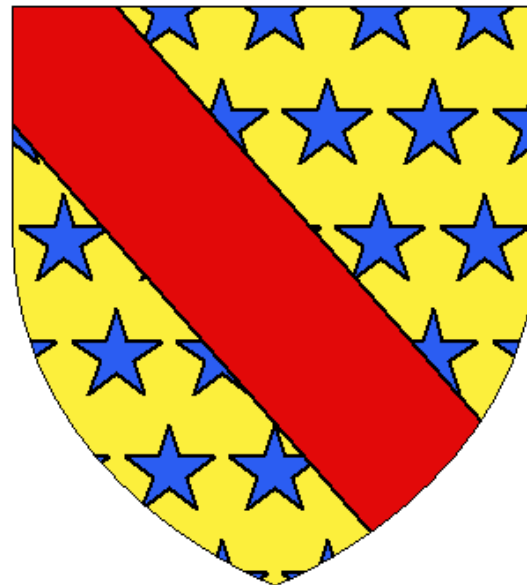
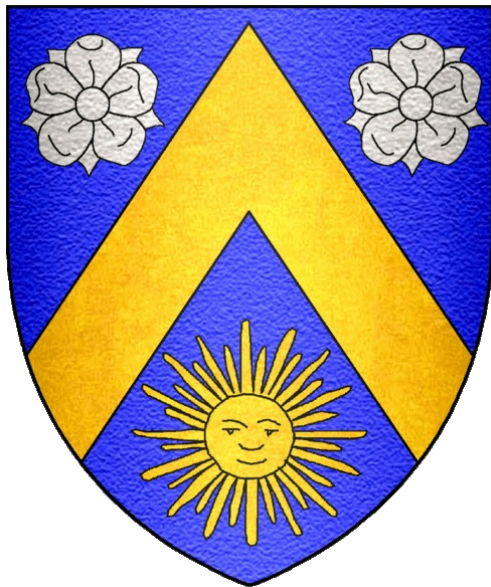
Natuurlijke wapenfiguren: *hemellichamen*

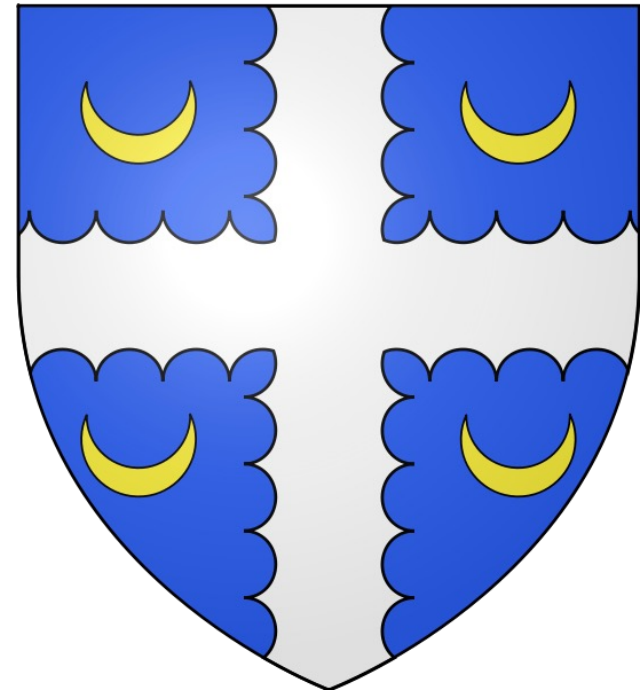
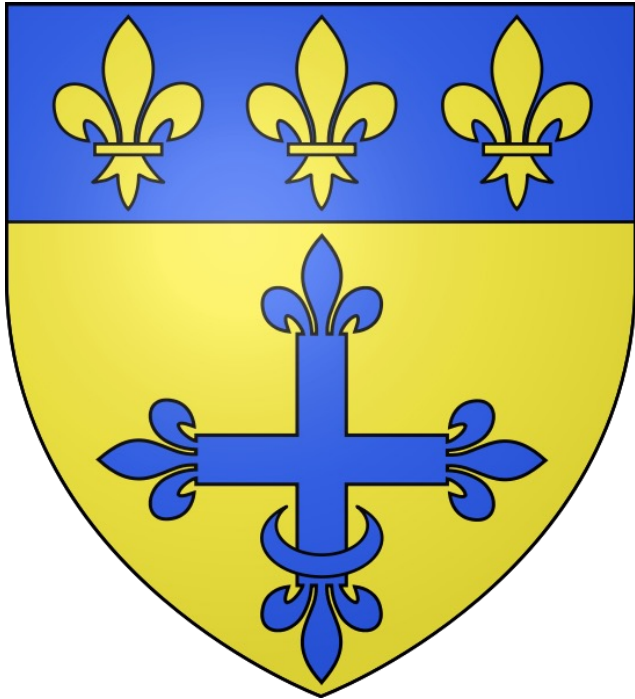
MORE COMMON CHARGES

1. Escarbuncle. 2. Sunburst. 3. Fleece.
4. Woolpack. 5. Crescent (b. Decrescent.
- c. Increscent). 6. Caltrap. 7. Sun in splendour.
8. Pheon. 9. Estoile.

Natuurlijke wapenfiguren: *hemellichamen*

Natuurlijke wapenfiguur: *wassenaar*

- links: Saint-Affrique (F)
- midden: gevelsteen in Delft
- rechts: Villenne-sur-Seine (F)

Nauwelijks een wapenschild,
meer een wapenschilderij

Al niet veel beter: wapen van...

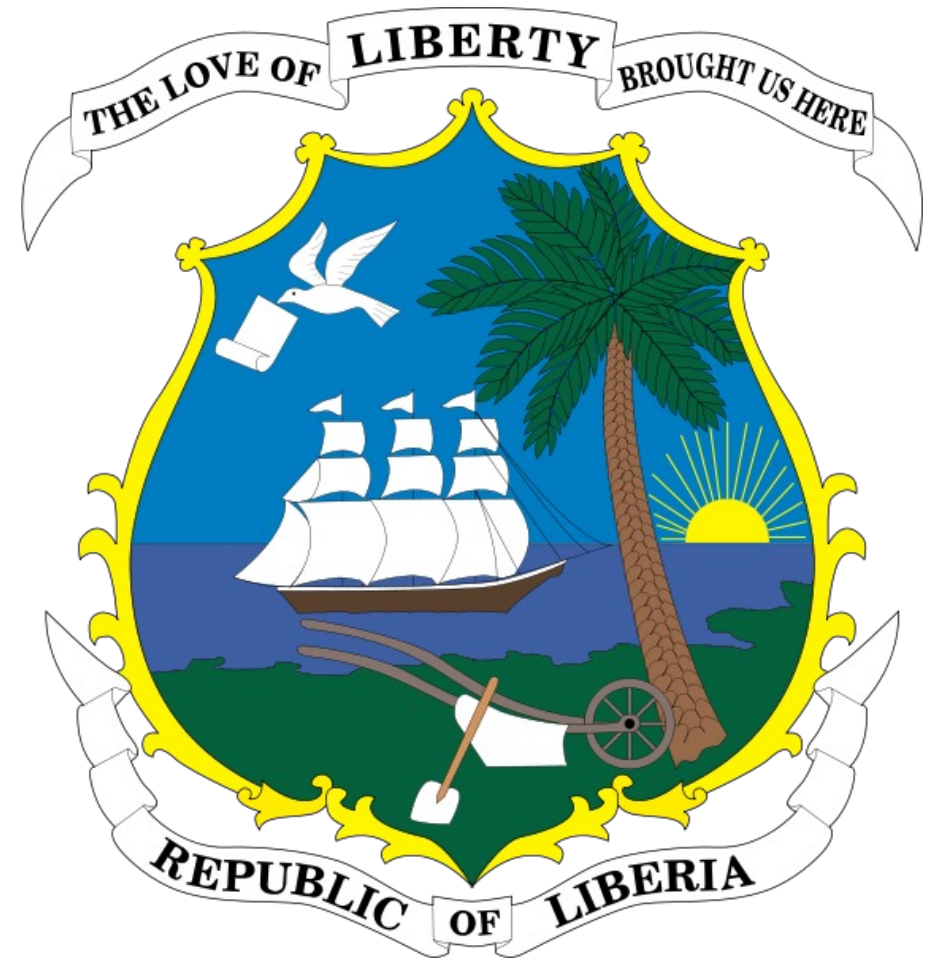

Andere conquistadores

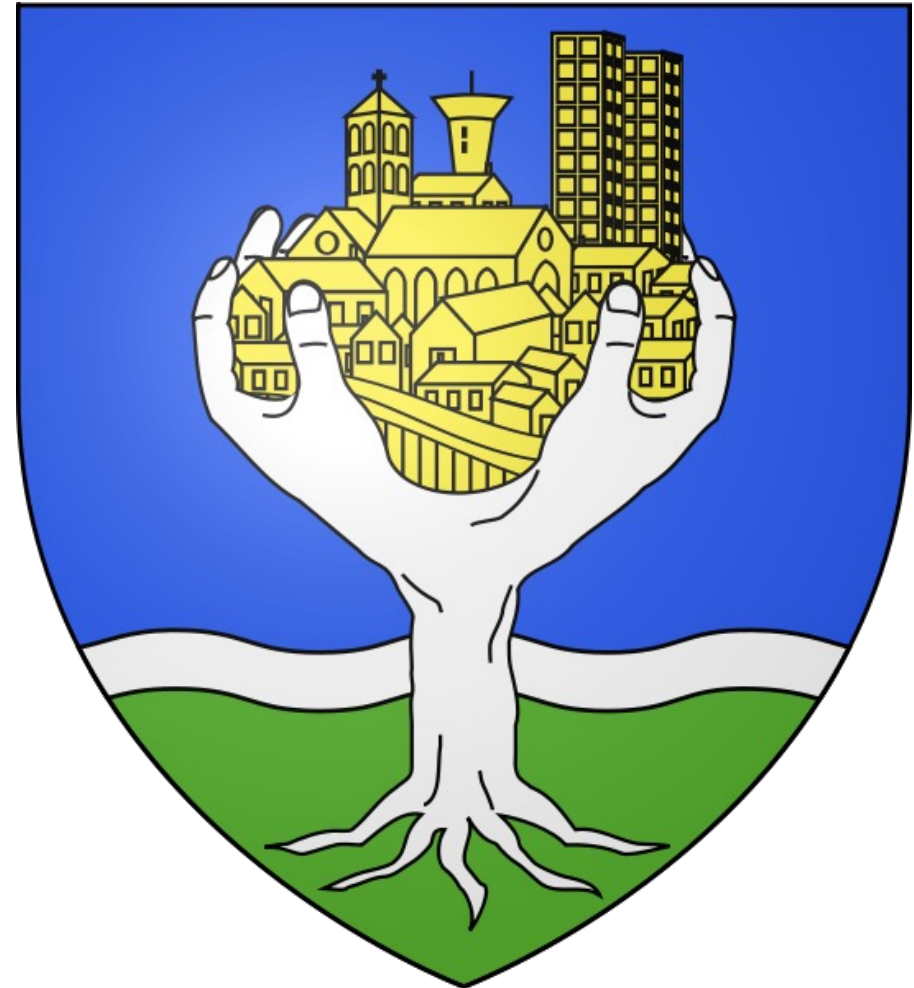
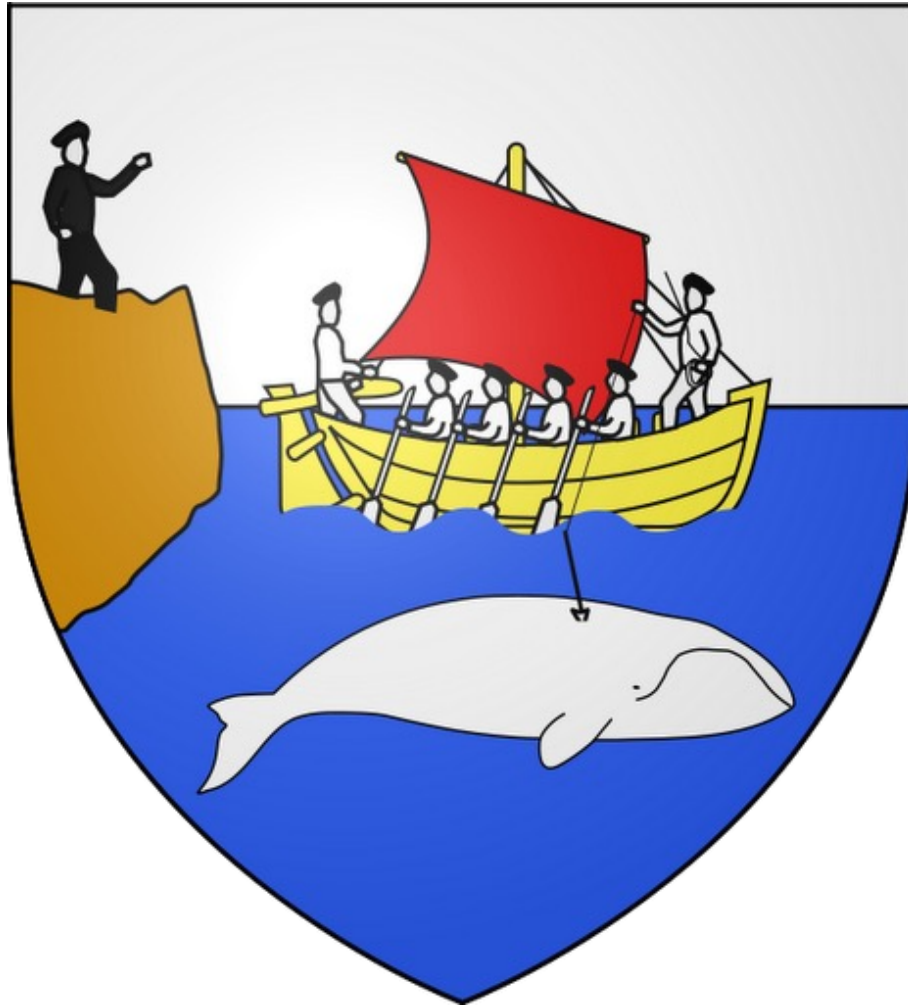
links: Hernando Cortez
rechts: sir Francis Drake

Het kan altijd nog erger...

links: New York – rechts: Liberia

Ook de moderne (gemeentelijke) heraldiek heeft de neiging tot anekdotiek en overdrijving

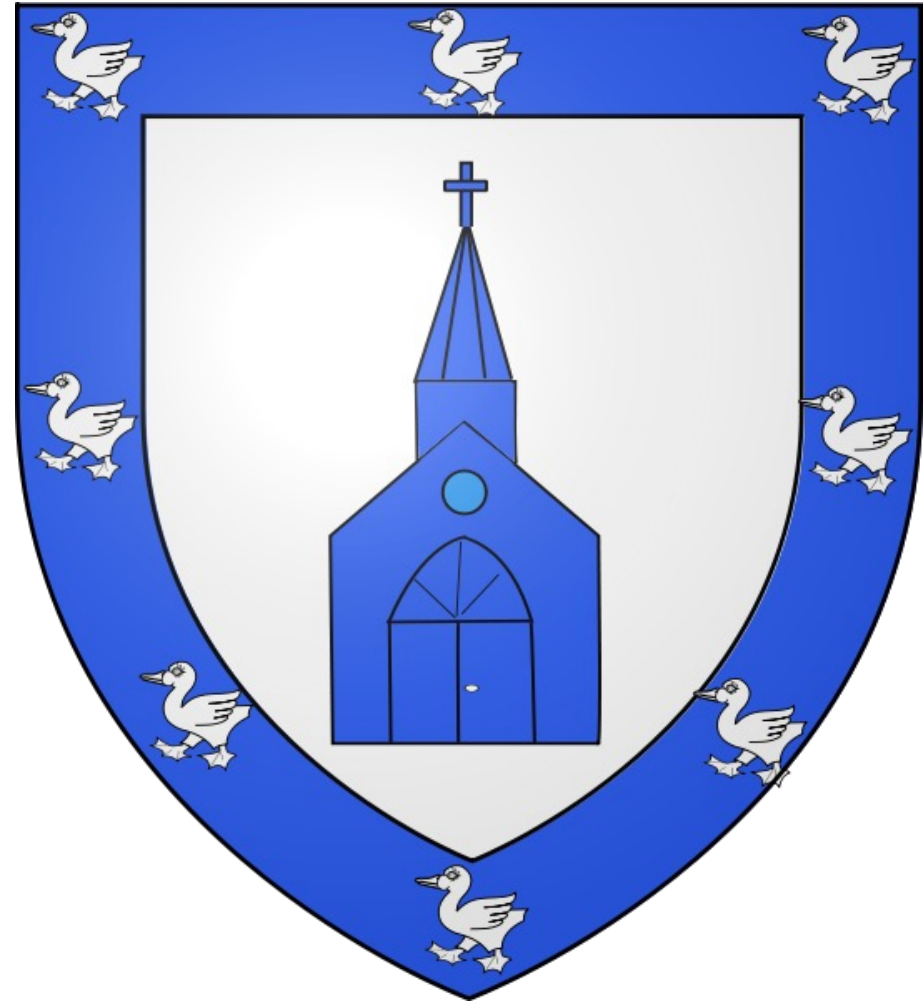
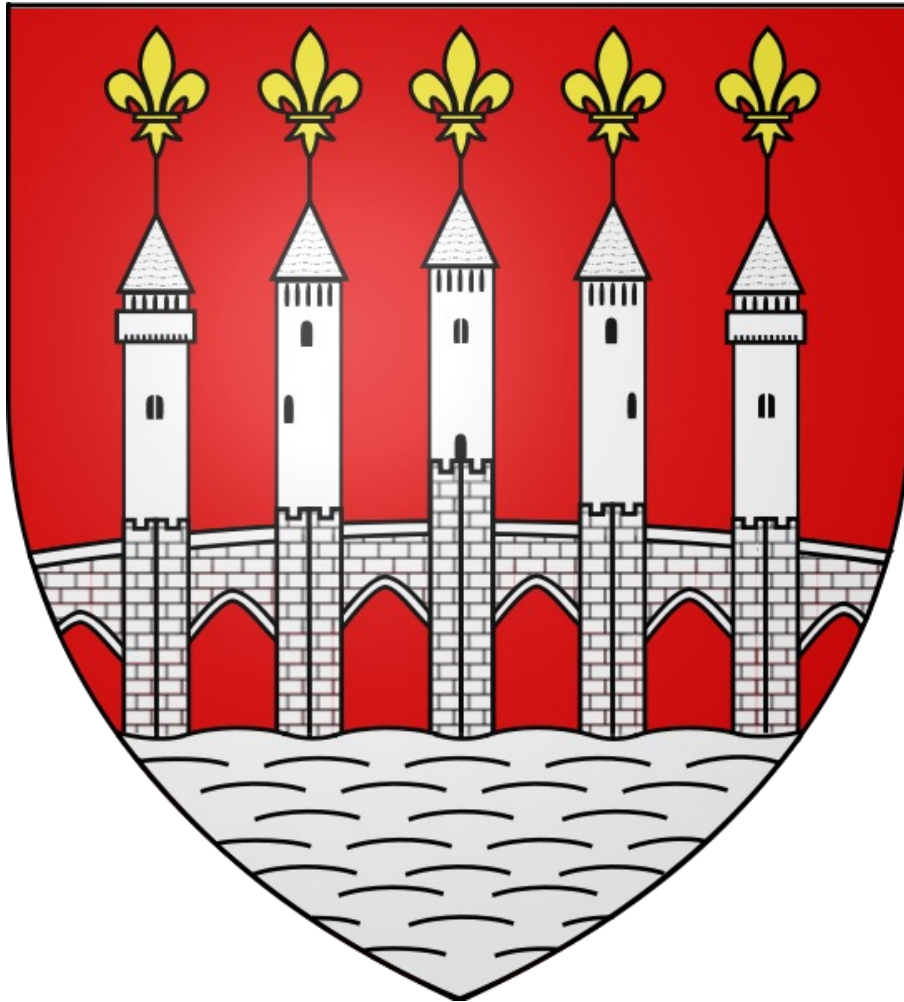

links: Guéthary (F) – rechts: Fosses (F)

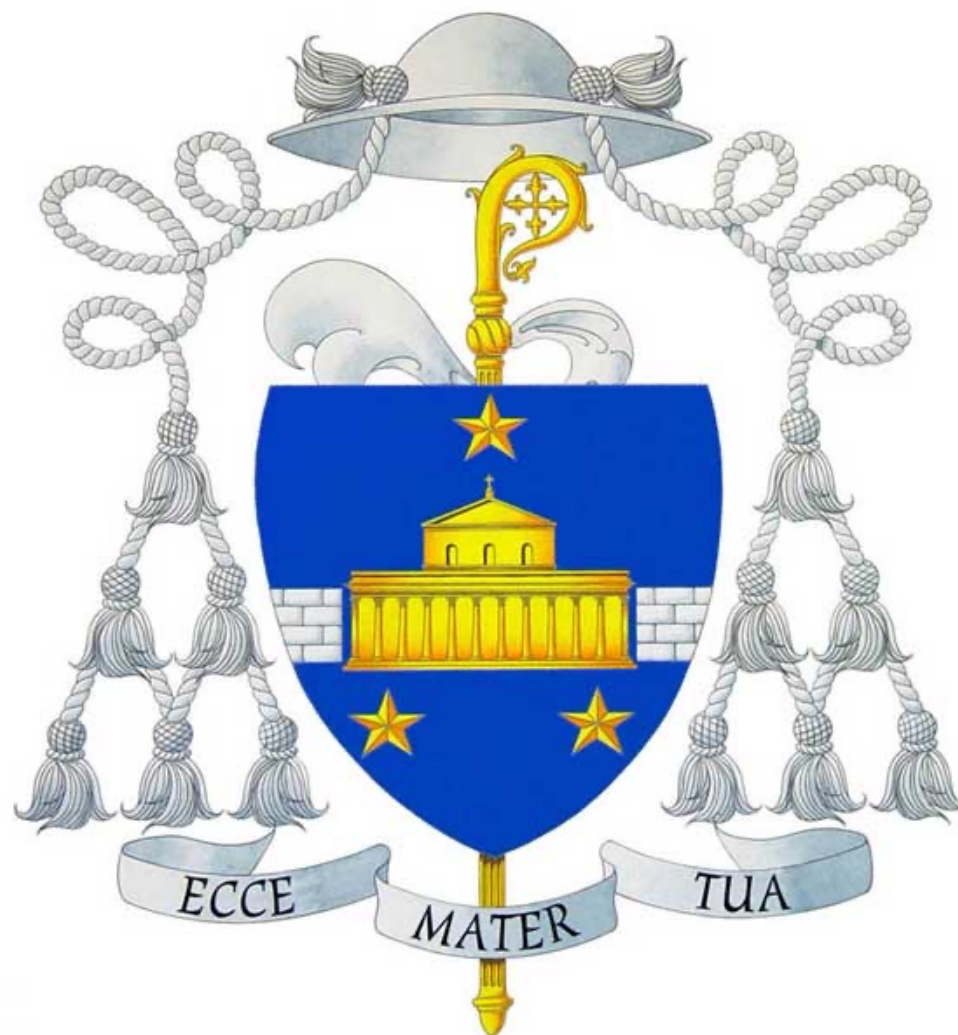
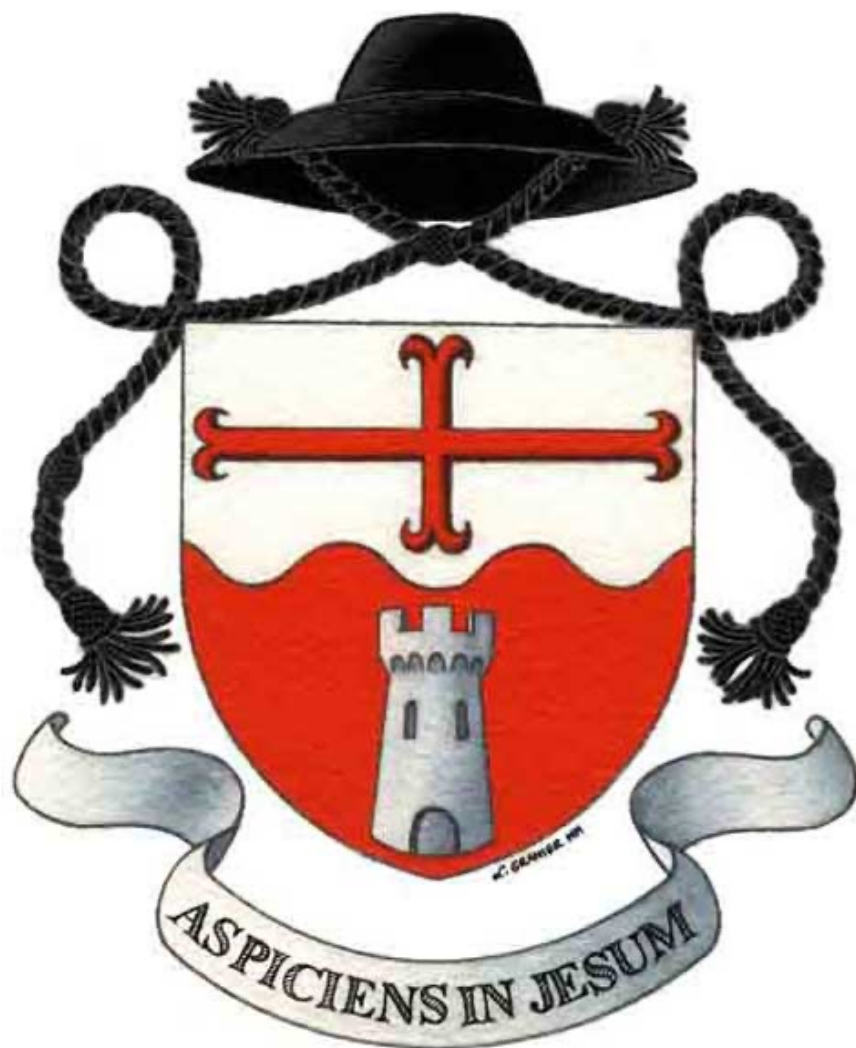
Kunstmatige wapenfiguren

- gebouwen
- allerlei voorwerpen (maar steeds in gestileerde vorm)

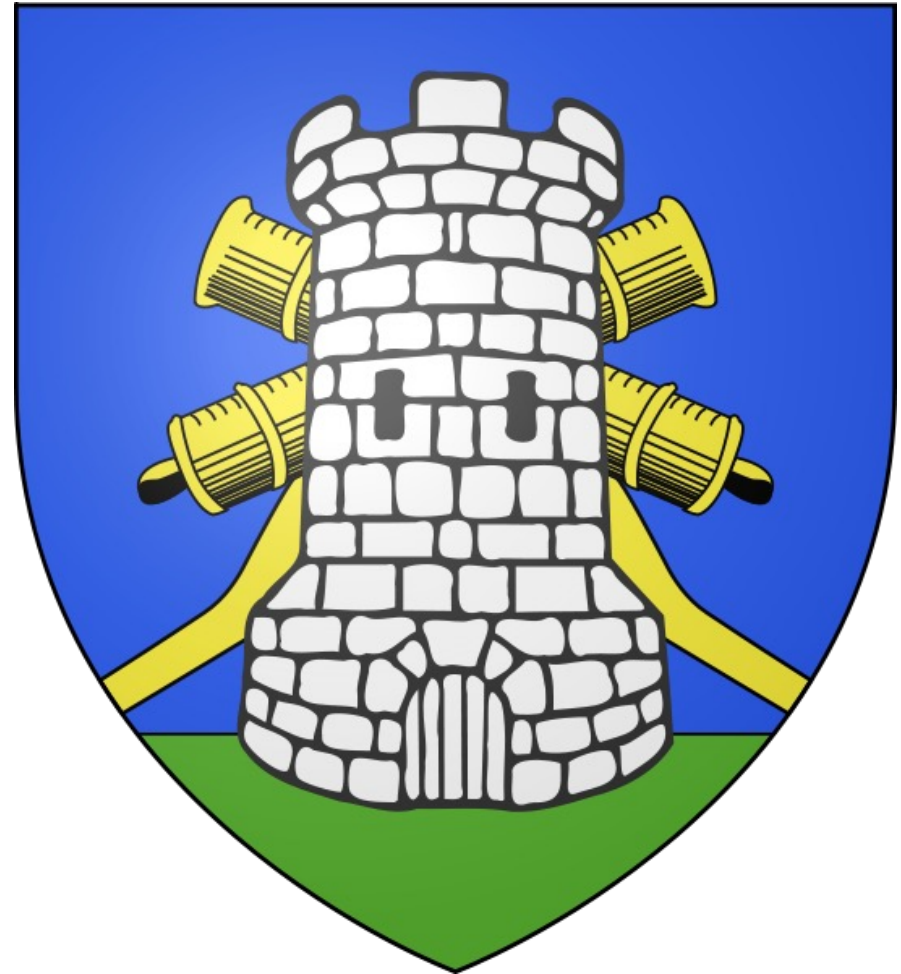
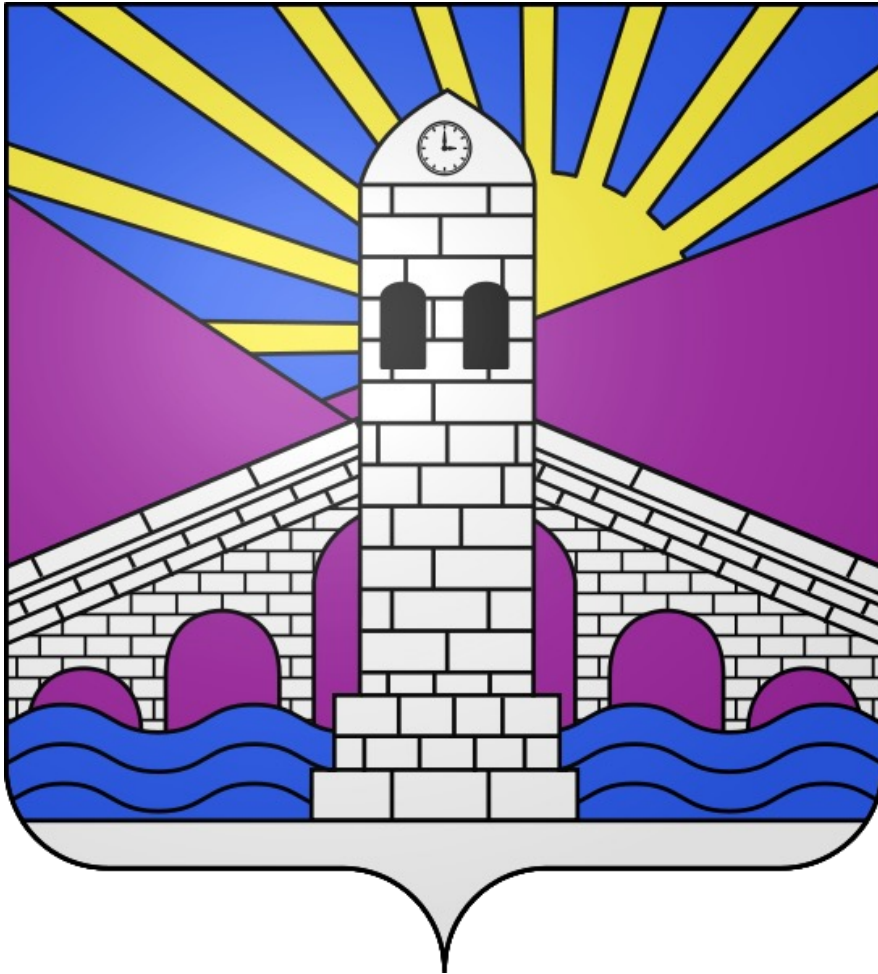
Kunstmatige wapenfiguren: *gebouwen*

Two ecclesiastical crests with artificial emblem figures (*gebouwen*)

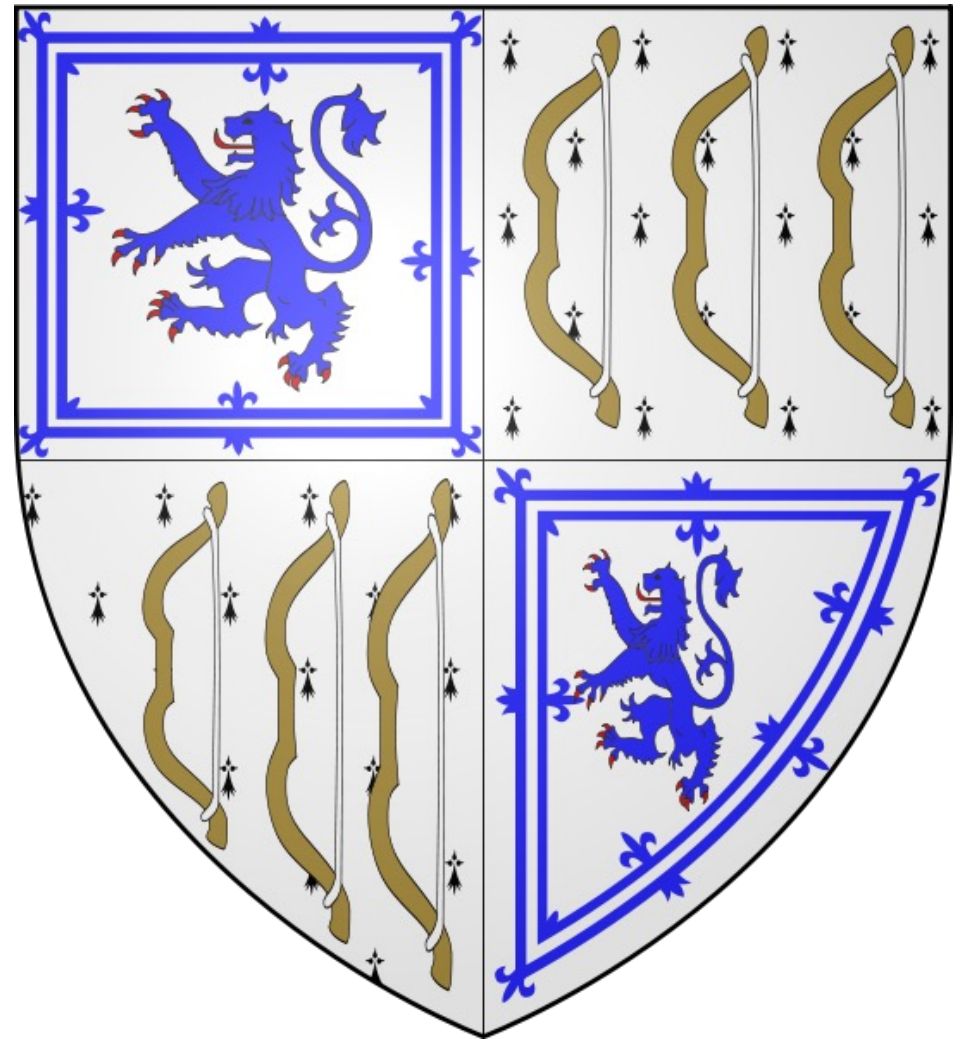
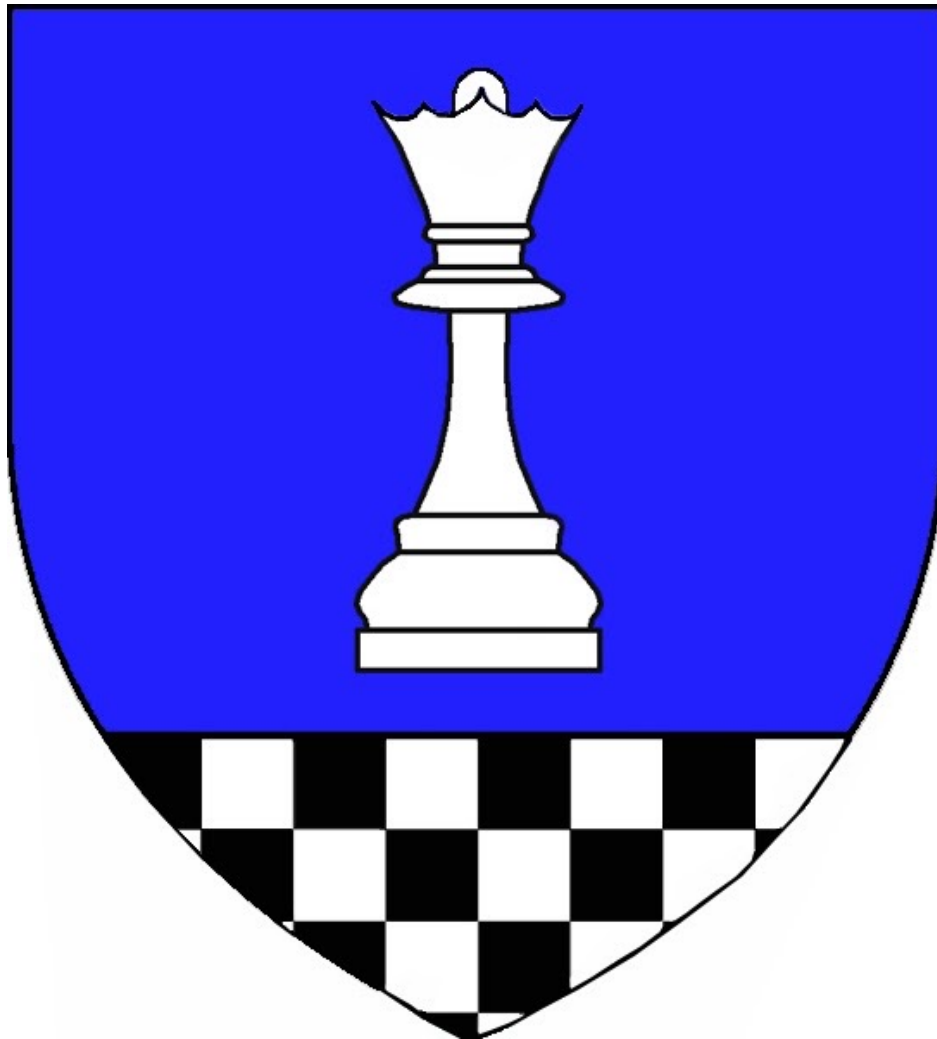
Kunstmatige wapenfiguren: *gebouwen*

links: Saint-Jean-du-Gard (F)

rechts: Dompaire (F)

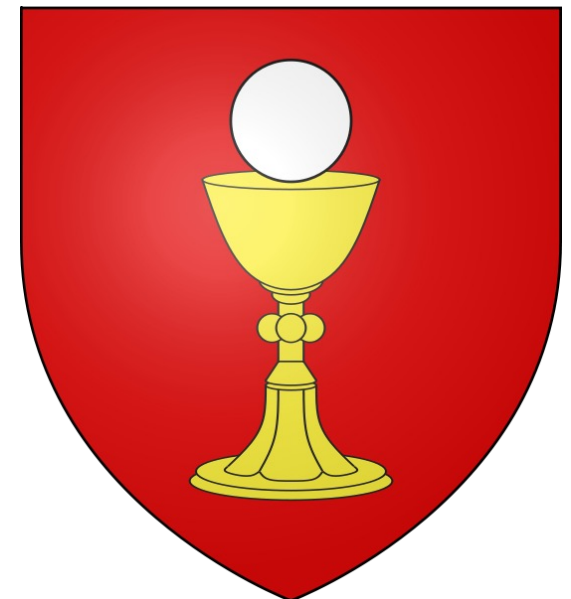
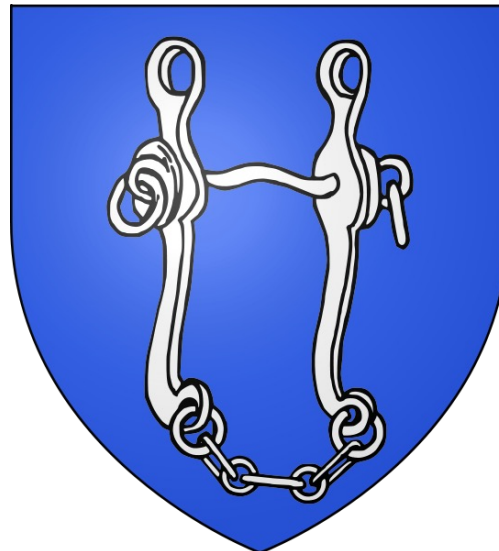
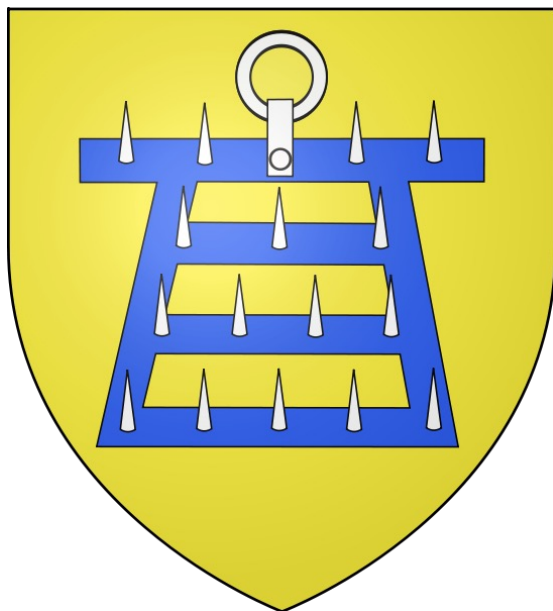
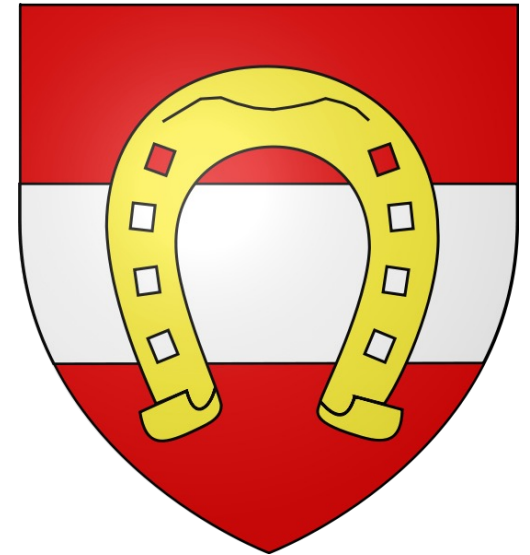
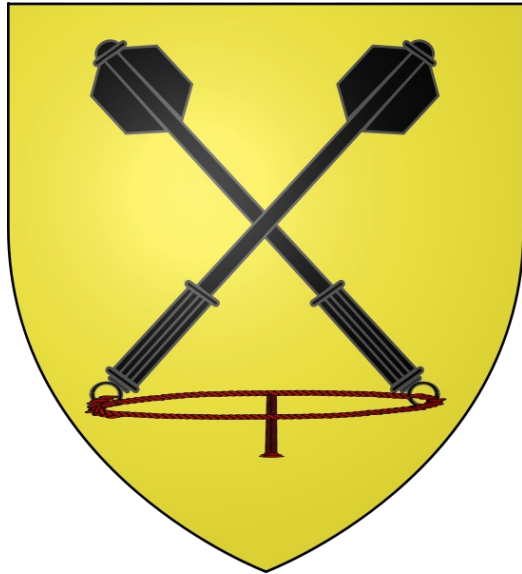
Kunstmatige wapenfiguren: *koningin uit het schaakspel - boog*

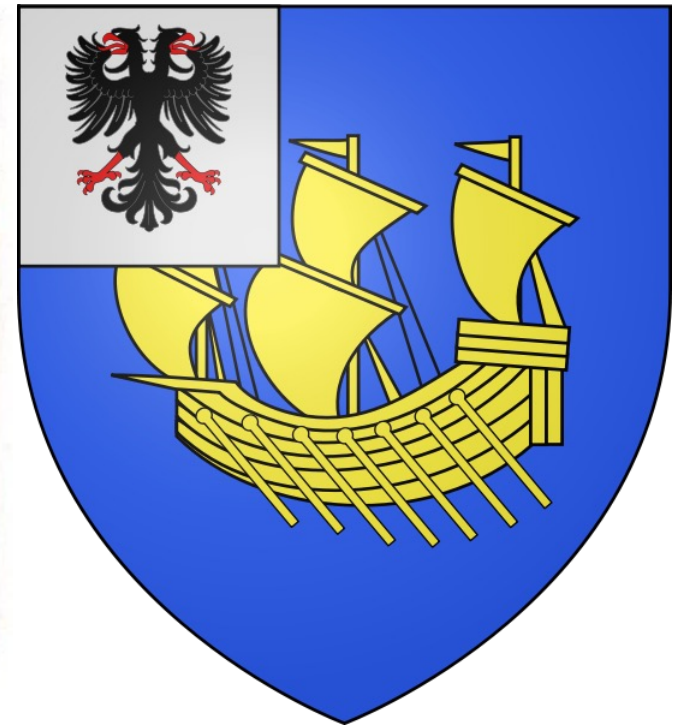
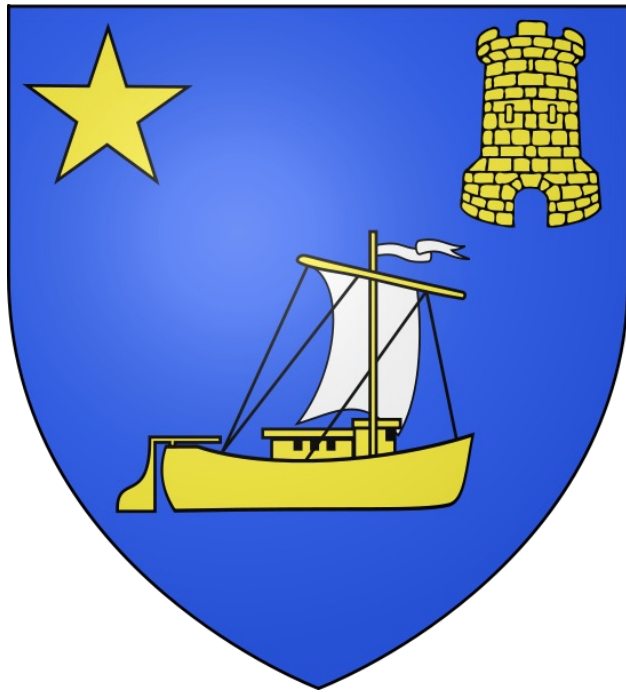
Kunstmatige wapenfiguren:

strijdvlegel – spoel – hoefijzer

eg – paardenbit - kelk

Kunstmatige wapenfiguren: *schip*

Kunstmatige wapenfiguren: *schip*

links: Parijs (wapenspreuk: *Fluctuat nec mergitur*)

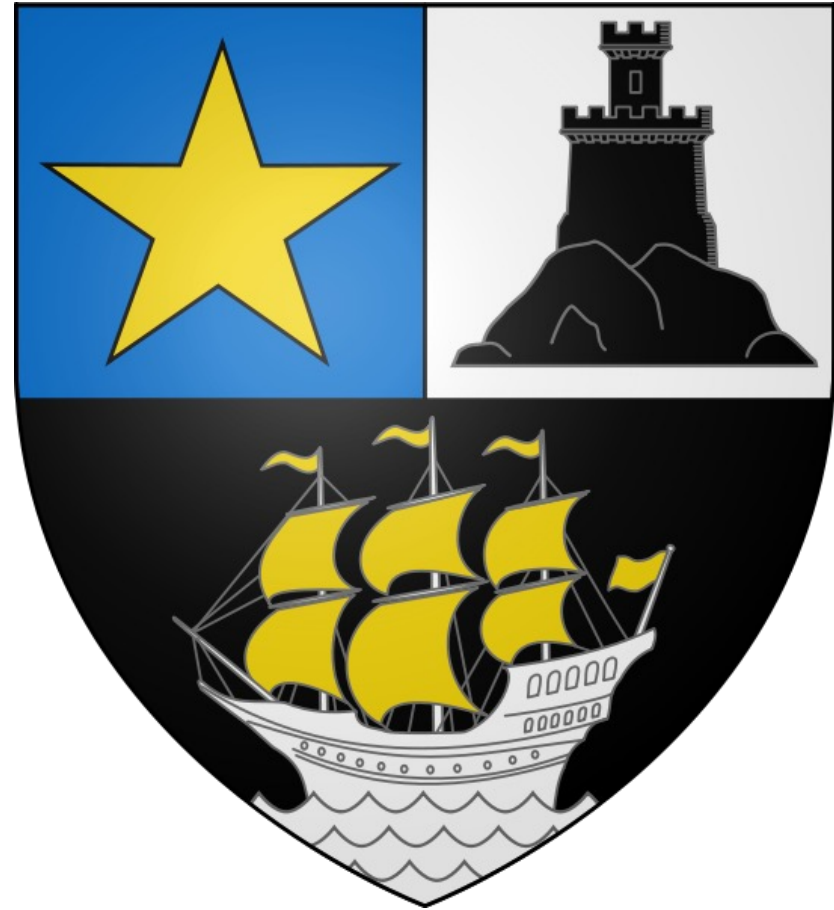
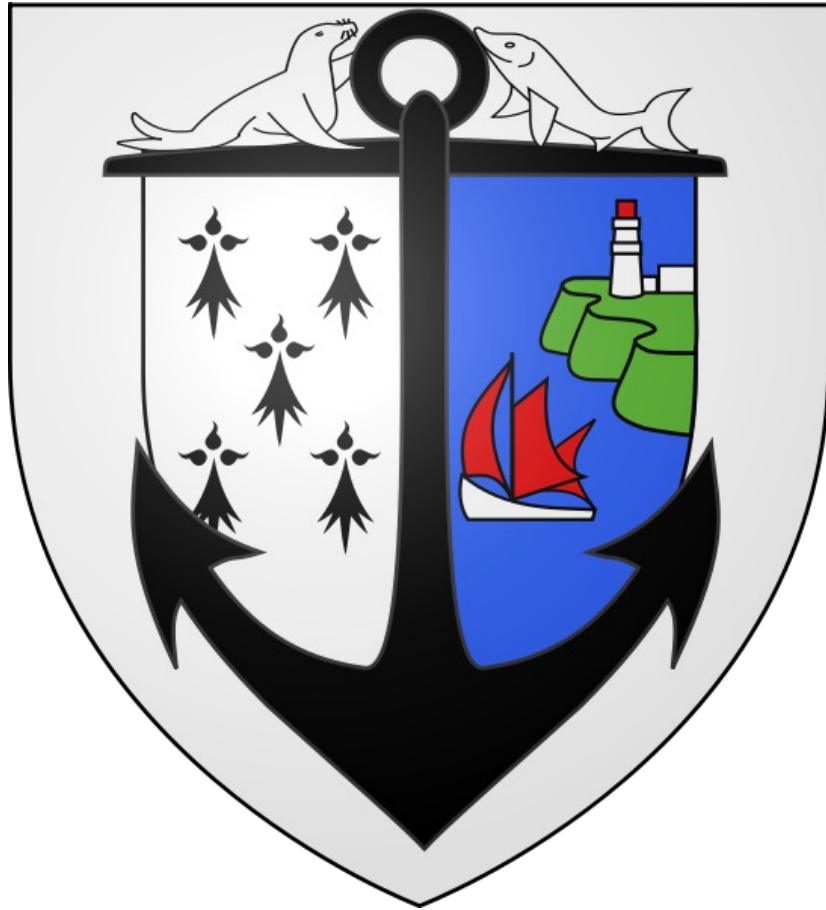
Recht: Paris-l'Hôpital (Bourgondië)

Kunstmatige wapenfiguren: *schip*

links: Neusalz an der Oder (nu Polen)
rechts: Malaspina University-College (Canada)

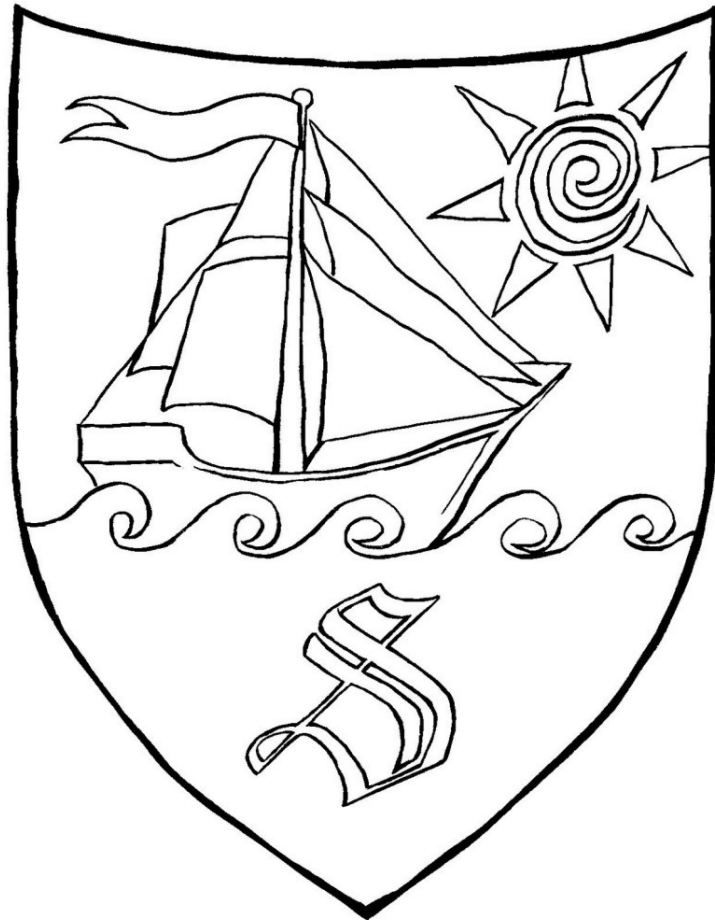
Kunstmatige wapenfiguren: *schip*

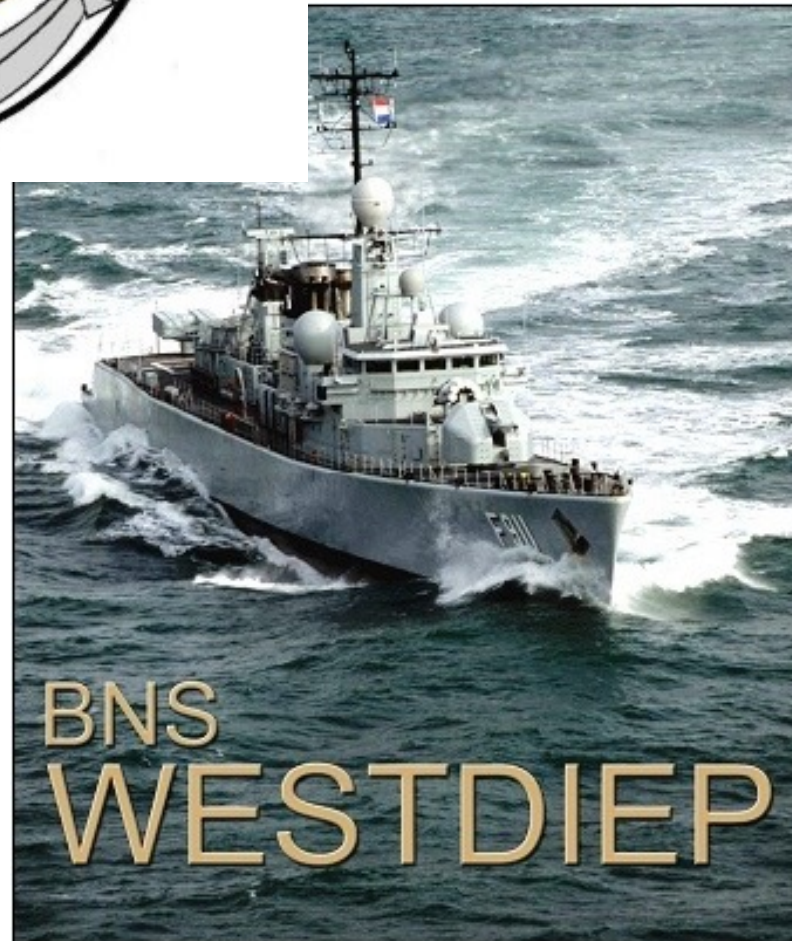
Links: Groix (Bretagne)

Rechts: Rochefort (Charente-Maritime) - sprekend

Interludium: onbevoegd gepruts!

Scheepsheraldiek

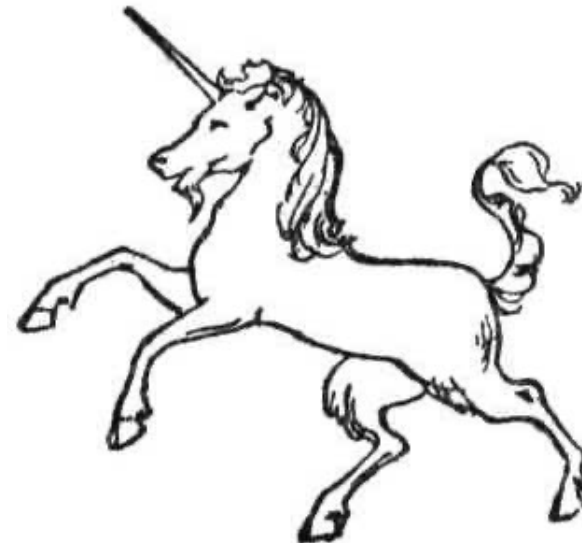

Scheepsheraldiek: Hr. Ms. LCF *De Ruyter*

Fantastische wapenfiguren:

griffioen, obelisk, meermin, eenhoorn e.a.

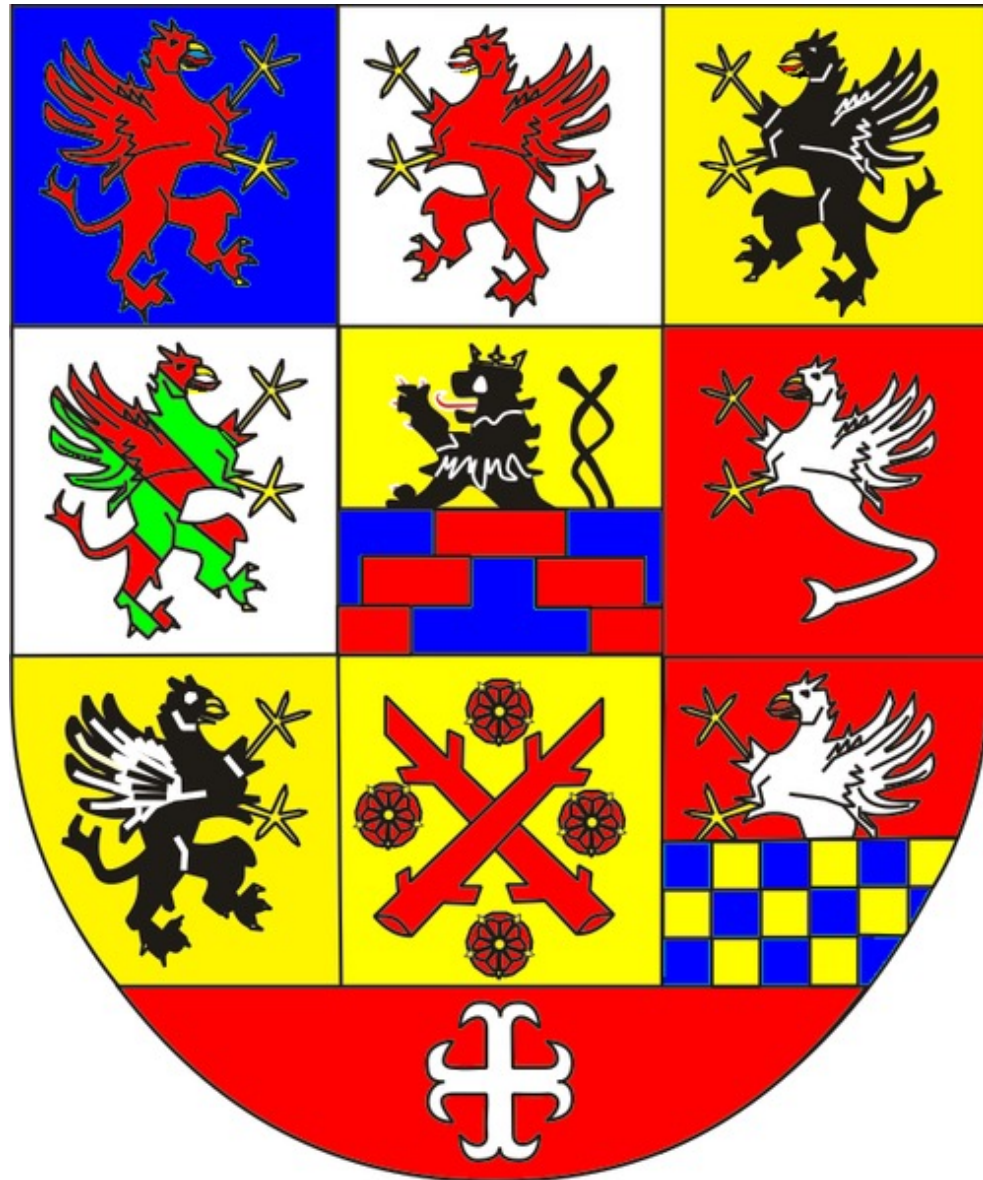
Fabeldier: *griffioen*

ook grijpvogel of 'Vogel Grijp' genoemd
de griffioen heeft het lichaam van een leeuw
en de kop en vleugels van een adelaar

Fabeldier: *griffioen*

heerser over twee rijken: aarde en lucht

wapen van Pommeren

hertogelijke dynastie daar
noemde zich 'Greifen'

Fabeldier: *feniks*

is een vogel die in staat is
om de 500 jaar
herboren te worden

hij maakt dan hoog in een
eik een nest van
schors, kruiden en
mirre

zijn lichaam verbrandt en
er komt een kleine
feniks uit

Fabeldier: *feniks*

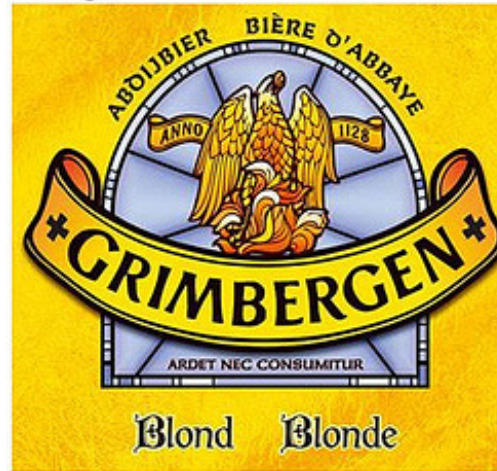

links: feniks als helmteken en schildhouders
rechts: wapen Isabel Benet

Fabeldier: *feniks*

Oud logo

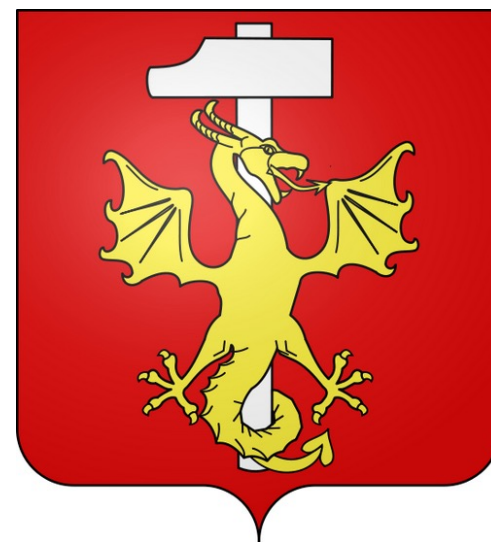
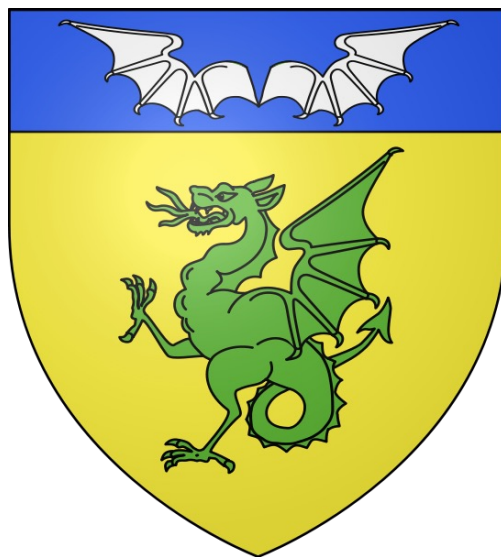
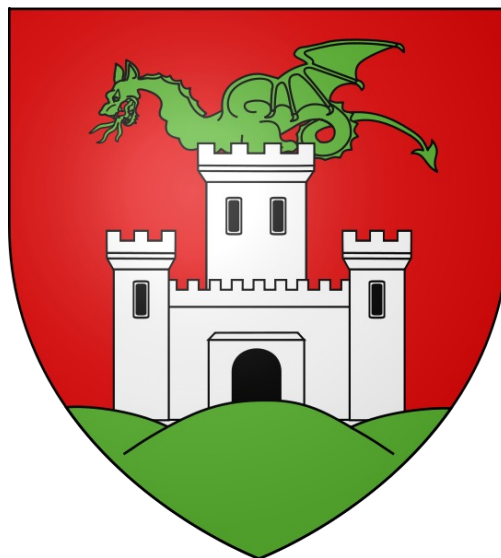

Nieuw logo

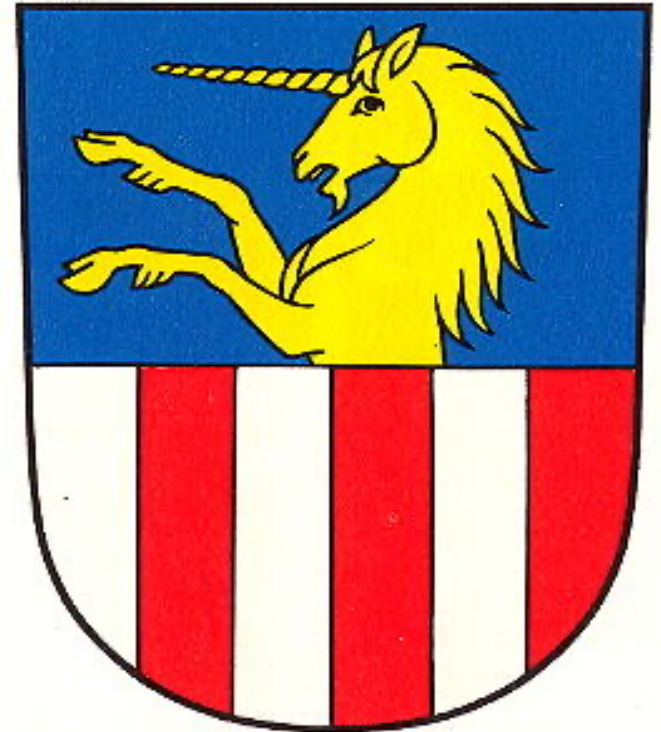
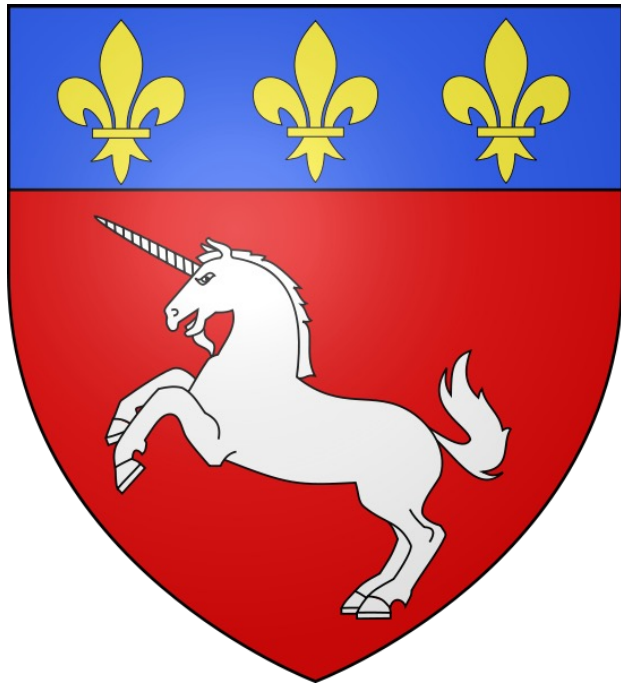

*in azuur een feniks van goud op zijn onsterfelijkheid van hetzelfde
'Red uw dienaars'*

Fabeldier: *draak*

Fabeldier: *eenhoorn*

Fabeldier: *eenhoorn* (als schildhouder)

*The Nova Scotia
International Tattoo Society*

Halifax (Nouvelle-Écosse)
Canada

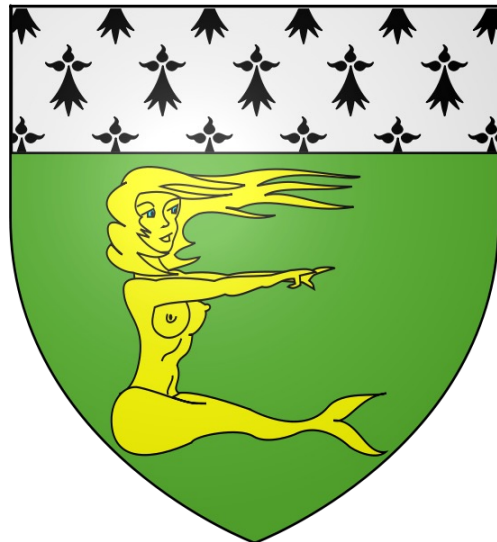
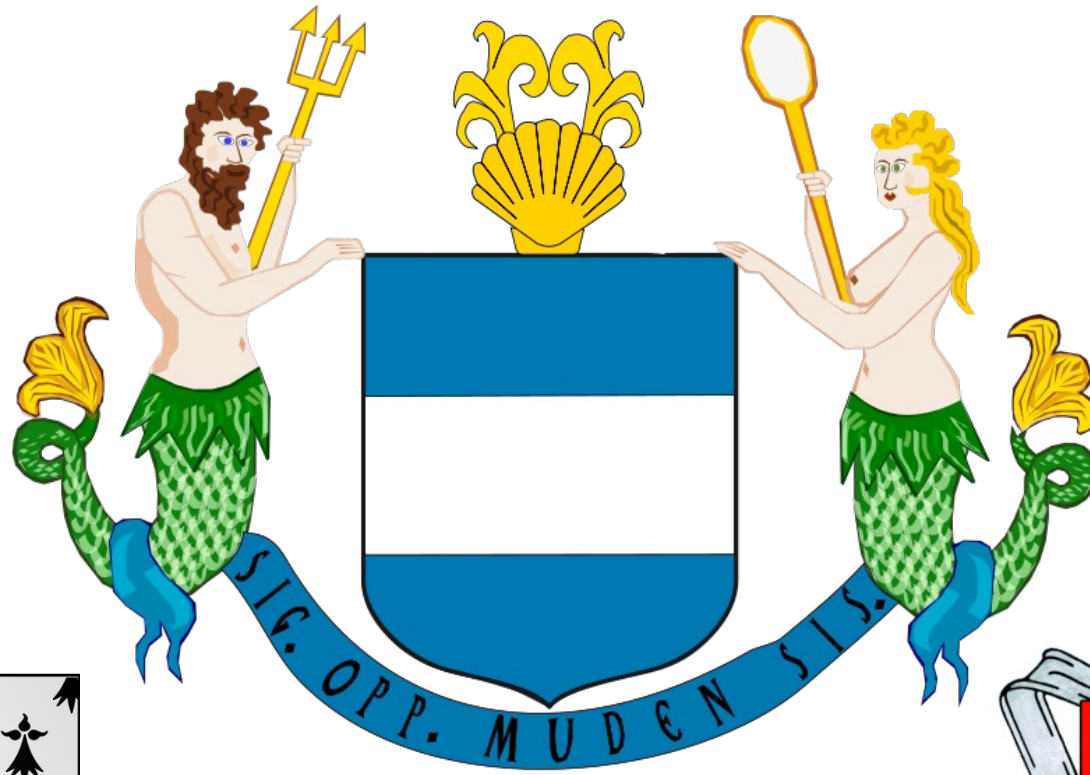
wapen met schildhouders,
vlag en embleem
toegekend in 2003 door
*L'autorité héraldique du
Canada*

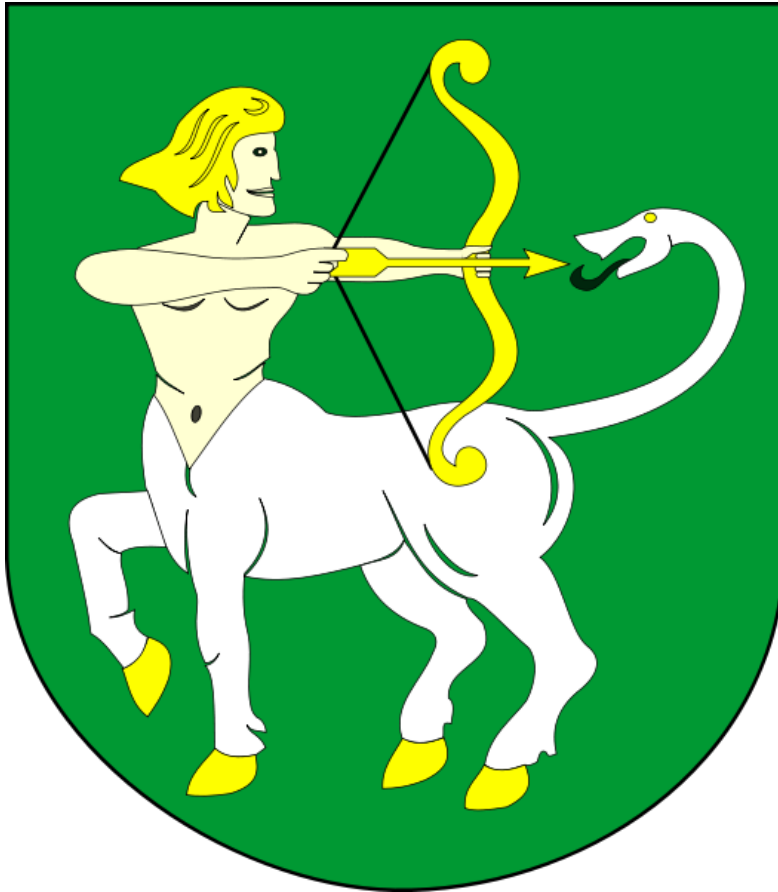
Fabeldier: *basilisk*

Fabelwezen: *meermin* - *meerman*

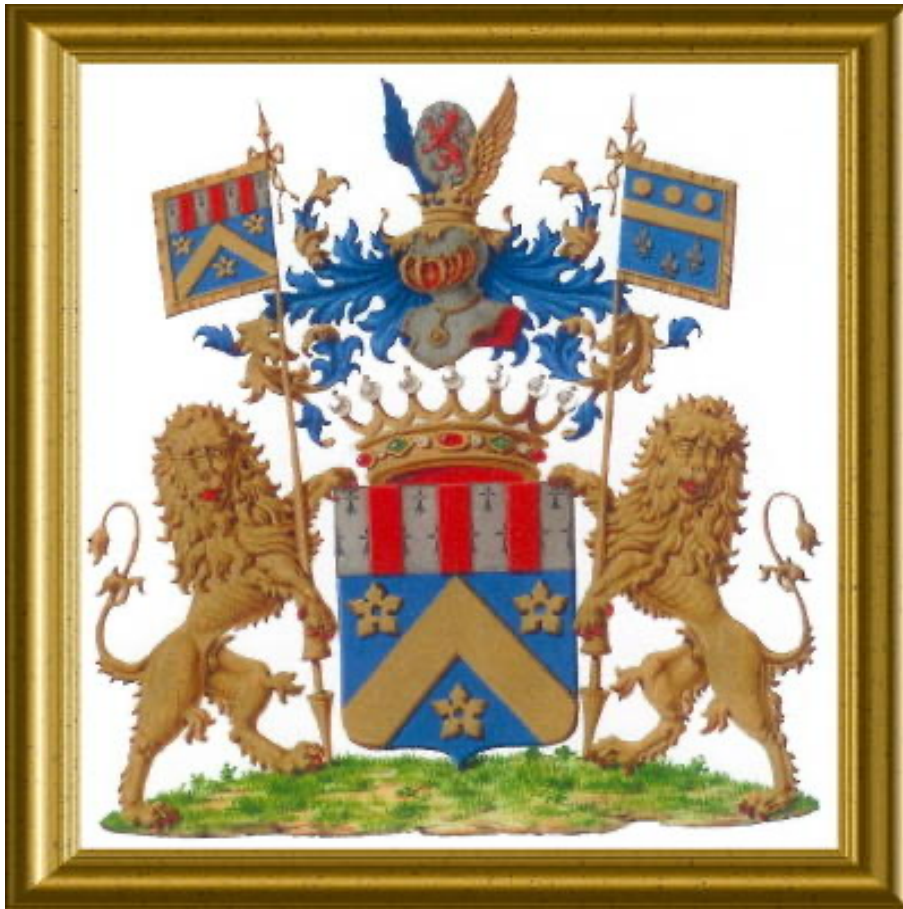
Fabelwezen: *centaur*

links: gemeentewapen Lutomiersk (Polen)

rechts: vrouwelijke centaur

Een volledig wapen (vervalperiode)

- wapen baron Van Havre
- wapenspreuk 'Nescat labi virtus' ontbreekt. Deze spreuk werd ontleend aan Philippe de Croÿ en betekent 'De deugd bezwijkt niet'
- linker vaandel met wapen van familie Van Wesembeeke (aangehuwd)

Armorer: What would you like on top of your helmet?

Customer: I'm thinking something that will strike fear in the hearts of my enemies.

Armorer: What about a crowned eagle? Or a dragon? I also have bull's horns.

Customer: Can you do a mother-in-law?

Armorer: Yeah, I can do that.

Rangonderscheid bij adellijke wapens via de (helm)kronen

Nederland – Verenigd Koninkrijk

Roi

Enfant de France

Prince du sang

Duc
et Pair de France

Marquis
et Pair de France

Comte
et Pair de France

Duc

Marquis

Comte

Vicomte

Baron

Chevalier

Rangonderscheid
bij adellijke
wapens via de
(helm)kronen
Frankrijk

Kronen en hoofddeksels in een eindeloze verscheidenheid ...

Conventional Crowns					
					
Mural Crown	Ducal Crown	Antique Crown	Celestial Crown		
					
Vallary Crown	Naval Crown	Astral Crown	Maltese Crown		
Heraldic Headgear					
					
Chapeau	Electoral Bonnet	Lord Mayor's Cap	Cap of Justice	Doctoral Cap	Phrygian Cap
					
Priest's Galero	Bishop's Mitre	Papal Tiara	Chaplet	Crown Triumphant	Civic Crown

Wapenspreuken en –kreten

Enkele klassiekers:

Luctor et emergo

In fuga salus

Dieu et mon Droit

E pluribus unum

Edele Brabant, were di

Amor omnia vincit

Repos ailleurs

Je maintiendrai

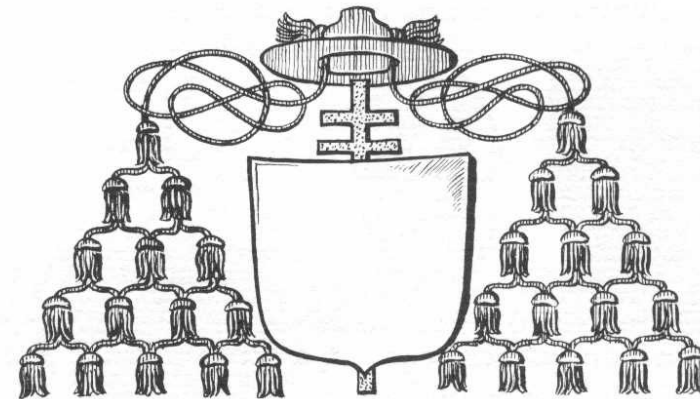
Incomprehensible mottoes : Clockwise from top left : South Africa (Khoisan), Quimper (Breton), Jawa Barat (Indonesian), Ceredigion (Welsh), Fenoarivo Atsinanana (Malagasy) and Colwyn (Welsh).

Kerkelijke heraldiek

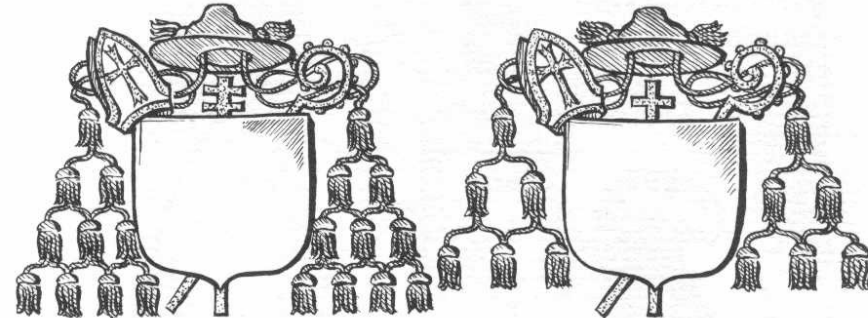
Het wapen van een geestelijke is vooral te herkennen aan de uitwendige versierselen:

- * **hoed of mijter**
- * **staf en/of kruis**
- * **kwasten** in bepaalde kleur en aantal

KIRCHLICHE HERALDIK

Kardinal

Erzbischof

Bischof

Abt

Kerkelijke heraldiek

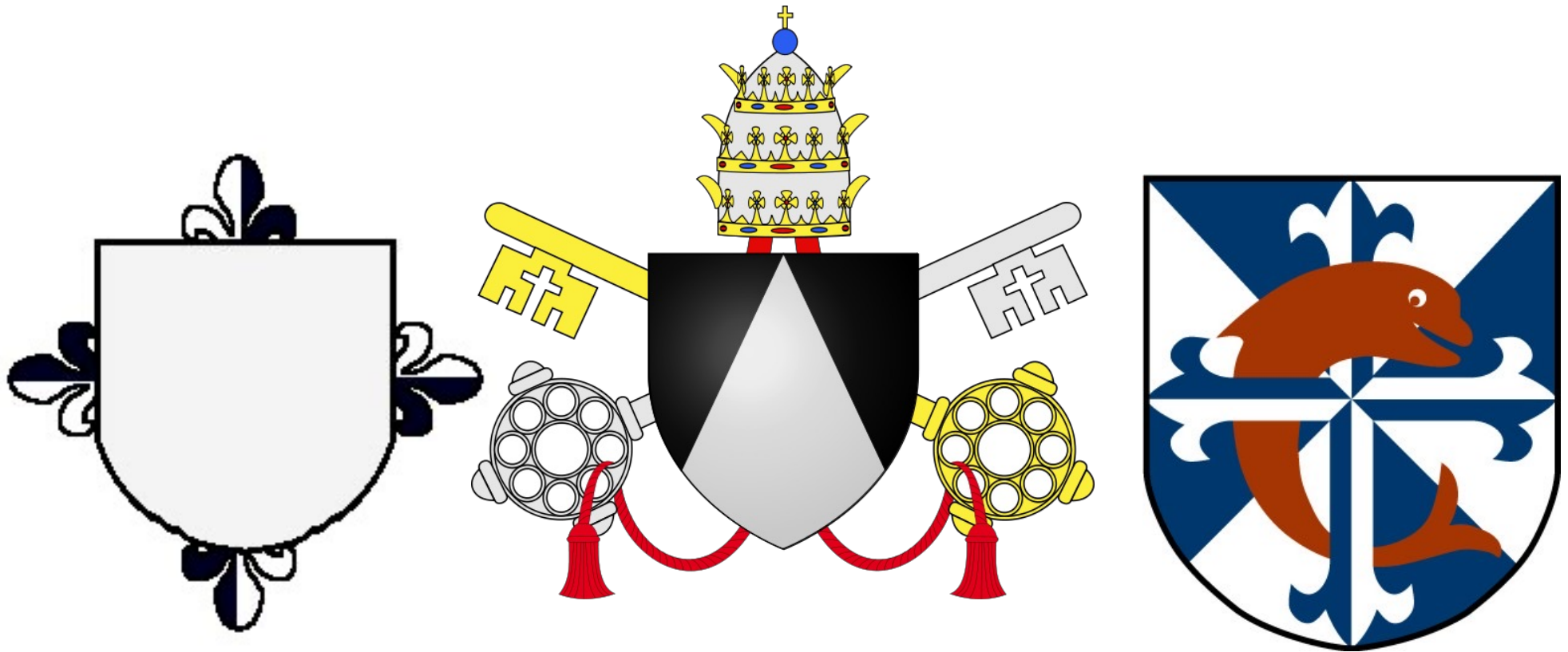
wapen van een **seculier priester** van de Rooms-katholieke Kerk: E.H. Guy Selvester

Kerkelijke heraldiek

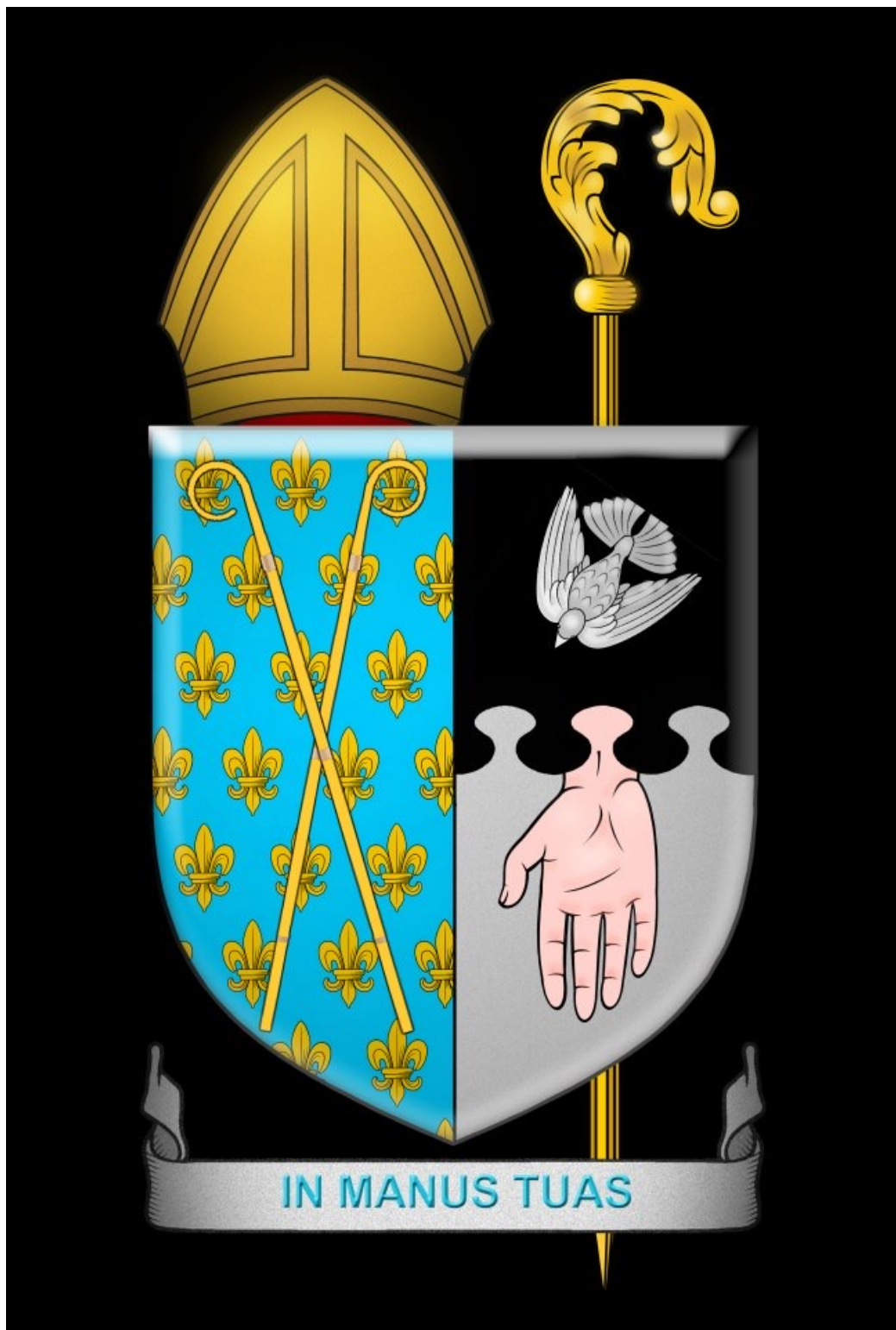

wapen van een **regulier** van de Rooms-katholieke Kerk:
links: pater Ambrosius Saris o.f.m. - rechts: frater Byers

Kerkelijke heraldiek

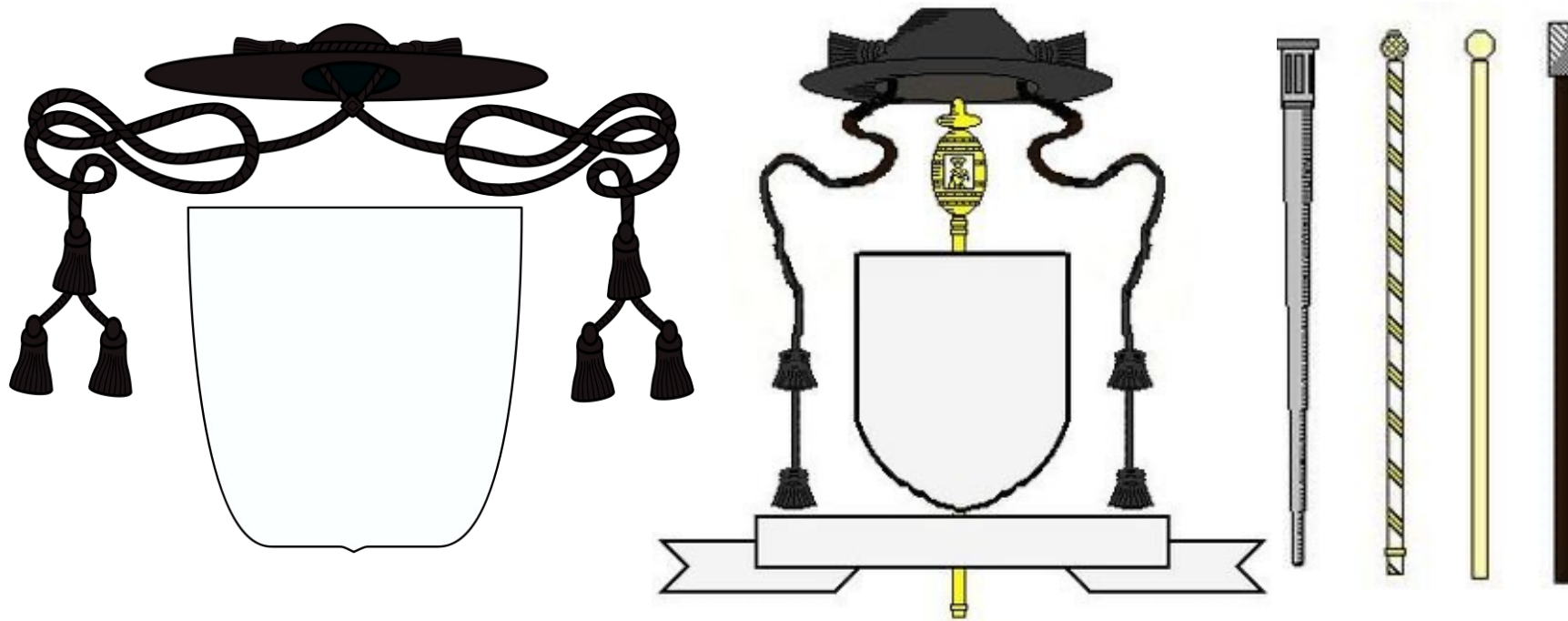
Sommige regulieren (**dominicanen** bijv.) combineren hun wapen met dat van hun orde of plaatsen het er overheen – paus Innocentius V

Kerkelijke heraldiek

wapen van de
generale abt van de Orde
van Prémontré
(norbertijnen,
premonstratenzers,
witheren)

Kerkelijke heraldiek

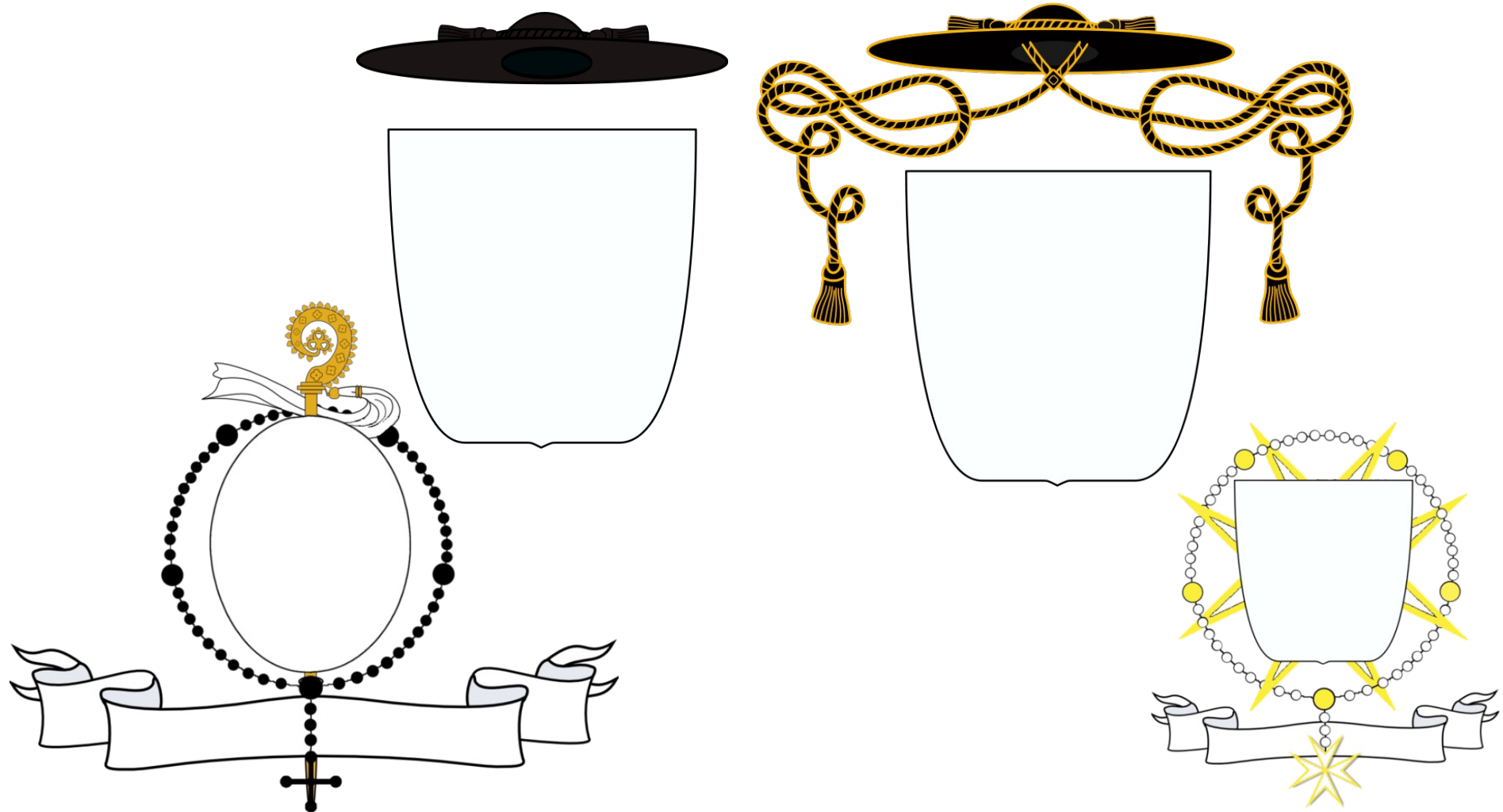

links: **kanunnik**

midden: **deken of aartspriester** met gepaalde priorstaf

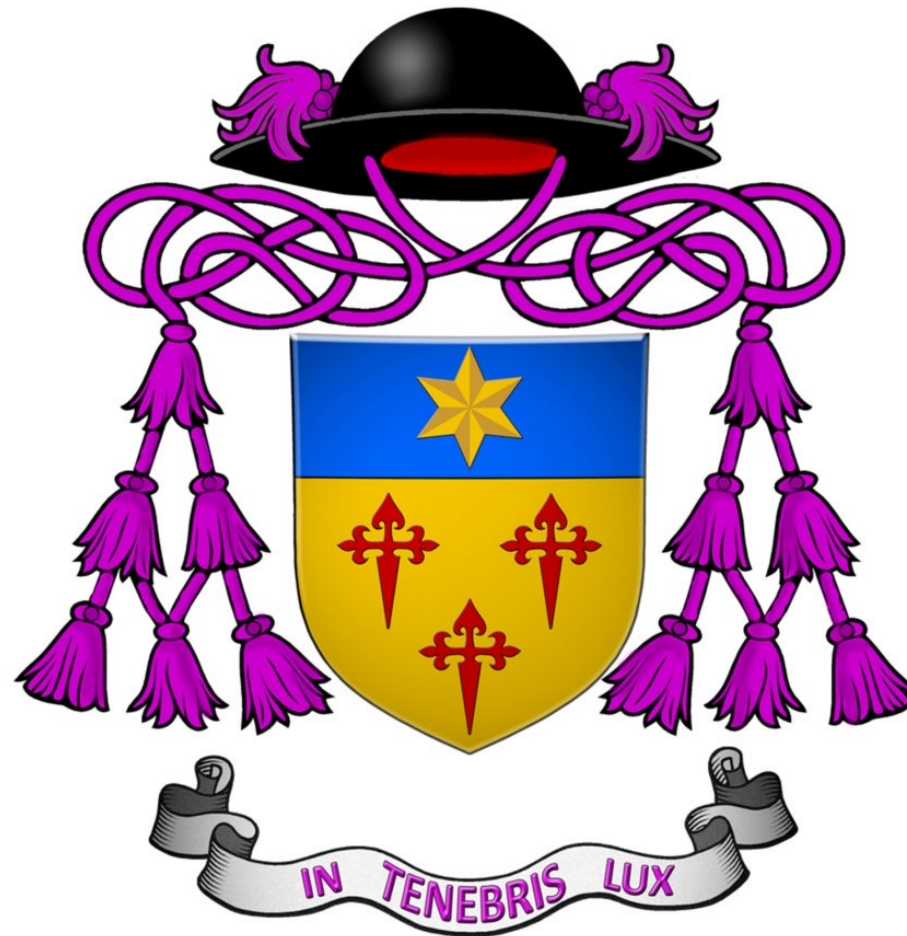
rechts: een aantal historische prior- of cantorstaven

Kerkelijke heraldiek

boven links: **diaken** – rechts: **militaire aalmoezenier**
onderaan links: **abdis** – rechts: **lekenbroeder of -zuster**

Kerkelijke heraldiek

wapen van mgr.dr. Luc de Maere (+)
kapelaan van Z.H. Paus Benedictus XVI

Kerkelijke heraldiek

wapen van mgr. Luc van Looy

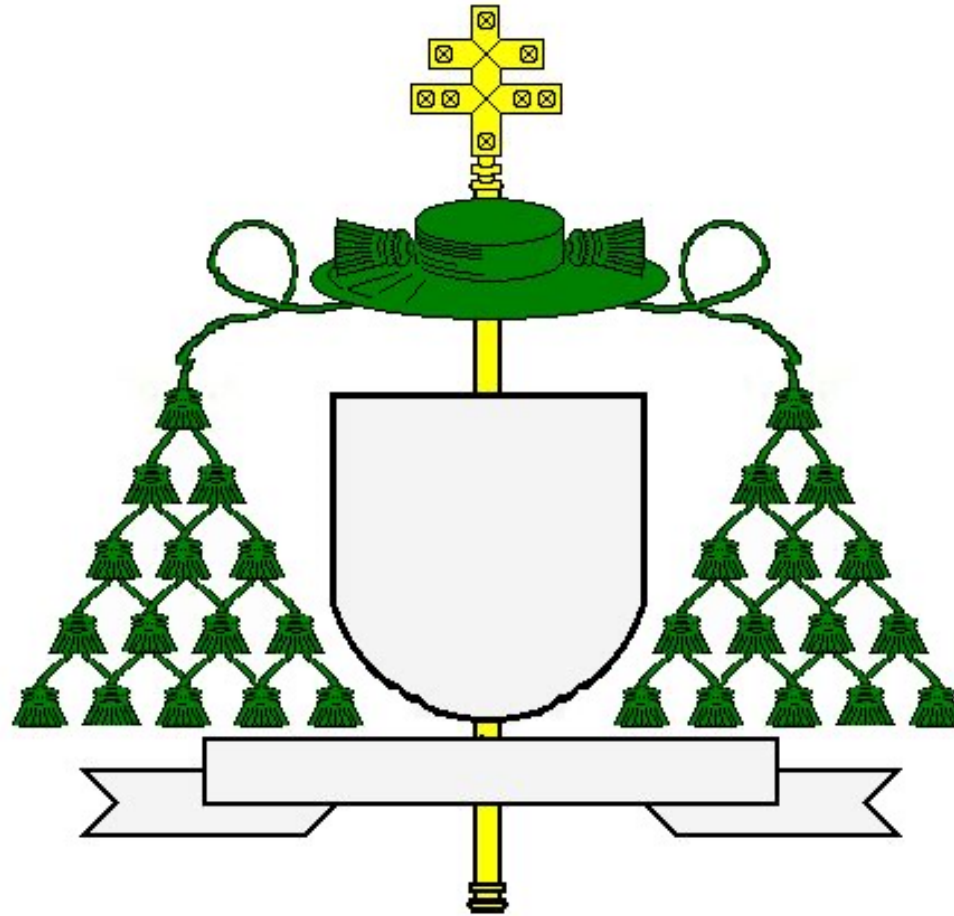
30ste bisschop van Gent

Kerkelijke heraldiek

wapen van mgr. Léonard - **aartsbisschop** van Mechelen-Brussel

Kerkelijke heraldiek

wapen van een **patriarch**

= eretitel van een bisschop verbonden aan bepaalde zetels (Jeruzalem, Venetië)

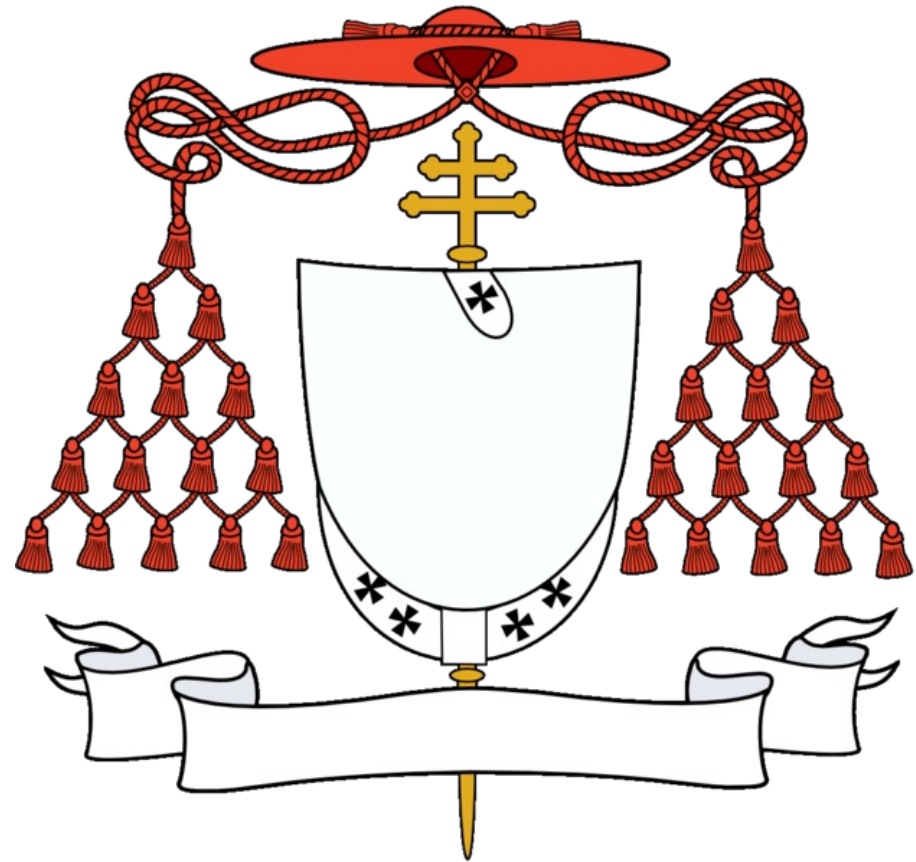
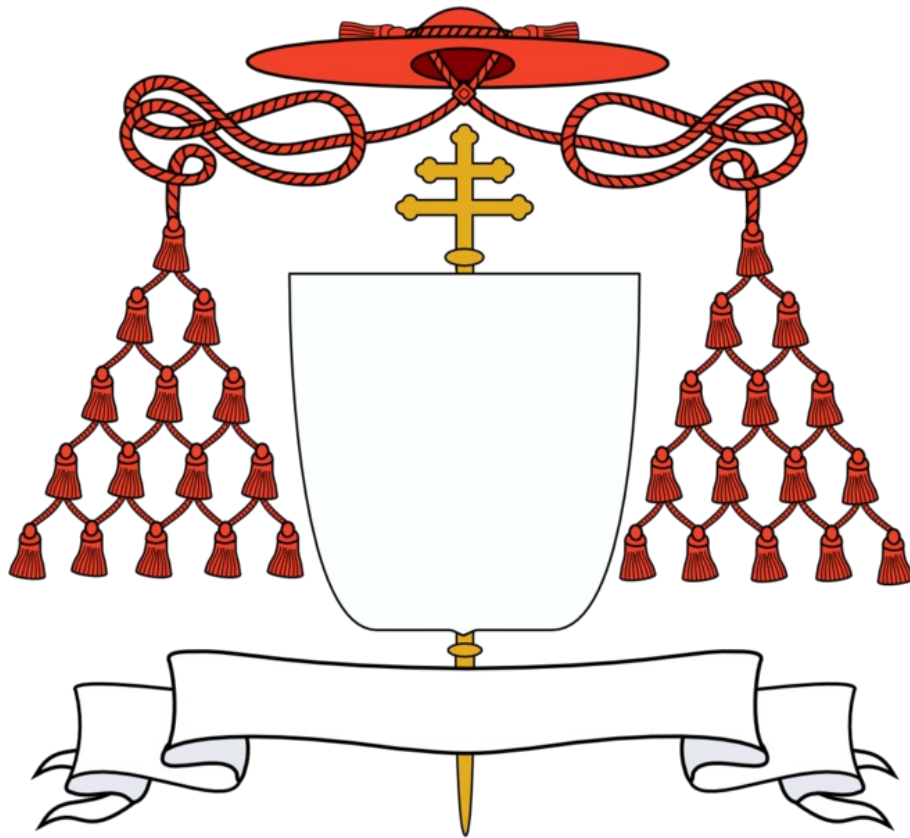
Kerkelijke heraldiek

wapen van Richard Arthur Dillon (18de eeuw)
patriarchaal kruis – groene *galero* – vijftien kwasten
Orde van de Heilige Geest

Kerkelijke heraldiek

wapen van een **kardinaal** – met *pallium*

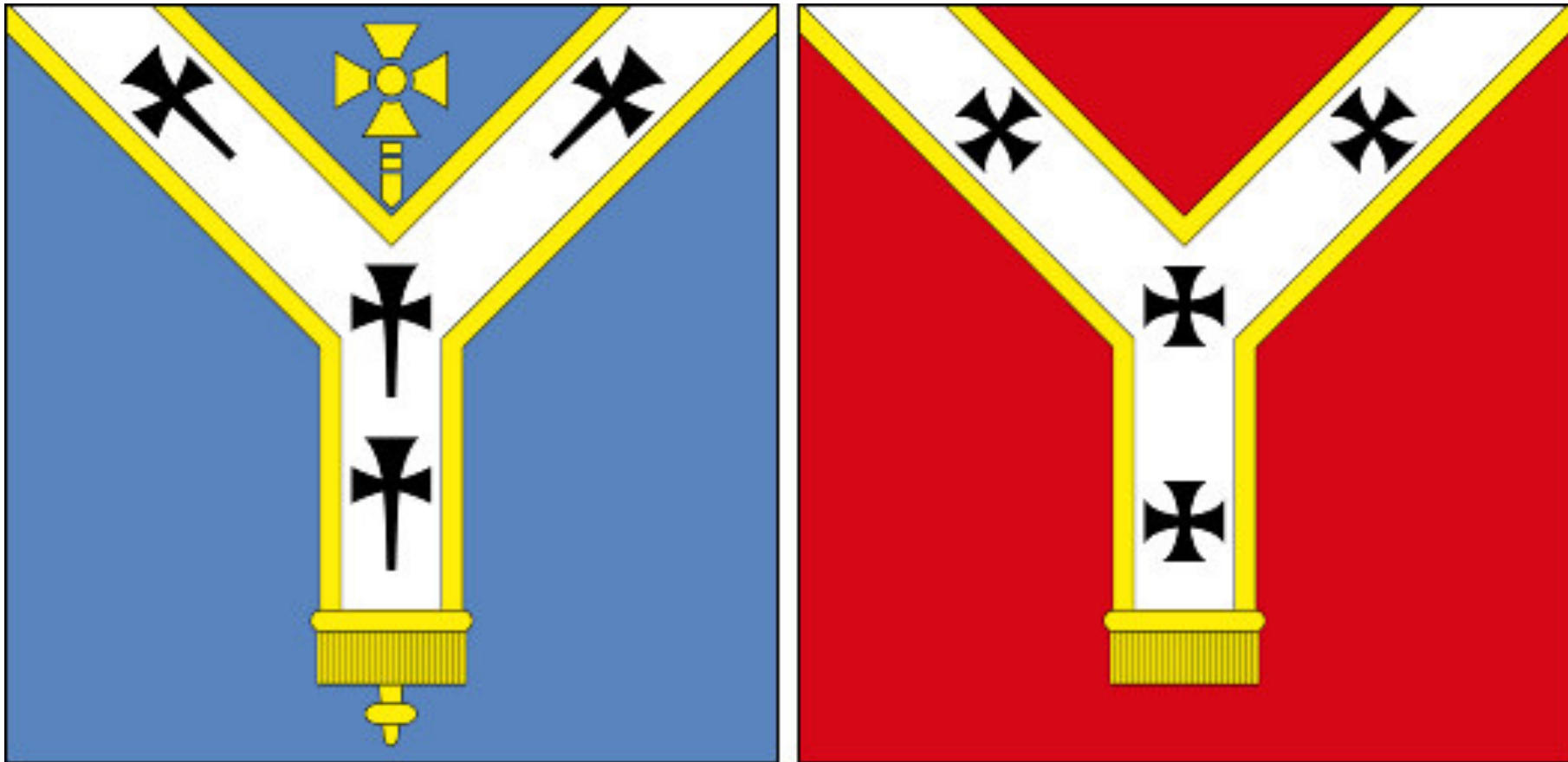

Kerkelijke heraldiek

links: Anglicaans pallium

rechts: katholiek pallium

(blauw bestaat niet meer als liturgische kleur in de R.K. Kerk)

Kerkelijke heraldiek

kardinaal – *galero*

Kerkelijke heraldiek

wapen van een **kardinaal-aartsbisschop** boven de cathedra

Zijne Em.
Leo Raymond
kardinaal Burke
'Volgens je hart'

Kerkelijke heraldiek

Pauselijk wapen met
tiara en gekruiste
sleutels verbonden door
een rode koord

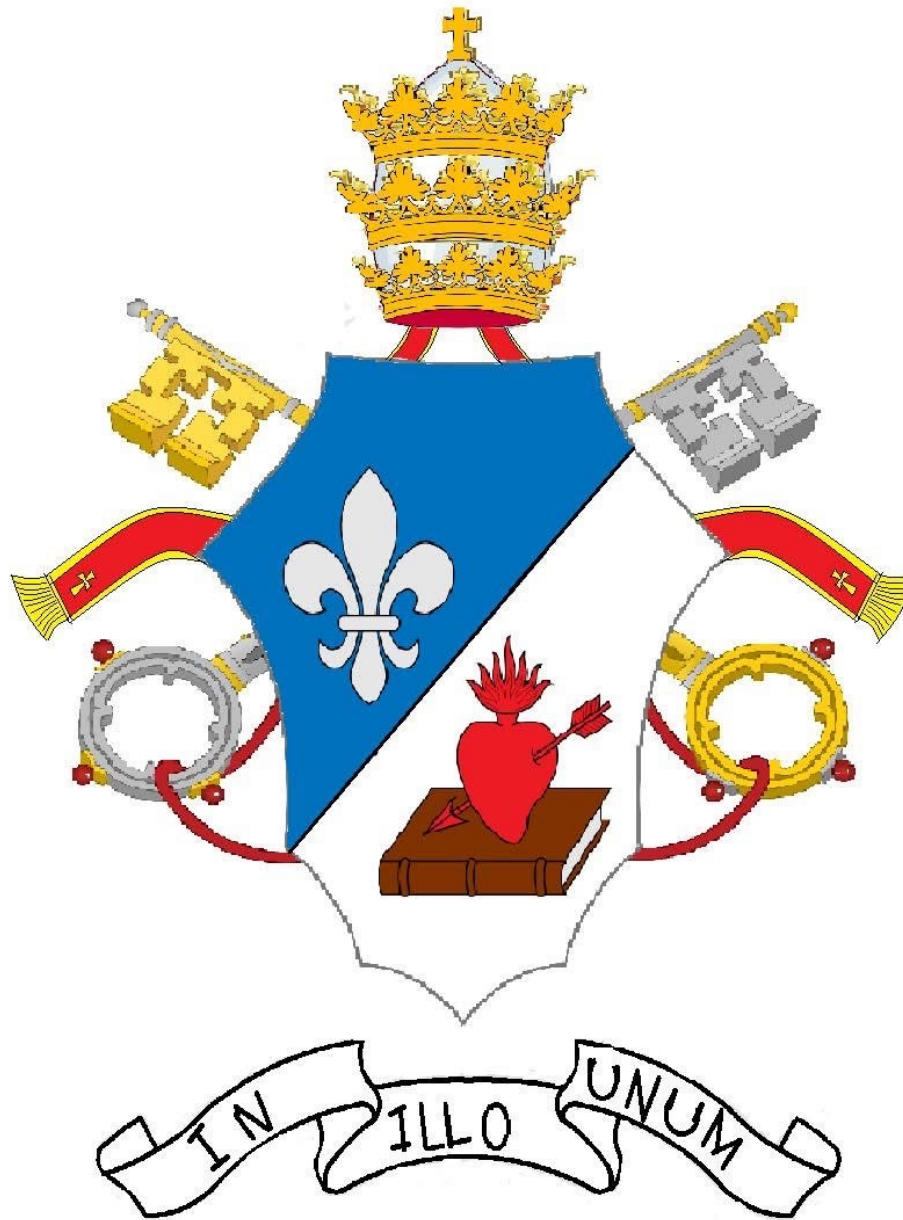
Kerkelijke heraldiek

pauselijk wapen van Z.H. Benedictus XVI

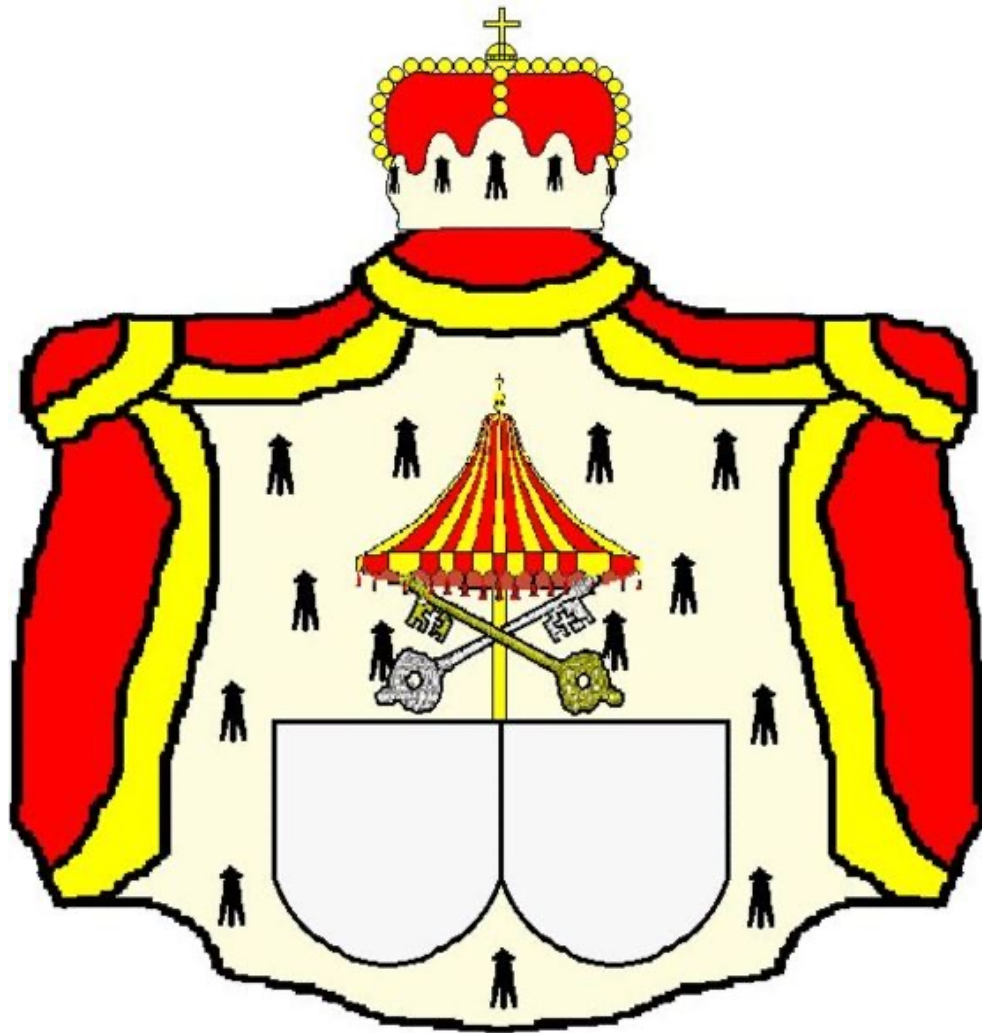
mijter of tiara?

LEO XIV

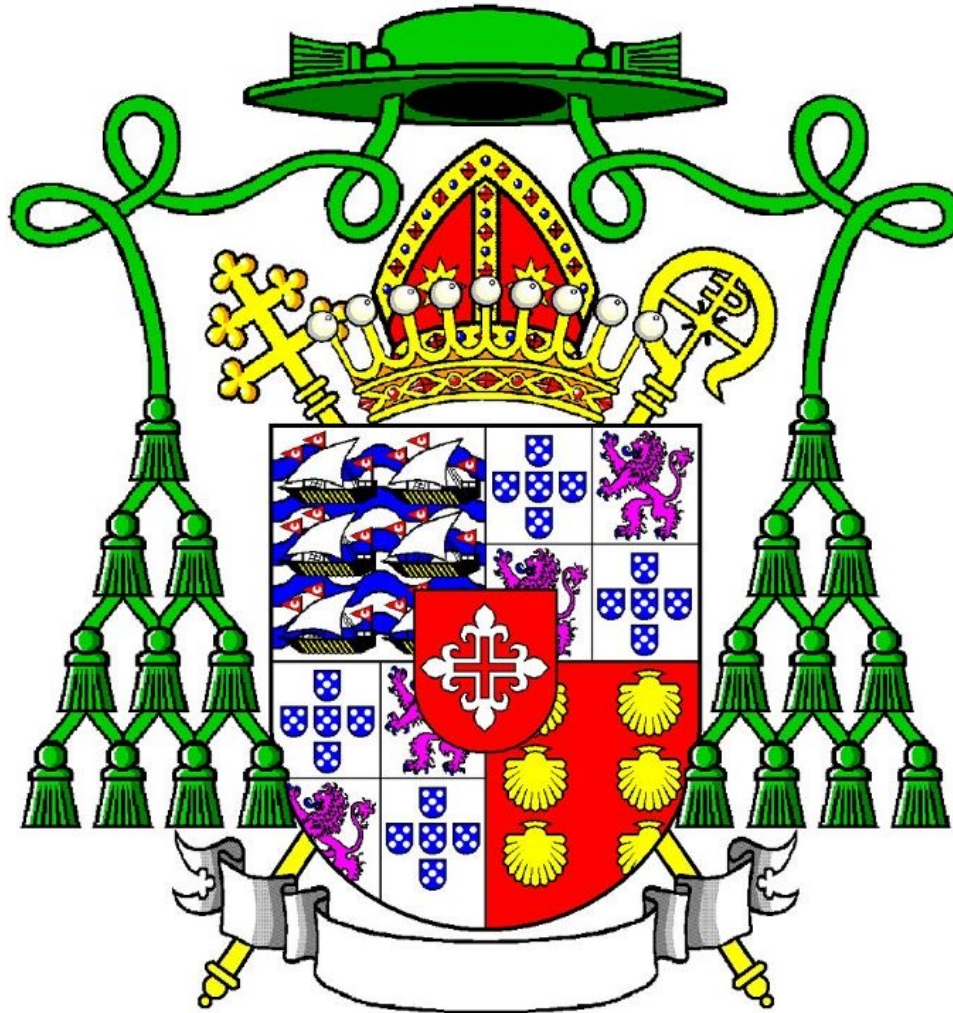
ROBERT FRANCIS PREVOST
2025 -

Kerkelijke heraldiek

Een prinselijk
alliantiewapen met
umbrellino laat zien dat
een lid van de familie
paus is geweest

Een kerkelijk wapen vol fouten!

- groene hoed wijst op aartsbisschop die geen kardinaal is
- maar dan niet samen met mijter!
- ook kromstaf is dan overbodig
- geestelijk hoofddeksel mag niet gecombineerd worden met adelskroon (hier: gravenkroon)
- lege deviesbanderol

Alliantiewapens

ALLIANZWAPPEN = EHEWAPPEN
sind Wappenvereinigungen.

ZUSAMMENGESCHOBENE WAPPEN

Das Wappen des Mannes wird
mit dem Wappen des Vaters der
Frau in einem Wappen vereint.

ALLIANZWAPPEN
mit zwei Helmen über
einem Schild können
bei Bürgerwappen
nicht Anwendung
finden.

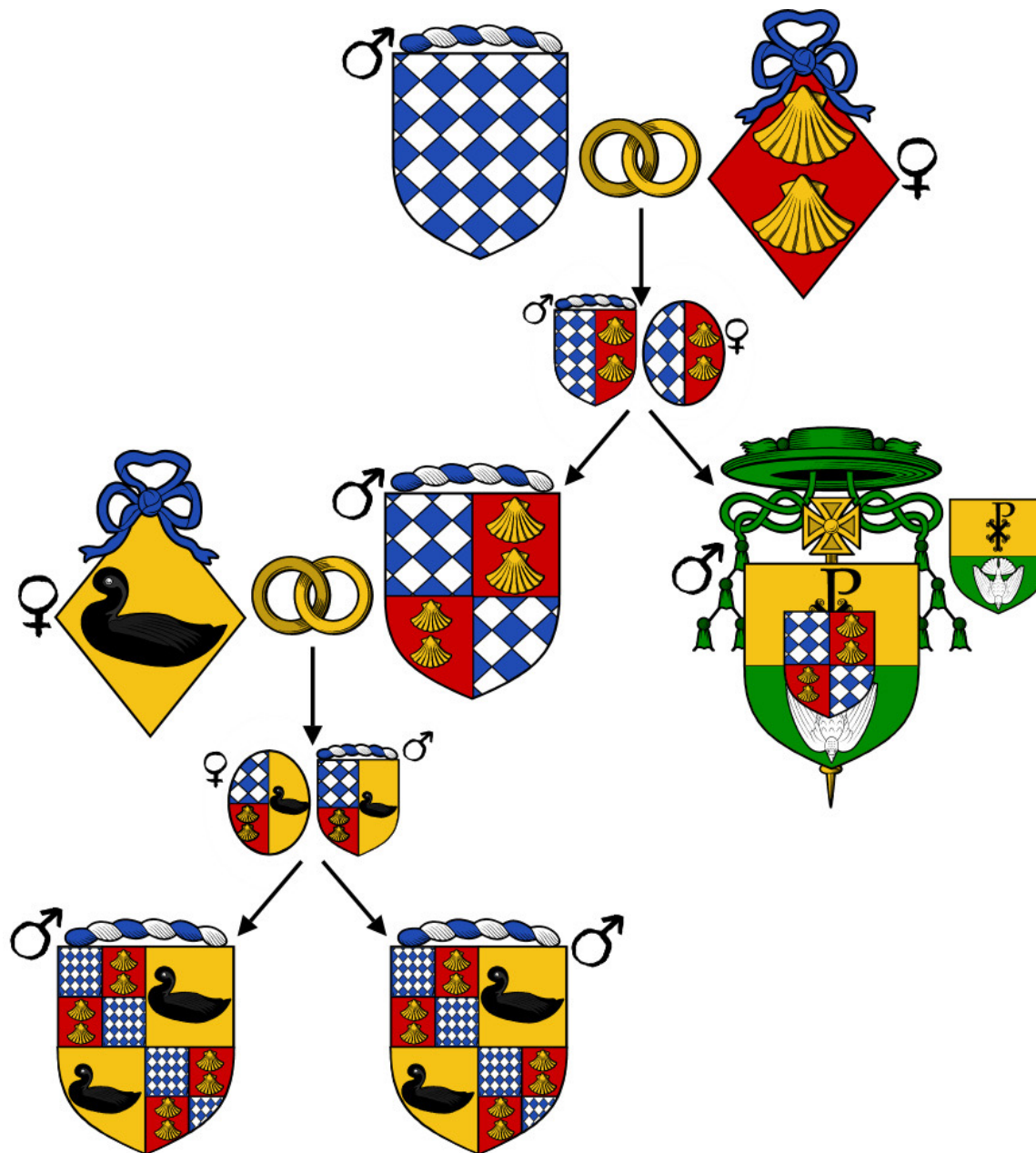

EHEWAPPEN
als
ZUSAMMEN-
GESTELLTE
WAPPEN
zeigen
das Wappen
des Mannes
dem Wappen
des Vaters
der Frau
zugewendet.

Alliantiewapens

Marshalling of Arms			
 <p>Husband's Arms</p>		 <p>Wife's Arms</p>	
	 <p>Arms Accolé</p>		
 <p>Dimidiated</p>	 <p>Impaled</p>	 <p>Escutcheon of Pretence</p>	 <p>Quartered</p>

Afstamming

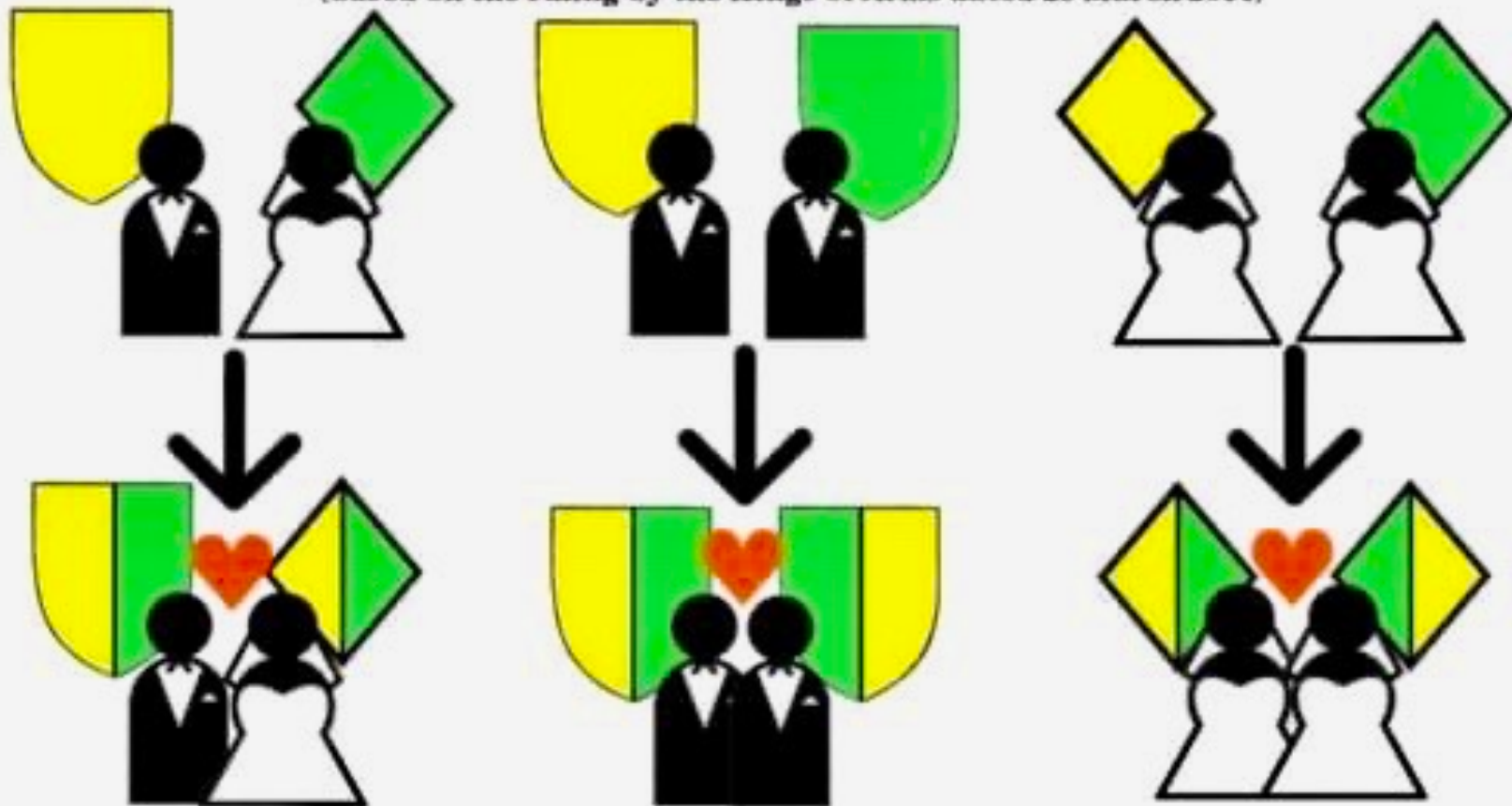
Alliantiewapen koning Filip/koningin Mathilde

Alliantiewapens

Heraldry and same-sex marriage

(based on the ruling by the Kings of Arms dated 29 March 2014)

Thomas Thurman - thomas@thurman.org.uk
(Before anyone asks, "dexter" is the viewer's left)

Rouwboarden of *obiits*

Obit

21

Janvier

1793

9072-28345X

Heraldiek op funeraire kunst

Heraldiek op funeraire kunst

Heraldiek op glasramen

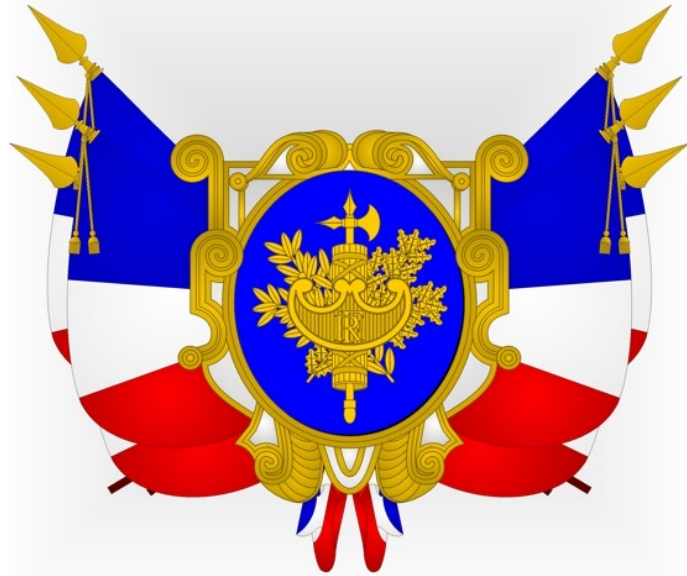

Hofamterspiel
1455/60
HRR

Emblematiek

Frankrijk – Macedonië – Italië – Wit-Rusland

Emblematiek

‘wapen’
van de Israëlische
kibboets

Kiryat Shmona

begin maar aan de
beschrijving ervan...

Emblematiek

‘wapen’

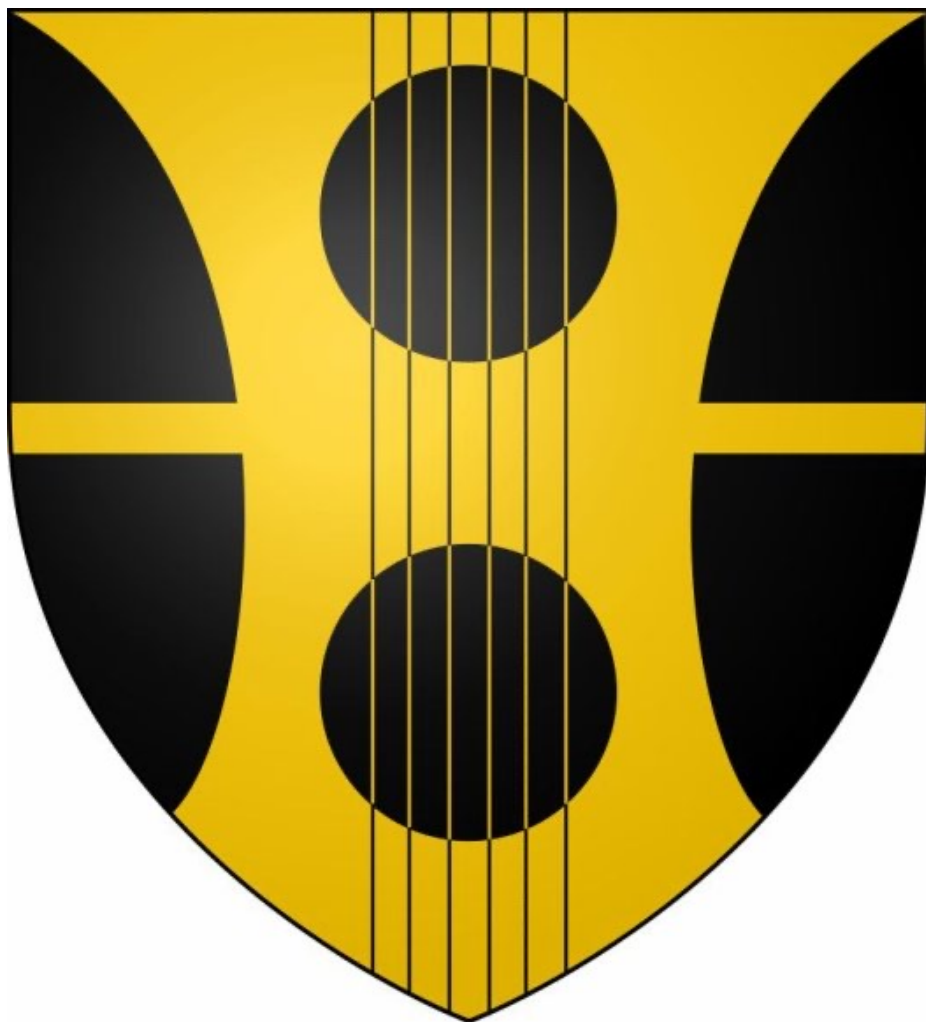
van de islamitische
republiek Tunesië

niet alleen de leeuw is
een kwestie van
smaak...

Hubert Chesshyre, Clarenceux King of Arms (1997- 2010)

Moderne heraldiek

- Sir Paul McCartney
- 2001
- *Or between two Flaunches fracted fesswise two Raundels Sable over all six Guitar Strings palewise throughout counterchanged*
- spreuk: 'Ecce cor meum'

In Nederland zijn er diverse instituten, stichtingen en instellingen die wapens registreren – bijv. de NGV

WAPENBRIEF REGISTER FAMILIEWAPENS NEDERLANDSE GENEALOGISCHE VERENIGING

In het register familiewapens van de Nederlandse Genealogische Vereniging is ingeschreven het nevenstaand wapen van het geslacht:

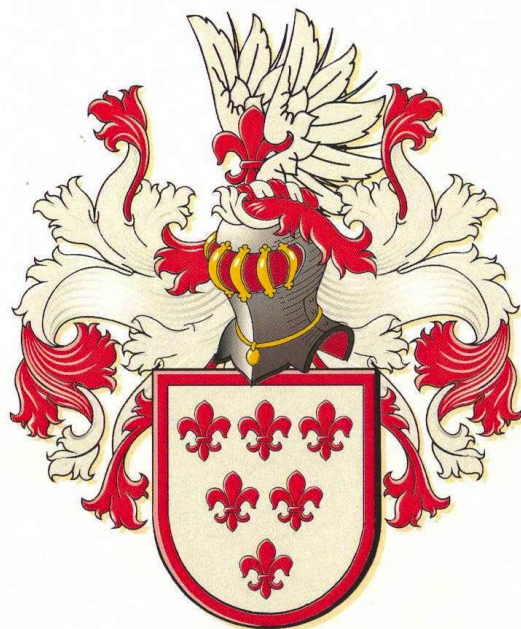
VAN TWILLERT (Nijkerk, Gelderland)

Beschrijving: In zilver zes rode lelies (3=2=1) en een smalle rode schildzoom.

Helmtteken: de lelie van het schild tussen een antieke zilveren vlucht.

Dekkleden: rood, gevoerd van zilver.

Dit wapen werd zonder zoom gevoerd door leden van de familie Van Twiller te Nijkerk, en is onder meer overgeleverd door afbeelding op een schilderij uit 1645 van de regenten van het weeshuis te Nijkerk, waaronder Ryckert Wolters van Twiller welke verwant is aan Aelt Seghers van Twiller. Laatstgenoemde kocht in 1550 het herengoed gelegen op de noord-west hoek van Appelerveld op de Slichtenhorst bij Nijkerk, dat tot op de huidige dag

bekend is onder de naam Twiller. Nadat mannelijke stamlijnen waren uitgestorven, vererfde de naam en hoeve rond 1700 langs vrouwelijke lijn. Hieruit stamt een tegenwoordige tak Van Twiller en een tak Van Twillert (sinds ca. 1800 te Bunschoten met 't' op het einde), waaronder de aanvrager. Bij deze registratie werd de breuk door de schildzoom toegevoegd.

Geregistreerd op verzoek van Harmen van Twillert, geboren Bunschoten 8 mei 1951, wonende te Franeker, zoon van Lammert van Twillert en Aartje van der Geest.

BRON:

- SCHILDERIJ VAN REGENTEN EN WEESHUIS-
MONUMENT TE NIJKERK, BESCHREVEN IN 'BUN
HISTORIAEL', JULI 1995.

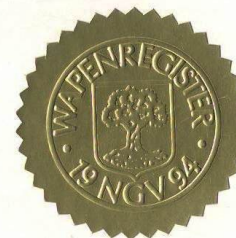
Registratie NGV 2008.128
Amsterdam, 16 april 2008

College Heraldiek,
Voorzitter

E.B. van Rijn

Secretaris

W.M.T. van Zon

Brigadegeneraal Frank **burggraaf** de Winne

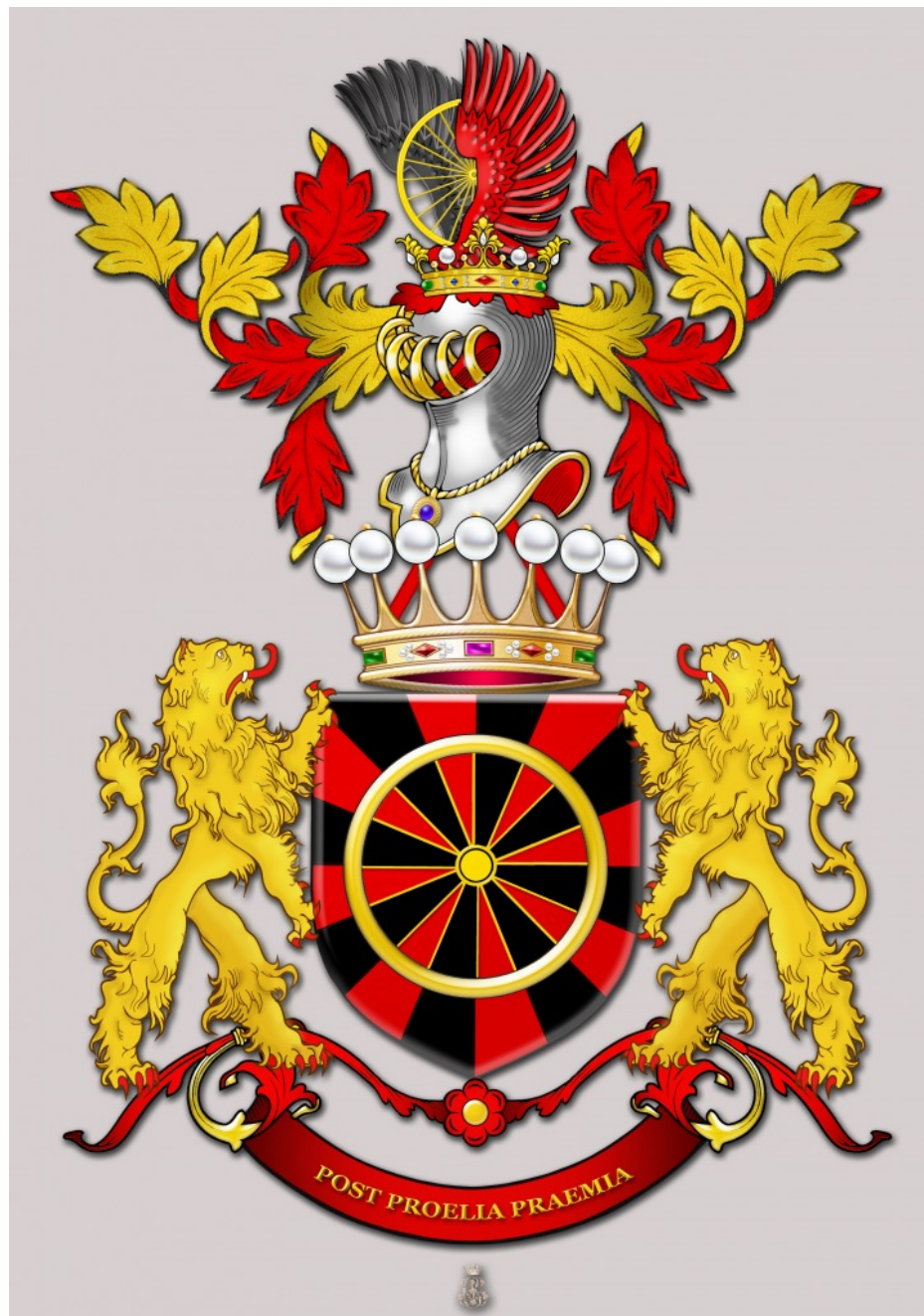
Maurice **graaf** Lippens

Jean Baptiste Frédéric Isidor
(gezegd Toots) **baron** Thielemans

Edouard (gezegd Eddy) **baron** Merckx

Arthur **ridder** Blanckaert (gezegd Will Tura)

Noël **baron** Devisch

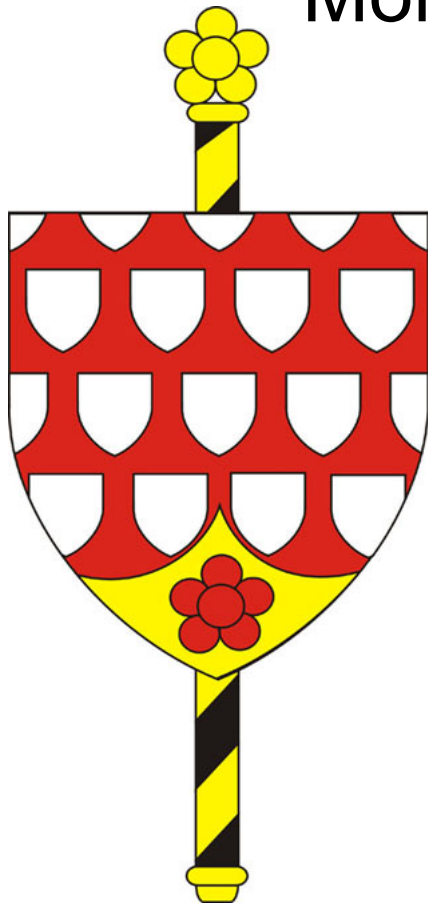
Alfons **burggraaf** Verplaetse

Philippe **ridder** Herreweghe

In Vlaanderen is er het **Heraldisch College van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde (HCVVF)** en sinds 2000 ook de **Vlaamse Heraldische Raad** (= vijfde afdeling van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen

De Vlaamse Regering

Gelet op het decreet van 3 februari 1998, gewijzigd bij decreet van 27 april 2007, houdende vaststelling van het wapen van privépersonen en instellingen; Gelet op het besluit van de Vlaamse regering van 17 juli 2000 tot uitvoering van voornoemd decreet; de aanvrager uit hoofde van voordend advies van de Vlaamse Heraldische Regering aan Philippe Achiel Antoon zaakvoerder van Clearbrook Consult der in de Leopoldsorde, geboren in het wapen te voeren zoals het hier is een keper van zilver beladen met drie en gepunt van sinopel, vergezeld van topt met een helm van zilver, getragoud, gevoerd en gehecht van keel, en van lazuur. Helmtteken: een uitklogeklauwd van keel houdende een gra-

Gelet op het verzoek ingediend door noemd decreet; Gelet op het eensluidische Raad; Verleent de Vlaamse Pille, kapitein-commandant b.d., v.o.f., officier in de Kroonorde, rid- Wevelgem op 18 april 1955, het recht beschreven en afgebeeld: In lazuur rozen van keel, geknopt van goud drie pijlen van goud. Het schild gelied, gehalsband en omboord van met wrong en dekkleden van zilver mende leeuw van goud, getongd en naat van zilver, gevlamd van keel. in letters van lazuur op een lint van mag gevoerd worden door de begun- melingen; Beveelt aan de Vlaamse

Heraldische Raad deze wapenbrief in te schrijven in het daartoe bestemde wapenregister en hem in het Belgisch Staatsblad bekend te maken. Gegeven te Brussel op 24 oktober 2008.

Wapenregister onder nr. 124

De Secretaris
van de Vlaamse Heraldische Raad

De Voorzitter
van de Vlaamse Heraldische Raad

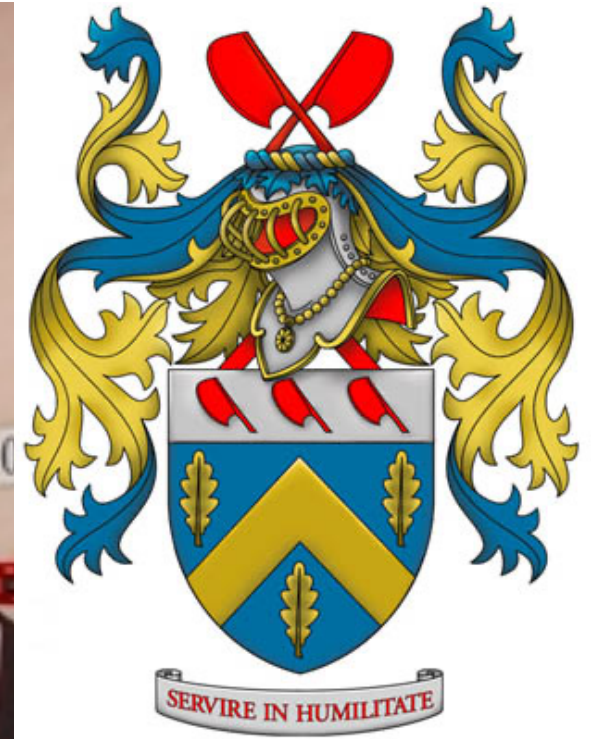
De Viceminister-president van de Vlaamse Regering en
Vlaamse Minister van Financiën, Begroting en Ruimtelijke Ordening

De Minister-president
van de Vlaamse Regering

Philippe Achiel Antoon Pille

Vlaams Heraut = mr. Jef Dauwe

Waar men gaat langs Midden-Brabantse wegen...

